Humanitarinių Mokslų Fakulteto raštai XVII t.
Red. prof. V. Krėvė-Mickevičius

Dr. phil. Pranas Skardžius
Vytauto Didžiojo Universiteto docentas

DAUKŠOS AKCENTOLOGIJA

V. D. U. Humanitarinių Mokslų Fakulteto leidinys
KAUNAS 1935

Visas teises autorius sau rezervuoja

A.a. prof. Kazimierui Būgai,

didžiausiam lietuvių kalbos žinovui ir nepalenkiamam kalbinės tiesos ieškotojui

Prakalba

Lietuvių kalbos kirčiavimas dar maža tėra ištirtas: neturime nei pilno lietuvių kalbos žodyno, nei tarmės surašytos, nei vietovardžiai surinkti. Net praktiniai bendrinės kalbos kirčiavimo dalykai, ir tie dar kaip reikiant nesutvarkyti: vienas kirčiuoja taip, o kitas kitaip. Tad akcentologui dar yra labai plati dirva — beveik kiekviename žingsnyje jis gali rieškučiomis semtis žaliavos savo akcentologiniams potyriams. Bet visos akcentologinės medžiagos jis dabar vienu kartu niekaip negali aprėpti, nes pati kalbinė medžiaga dar tik teberenkama, ir jos rinkimas bei dorojimas nevisai produktyviai yra išblaškytas bent keliose mažai tarpusavyje susijusiose vietose; be to, jis, kirčių tyrinėtojas, daug ką pats turi nuo pradžios pradėti. Dėl to tad akcentologinis darbas dabar tegali būti varomas tik palaipsniui. Ir pradžiai man kaip tik todėl patogiausias pasirodė Daukšos kirčiavimas: viena, Daukšos kalba tam reikalui yra seniausias šaltinis; antra, ištirtu Daukšos kirčiavimu jau griežčiau bus galima vėliau remtis ir šių laikų kirčiavimą tiriant.

Nors šio darbo tikslas yra beveik tas pat, kaip ir K. Būgos „Kirčio ir priegaidės mokslo" (LKŽ XIX—LII), bet savo pobūdžiu jis nemaža nuo jo skiriasi: K. Būgai kirčiuojamieji Daukšos duomenys yra buvę antriniai dalykai tam tikrai minčiai įrodyti, o man, kaip tik priešingai, tie duomenys yra ne priemonė, bet tikslas. Tačiau savo esme tuodu darbai vienas kitam ne prieštarauja, bet vienas kitą papildo: šiame darbe aš kaip tik noriu patirti, kas Daukšos kirčiavime, lyginant su dabartine kalba, yra autentiška, sena ir nauja, kad tuo būdu, pradėjus platesniu mastu tirti dabartinį kirčiavimą, būtų galima lengviau orientuotis, kiek, kaip ir kur dabartinės kalbos kirčiavimas nuo Daukšos laikų lig šiol yra pakitėjęs ir dabar tebekinta. Taigi Būgos ir mano tikslai artimi. Ir dar daugiau: K. Būgos skubomis pareikštos nuomonės, nors dabar ir nebevisos patvirtinamos, vis dėlto, dėl savo medžiagos gau-

sumo ir išmaningo gvildenimo, dar tebėr didžiai instruktyvios ir vertingos. Tomis jo nuomonėmis, kurių dar man teko pačiam klausyti auditorijoje, esu nemaža pasinaudojęs šiame darbe. Todėl, reikšdamas savo pagarbą, dešimties metų mirties sukaktuvių proga ir skiriu jam šį darbą.

Šio darbo imtis aš jau seniai ryžausi, bet tą savo pasiryžimą tegalėjau pradėti vykdyti tik Lietuvoje, dirbdamas V. D. Universitete. Tam ypač patogios aplinkybės susidarė tada, kai K. Jablonskis iš dokumentų surado Daukšos gimtinę ir Kaune buvo įsigyti du pilni postilės originalai.

Kad būtų tiksliau, be fotografuotinio Daušos postilės leidimo, rašydamas dar naudojausi ir dviem jos originalais — V. D. Universiteto Bibliotekos ir p. Respublikos Prezidento; tekste jų neskiriu. Daukšos katekizmo originalo niekur negalėjau gauti, todėl turėjau naudotis E. Volterio leidimu. Be to, dėl aiškumo bei lengvesnės orientacijos pažymiu kaikurių antraštinių žodžių lenkiškas reikšmes, kurioms susekti naudojausi Breslavo universiteto Wujeko mažosios postilės trečiuoju leidimu, ir knygos gale esu sudaręs tam tikras žodines rodykles, kuriose pažymiu kirčiuojamus lietuvių kalbos žodžius.

Bet tas darbas būtų buvęs daug sunkiau atlikti, jei kiti man nebūtų padėję. Todėl ypač jaučiuos dėkingas p. Respublikos Prezidentui dr. A. Smetonai, kuris teikės man duoti ilgam laikui naudotis puikiausiu iš Kaune esančių postilės egzempliorių, dekanui prof. V. Krėvei-Mickevičiui, kuris mane savo rūpesčiu yra įgalinęs keliauti po vidurinę Lietuvą tyrimo reikalais, buvusiam Kėdainių gimnazijos direktoriui J. Elisonui, kuris yra man labai daug padėjęs keliaujant, taip pat buvusiam Kalnaberžės Nepilnamečių Nusikaltėlių Įstaigos vedėjui kun. M. Jonaičiui už malonią prieglaudą ir visiems tiems, kurie yra atsakę į anketinius klausimus, būtent: dr. K. Alminauskiui, P. Būtėnui, J. Dangučiui, J. Dargiui, N. Grigui, A. Jonikaičiui, P. Jonikui, M. Jurkynui, K. Kepalui, A. Koncei, M. Kūjui, E. Lastui, I. Matusevičiūtei, dr. P. Meškauskui, P. Mikutaičiui, J. Norkui, dr. A. Saliui, kun. P. Sragiui, M. Stanaitytei, M. Stoniui, Ed. Urnėžiui, K. Vėlyviui ir kt. Taip pat dėkui ir tiems, kurie kitu kokiu nors būdu (pav., keliaujant) yra man padėję.

P. S.

Kaunas, 1934. IV. 28.

Turinys

Psl.

Prakalba 5

Įvadas

a) Daukšos kilmė ir jo raštų kalbos ypatybės . 11
b) Daukšos kirčiavimo tyrimas 12
c) Endzelyno Plākio teorijos ir jų kritika . . . 14

Daukšos kirčiavimas

1. Bendrieji dalykai 22

2. Daiktavardžiai

a) Dviskiemeniai *a*-kamieno daiktavardžiai . . . 30
b) Triskiemeniai *a*-kamieno daiktavardžiai . . . 42
c) Triskiemeniai ir daugiaskiemeniai *a*-kamieno slav. skolinių daiktavardžiai 47
d) Daiktavardžiai su priesaga *-inyka-* 53
e) Daiktavardžiai su priesaga *-uma-* 56
f) Daiktavardžiai su priesaga *-ima-* 65
g) Dviskiemeniai *ja*-kamieno daiktavardžiai . . 75
h) Triskiemeniai ir kt. *ja*-kamieno daiktavardžiai 78
ch) Dviskiemeniai *o*-kamieno daiktavardžiai . . 85
i) Triskiemeniai ir kt. *o*-kamieno daiktavardžiai 91
y) Triskiemeniai ir kt. *o*-kamieno slav. skolinių daiktavardžiai 96
j) *jo*-kamieno daiktavardžiai 99
k) Triskiemeniai ir kt. *jo*-kamieno slav. skolinių daiktavardžiai 102
l) Dviskiemeniai *ė*-kamieno daiktavardžiai . . 105
m) Triskiemeniai ir kt. *ė*-kamieno daiktavardžiai 108
n) Daiktavardžiai su priesagomis *-ystė (-ysta)*, *-iškė* ir *-ybė* 112

Psl.

o) Dviskiemeniai *i*-kamieno daiktavardžiai . . 116
p) Triskiemeniai ir kt. *i*-kamieno daiktavardžiai 119
r) *u*-kamieno daiktavardžiai 123
s) *ju*-kamieno daiktavardžiai 125
š) Priebalsinių kamienų daiktavardžiai 127
t) Sudėtiniai daiktavardžiai 129
u) Daiktavardiniai direktyvai 131
ū) Tikriniai vardai 138

3. Būdvardžiai
a) Paprastieji būdvardžiai 140
b) Būdvardžiai su priesagomis *-ina-, -inia-, -inga-, -iška-* ir kt. 155
c) Įvardžiuotiniai būdvardžiai 163
d) Būdvardžių laipsniai 166
e) Vietininkiniai būdvardžiai 171

4. Būdvardiniai prieveiksmiai
a) Nelyginamasis laipsnis 172
b) Augštesnysis laipsnis 179
c) Augščiausiasis laipsnis 181

5. Skaitvardžiai 182
6. Įvardžiai 185
7. Veiksmažodžiai
a) Tiesioginė nuosaka
α) Esamasis laikas 192
β) Būtasis kartinis laikas 199
γ) Būsimasis laikas 202
b) Tariamoji nuosaka 204
c) Leidžiamoji nuosaka 209
d) Verba infinita
α) Veikiamieji esamojo laiko dalyviai . . 210
β) Veikiamieji būtojo kartinio laiko dalyviai 218
γ) Neveikiamieji esamojo laiko dalyviai . . 220
δ) Neveikiamieji būtojo laiko dalyviai . . 222
ε) Pusdalyviai 227
e) Veiksmažodinės lytys su priešdėliu *per-* . . 229
f) Atskiros veiksmažodžių lytys 230

Psl.

8. Prieveiksmiai, prielinksniai ir kitkas 238

II. **Daukšos kirčiavimo senumas**

1. Daukšos kirčiavimo įvairumas ir jo priežastys . . . 242
2. Daukšos kirčiavimas ir J. Endzelyno teorija . . . 249
3. Daukšos kirčiavimo reikšmė bendriesiems akcentologiniams tyrinėjimams 252

Sutrumpinimai 255

Žodinės rodyklės 262

Įvadas

a) Daukšos kilmė ir jo raštų kalbos ypatybės

§ 1. Daukšos kirčiavimui geriau suprasti nemažos reikšmės turi jo kilmė ir vertimų kalbos pobūdis.

Dabar, K. Jablonskiui paskelbus naujų dokumentų apie Daukšos kilmę ir gyvenimą (žr. TŽ VII 353—422 ir Arch. Phil. IV 64—85), galime jau tikrai pasakyti, kur yra buvusi jo gimtinė. Iš tų dokumentų mes patiriame, kad Daukšos tėviškė yra buvusi Babėnų lauke, maždaug pusiaukely tarp Kėdáinių ir Dotnuvõs, nuo senovės, būtent — kanauninko senelis, Mikalojus, jau yra Babėnuose turėjęs dvarelį, paveldėtą iš Daukšos, o šis, pasak dokumentų, tai buvęs paveldėjęs iš Sirpučio ir pagaliau pastarasis iš Vaidilos. Taigi M. Daukša kilimo aiškiai yra buvęs vidurio augštaitis, senos padermės bajoras.

§ 2. Daug keblesnis dalykas yra Daukšos kalba: kiekvienas, perskaitęs keliolika jo vertimų puslapių, gali lengvai pastebėti, kad tiek kirčiavimas, tiek pati kalba nemaža įvairuoja. Todėl tuo remdamasis, vienas kitas yra linkęs manyti, kad Daukšos raštų kalba esanti paremta ne viena, bet keliomis tarmėmis, ir dėl to jo postilė turinti būti ne vieno, bet kelių žmonių vertimas. Bet aš, tą dalyką plačiau patyrinėjęs (žr. Arch. Phil. IV 7—19), gavau kitokių rezultatų — patyriau, kad ligšioliniais turimaisiais duomenimis dar negalima įrodyti, jog Daukšos raštų kalba būtų kolektyvinio darbo; priešingai, visos aplinkybės rodo, kad Daukša yra vertęs vienas, tiek postilę, tiek katekizmą (tų vertimų kalba, apskritai imant, yra vienoda), bet tikybiniais sumetimais, kad būtų ko plačiau suprantamas, naudojosi ir kitomis šnektomis, daugiausia tomis, kurių plote teko jam gyventi ir veikti; be to, bespausdinant, gal būt, kas kitas skaitė korektūrą. Todėl Daukšos kalba iš tikrųjų nėra nei

rytietiška, nei žemaitiška: jo kalbos fonetika ir morfologija daugiausia yra paremta vid. augštaičių šnekta, o žodynas yra iš visur papildytas.

b) Daukšos kirčiavimo tyrimas

§ 3. Daukša tuo mums ypatingai yra svarbus, kad jo raštai pirmieji yra ištisai kirčiuoti. Nors jis priegaidžių nežymi, kaip kad mes dabar darome, bet vis dėlto iš jo, kad ir nevisai nuosekliai, kartais net klaidingai vartojamų kirčiuojamųjų ženklų, daug kur galime susekti ne tik kirčio vietą, bet ir tam tikrų žodžių priegaides. Taigi Daukša mums duoda seniausių žinių apie lietuvių kalbos kirčius bei priegaides, ir todėl suprantama, kodėl kalbininkai į tai jau seniau yra atkreipę savo dėmesį.

Pirmasis, kuris kaip reikiant yra supratęs Daukšos kirčiavimo svarbumą, yra J. Endzelynas. Tai jis iškėlė aikštėn 1911 m. savo straipsnyje „Zum litauischen Akzent Daukšas" (KZ XLIV 49—57). Bet čia autorius negalėjo ir nenorėjo viso dalyko plačiau nagrinėti: jis pasitenkino tik nurodydamas, kad Daukšos kirčiavimas daug kuo skiriasi nuo dabartinio, ypač Kuršaičio, kirčiavimo. Kiek daugiau (52—56 psl.) jis duoda būdvardinių pavyzdžių, rodančių senovinį šakninį ir galūninį kirčiavimą. Tačiau plačiau ir to dalyko nesvarsto, nes jo tikslas buvo visai siauras. „Zum Schluss bemerke ich noch, — sako jis, — dass meine Darstellung durchaus nicht erschöpfend ist (von der Postille liegt ja auch vorläufig nur die erste Hälfte in der Neuausgabe vor): ich habe nur die Tatsache des Unterschiedes in der Betonung hervorheben wollen. Eine vollstandige Sammlung der Belege wäre sehr wünschenswert" (57 psl.).

Tačiau lig šiol, neskaitant E. Sittigo habilitacinio nespausdinto darbo apie Daukšos kalbą[1]), neatsirado daugiau nei vieno, kuris būtų visą Daukšos kirčiavimą tyręs ir ištyręs, nes tam buvo nemaža kliūčių: viena, prieš karą ir dar ilgai po karo Daukšos raštų originalai maža kam buvo prieinami, o E. Volterio išleistieji du

---

[1]) 1930 m. balandžio 6 d. rašytame laiške E. Sittigas man praneša, kad jis to savo darbo negalįs spausdinti dėl pagrindinių problemų, kurių lig šiol nepasisekę išspręsti nei jam, nei Būgai, nei Spechtui, nei Tangliui.

postilės sąsiuviniai negalėjo atstoti viso originalo; be to, žinomas katekizmo originalas, kuriuo E. Volteris yra savo leidimui naudojęsis, yra žuvęs; o 1926 m. V. D. Universiteto fotografuotiniu (geriau pasakius, atmuštiniu) būdu išleistos postilės negalima naudoti akcentologijos reikalams, nes dėl nerūpestingo darbo nemaža diakritinių originalo ženklų joje yra visai neatmušti. Antra, lig šiol, kad ir jautėme iš pačios kalbos, bet tikrai negalėjome pasakyti, iš kur Daukša yra kilęs. To nežinant ir juo labiau reikiamų tarminių žinių neturint, sunku buvo lokalizuoti Daukšos raštų kalbą ir ką nors tikriau apie ją spręsti. Todėl, suprantama, tiek mūsų, tiek užsienio kalbininkai, daugiausia tirdami bendruosius dalykus, Daukša tesinaudojo tik iš dalies; plg. N. van Wijk, MO XI 211 tt., E. Nieminen, Ausg. 137 tt., J. Endzelin, KZ LI 1 tt., E. Sittig, KZ LII 212 tt., StB III 157 t., K. Būga, LKŽ XXVIII tt.

§ 4. Toks dalinis dalyko tyrimas, žinoma, tam tikram tikslui yra geras ir naudingas, bet jis tegali apimti tik dalį ir, be to, kartais nevienodai. Pav., Būga minėtame veikale, teisybė, nemaža rašo apie Daukšos kirčiavimo dalykus: apie veikiamųjų esamojo laiko dalyvių (XXXV t.), apie daiktavardžių su priesaga *-ima-* (XLII) ir apie būdvardžių (XLVII tt.) kirčiavimą; bet viso Daukšos kirčiavimo kaip vieneto jis negalėjo apimti: viena, kaip jis pats prisipažįsta (LII), trūko jam net paprasčiausių žinių apie daiktavardžius, būdvardžius, dalyvius ir kt.; o antra vertus, vienam rašant visą žodyną ir dar, tarp daug ko kita, kirčių mokslą, visai nebuvo galima, F. de Saussure'o terminais betariant, kalbamą dalyką sinchroniškai ir diachroniškai tirti, — jis turėjo tuo tarpu pasitenkinti tik viena diachronijos dalimi. Ir todėl dabar, žinant Daukšos gimtinę ir parankėje turint bent tris postilės originalus, visą Daukšos kirčiavimą tenka iš naujo vienu pagrindu tirti.

Ir iš tikro: visybei tirti, savaime aišku, turi būti vartojama visa tiriamoji medžiaga, ir priešingai, atskirą dalyką tiriant, turi būti dažnai atsižvelgiama į kalbinės medžiagos visumą, nes tik šiuo būdu galima tikriau patirti priežastines jungtis: kalboje juk, anot W. Haverso Handbuch d. erkl. Syntax 6 psl., kaip ir kiekviename meno paveiksle, viskas yra tarpusavyje susiję. Pav., Daukšos tariamosios nuosakos kirčiavimas lygiai taip pat svyruoja, kaip ir būtųjų neveikiamųjų dalyvių. Bet tuo dar nieku būdu nepasakoma, kad visi kirčiuojamieji Daukšos kalbos pavyzdžiai būtinai turi būti

statistiškai suskaičiuojami ir suregistruojami, kaip kad kaikurie mokslininkai (pav., E. Sittigas, StB III 157 t. ir kt.) ypač mėgsta ir pataria daryti. Aš iš principo šito statistinio metodo neneigiu, bet nelaikau jo ir išganingu, o kartais jis man atrodo tik bereikalingu balastu: pedantiška statistika dažnai nustelbia intuityvinį kalbos duomenų suvokimą ir tuo būdu išblaško bendrinamąjį dėmesį. Dėl to aš šiame darbe stengiuos duoti tik tiek pavyzdžių, kiek, mano nuožiūra, jų užtenka kalbamajam dalykui aikštėn iškelti arba kiek jų man yra pavykę surasti.

Bet visų pirma Daukšos kirčiavimui tirti tenka pritaikinti empirinį metodą, būtent — pirmiausia šiame darbe tenka daug dėmesio kreipti į duomenų autentiškumą: viena, dažnai negalima rasti reikiamo skaičiaus atstovų, kad būtų galima matyti, kuriai kirčiavimo grupei kalbamąjį žodį reiktų skirti; antra, vienas ir tas pat žodis kartais yra nevienodai ir, kaip jau buvo minėta, net klaidingai kirčiuojamas; ir trečia, kad ir rečiau, bet vis dėlto pasitaiko dar tokių dalykų, kuriems patvirtinti trūksta duomenų. Taigi visko smulkmeniškai šiandien jau nebegalima patikrinti. Tačiau, kiekvieną dalyką pirmiau analitiškai, o paskui sintetiškai tiriant, daug ką galima išaiškinti, ypatingai su dabartinių tarmių pagalba. O tokius dalykus, kurių dabar realiais duomenimis nebegalima paremti, tenka šiek tiek ir hipotetiškai pasvarstyti; bet visai abstrakčios ir reliatyvios hipotezės, ligi akcentologinė šių dienų kalbos medžiaga dar nėr kaip reikiant apdorota, nedaug ką mūsų reikalui gali padėti.

c) Endzelyno Plākio teorijos ir jų kritika

§ 5. Senovinei lietuvių kalbos kirčio vietai nustatyti dažnai yra naudojamasi latvių kalba, todėl svarbu žinoti, kiek ja galima remtis Daukšos kirčiavimą tiriant.

Kaip yra žinoma, J. Endzelynas yra sudaręs tam tikrą teoriją, pagal kurią lietuvių rašomosios kalbos tęstinei (cirkumflektinei) priegaidei latvių kalbos šnektose, kuriose tebeskiriamos trejopos priegaidės, atliepia krintančioji, o lietuvių kįlančiąją (akūtinę) priegaidę latvių atstoja dvejopa priegaidė — tęstinė ir lūštančioji. Tęstinę priegaidę latvių kalboje gauna tie akūtinės šaknies žodžiai, kurių kirtis lietuvių kalboje nešokinėja, o lūštančiąją priegaidę tie,

kurių kirtis lietuvių kalboje yra nepastovus. Pavyzdžiai: 1. liet. *aũtas* — lat. *àuts*, *baĩsas* — *bàlss*, *beñdras* — *bìedrs*, *daržas* — *dârzs*, *Diẽvas* — *Dìevs*, *draũgas* — *dràugs*, *gaĩsas* — *gàiss*, *guõdas* — *gùods*, *kiẽmas* — *cìems*, *lañkas* — *lùoks*, *liẽkas* — *lìeks*, *maĩkas* — *màlks*, *miẽgas* — *mìegs*, *paũtas* — *pàuts*, *prõtas* — *pràts*, *šiẽnas* — *sìens*, *tiñklas* — *tìkls*, *vařdas* — *vàrds*, *viĩkas* — *vìlks*...; 2. *dũmai* — *dūmi* (serb. *dȉm*, g. *dȉma*) *káulas*, *-ai* — *kaũls*, *krũmas*, *-ai* — *krūms*, *kùrtas*, *-ai* — *kuřts*, *mìltai* — *miĩti*, *pìenas*, *-ai* — *piẽns*, *pũras*, *-ai* — *pūrs*, *šónas*, *-ai* — *sāns*, *tìltas*, *-ai* — *tiĩts*, *tùlkas*, *-ai* — *tuĩks*, *výras*, *-ai* — *vīrs*, *žárdas*, *-ai* — *zārds* (rus. зорóд)...; *brólis* — *brãlis* (plg. žem. *bróterauties* iš senesnio daiktavardinio kamieno **bróter-* : serb. *brȁt*, sen. ind. *bhrā́tar-*), *kùrmis* — *kuřmis*, *mólis* — *mãlis*, *vẽjas*, *-ai* — *vẽjš*, *žìrnis* — *ziřnis*...; *bámba* — *baműba*, *bóba* — *bãba* (serb. *bȁba*), *dúona* — *duõna*, *jūra* — *jūra*, *kìlpa* — *ciĩpa*, *kója* — *kāja*, *kúopa* — *kuõpa* (serb. *kȕpa*), *láima* — *laĩma*, *lópa* „Pfote" — *lãpa* (rus. лáпа), *líekna* — *liẽkna*, *líepa* — *liẽpa* (serb. *lȉpa*), *lūpa* — *lūpa*, *liùrba* — *ļuřba*, *núoma* — *nuõma*, *sẽkla* — *sẽkla* (plg. serb. *sjȅme*, *sẽti* — *sẽt*, rus. сéять — serb. *sẽjati*), *várna* — *vařna* (serb. *vrȁna*), *várpa* — *vārpa*, *vẽtra* — *vẽtra*, *vìlna* — *viĩna* (serb. *vȕna*, rus. вóлна)...; *búožė* — *buõze*, *gérvė* — *dzẽrve*, *kùrpė* — *kuřpe* (plg. serb. *kȑpije* „senos kurpės", *kȑpa* „skuduras"), *rýkštė* — *rīkste*, *sáulė* — *saũle*, *žýlė* — *zīle*...; *klẽtis* — *klẽts* (serb. *klȉjet*), *nýtis* — *nīts* (serb. *nȉt*, g. *nȉti*), *tõšis* — *tāss*...; *mótė* — *mãte* (serb. *màti*); 3. *dárbas*, *-aĩ* — *darbs*, *díegas*, *-aĩ* — *diẽgs*, *grūdas*, *-aĩ* — *grûds*, *kálnas*, *-aĩ* — *kaĩns*, *kótas*, *-aĩ* — *kâts*, *krẽslas*, *-aĩ* — *krẽsls*, *lángas*, *-aĩ* — *luõgs*, *láužas*, *-aĩ* — *laûzs*, *mẽšlas*, *-aĩ* — *mẽsls*, *óras*, *-aĩ* — *ârs*, *pẽdas*, *-aĩ* — *pẽds*, *pláukas*, *-aĩ* — *plaûks*, *ráugas*, *-aĩ* — *raûgs*, *rýtas*, *-aĩ* — *rîts*, *slíekas*, *-aĩ* — *sliẽks*, *slúogas*, *-aĩ* — *sluõgs*, *šẽkas*, *-aĩ* — *sẽks*, *úodas*, *-aĩ* — *uõds*, *vérgas*, *-aĩ* — *veĩgs*, *vókas*, *-aĩ* — *vâks*, *žándas*, *-aĩ* — *zuõds*, *žíedas*, *-aĩ* — *ziẽds*, *žìrgas*, *-aĩ* — *ziřgs*...; *lėlỹs*, *lėlį* — *lẽlis*, *lokỹs*, *lókį* — *lâcis*, *ožỹs*, *óžį* — *âzis*, *vėžỹs*, *vėžį* — *vẽzis*, *žaltỹs*, *žáltį* — *zaĩtis*...; *galvà*, *gálvą* — *galva*, *naudà*, *náudą* — *naũda*, *pėdà*, *pėdą* — *pẽda*, *skiedrà*, *skíedrą* — *škiẽdra*, *žarnà*, *žárną* — *zařna*...; *giesmẽ*, *gíesmę* — *dziẽsme*, *versmẽ*, *vérsmę* — *veřsme*...; *obelìs*, *óbelį* — *âbels*,

širdìs, šìrdį — sirds, žvėrìs, žvėrį — zvērs..., lietùs, lietų — liêtus... Žr. J. Endzelin, BB XXV 259 — 273, KZ XXXIII 104 — 115, RĖS II 56—68, Le. Gr. 21—32.

§ 6. Ši Endzelyno teorija yra labai paprasta ir aiški, todėl ji bematant buvo daugelio kalbininkų priimta. Vienas iš didžiausių jos šalininkų bei gynėjų ir papildytojų buvo K. Būga, žr. jo LKŽ XXX tt., KS 43, TŽ II 471 tt. Iš kitų jos šalininkų yra paminėtini N. van Wijkas, AIS 20 t., R. Ekblomas, Zur Physiologie der Akzentuazion langer Silben im Slavo-Baltischen (Uppsala, 1922), 19 t., R. Trautmannas (pav., Lit.-slav. Wb. s. v. m i r ō), T. Torbiörnssonas, AV 14^1, Symb. 374^1, 374^4, 376^2, T. Lehr-Spławińskis, SG II 89, 92, J. Kuryłowiczius, RS X 32 tt. ir kt. Tačiau vienas, kuris tos teorijos nepripažino ir nepripažįsta, yra J. Plākis. Jo nuomone, lietuvių ir latvių priegaidžių raidos esančios labai glaudžiai susijusios, būtent — lietuvių latvių kalbose buvusios dvi pagrindinės priegaidės — krintanti ir kįlanti (krītuoša un kāpjuoša). Lūštančioji priegaidė esanti krintančiosios priegaidės porūšis (veids, Abart), t. y. ji išriedėjusi iš pastarosios. „Es ist doch natürlich und unbestreitbar, — sako jis, — dass die litauische Ursprache gestossene Längen auch in den akzentuierten Anfangssilben gehabt hat, und dass solche auch in der lettischen Ursprache geblieben resp. bei der Trennung der beiden Schwestersprachen voneinander in dieselbe übergegangen sind, so z. B. lit. *gýsla* — lett. *dzísla, óda — áda, šlúota — slúota, bríedis — bríedis* etc. resp. žem. *gỹsla — dzîsla, ûoda — âda, šlôuta — slûota, brêidis — briêdis* etc." (AUL, Filol. un Filos. fak. serija 1.5, 369 psl.). Todėl esą abejotina, kad latvių lūštančioji priegaidė būtų galėjusi kilti iš prokalbinės akūtinės priegaidės tokiuose skiemenyse, į kuriuos kirtis buvęs atitrauktas. Priešingai, atitrauktinė priegaidė, kaip tai rodančios šiaurės rytiečių bei žemaičių šnektos ir serbų bei slovėnų kalbos, tegalinti būti tik kįlančioji, plg. serb. štok. *gláva, rúka* ‖ čak. *glāvà, rūkà*, rus. *голова́, рука́*, liet. *galvà, rankà*, taip pat liet. dial. *ařkls* < *arklỹs* ir kt. Ir tai turėję įvykti vėlesniu, antruoju, kirčio atitraukimo laikmečiu, kuriuo skiemuo su atitrauktiniu kirčiu gavęs kįlančią priegaidę visuose paradigmos linksniuose nepriklausomai nuo to, ar pirmiau jis buvęs akūtinis, ar cirkumflektinis. Vadinamuoju pirmuoju, senesniuoju, laikmečiu pirminė priegaidė neapkisdavusi dėl atitrauktinio kirčio — pasilikdavusi kokia buvusi, pav.,

galvà>gálvai, gálvą, mergà>meřgai, meřgą ir kt.; žr. jo Daži attīstības puosmi latviešu un leišu akzenta vēsturē (Rīgā, 1922), 42 tt. Tuo būdu latvių kįlančioji (cirkumflektinė) priegaidė esanti kilusi vėlesniais laikais, t. y. antruoju kirčio atitraukimo laikmečiu. Plg. dar jo straipsnius „Leišu valuodnieka K. Būgas uzskati par latviešu un leišu intonaciju attiecībām" (Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1924 m. III 294—302), „Leišu un latviešu intonaciju attiecības Latvijas vietu vārdu gaismā" (AUL, 1926 m. XIII 63—95) ir kt.

Šitaip galvodamas, J. Plākis prieina išvados, kad senesnę kirčio vietą rodanti ne latvių, bet lietuvių kalba, ir todėl akcentologas pirmiausia turįs orientuotis ne į latvių, bet į lietuvių kalbą.

§ 7. Šita J. Plākio teorija lig šiol dar nėra susilaukusi niekieno pritarimo. Priešingai, kaikurie kalbininkai (pav., K. Būga, TŽ II 476) laiko ją klaidinga arba (N. van Wijkas, BSA 19[1]) metodiškai visiškai netikra (methodisch vollständig unrichtig). Tačiau man kiek kitaip rodosi. Iš vienos pusės yra teisybė, kad tiek lietuvių, tiek latvių lūštančioji priegaidė yra antrinė, kilusi iš pirminės akūtinės priegaidės. Taip pat, man rodos, galima sutikti su Plākiu, kad tiek lietuvių, tiek latvių kalbose senovėje tebuvo skiriamos dvi pagrindinės priegaides — akūtinė ir cirkumflektinė. Bet tolimesnis jo teorijos rutuliojimas jau sukelia abejonių.

Visų pirma jis daugiausia operuoja tik sinchroniniais duomenimis ir maža tesistengia juos diachroniškai aiškinti, todėl kaikurie jo teigimai atrodo nevisai įtikimi. Pav., jis mano, kad atitrauktinę priegaidę esant cirkumflektinę rodą ne tik tokie lietuvių tarminiai pavyzdžiai kaip *ařkls* šalia *arklỹs*, bet ir latvių *bẽrzi, tẽvi* greta liet. *beržaĩ, tėvaĩ*, taip pat lat. *duõna* — skr. n. pl. *dhānāḥ* „Getreidekörner", *stiřna* — čak. *srnà*, ukr. *сернá, dūmi* — skr. *dhūmāḥ* ir kt. Bet čia bent keli dalykai supainioti. Šalia *beržaĩ* ryt. augštaičiai (Sub., Kup., Dus., Lkm., Tver...) ir žemaičiai (Slnt., Darb...) sako *béržai*, o Daukša, Duonelaitis, kaikurie ryt. augštaičiai (pav., Dus. ir kt.) pažįsta dar ir *tėvai*. Taigi *beržaĩ, tėvaĩ* kaip ir *sẽklà, latraĩ, turkaĩ* šalia *sẽkla, lãtrai, tuřkai* ir kt. gali būti naujadarai, todėl jie dar nieko nerodo, kad lat. *bẽrzi, tẽvi* turėtų vėlyvesnę, atitrauktinę cirkumflektinę priegaidę. Tas pat yra ir su pavyzdžiais *smìlga* — lat. *smiĺga, žárna* — *zaŕna, kiáunė* — *caũne, ìnkstas, -ai* — *ìksts, káušas, -ai* — *kaũss, rýtas, -ai* — *rîts, bríedis* — *briêdis, síeksnis* — *siêksnis, sprìndis* — *sprîdis* ir

kitais, kuriais remiasi J. Plākis: jie irgi dar yra kirčiuojami sutinkamai su Endzelyno teorija, būtent — *smilgà, -ōs, smìlgą* Dus., Tver., *žarnà, -ōs, žárną* Naum., Sint., žem., Sub., Kup., Dus., *kiaunẽ* Sn. (plg. ryt. upėvardį *Kiaunà*, čak. *kūnà*, ukr. *kuná*), *ìnkstas, -aĩ* Jurb., Ser., Sasn., Vilk., Paež., Slnt., *káušas, -aĩ* Kurt., *rýtas, -aĩ* Sub., Kup., Kam., Šešt., Virb., Sint., *briedỹs, bríedį* LŽT 82, *síeksnỹs, síeksnį* Sub., Kup., Dus., *sprindỹs, sprìndį* ib. ir kt. Čia kaip tik pastebime įdomų dalyką, kad lietuvių kalboje labai dažnai pirminiai akūtinės šaknies oksitonai pavirsta baritonais. Tos pakaitos vyriausiu akstinu veikiausiai yra tokie linksniai kaip v-tos galininkas ir kt., būtent — *žarnà, -ōs, žárną* > *žárna, briedỹs, bríedį* > *bríedis, sprindỹs, sprìndį* > *sprìndis, ìnkstas, -aĩ, ìnkstus* > *ìnkstai, jùngas, -aĩ, jùngus* > *jùngai* ir kt. Tai vis yra analogijos reiškiniai, kurie ne tik dabar pasireiškia, bet lygiai taip pat galėjo pasireikšti ir veikiausiai yra reiškęsi ir seniau. Tuo būdu, sprendžiant iš dabartinės vartosenos, *jùngas, -aĩ* (plg. gr. ζυγόν, sen. ind. *yugám*), *óras, -aĩ* ir kt. gali būti laikytini senais oksitonais, o *jùngai, órai* naujadarais.

Visai kas kita yra tokie žodžiai kaip *dūmas, -ai* (serb. *dȉm*, g. *dȉma*) — sen. ind. *dhūmáḥ*, gr. θυμός, *káulas, -ai* — gr. καυλός, *výras, -ai* — sen. ind. *vīráḥ, móte* — sen. ind. *mātár-* ir kt. Jeigu kurie iš tokių žodžių nuo senų senovės būtų buvę tik oksitonai, tai augščiau minėtu būdu baltų kalbose jie seniai galėjo tapti baritonais. Dėl tolygaus kirčio atitraukimo slavų kalbose plg. Lehr-Spławiński, SG II 82 tt. Bet antra vertus, tokių įvairybių galėjo būti nuo pat pradžios, nes jų randame ir kitose ide. kalbose, pav.: sen. ind. *ájraḥ* — gr. ἀγρός „dirva, Acker", gr. κύμβος „indas, rykas" — sen. ind. *kumbháḥ* „puodas", θῆλυς „moteriškas" — *dhārúḥ* „žindąs, žįsdamas", αὖος — sen. anglų *sēar* ir kt. Plg. N. van Wijk, AIS 55 t., Būga, TŽ II 474, Hirt, Akz. 49.

Iš kitos pusės, tiesa, lietuvių kalbos tarmėse yra ir tokių oksitonų kaip *brolỹs* Sies., *gervẽ* Ziet., *kalvỹs* Laz., *kaulaĩ* Kelmė, LŽT 28, *kurmỹs* Pnm., *laimẽ* Žag., *liepà* Ziet., acc. pl. *pėdùs* Ziet., *plaukùs* Laz., *rykštẽ* Slk., *tiltaĩ* Dus., *žìrgas, -aĩ, žirgùs* Laz., Ziet., Diev., Jž. I 394 s. v. eidauninkas ir kt. Bet tai veikiausiai yra ne senoviniai (pirminiai), bet naujoviniai (antriniai) reiškiniai. Pav., Vilniaus krašto senoji karta yra kirčiavusi, o vie-

tomis dar ir dabar tebekirčiuoja *líepa, káulai* vietoje *liepà, kaulaĩ*. Taigi *lokỹs, lókį, lovỹs, lóvį, *šuolỹs, šúolį* iš vienos pusės Kuršaičio (Tilžės) šnektoje galėjo pavirsti į *lokỹs, lõkį, lovỹs, lõvį, šuolỹs, šuõlį*, iš kitos pusės šalia *lovỹs, lóvį* kitur jau mums žinomu būdu lengvai galėjo atsirasti ir *šúolis* Vilk., Vel., Ram., Sub., Kup., Dus., Tver., Ušp., Lkm. ir kt. Be to, dar ir dabar galima pastebėti, kaip kartais atsiranda panašių oksitonų. Pav., vietoje senovinio *lénkas, -ai, rūšis, -ies* ir kt. daug kas, iš naujo pradėdami tuos žodžius vartoti, pasako jau ir *lénkas* (kartais net ir *leñkas*), *-aĩ, rūšìs, -iẽs, rūšį*.

Bet p. Plākis į tai kaip tik maža tekreipia dėmesio: suradęs kur kokį prieštaringą pavyzdį, tuojau jį ima įrodymu. Pav., Kuršaičio *máišas* jis lygina su lat. *màiss*, nors šis žodis veikiausiai pagal *máiša* (*máišė*) yra perdirbtas iš plačiai visoje Lietuvoje vartojamo *maĩšas* (plg. *kvaĩlas — kváila, laĩmas* „Gelingen" Ilg. — *láima, vaĩnas — várna* ir kt.), lygiai kaip *várnas* Slav. pagal *várna* yra išriedėjęs iš senesnio *vaĩnas* (= serb. *vrân*), žr. Būga, KZ LI 117. Toliau jis savo įrodymams kartais naudojasi net klaidingais duomenimis; pav., vietoje *kõpos, slúogas, -aĩ* (šalia lat. *sluõgs*), acc. *líetų, altõrius, čiūdas, mõjus* ir kt. rašo *kãpos, slõgas, liẽtų, altórius, čúdas, mójus*, žr. Daži attīst. puosmi, 92, 96, 98 psl. Todėl toks lietuvių kalbos duomenų traktavimas dažnai jam neleidžia pasidaryti tikresnių išvadų. Pav., dėl skolinių kirčiavimo jis šiaip rašo: „Tuoņa tīpa ziņā leišu valuodā patapinājumi liek nuojausti kā īsti leišu vārdi, juo pats patapināšanas fakts vien nevar sekmēt tuoņa tīpa pārmaiņu, ja uzsvars paglābies savā agrākā vietā, tādeļ pēc F. de Sosīra likuma... viņuos jābūt visvairāk krītuoša tīpa tuonim" (l. c. 92). Ir todėl jis lietuvių kalboje daugiau randa skolinių su akūtine, nekaip su cirkumflektine priegaide. Bet iš tikrųjų yra kiek kitaip: akūtinę priegaidę daugiausia gauna vokiškieji skoliniai, o didesnė dalis slaviškųjų skolinių kaip tik turi cirkumflektinę priegaidę. Todėl Plākio apibendrinimas šiuo atveju nesutinka su kalbos duomenimis. Toliau plg. mano straipsnį „Dėl skolinių kirčiavimo lietuvių kalboje" (1928 m. ŠD VIII 936—941).

§ 8. Apskritai imant, J. Plākis yra nemaža dalykų iškėlęs aikštėn, bet nevisus juos įtikinamai tėra išaiškinęs. Pav., jeigu latvių tęstinė (kįlančioji) priegaidė yra tik vėlesniais laikais atsiradusi

tuose skiemenyse, kur kirtis buvo atitrauktas, tai kodėl lietuvių kalboje tokiais atvejais labai dažnai yra vartojama akūtinė priegaidė (pav., *dū̃mai — dūmi, brólis — brãlis, tìltas, patìltė — tiĨts, patiĨtę, lópyti — lãpît, lándžioti — luõžât, šáukoti ‖ šaũkti — saũkât ‖ sàukt*...)? Kuriuo būdu tokiuose skiemenyse galėjo atsirasti lietuvių akūtinė priegaidė, kurios didelį senumą rodo jos plati vartosena pačioje lietuvių kalboje (pav., *výras, -ai*...)? Toliau. Kodėl lietuvių cirkumflektinę priegaidę vidurio latvių daugiaugiausia atliepia krintančioji priegaidė (pav., *aũtas — àuts, beñdras — bìedrs, draũgas — dràugs*...)? J. Plākis sako, kad esą latvių šnektų, kur šiais atvejais esanti vartojama ir lūštančioji priegaidė (pav., *aûts, baÎss, biêdrs, darzs, draûgs*...). Bet tada kįla klausimas, kaip lietuvių cirkumflektinė priegaidė gali atitikti latvių lūštančiąją, kuri tėra tik akūtinės priegaidės porūšis, atvaša?

Man vis dėlto rodos, kad latvių tęstinė priegaidė nėra tos pat rūšies, kaip lietuvių žemaičių arba ryt. augštaičių atitrauktinė pusilgė (vidutinė) priegaidė (pav., *sů.nus* Sub.), kuri yra daug vėlesnio kilimo. Lūštančiąją priegaidę dabar vartoja ne visi, tik šiaurės vakarų žemaičiai, kurie yra įsikūrę senovės kuršių vietoje ir dabar susiduria su latviais, todėl yra galimas daiktas, kad tame Lietuvos plote ši priegaidė gali būti atsiradus dėl žemaičių kalbos sąmyšio su kuršių kalba arba dėl latvių kalbos įtakos. Kad taip iš tikro gali būti, rodo, pav., silpnesnis akūtinės ir cirkumflektinės priegaidės skyrimas bei veliarinio *l* vartojimas ryt. augštaičių šnektose ir dzūkų afrikatų *dz, c* atsiradimas vietoje *dž, č* prieš *i, ie*: tai gali būti įvykę ne be kaimyninės slavų kalbos įtakos, kurios nepažįsta žemaičiai ir vak. augštaičiai; plg. A. Salys, Arch. Phil. IV 27 tt. O toji latvių šnektų lūštančioji priegaidė, kuri nebėr skiriama nuo krintančiosios, gali būti atsiradus ir senesnės krintančiosios priegaidės vietoje, nes šiaipjau lietuvių kalbos tarmės nerodo, kad cirkumflektinė priegaidė savaime virstų į akūtinę, plg. *dvāras* > *dvárs, māni* > *mán, dvējetas* > žem. *dvéitas* ir kt. Pagaliau Plākis ir pats pripažįsta, kad žodžiai, kuriuose liet. ~ = lat. ~, esą daugiausia arba skoliniai, arba lituanizmai, pav.: *grėdà — grẽda, ievà — iẽva, kalvà — kaĨva, piestà — piẽsta* ir kt. (žr. Daži attīstības puosmi, 55 psl.), nors, pasak Būgos, TŽ II 472, pav., liet. *piestà* gali būti ir naujadaras vietoje **píesta ‖ piẽstas* kaip *várna ‖ vařnas* ir kt.

Taigi, viską draugėn suėmus, matyti, jog Plākio teorija dar nėra tiek pagrįsta, kad galėtų išjudinti Endzelyno teorijos pagrindus. Priešingai, toliau betyrinėjant, vis daugiau randas duomenų, kurie lietuvių kalbos kirčių bei priegaidžių tyrinėtoją daugiau įgalina naudotis latvių kalba senesniam akūtinių bei cirkumflektinių priegaidžių skirtumui nuspręsti. Kitas dalykas yra, kiek ta teorija galima susekti pirminę kirčio vietą, nes iš vienos pusės tiek lietuvių, tiek latvių kalboje daug kur priegaidės dėl analogijos ir kitų priežasčių yra pakitėjusios, iš kitos pusės kaikurios jų įvairybės gali būti iš senovės paveldėtos arba senesniais laikais susidariusios. Todėl, kaip teisingai Plākis pastebi, apie pirminę lietuvių latvių kalbų kirčio vietą bus galima daugiau spręsti tik tada, kai smulkmeniškai bus surinkta ir ištirta visa akcentologinė tų kalbų medžiaga (tarmės, vietovardžiai ir kt.). Tad, betiriant Daukšos kirčiavimą, senesnę kirčio vietą bei priegaidžių kokybę pirmiausia teks nustatinėti iš pačios Daukšos ir apskritai lietuvių kalbos ir tik jau paskum reikės žiūrėti, kiek lietuvių kalbos duomenys sutinka su latvių kalbos atitikmenimis.

Apie kitas (pav., T. Torbiörnssono, J. Kuryłowicziaus...) teorijas čia, įvade, netenka kalbėti, nes jos nėra tiesiogiai susijusios su šiuo darbu: kiek reikės, jos bus toliau paliečiamos atitinkamose vietose.

I. Daukšos kirčiavimas

1. Bendrieji dalykai

§ 9. Norint geriau pažinti Daukšos kirčiavimą, reikia pirma nuodugniai ištirti kiekvieną jo dalyką skyrium. Bet, kad galėtume įsivaizduoti, kaip Daukša aplamai kirčiuoja, manau, pravartu yra patirti, kaip atrodo jo kirčiuojamas tekstas. Štai tam reikalui kelios įvairios postilės ištraukos:

O yßmintingieíi iʒgîrdę karâlų Héroda nueio. Ir ßytáy ʒwayzde kurią regéię bů ſawo ßaliie rítůſia êyo pirm' ių net' ateiuś ſtóios ąnt' namų | kur bů bernelis | yra kití kuríe tíki | idąnt' tóii ʒwayzdé per wiſsą kelą butų pralidéius ißmintįgůſius | net ik Jeruſálem | kur paſiſłépuś máʒą metą | wel, iíemus paſiródʒiuś iʒg nâuio. Bet' iʒg tos wîetos ródʒeś | iog tóii ʒwayzdé tiektáy iíemus ių ßaliie vʒtękéiimůſia ſáułes parodeś | ir pâſkuy to cʒionay dabár kad' ißióio iʒg mîeſto Jeruſâlem. Nes' iie bîło. Regéiome ʒwayzdę ritůſe. Ir cʒionay wel Ewangeliſta bîło. Ir ßitáy ʒwayzdę kurią búwo regéię rîtůſia. Ir ne pradʒiugęs butų teyp' didʒiu dʒiaugſmú yßwidę ią. Bet' kodrînag iíemus cʒe dabár wel parôdeś? Pirm iog iau ganá iłgáy ir łabáy ių tikéiimas búwo pagúnditas | kadąg karalißkame mieſte ne tiektáy ne râdo ko iíeßkoio | bet' ir regêio | iog ąnt' tos nauiinós wíſsas míeſtas numíneś búwo. $61_{40\text{-}50} - 62_{1\text{-}2}$.

Tokiég búwo iʒg prâdʒios nêtarpos Zydai | kurié dárbus wéikałus ir kałbás W. Chriſtaus ſtębúklągai apkałbinêio ir apſûdiio ir kłapôio. Teip | iog wel' ąnt ių ſkúʒdamas bíłôio. Ir kámug ßítą gîminę prilîgiſsime? ateio Jônas kríkßtitoies ne wálgąs nei giaríąs | ir kálbá | iog tur wêlinuwą. Atêio Sunús ʒmógaus | wálgąs ir geríąs ir kâłba. Szitái ʒmógus apſirîiąs | ir girtůkłe | ir gęntís múitinikų ʒmonių. To kieg yr ir nų wiſsí Heretíkai | kurié wiſſús ir gerêſius pamôkſłus ir įſtâtimus Baʒnįczios adʒagaréi | iʒguldinéie ir

piktón' ßalín' gręʒe. Beł ir tarp muſíßkių Catholíkų | łabái tokių daug | kurié teippaieg apkałbinêie ir ſûdiie | Bet kuríůs tóii wotis prilipo | tie ganá rodʒe | iog né tuř méiłes | ape kurią Powiłas S. bîło | ióg méiłe ne dûmoie niéko píkto. Nes' kaip taſſai kuris ką mîli | tad wiſſus wéikałus ir kałbąs io | (nórint kârtais ne gerás) ąnt gerêſnių vʒgûldʒe: teip wel' kas kurį tuř nopîkantoie ârtimą ſáwą | tad wéikałus ir kałbás io | nórint geréuſes | ąnt pikczéuſių apgręʒia: ir wiſſadós piktái ape íį ißmâno. 285_{7-20}.

Auxas wel' ir ſidâbras ir wârias ir geléʒis iʒg ko anſai abrôzas búwo ſudétas | ʒimina łobiús ir galîbę to paſáulo | nes' per aukſą ir ſidâbrą | apîtas ir łóbiai: o per wârią ir géłeʒį galîbe ißmânos | kuriůſsia daiktůſsia vʒgul' wiſsá garbé paſauło. Néſſą daug turét' ir dâug pêrgałet' | yrá pirmiáuſia giara to paſáulo | kurióp kíta wiſsá ſuéitis. Bet' dabôkimes praßáu | ąnt' kaip galįngós ir twirtós wietós tai gêra ſtówi. Vʒtiéſſą ne ant' kito fundamento | tiektái ant mólinų kóių: kuriós ant' pírmo iʒtikimo ákmenes | pałáuʒus łabái pigái | wiſsá anóii pompa áukſo ir ſidábro ir wârio ʒótag pabira | ir ing dulkias apgrįʒus nůg wêio iʒneßióias. Neſſą wiſſá garbé paſáulo vʒſwiro ant' giwâtos kûno ʒmôgaus: kuris kaip yra iʒg mólo ſulipîtas: teip pałuʒús nupůłas | ne ſuſkâitomamus priepůlámus ir ligômus pagułęs: kurſsái tůieu kaip iʒg ledo kokió nórint' priepůło maʒiáuſio bus pabîręs: tad ʒótag aná didéii galįbe ir apîtas paſáulo ing dulkes pawîrtęs | ne ʒímes pâſkui ſawé ne paliks. Néſſą kłáuſiu tawé ſu Prânaßu | kur nų yrá anié didiéii Karrâlus ir kunîgáikßczei tâutu kurié wießpatâwo ne tiéktái ant' ʒmonių | bet' ir ant beſtiių | kuriós yrá ant' ʒêmes: kurié ſaw ʒáidʒia ſu pâukßczeis medʒioklélia: kurié rąkioia krûwon' ſidâbrą ir áuxą: kuriůſsia ʒmones padûkſi padůdinéia | o neř gâło gaminimo? Praʒúwo | neř ių nuʒęge ing prâgarą | o kití ant' wiétų ių vʒʒêio. 582_{14-32}.

Wienókig ne tiek' tatái | iei gerái įſiweiʒdéſsi | betáig ir kítas gamtas tíkrai îpaczias râſsi Mariioie | kuriós regéios ſąnczios ne ſpaczíomis. Néſſą kurſaig cʒîſtumas | nórint' wel' bůtų ir Angelißkas | gâl' bût' anái Mergîſta prilígintas | kurís wêrtas búwo tâpt wiéta paßwętímo ir namáis Dwâſios S. ir pakâiumi Sunáus Diewo? 624_{22-28}.

Arba štai dvi fotografinės teksto nuotraukos:

Iš šitų teksto gabalų matyti, kad Daukšos nevisi žodžiai vienodai kirčiuojami: vieni turi kirčiuojamus ženklus, kiti neturi.

Kirčiuojamų ženklų Daukšos kalboje aplamai sutinkame du: ´ ir ^; kartais akūto vietoje pasitaiko ir taškas. Tais ženklais jis žymi ne priegaides, bet kirčio vietą.

Ar pats savaime, ar ankstyvesnius darbus pavyzdžiu paėmęs Daukša kirčiavo savo vertimus, nevisai aišku. Tik tiek yra žinoma, kad, kaip rodo J. Gerullio paskelbtasis 1589 m. hekzametras (žr. FBR X 9—12), jau prieš jį buvo mėginama kirčiuoti.

§ 10. Kirčio vieta, apskritai imant, neatitraukiama, t. y. beveik tokia pat, kaip ir dabartinių vak. augštaičių šnektoje, pav.: n. sg. ałgá 554_{45}, biłoié 101_{5}, tů budú 3_{38}, debeſisé 375_{22}, dienoié 312_{8}, dienosé 109_{2}, dowanomís 2_{11}, i. sg. dumá 344_{25}, acc. pl. dumás $126_{17}, 319_{49}$, ſu dußiá 8_{7}, acc. pl. gamtás 325_{35}, gamtoſiá 610_{22}, garbeié 66_{52}, garbeiá 494_{45}, gęntimîs 273_{49}, kałboié 364_{38}, acc. pl. kałtés 169_{20}, 183_{27}, kuriomís 111_{18}, acc. pl. łobiús 11_{35}, małdoié 66_{46}, małdomís 27_{42}, małdoſé 396_{50}, mergoié 396_{52}, acc. pl. mußiús 161_{26}, ſłąkßcʒſus 294_{41}, ſmurtûs 221_{16}, ſmurtús 379_{45}, ßirdiſê 13_{25}, ßwieſoié 292_{3}, i. sg. triubá 15_{7}, ʒimemîs 249_{42}, ʒmonemís 59_{30}, ʒmonesé 196_{18}, ʒuwiié 539_{43} ir kt.

Bet dažnai ir šiaip yra kirčiuojama: biłóie 547_{35}, dienóie 293_{47}, dienômis 63_{28}, dienómis 401_{8}, dirwóie 524_{23}, dowanómis 439_{47}, draugéie 66_{3}, gamtômis 542_{33}, garbéie 74_{11}, grauſmêie 65_{31}, kancʒiómis 177_{16}, kancʒiôſe 264_{18}, kancʒióſia 548_{12}, kitôſe 188_{32}, ligôie 75_{9}, małdômis 321_{29}, 549_{24}, małdómis 525_{42}, 539_{35}, 578_{23}, małdóſe 525_{47}, małdóſe[a] DK 17_{28}, mergóie 599_{4}, 614_{8}, mergômis 568_{46}, minîomis 4_{37}, pedómis 191_{42}, plagômis 518_{36}, prakémis 572_{20}, prakêſe 295_{44}, ſawômis 20_{41}, ſawómis 279_{29}, tautóie 181_{29}, wiſsóſe tautôſſe 168_{18}, tieſóie $293_{25}, 600_{5}$, tikrómis 533_{37}, wiſsôſiąmp 333_{20}, ʒmonêmis 534_{14} ir kt. Tad kaip tai reikia suprasti?

Man rodos, tokios lytys kaip ligôie, małdómis, małdóſe gali būti Daukšos kalboje kirčiuojami ir kamiengaliuose, ne tik galūnėse, būtent — *ligóje* ‖ *ligojè* < **ligáj-ên* (plg. *mergáip* Ziet.), *maldómis* ‖ *maldomìs* < **maldâ-mis* (plg. čak. *brādàmi*,

rūkàmi Vondrák, Vgl. sl. Gr.^{2} I 229) ir *maldóse* ‖ *maldosè* < **maldãs-ėn* (plg. ryt. *mergósna* ir *mergosnà*, taip pat Daukšos krutĩĩna 313_{26} ir ir auĩĩná 319_{34}). Todėl tokios dvejybės (išskyrus kątrùmis 523_{34}, primanúmis 385_{28} ir kt., kurie gali būti ir naujadarai, nes, pav., **akìmìs* negalėjo nepavirsti į *akimìs*), kurių pasitaiko ir dabartinėse šnektose (žr. R. Jono Gr.^{2} 22), gali būti seni dalykai. Plg. Nieminen, Ausg. 144.

D-tos naudininkai ałkaniémus 487_{12}, będrômus 389_3, deßimtĩmus 66_{16}, didiémus 256_{29}, giwiémus 578_{19}, iaunômus DK. 32_{24}, małdômus 225_9, paikômus 96_1, tarnámus 68_6, wilktinémus 526_1 ir kt. veikiausiai iš senovės yra kamiengalyje kirčiuojami. Ta tad Kuryłowicziaus, RS X 9, 78 nuomonė, kad šie naudininkai iš pradžios turėjo būti galūnėje kirčiuojami (pav., **dukterimùs*, **kasomùs*), yra neįtikima, nes, kaip Endzelynas, FBR XII 167 ir Pedersenas, EL 42 teisingai pastebi, jei taip būtų įvykę, tai dabar būtų kirčiuojama ne *dukterìms*, *kasóms*, bet **dukterims̃*, *kasoms̃*, plg. i. pl. *dukterimìs* > *dukterims̃*, *maldosè* > *maldõs* ir kt.

Bet kaip reikia aiškinti tokius pavyzdžus, kaip antai: n. sg. âłga 534_{45}, acc. pl. diénas 288_{37}, 523_{45}, i. sg. Diéwu 108_{31}, 447_{32}, Diéwai 491_{27}, n. sg. drâuge 281_{16}, n. sg. dûma 547_{24}, 595_{50}, acc. pl. dûmas 537_{44}, 538_{11}, n. sg. dûßia 103_{36}, 523_{39}, i. sg. dúßia 181_{25}, acc. pl. dûßias 530_{31}, gâmtas 534_{30}, n. sg. gârbe ámʒina 541_{41}, gęnczių 308_{24} (šalia gęnczių 33_{53}) acc. pl. griékus 443_{48}, grûßias 558_{40}, acc. pl. kâłtes 168_{24}, knĩgas 10_{18}, 542_{10}, 547_{36} (šalia knigás 10_{10}), i. sg. krâuių 537_{23}, acc. pl. krĩʒius 175_{10}, n. sg. mêrga 186_{52}, mérga 471_{29}, i. sg. Mórta 477_{24}, n. sg. prâdʒia 532_{35}, acc. pl. rąkas 494_{32}, rĩßius 230_{26}, i. sg. rûbu 302_{53}, l. sg. rúbe 156_8, acc. pl. rûbus 29_{51}, rúbus 160_{48} (šalia rubús 1_{18}, 131_{36}), n. sg. ĩûdʒia 160_{45}, n. sg. tiéła 449_7, g. sg. tiéłos 459_6, 473_{50}, 480_{24}, i. sg. wárdu 490_{43}, n. sg. wiéra 443_9, 458_6, acc. pl. wiétas 521_{16}, ʒáiʒdas 195_{35} ir kt.?

Iš dalies galima būtų manyti, kad tai yra paprastos klaidos, nes jų iš tikrųjų apsčiai yra tiek katekizme, tiek postilėje (žr. toliau). Tačiau vienomis klaidomis to vis dėlto negalima išaiškinti: gerai įsiskaitęs, gali pastebėti, kad tam tikrais atsitikimais iš tikrųjų Daukšos tokiu kirčio atitraukimu lyg norima pažymėti kokią

pauzą (atodūsį), plg.: dârome ir dékas ir małdás ir garbés 572$_{31}$, parâße ciełas knîgas prieß Heretiką 540$_{1}$, ǯudǯia gêrius ir pépinimus mųſų 46$_{47}$, pérmaine anůs ßeßis rîkús wądenio 72$_{29}$, argu | tiek | paniékįſi łóbius gerúmo ir kątrumo Diewo 96$_{6}$, bet' wiénu ǯódǯiu pałáiſkime ant' małônes 97$_{6}$, iůs gał paſsótint wiénu ǯódǯiu 124$_{42}$ šalia — mane priwedey amǯinúmp kancǯiųmp | per geriús tawůſius 15$_{22}$, papeiktų kûno dâiktus | ir geriús mųſú 40$_{16}$, pripílkite rikús wandenimí 68$_{9}$, Ewangliſtá ſâko ioġ tůs ǯodǯiús Wießpatís biłôió 98$_{10}$, kuris ſeptînis ǯodǯiús iǯtariť têikeś 177$_{25}$ ir kt. Tai lyg patvirtintų ir Jauniaus formuluotasis dimocijos (susigrūdusių priegaidžių sklaidymo) dėsnis, kuriuo, pav., Dusetose užuot *lietùs sùplakė rugiùs* yra sakoma *liẽtus suplakė rugiùs* (žr. Būga, Ai. St. 153). Tačiau netoli nuo Daukšos gimtinės (pav., Gineituosė, Kalnãberžėje ir kt.) man bent keliose vietose yra tekę girdėti acc. pl. *trìs dìẽnas* (eidavo į dvarą), *suñkius metùs*, *peñkias žąsìs*, *čiẽlus metùs* šalia *čielì mẽtai, eisiù miẽstan* ir kt. Taigi, sprendžiant iš dabartinių Kėdainių ir Dotnuvõs apylinkių šnektų, Daukša galėjo taip kirtį protarpiais atitraukti ir remdamasis savo gimtinės šnekta, nes iš tikrųjų į šiaurę nuo Kėdainių, Surviliškio ir Krekenavõs link, kirtis nuo galūnės į priekį pamažu vis daugiau ir daugiau atitraukiamas, ligi pagaliau prie pat Vadaktų, ties Baibõkų ir Pabìržės kaimais, jau pradedama sakyti *žõšìs* vietoje *ža.sìs*. Todėl dabar nebelengva atskirti, dėl kokių priežasčių vietomis kirtis yra atitrauktas Daukšos kalboje, juo labiau dėl to, kad Daukša yra kirčiavęs ne iš griežtų, vadovėlinių, taisyklių, bet dažniausiai taip, kaip sakinyje (tekste) girdėjo. Be to, tokiame kirčiavime nemaža svyravimo bei šiaip klaidų galėjo atsirasti ir ne dėl Daukšos kaltės, pav., bespausdinant, korektūras betaisant ir kt. Dėl to tad norėti čia visur suieškoti kokį nuolatinį, dėsningą, reiškinį, man rodos, yra negalimas daiktas: tai prisispyrę darydami, gautume labai nepaprastų ir netikėtinų išvadų; kartais gal ir spaudos klaida pasidarytų dėsningu dalyku.

§ 11. Taip pat, kad nereikėtų dažnai išrašinėti ir ties kiekvienu dalyku skyrium sustoti, tenka bendrai pastebėti, kas yra laikytina aiškia klaida. Mano nuomone, tokios klaidos yra: Díewás 103$_{44}$, Diewúi 29$_{49}$, Jeǯuî 153$_{46}$, norás 46$_{22}$, ſkolinikás 481$_{30}$, n. sg. dęktás 170$_{1}$, gerás 474$_{42}$, ipaczias

286_4, tawás 48_{39}, pagirtás 473_{40}, ſkirtás 24_3, l. sg. bręginimé 267_8, acc. sg. didumą̀ 178_{15}, Ežéro 287_{38}, ſu ßéiminą 488_{40}, acc. sg. ůłákti 330_6, 3 sg. gadiná 65_{25}, gemá 46_{17}, įsîdůſt 219_{32}, îßpildiſis 474_{23}, ißrißá 470_{20}, kelauiá 472_{44}, ne walgîſsime 299_{26}, máißitis 7_{22}, nurámint 553_{28}, nuteiſinîmo 533_{40}, pagádinimas 311_{29}, pagádintuių 40_{42}, paſodinó 208_{11}, paterioiamé 602_{18}, ſuſpiaudîtas 212_4 ir kt. Tokios lytys yra visai netikėtinos kad ir XVI amžiuje, todėl neverta jas ir įrodinėti; dėl to toliau jų ir aš nebeminėsiu, tik sustosiu ties tokiomis, kurios dar gali atrodyti tikrais kalbos duomenimis.

2. Daiktavardžiai

a) Dviskiemeniai *a*-kamieno daiktavardžiai

§ 12. Dėl aiškumo, manau, patogiausia yra turimąją daiktavardžių medžiagą skirstyti vadovėlinėmis kirčiavimo grupėmis, būtent:

I. **dáiktas, -ai**: i. sg. dáiktu 605_{1}, l. sg. dáikte 107_{34} 327_{24}, 608_{45}, dáiktai 7_{21}, 21_{34}, 199_{43}, 260_{44}, 277_{53}, dáyktai 42_{38}, dâiktai 182_{5}, 312_{9}, dáiktų $7_{4, 18}$, dâiktų 7_{30}, dâiktamus 12_{41}, dáyktamus 49_{25}, dáiktus 7_{12}, 261_{5}, 593_{22}, 596_{51}, 617_{34}, DK 10_{9}, dáiktais 14_{30}, dáiktůsia 26_{13}, dáyktůſe 69_{5} ‖ daiktái 199_{42}, 312_{13}, 422_{39}, 471_{11}, 473_{10}, 585_{30}, 613_{13}, 616_{21}, dayktų 24_{45}, daiktų 226_{41}, 248_{7}, 260_{41}, 291_{31}, 308_{43}, 325_{16}, 380_{25}, 532_{29}, 539_{3}, 542_{7}, 576_{26}, DK 50_{3}, daiktâmus 573_{34}, daiktáis 40_{13}, 277_{35}.

gróbas, -ai: gróbai 163_{20}.

kálnas, -ai: kálnai $14_{28, 40}$, 30_{44}, kâlnai 612_{36}, kálnų 30_{54}, 372_{5}, kálnamus 171_{38}, kálnus 14_{48}.

kůnas, -ai: kûnai 54_{41}, kûnais 7_{49}, kûnůſe 313_{10}.

lénkas, -ai: Lęnkai 91_{19}, Lękų 442_{32}, Lękůſe 91_{33}.

mókslas, -ai: mókſłei 90_{17}, mókſłus 449_{15}, mókſłais 168_{38}.

spąstai: ſpąſtų 343_{45}.

tárpas, -ai: i. sg. tárpu 340_{37}, tárpai 328_{22}, g. pl. tárpų 329_{8}, tárpus DK 14_{3}, tárpais 329_{27}.

tėvas, -ai: i. sg. Téwu 44_{18}, téwai 5_{32}, 198_{30}, Téwai 248_{27}, têway DK 26_{16}, téway 64_{45}, Téwų 2_{6}, téwų 62_{48}, 248_{40}, téwamus 27_{26}, 561_{23} ‖ têwái 187_{38}, DK 26_{14}, Tewái 468_{16}.

váistas, -ai „lekarstwo“: wâiſtas 12_{10}, i. sg. wâiſtu 135_{3}, DK 45_{22}, wáiſtai 348_{49}, 370_{10}, wáiſtus 130_{38}, 243_{9}, 339_{23}, DK 46_{3}, wâiſtus 183_{45}, wáiſtais 155_{33}; veikiausiai klaidingai waiſtûs 522_{48}.

žénklas, -ai: žękłai 13_{30}, 14_{9}, 19_{46}, 373_{53}, žękłų 228_{4}, žękłamus 51_{12}, žękłus 19_{49}, 347_{29}, žękłais 17_{25}, 19_{23}, 204_{50}, 380_{14} || žękłái 6_{6}, žękłáis 204_{47}.

II. **čiũdas, -ai:** cžiûdai 405_{42}, cžiudús 371_{25}, cžiûdais 541_{29}.

dvãras, -ai: prieġ dwári 434_{17}, dwârai 160_{19}, 166_{43}, dwárai 171_{12}.

džiaũgsmas, -ai: i. sg. džeugſmú 2_{1}, džeugſmų 310_{33}, džéugſmai 229_{23}, g. pl. džéugſmų 152_{10}, džêugkſmų 187_{10}.

gõdas, -ai: i. sg. godú 101_{14}, 165_{26}, gôdai 129_{24}, gôdų 385_{7}, gódais 230_{5}.

grãbas, -ai: l. sg. grabé $182_{23, 32}$, 211_{35}, grâbai 179_{3} 540_{22}, grábai 181_{12}, grábų 181_{12}, grábamus 293_{17}, grábůſe 544_{12} || grabú 550_{11}, 569_{43}.

grẽkas, -ai: Grêkai 414_{47}.

kaſstas, -ai „grób“: i. sg. karſtú 394_{34}, l. sg. karſté 199_{25}, g. pl. kârſtų 179_{5}.

krẽklai „piersi“: krêkłai 118_{13}, 121_{26}, krêkłų 517_{29}.

kuĩnas, -ai: kûinai 584_{41}, kunús 16_{15}, 242_{46}.

kũmas, -ai: kûmai 321_{12}.

lãkštas, -ai: łákßtai 177_{1}, łakßtús 585_{26}, łákßtůſe 225_{9}.

lãtras, -ai: łátrai 174_{4}, $246_{4, 22}$, łâtrai 534_{38}, łátrų 131_{38}, 169_{7}, 324_{48}, łâtrų 181_{47} [illegible] d. du. łatrám 174_{2}.

liùtras, -ai: Lútrai 89_{34}, Lútrais 89_{20}.

lùstas, -ai: łúſtų 123_{35}, 297_{16}.

mãgas, -ai: Mâgai 57_{42}, mágų 419_{37}, Mágamus 424_{18}.

maĩštas, -ai: mâißtai 13_{33}, máißtai 304_{6}, mâißtų 142_{40}, maißtús 143_{27}, máißtais 141_{44}, 205_{31}, máißtůſe 188_{32}.

mẽtas, -ai: ik mêti 8_{26}, 97_{33}, ik' mêti 205_{28}, 392_{21}, ik' metú 175_{36}, mêtai 424_{9}, 579_{34}, mêtų 539_{25}, mêtais 311_{16}, 604_{10}, mêtůſe 251_{14} ‖ g. pl. metų́ 430_{45}, 527_{28}.

miẽstas, -ai: i. sg. mieſtú 88_{13}, l. sg. mieſté 59_{42}, voc. sg. miéſte 395_{34}, miéſtai 395_{28}, mîeſtų 60_{38}, 90_{22}, mieſtús 8_{30}, 410_{13}, miéſtůſe 295_{44}.

mìstras, -ai: mîſtrai DK 26_{17}, míſtráis 198_{30}.

mõnas, -ai: mónai 467_{2}, mônais 166_{43}.

mùlas, -ai: múłai 209_{37}.

pãpas, -ai „pop": pâpai 13_{40}.

rãktas, -ai: ráktai 470_{1}, râktų 612_{3}.

rãštas, -ai: l. sg. raßté 44_{54}, 352_{9}, râßtai 61_{7}, 194_{23}, 536_{5}, ráßtais 150_{26}, râßtais 260_{47}, râßtůſe 189_{30}, 539_{3}.

rãtas, -ai: râtai 520_{48}.

rẽksmas, -ai: g. pl. rêxmų 166_{29}.

rũbas, -ai: i. sg. rubú 104_{42}, rûbai 5_{10}, rubús $1_{18, 19}$, $5_{3, 9, 47}$, 131_{36}, 369_{25}, rûbays 17_{13}, rûbais 33_{12}, 167_{25}, 173_{30}, rúbais 131_{36}.

saĩkas, -ai: i. sg. ſaikú 285_{42}, ſáikůſe 295_{44}.

saĩtai „więzienie": ſaîtų 157_{24}, ſâytůſie[a] 17_{36}, ſáitůſe 300_{22}.

sãsas, -ai: Sáſų 373_{22}.

sẽbras, -ai: ſêbrai 293_{50}.

seĩmas, -ai: ſêimų 265_{16}.

smuſtas, -ai „niebezbieczeństwo": ſmûrtai 385_{11}, 526_{24}, ſmûrtų 520_{7}, ſmurtûs 221_{16}, smurtús 379_{45}, smûrtůſe 400_{27} ‖ ſmurtâmus 619_{11}.

šotas, -ai: Sʒótų 457_{41}.

tiñklas, -ai: tînkłais 230_{24} ‖ tinkłáis 526_{8}.

trañksmas, -ai: tráxmų 166_{29}.

tuſkas, -ai: ˛túrkai 51_{38}, Tûrkai 294_{17}, 387_{10}, 534_{41}, Tûrkų 91_{32}, Tûrkamus 51_{34}, Turkús 252_{39}.

tuſtas, -ai: tûrtai 187_{51}, tûrtų 147_{16}, turtús 3_{45}, 218_{20}, tûrtais 3_{48}, tûrtais 101_{12}.

tvãnas, -ai: twânai 8_{20}, twánais 380_{14}.

vaĩdas, -ai: wâidai 276_{52}, wâidų 275_{17}, 534_{25}, waidús 178_{9}.

vařgas, -ai: wârgai 583_{24}, 615_{49}, DK 18_{30}, wârgų 82_{7}, 140_{39}, 526_{21}, wárgais 454_{21}, wárgůſe 300_{25}, wârgůſia 597_{21}, wârgůſe[a] DK 39_{21} ‖ wargái 542_{23}, wargų́ 420_{42}, wargâmus 619_{11}, wargáis 8_{4}, 463_{10}.

vařstas, -ai: wârſtų 64_{26}.

vařtai: wârtai 166_{32}, 541_{34}, wârtais 328_{23}.

veñgras, -ai: Wę́grų 91_{23}, Wę́gramus 91_{22}.

vẽzdas, -ai: wêʒdais $154_{1, 31}$.

zbãras, -ai: ʒ́bárai 458_{9}, ʒbárų 89_{48}.

žẽkas, -ai: ʒ́êkai 413_{47}.

žỹdas, -ai: ʒ́îdai 3_{47}, 103_{29}, 168_{3}, 222_{15}, ʒ́îdų 168_{43}, 312_{1}, ʒ́îdamus 170_{18}, ʒ́ydús 378_{32}, ʒ́îdais 168_{40} ‖ ʒydái 409_{44}, 418_{48}, ʒydų́ 121_{12}, ʒydáis 262_{21}.

III. dárbas, -aĩ: l. sg. darbé 364_{39}, darbái 240_{35}, 241_{9}, 243_{33}, 244_{30}, 284_{31}, DK 23_{24}, darbų́ 30_{47}, 191_{39}, 248_{30}, 293_{25}, 310_{38}, darbâmus 28_{7}, dârbus 5_{48}, dárbus 243_{49}, 385_{30}, darbáis 105_{10}, 185_{35}, 287_{19}, 293_{23}, 312_{25}, 349_{34}, 364_{1}, 385_{31}, darbůſé $247_{26, 49}$, darbůsé 344_{21} ‖ l. sg. dárbe 561_{3}, dárbai DK 23_{10}, dárbais 121_{31}, dárbůſe 289_{11}.

grůdas, -aĩ: grudái 487_{31}, grudâmus 87_{25} ‖ grûdai 610_{42}.

ìnkstas, -aĩ: ingſtái 422_{33}.

jùngas, -aĩ: l. sg. Jų́gé 436_{44}, iųngái 276_{9}, iungái 276_{33}.

mẽšlas, -aĩ: l. sg. meßłé 431_{22} ‖ méßle 349_{49}

óras, -aĩ: l. sg. oré 158_{39}, horé 214_{3}, 248_{47} ‖ ôre 72_{16}.

pláukas, -aĩ: płaukái 145_{21}, g. pl. płaukú 462_{28}, płaukáis 35_{49}, 481_{16} ‖ płáukais 479_{8}.

rýtas, -aĩ: g. pl. ritų́ 502_{2} ‖ rîtůſia 61_{48}, rîtůſe 133_{48}.

stíebas, -aĩ: i. sg. ſtiébu 166_{33}, ſtiebái DK 47_{16} ‖ ſtiébai 14_{39}.

stógas, -aĩ: g. pl. ſtogų́ 399_{1}.

šárvas, aĩ: ßárwu 79_{36}, 389_{20}, ßárwų 586_{45}, ßarwái 156_{20}, ßárwus 198_{4}.

táukas, -aĩ: taukáis 134_{49}.

vérgas, -aĩ: wergâmus 340_{32}, wêrgus 241_{38}, wergáis 331_{19}, 434_{37}, we[a]rgáis $12_{1, 2}$ ‖ wêrgai 561_{21}.

žiedas, -aĩ: l. sg. ʒ i e d é 332$_{38}$, ʒ i e d ê 399$_{47}$, ʒ i é d u s 303$_{40}$, 332$_{26}$, 585$_{34}$, ʒ i e d á i s 101$_{8}$, 332$_{33}$ ‖ (ʒ i e d ú s 548$_{18}$), ʒ i é d a i s 585$_{22}$.

žìrgas, -aĩ: ʒ i r g á i 209$_{36}$.

IV. **bãdas, -aĩ:** b a d á i 8$_{20}$, 373$_{1, 6}$, b a d ų́ 60$_{45}$, b a d á i s 487$_{1}$.

baĩsas, -aĩ: b a ł ĩ á i 26$_{22}$, 168$_{25}$, b a ł ĩ á i s 168$_{23}$ ‖ b á ł ĩ a i s 429$_{37}$.

beñdras, -aĩ „uczestnik": b ę d r á i s 132$_{48}$, 326$_{6}$.

Diẽvas, -aĩ: voc. sg. D i e w é 37$_{24}$, 106$_{31}$, 235$_{21}$, 278$_{40}$, 293$_{13}$, D i e w á i 253$_{34}$, 261$_{22}$, 491$_{21}$, d i e w ų́ 253$_{29}$, d i e w á i s 267$_{29}$ ‖ voc. sg. D i é w e 315$_{46}$, 446$_{29}$, 536$_{32}$, 587$_{37}$, D ĩ e w e 292$_{14}$.

diẽdas, -aĩ: d i e d á i DK 26$_{16}$.

draũgas, -aĩ: d r a u g á i s 95$_{36}$, 499$_{45}$, 594$_{36}$.

gãlas, -aĩ: ik' g á l i 545$_{11}$, g a ł á i 622$_{27}$.

griẽkas, -aĩ: g r i e k á y s 51$_{38}$.

gùdas, -aĩ: G u d á i 139$_{37}$.

jãvas, -aĩ: i a w ų́ 55$_{43}$, i a w á i s 610$_{42}$.

juõkas, -aĩ: i ů k ų́ 474$_{38}$.

kãklas, -aĩ: k a k ł ų́ 4$_{11}$.

kiẽmas, -aĩ: k i e m á i 276$_{4}$, k i e m ú s 277$_{52}$, k i e m á i s 277$_{49}$.

krãštas, -aĩ: k r a ß t á i 259$_{38}$, k r a ß t â m u s 378$_{31}$, k r a ß t ů ĩ ê 417$_{6}$.

kuõras, -aĩ „chór": k ů r á i DK 11$_{4}$, k ů r ų́ 38$_{27}$, k ů r ú s 281$_{50}$.

maĩšas, -aĩ: i. sg. m a i ß ú 586$_{35}$, m a i ß ó p' 577$_{9}$.

mãras, -aĩ: m a r á i 8$_{19}$, 13$_{33}$, 373$_{1, 6}$.

mẽlas, -aĩ: n. pl. m e ł é i i 96$_{26}$, m e^{a} ł ų́ 9$_{46}$.

nãmas, -aĩ: n a m i é 202$_{48}$, 220$_{42}$, n a m á i 274$_{24}$, 278$_{5}$, n a m ų́ 59$_{17}$, 65$_{20}$, 382$_{7}$, 457$_{30}$ ‖ n á m a i 65$_{17}$, n á m ů ĩ é 139$_{35}$.

nasraĩ: n a ĩ r á i 319$_{43}$, n a ĩ r ų́ 222$_{44}$, 298$_{36}$, n a ĩ r á i s 1$_{34}$, 222$_{44}$, 293$_{22}$, 458$_{3}$, n a ĩ r ů ĩ é 103$_{19}$, 433$_{21}$ ‖ n á ĩ r ů ĩ e 196$_{22}$.

puĩkas, -aĩ: p u ł k â m u s 299$_{6}$, p u ł k á i s 89$_{18}$, 98$_{23}$, 542$_{14}$.

rãgas, -aĩ: r a g á i s 209$_{23}$.

sãpnas, -aĩ: l. sg. ĩ a p n é 417$_{42}$, ĩ a p n ų́ 417$_{34}$, ĩ a p n á i s 417$_{41}$.

spaĩnas, -aĩ: s p a r n ų́ 4$_{20}$, ĩ p a r n á i s 261$_{50}$, 408$_{35}$.

stãbas, -aĩ: ſtabų̃ 111_{30}, 610_{4}, ſtabâmus 138_{2}.

svãras, -aĩ: g. pl. ſwarų̃ 180_{3}.

šiĩkas, -aĩ: ßiłkái 332_{32}.

šimtas, -aĩ: ßimtái 442_{40}, ßimtų̃ 133_{33}, $139_{19,21}$, 253_{8}, 457_{43}.

šlãkas, -aĩ: ßłakái 149_{13}, 152_{34}.

tãkas, -aĩ: takų̃ 31_{31}, takâmus 63_{4}.

taĩnas, -aĩ: voc. sg. tarnė̃ 34_{9}, 224_{22}, 362_{26}, 384_{25}, tarnái 24_{31}, 275_{31}, 552_{14}, tarnų̃ 470_{10}, tarnámus 68_{6}, tarnâmus 292_{12}, tarnáis 19_{24} ‖ târnai 552_{10}, tárnų 159_{9}.

vaĩkas, -aĩ: waikái 141_{9}, waikų̃ 65_{46}, waykús 65_{25}, waikús 214_{22}, 263_{42}, 277_{38}, 300_{3}, waikáis 140_{22} ‖ wáikai 65_{49}.

vaĩdas, -aĩ: i. sg. wardų̃ 513_{6}, wardái 271_{15}, 542_{9}, wardáis 258_{51}, 271_{16}, wardâis 275_{45} ‖ wârdai 621_{24}.

vaĩnas, -aĩ: warnái 529_{40}.

vaĩtas, -aĩ „osocznik“: wartái 534_{21}.

viĩkas, -aĩ: wiłkái 300_{37}, wiłkų̃ 161_{2}, 174_{30}, 208_{33}, wiłkáis 162_{25}.

žaĩbas, -aĩ: ʒaibáis 7_{15}.

žvĩrždas, -aĩ: ʒwîrʒdo 579_{33}, g. pl. ʒwirʒdų̃ 316_{43}.

§ 13. Be grupėmis suskirstytų, Daukšos kalboje pasitaiko dar tokių dviskiemeniu *a*-kamieno daiktavardžių, kuriuos dėl duomenų stokos sunku tikrai kuriai nors grupei skirti. Tokie daiktavardžiai yra: *aĩkas* (: ałkús DK 24_{25}), *alvas* (: i. sg. áłwu DK 24_{26}), *bãžmas* (: baʒmas 124_{45}), *bíesas* (: biéſſus DK 24_{26}), *driežas* (: driéʒai 529_{40}, driéʒų 506_{11} ‖ drieʒų̃ 473_{38}), *gerdas* „nowina“ (: gêrdą 60_{16}), *kardas* (: kárdą 156_{14}), *kaũkas* (: kaukús DK 24_{25}), *laĩškas* „ziele“ (: ʒolų ſémenes ... ing łaißkús ißáuga 90_{17}), *malkas* „trunek“ (: mâłkas 178_{6}), *psalmas* (: l. sg. Pſalmė́ 576_{35}, Pſálmůſe 194_{23}), *smarsas* (: i. sg. ſmárſu DK 28_{10}), *tuntas* „poczet“ (: túntas 543_{36}, tuntáis 610_{46}), *uĩvas* (: i. sg. vrwú 572_{22}).

Šiandieninėje kalboje šie žodžiai, kur pažįstami, yra šiaip kirčiuojami: *aĩkas* (žr. Būga, LKŽ 58) ir *bãžmas* Slnt., Bet. (abu šie žodžiai dabar, rodos, tik vienaskaitoje tevartojami), *bíesas*, *-a* KGr. 154, Slnt. ir *bíesas*, *-aĩ* Sub., Kup.; *driẽžas*, *-ai* Slnt., *driẽžas*, *-aĩ* Pagr., Jurb., Šešt. ir *dríežas*, *-aĩ* Švėk., Vilk., Sasn., Paež.; *kárdas*, *-aĩ* KGr. 154 ir *kárdai* Jž. II 36, *kaũkas*, *-ai* Als.,

Slnt., *laĩškas, -aĩ* KGr. 152, Sint., Jaun. Gr. 87 (ir *láiškas, -aĩ* Sub., Kup.); *maĨkas, -aĩ* KGr. 152; *uĩrvas, -aĩ* Prien., Vilk., Paež., Šešt. (kitur *ùrvas, -aĩ* Pagr., Naum., Sint., Sub., Kup., Sv. ir *ùrvas, -ai* Slnt., Sed., Pl., Jurb., Ser.).

Gerdas, tur būt, yra turėjęs tvirtagalę priegaidę, plg. *gĩrdas* „gandas" Leip.

Psalmas Kuršaičiui Gr. 152 ir kaikuriems ryt. augštaičiams yra I grupės: *psálmas, -ai.*

Tuntas A. Salio liudijimu salantiškių žemaičių šnektoje yra III grupės: *tuñtas, -ai*; o A. Koncė (iš Rėklių, Panevėžio par.) kirčiuoja *tùntas, -ai*; taigi Daukšos galėtų būti *tuñtas, -aĩ* arba *tùntas, -aĩ.*

Žodžiai *alvas* ir *smarsas*, sprendžiant pagal jų įnagininkus (jei jie yra tikri kalbos faktai), gali turėti tvirtapradę priegaidę: *álvas* (plg. lat. *aĨvs*)[1]) ir *smársas*. Šio paskutinio žodžio priegaidę patvirtina ir dabartinė kalba· *smársas, -ai* Slnt., Šiaul.

§ 14. Šiaipjau visi kiti augščiau surašytieji daiktavardžiai galima lengviau suskirstyti grupėmis: viena, jiems konstatuoti randame reikiamų pavyzdžių paties Daukšos kalboje, ir antra, daugelį iš jų patvirtina dabartinės šnektos.

Štai iš I grupės atstovų šiandien dar yra pažįstami šie: *dáiktas, -ai* Darb., Slnt., Sed., Jaun. Gr. 84 (plg. dar *dáiktais* „vietomis" Pagr., Sint.); *kálnas, -ai* Gil., Slnt., Jaun. Gr. 84, Sub., Kup., Anyk.; *lénkas. -ai* KGr. 155, Jaun. Gr. 84, Sub. (senesnioji karta); *mókslas, -ai* Jaun. Gr. 84, Sub.; *spą̃stai* KGr. 155, Virb. (plg. *spą̃slai* Slnt., Kv., Als.); *tárpas, -ai* KGr. 155, Jaun. Gr. 85, Būga, KS 159; *tẽvas, -ai* Dov., Bir., Dus., Sal., Lkm., Tver., Baranauskas, Arch. Phil. III, 63, Duonelaitis (žr. Nesselmann, Litt. Dichtungen, 347); *váistas, -ai* Kup., Kam. (šiose vietose tas žodis yra daugiausia vienaskaitoje vartojamas ir reiškia „priemonė, Mittel"); *žénklas, -ai* Slnt., Sed., Pagr., Šiaul., Kam.

Dabar daug kur vietoje *dáiktas, -ai, kálnas, -ai. tẽvas, -ai, žénklas, -ai* yra sakoma ir *dáiktas, -aĩ* KGr. 154, Naum., Virb., Vilk., Sint., Jurb., Švėk., Šiaul., Dov., Sub., Kup., Kam., Šešt.,

---

[1]) Niedermanno Senno Brenderio žodyne (Wörterb. d. lit. Schriftsprache, 8 psl.) rašomasis *aĨvas* man nepažįstamas.

kálnas, -aĩ KGr. 153, Naum., Virb., Sint., Raud., Plok., Vilk., Šing., Berž., Gin., Kaln., Šlap., Surv., Bet., *tẽvas, -aĩ* KGr. 154, žem., ryt. augšt. (vak. augšt. sako ir *tẽvas, -aĩ, tėvùs*) ir *žénklas, -aĩ* Švėk., Jurb., Ser., Vilk., Paež., Bart., Šešt. Taip pat ryt. augštaičių yra vartojama dar *daĩktaš, -aĩ* Rim., Dūk., Tver. ir *žeñklas, -aĩ* Sub., Kup., o Dovyduose net ir *žeñklas, -ai.*

Ypač įdomu yra, kad aplinkinėse buvusios Daukšos tėviškės vietose dabar visur yra sakoma *dáiktas, -aĩ* ir *kálnas, -aĩ.* Tad kaip tai reikia suderinti su Daukšos kalba? Man rodos, šituos žodžius, *dáiktas, -ai* ir *kálnas, -ai*, jis veikiausiai yra pasiėmęs iš žemaičių šnektų, kur tie žodžiai ir XVI amžiuje buvo baritoniškai kirčiuojami. Tai lengvai galėjo atsitikti dėl to, kad Daukša ilgą laiką yra buvęs Žemaičiuose, kur jis, be abejonės, turėjo progos susipažinti ir su vietiniu kirčiavimu, juo labiau, kad savo kalba jis norėjo būti artimas vietos gyventojams.

§ 15. Iš II grupės atstovų šiandien dar yra pažįstami: *dvãras, -ai* KGr. 153, Pagr., Slnt., Jaun. Gr. 86; *džiaũgsmas, -ai* Slnt., Dov.; *gõdas, -ai* KGr. 153, Slnt.; *grãbas, -ai* KGr. 153; *krẽklai* Slnt. (kun. P. Sragio liudijimu); *kuĩnas, -ai* KGr. 153, Sasn., Ser., Šiaul.; *kũmas, -ai* Virb., Sub., Kup.; *lãkštas, -ai* Sint., Plok., Paež., Vilk., Jurb., Švėk., Pl., Slnt., Sed., Kup., Kam., Sv., Dus., Šešt.; *lãtras, -ai* KGr. 153, Virb., Vkš., Slnt., Rim.; *lùstas, -ai* Dus, Ušp., Tver., Būga, PΦB LXVI 226, LXXI 471, *maĩštas, -ai* KGr. 153, Jaun. Gr. 86, Slnt., Pagr., Šiaul.; *mẽtas, -ai*; *miẽstas, -ai*; *mìstras, -ai* KGr. 153; *mõnas, -ai*; *mùlas, -ai* Šešt., Ser., Jurb., Švėk., Slnt.; *rãktas, -ai*; *rãštas, -ai*; *rẽksmas, -ai* Slnt.; *rũbas, -ai*; *saĩkas, -ai* Virb., Slnt.; *saĩtas, -ai* Bart., Jurb., Pagr., Švėk., Pl., Slnt., Sed.; *sẽbras, -ai* Virb., Slnt.; *seĩmas, -ai* Slnt.; *smuĩtas, -ai* Slnt., Sed.; *tiñklas, -ai* KD s. v. Fischergarn, Sint., Jurb., Pagr., Švėk., Slnt., Pl., Sed., Darb., Šiaul., Kam.; *tuĩkas, -ai* KD s. v. Türkenkrieg, Slnt.; *tuĩtas, -ai*; *tvãnas, -ai* Pagr., Slnt.; *vaĩdas, -ai* Kv., Slnt.; *vaĩgas, -ai* Mos., Slnt., Darb.; *vaĩstas, -ai*; *veñgras, -ai*; *vẽzdas, -ai* Ser., Jurb., Švėk., Slnt., Dov.; *žỹdas, -ai.*

Bet daugelis iš tų žodžių šiandien yra kirčiuojami ir oksitoniškai, pav.: *dvãras, -aĩ* Virb., Sub., Kup.; *džiaũgsmas, -aĩ* KGr. 152, Sint., Vilk., Paež., Ser., Jurb., Švėk., Var., Pl., Sed., Sub., Kup., Kam., Šešt.; *grãbas, -aĩ* Virb., Slnt., Sub., Kup.; *kuĩnas, -aĩ*

Dov., Sub., Kup., Sv., Kam.; *lãtras, -aĩ* Sub., Kup.; *mùlas, -aĩ* Bart., Sasn., Vilk., Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kup.; *saĩtas, -aĩ* Vilk., Sasn., Paež.; *tiñklas, -aĩ* Vilk., Sasn., Paež., Dov., Vab., Sub., Kup., Sv.; *tuřkas, -aĩ* Sub., Kup.; *tvãnas, -aĩ* KGr. 152, Vilk., Paež., Sasn., Bart., Jurb., Švėk., Var., Pl., Sed., Dov., Sub., Kup., Kam., Šešt.; *vaĩdas, -aĩ* KGr. 152, Paež., Ser., Jurb., Pagr., Sed., Dov., Šešt.; *vařgas, -aĩ* KGr. 153, Sint., Ser., Vilk., Jurb., Pagr., Švėk., Pl., Varn., Sed., Dov., Sub., Kup. Kaikuriose šnektose dar yra sakoma ir šiaip ir taip; pav., Pagramančio senoji karta dar sako *dvãrai*, o jaunoji jau *dvaraĩ*; taip pat šalia *dvaraĩ* yra dar sakoma *dvãrai* ir Tverečiuje.

Ir šitie pastarieji pavyzdžiai, jei ne visi, tai bent didesnė jų dalis, yra, be abejonės, vėlesnio kilimo. Būtent, yra pastebėta, kad dviskiemeniai *o*-kamieno veiksmažodiniai abstraktai (nomina actionis) senovėje daugiausia yra buvę baritonai, ypatingai su priesagomis *-to-*, *-tlo-* ir kt., pav.: gr. φόρτος „našta", νόστος „sugrįžimas", χόρτος „aptvaras, išgana, traktas, pašaras", got. *nēþla* „adata, Nadel" (iš **n,ētlo-*) ir kt. Senovinėse ide. kalbose tuo būdu buvo dažnai net skiriami nomina actionis nuo nomina agentis, pav.: sen. ind. *bhárah* „nešimas, našta; pelnas, kaina" ‖ -b h a r á h „nešąs", *várah* „(pasi)rinkimas, noras" ‖ *varáh* „renkąs, jaunikis", gr. φόρος „indėlis, mokestis" ‖ φορός „nešąs", πότος „gėralas" ‖ ποτός „pasigėręs", taip pat rus. *гром*, g. *грóма* (plg. serb. *grôm*, g. *grȍma*), *род*, g. *рóда* (plg. serb. *rôd*, g. *rȍda*) ir kt.; žr. Brugmann, Gr. II² I, 149 tt., Brugmann-Thumb, Griech. Gr.⁴ 210, 236, Būga, TŽ II 274 t., Nachtigall, AB 95 tt., 257, Hirt, Akz. 221 t. Taigi yra visiškai galimas ir tikėtinas daiktas, kad ir lietuvių kalboje tos rūšies nomina actionis iš senovės yra išlikę paraksitonais, pav.: *maĩštas, -ai, saĩkas, -ai, saĩtas, -ai, tuřtas, -ai, vařtai, giñklas, -ai, tiñklas, -ai* (plg. lat. *tinu, tĩt* „pinti, vynioti") ir kt. Čia pat, rodos, yra priskirtini ir tokie žodžiai, kaip *džiaũgsmas, -ai, rãktas, -ai, vaĩdas, -ai* (etimologiškai šis žodis yra jungtinas su *veĩju, výti*, iter. *vajóti* ir kt., žr. J. Endzelin, MLV IV 434, 436; dėl darybos plg. *výti* : *vaĩdas, klóti* : *klõdas*) ir kt. Net *vařgas, -ai*, ir tas slavų kalbų liudijimu (plg. rus. *вóрог, -а*, serb. *vrâg, -а* ir kt., žr. Nachtigall, AB 183 tt.) yra laikytinas senoviniu baritonu.

Taip pat kaikurių šios grupės atstovų pirmykštį baritonumą išduoda ir slav. skoliniai, būtent — senoviniai slavų baritonai, pa-

skolinti į mūsų kalbą, paprastai išlaiko kirtį šaknyje, pav.: *grãbas, -ai* < gud. *гроб*, g. *гро́ба* arba lenk. *grób, lãtras, -ai* < lenk. *łotr, mùlas, -ai* < lenk. *muł, tuřkas, -ai* < gud. rus. *мýрок*, g. *мýрка* arba lenk. *turek* ir kt. Dėl slav. skolinių kirčio vietos plg. dar ŠD (1928) VIII 937 tt.

Bet kaip gali būti, kad gud. rus. *двор*, g. *двора́* (plg. serb. *dvôr*, g. *dvòra*, čak. *dvorà*) yra oksitonas, o Daukšos *dvãras, -ai* baritonas? Man rodos, tas žodis, jeigu jis iš tikro yra slav. skolinys (plg. SLA 68), gali turėti savo kirčio vietą iš lenkų kalbos arba, jei jis vis dėlto būtų anksčiau iš gudų kalbos paskolintas, galėjo būti paimtas iš kurios nors gudų šnektos su šakniniu kirčiu, nes gudų, kaip ir kitų slavų, kalbose kirčio vieta dažnai labai įvairuoja; plg. Sobolevskij, Лек.[4] 271 t.

§ 16. Pirmykštį III grupės atstovų kirčiavimą pirmiausia patvirtina dabartinė kalba, pav.: *dáiktas, -ai̯* (žr. 36 psl.), *dárbas, -ai̯, grū́das, -ai̯* (augšt., žem.); *jùngas, -ai̯* Sint., Sasn., Vilk., Paež., Bart., Kam.; *mė́šlas, -ai̯* (augšt., žem.); *óras, -ai̯* KGr. 154, Naum., Virb., Sint., Vilk., Bart., Paež., Jurb., Vab., Sub., Kup., Kam., Šešt.; *vérgas, -ai̯* KGr. 154, Kv., Dus.; *žíedas, -ai̯* (augšt., žem.); *žìrgas, -ai̯* KGr. 154, žem., Dus. (KZ LI III). Dėl sutikimo su latvių kalbos atitikmenimis žr. § 5.

Taip pat šiandieninėse šnektose sutinkame ir *ìnkstas, -ai̯* Jurb., Ser., Sasn., Vilk., Paež., Slnt., Tver. bei *stíebas, -ai̯* Virb., Vilk., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Slnt., Sub., Kup., Kam...

Bet vietomis tie daiktavardžiai dabar yra jau baritoniškai kirčiuojami, pav.: *ìnkstas, -ai* KGr. 154, Virb., Bart., Pagr., Švėk., Var., Pl., Sed., Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kup., Sv., Kam., Šešt.; *jùngàs, -ai* Ser., Jurb., Pagr., Darb., Slnt., Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kup., Šešt.; *óras, -ai* Kaln., Šiaul., Dov., Slnt., Sed., Var., Pl.; *rýtas, -ai* Slnt., Sed., Pl., Var., Dov., Jaun. Gr. 20 (kaikur, pav., Bartininkuose, yra skiriami *rytaĩ* „Osten" nuo *rýtas, -ai* „Morgenzeit", ir priešingai: *rýtas, -ai̯* „Morgenzeit" KGr. 154 ir *rýtai* „Osten" ib. 357); *stíebas, -ai* Dov. (čia yra sakoma ir *pė́das, -ai* vietoje kitų šnektų *pė́das, -ai̯*).

Dėl tos tad priežasties šalia *grū́das, -ai̯, pláukas, -ai̯, stíebas, -ai̯* Daukšos kalboje ne klaidos gali būti ir *grū́dai, pláukai, stíebai* lygiai taip pat, kaip ir *rándas, -ai* (: g. pl. r ą d u 169_3,

r ą d u s 162$_2$) ir *žiógas, -ai* (: i. sg. ž i ó g u 620$_{12}$, ž i ó g a i 620$_{12}$, ž i ó g u s 462$_{27}$) vietoje *rándas, -aĩ* KGr. 154, Virb., Sint., Sub., Kup. ir *žíogas, -aĩ* KGr. 154, Virb., Sint., Sasn., Vilk., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Slnt., Pl., Var., Jaun. Gr. 85, Sub., Kup., Kam., Šešt. šalia *žíogas, -ai* Sed. (J. Dargio liudijimu). Panašiu keliu galėjo atsirasti ir *dáiktas, -ai* bei *kálnas, -ai* vietoje *dáiktas, -aĩ* ir *kálnas, -aĩ.*

Kiek keblesnis dalykas yra *véidai* 576$_{29}$: pagal Dovydų (Joniškių vls.) *véidai* (šalia *veidaĩ*) ir rus. *вид*, g. *ви́да*, slov. *vîd*, gr. εἶδος (< Fεῖδος) „išvaizda, pavidalas, species, facies" tai gali būti ir neklaida; bet ar tai būtų senovinis veldinys, abejotina. Man rodos, šitoji lytis, *véidai* (jei tai kalbos faktas), veikiausiai yra naujadaras, kaip *rándai, rýtai, stíebai, žiógai* ir kt.: viena, *veidaĩ* yra sakoma beveik visoje Lietuvoje (KGr. 154, Naum., Virb., Vilk., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Slnt., Pl., Var., Sed., Šiaul., Vab., Sub., Kup., Sv., Ram., Šešt. ir kt.), ir antra, kaip rodo to žodžio kirčiavimas slavų kalbose (žr. Nachtigall, AB 97 t.), *véidas, -aĩ* (kitur, pav., Subačiuje, *veĩdas, -aĩ*) savo kirčio vieta gali ir nesutikti su graikų ir kt. kalbomis, nes tokių atsitikimų ide. kalbose yra nemaža, žr. 18 psl.

Pagaliau tenka dar pastebėti dėl acc. pl. *daiktùs* (: d a i k t ú s 527$_{41}$, 537$_{51}$, 554$_{32}$, 560$_{11}$, 585$_{22}$) ir *darbùs* (: d a r b ú s 526$_{36}$ 533$_{46}$, 569$_{29}$). Jeigu tai būtų tikri kalbos duomenys, tada tektų pripažinti Daukšos kalboje buvus *dáiktas, -ai, dáiktas, -aĩ, daĩktas, -aĩ* ir *dárbas, -aĩ, darbas, -aĩ.* Trejopas *daikto* kirčiavimas iš tikrųjų yra ir dabartinėje kalboje pažįstamas (žr. 37 psl.); bet **darbas, -aĩ* niekur dar neteko sutikti. Taigi *daĩktas, -aĩ*, jei nėra spaudos klaida, galėjo būti Daukšos pažįstamas iš ryt. pietiečių augštaičių, kur tas žodis dabar yra vartojamas (gal būt, Daukša yra buvęs Vilniuje, žr. Arch. Phil. IV 13), arba tai galėjo būti ir vilniečio korektoriaus padaras. Pagal *daĩktas, veĩdas, žeñklas* šalia *dáiktas, véidas, žénklas* galėtų būti ir *darbas*, bet tai gali būti ir spaudos klaida.

§ 17. IV grupės atstovai beveik visi daugelyje šnektų yra taip kirčiuojami, kaip ir Daukšos, tik vienas kitas iš jų yra kitai grupei priskiriamas. Pav., Kuršaitis žodžius *kuoras, stabas* priskiria II grupei (žr. Gr. 153 t.), o vietoje *maĩšas* liet.-vok. žodyne

vartoja net *máišas* „ein aus Schnüren gestricktes Heunetz“ (240 psl.), bet vok.-liet. žodyne dar rašo *máiša* „ein grosser netzartiger Heusack“ (s. v. Sack), taigi *máišas* veikiausiai yra antrinio kilimo — pagal *máiša* (kitur *máišė*) perdirbtas iš *maĩšas*; plg. Būga, KZ LI 110. Kitur šie žodžiai yra kaip Daukšos kirčiuojami, pav.: *kuõras, -aĩ* „nekrikščionių bažnyčios bokštas, didelės gairės“ Skap., *maĩšas, -aĩ, stãbas, -aĩ* Sub., Kup. ir kt.

Taip pat vietoje *šiẽmtas, -aĩ*, kuris šiandien yra vartojamas beveik visame Lietuvos plote (Žemaičiuose, Maž. Lietuvoje ir Vid. bei Ryt. Augštaičiuose), visai neplačiai, tik kaikuriose vak. augštaičių šnektose, yra sakoma *šiẽmtas, -ai*[1]), bet ir tai veikiausiai yra antrinis padaras; plg. slav. **sъtó* (rus. *cmó*, lenk. *sto* ir kt.), gr. ἑ-κατόν, sen. ind. *šatám*, got. *hund* iš ide. **ḱm̥tóm*, žr. Brugmann, Gr. II^2 2, 40 t., Nieminen, Ausg. 169, Hirt, Akz. 389.

Pagaliau, iš pavyzdžių sprendžiant, lyg atrodo Daukšos kalboje galėjus būti šalia *balsaĩ, namaĩ, nasraĩ, tarnaĩ, vaikaĩ, vardaĩ* ir **baĩsai, *nãmai, *nãsrai, *taĩnai, *vaĩkai, *vaĩdai*; bet tai veikiausiai yra paprastos spaudos klaidos, ne kalbos duomenys.

§ 18. Dėl dviskiemenių *a*-kamieno daiktavardžių atskirų lyčių kirčiavimo tenka štai ką pastebėti:

Posakiuose ik *gãli*, ik *mẽti* ir prieg *dvãri* prielinksniai *ik, prieg*, be abejonės, yra vartojami su naudininku, plg. ik' mẽtį „do czasu“ 205_{28}, ik' tam mẽti 292_{21}, ik metui 50_4, ik metamus 64_{30}, ik wakari 500_{11} (= *lig vãkari* Ziet.), ik' nůłaidai „do zachodu“ 483_{22} ir kt. Bet *dvãri, gãli* ir *mẽti* nėra senoviniai *a*-kamieno naudininkai: čia galūnė *-i* (šiandieninėse tarmėse ir *-ie*, pav., lig pačiam *vãkarie* Gerv.) yra paimta iš *i*- (arba priebalsinio) kamieno, todėl ir šakninė kirčio vieta čia yra tokia pat, kaip ir *i*-kamieno vienaskaitos naudininke, pav., d. sg. *ãvi, dañti, šùni* Jiez., Prien., Pun., žem. *ãvie, dañtie, šùnie* Kv., Riet., Mos. ir kt.; žr. Būga, TŽ I 432, LKŽ XXVII, Nieminen, Ausg. 147 t.

Oksitoninių dviskiemenių *a*-kamieno II ir IV grupės daiktavardžių v-tos šauksmininkas šiandien turi dvejopą kirtį — šakninį

[1]) Iš tokių pavyzdžių kaip ßimtų 445_{45}, ßimtůîe 545_{11} ir kt. lyg atrodo, kad ir Daukša bus jau pažinęs *šiẽmtas, -ai*.

ir galūninį, pav., *Dievè* KGr. 150, Slnt., *vilkè* Gerv., *bernè*, *velnè*, *vilkè* Tver. ir *Diẽve* Vilk., Paež., Jurb., Pagr., Dov. ir kt. (plg. sen. ind. voc. sg. *dẽva* šalia n. sg. *dẽvāḥ*, o gr. voc. sg. θεέ šalia n. sg. θεός); plg. Endzelin, Акц. 17, v. Wijk, MO XI 217, Būga, LKŽ XXV XXXI. Daukšos kalboje sutinkame abejaip kirčiuojamą v-tos šauksmininką: *Dievè*, *tarnè* ir *Diẽve*.

III grupės vienaskaitos vietininko Daukšos kalba rodo dvejopą kirtį: *darbè* ir *dárbe*, *mėšlè* ir *mẽšle*, *orè* ir *óre*. Šitą dvejybę pastebime ir dabartinėse šnektose: *darbè*, *kelmè*, *langè*, *mėšlè* daugiausia sako augštaičiai (pav., Naum., Sint., Vilk., Bart., Sasn., Paež., Jurb., Pagr., Dov., Berž., Kaln., Sub., Kup., Sv., Kam., Dus., Rim. ir kt.), o *dárbe*, *kélme*, *lánge*, *mẽšle* — žemaičiai (pav., Švėk., Kv., Slnt., Sed., Pl. ir kt.) ir pažemaitės augštaičiai (pav., tilžėnai). Senesnis kirtis yra galūninis (*darbè...*), o naujesnis — šakninis (*dárbe...*); plg. van Wijk, MO XI 215, Nieminen, Ausg. 158, Specht, LM II 102, Būga, LKŽ XXV.

b) Triskiemeniai *a*-kamieno daiktavardžiai

§ 19. Kaip dviskiemenių, taip ir triskiemenių *a*-kamieno daiktavardžių yra ketveriopų: 1) tokių, kurių kirtis yra pastovus pirmame skiemenyje, 2) kurių kirtis šokinėja nuo pirmo skiemens į paskutinį ir atvirkščiai, 3) kurių kirtis yra pastovus priešpaskutiniame skiemenyje ir 4) kurių kirtis vienaskaitos įnagininke bei vietininke ir daugiskaitos galininke iš priešpaskutinio skiemens yra F. de Saussure'o dėsniu nukeliamas į paskutinį skiemenį. Pavyzdžiai:

I. **dotilas, -ai** „datek, podatek“: dôtiłas 132_{7}, g. pl. dótiłų 315_{4}.

prãnašas, -ai: Prânaßai 13_{31}, 19_{13}, 20_{39}, prânaßay 58_{42}, pránaßai 246_{39}, g. pl. Prânaſsu 3_{11}, 536_{41}, Prânaßamus 13_{46}, Prânaßais 388_{12} ‖ pranaßái 372_{13}, Prânaßų̃ 17_{28}.

príepelnas, -ai „zysk“: g. pl. priépełnų 381_{40}.

vãkaras, -ai: wâkarų 73_{28}, wâkarůſe 133_{48}, wákarůſe 375_{24}.

II. **ãpmaudas, -aĩ:** apmaudái 330_{21}, apmaudámus 573_{33}, apmaudáis 413_{32}, 436_{16}.

ãpžadas, -aĩ: abžadái 373_{31}, apžadámus 564_{11}, ápžadus 518_{43}.

ãvinas, -aĩ: awinų 27_{16}, 263_{37}.

ìšgamas, -aĩ: išgamái 191_{30}.

kùnigas, -aĩ: kunigái 75_{44}, 312_{1}, kunigų 32_{47}.

nẽgandas, -aĩ: nêgąndo 74_{34}, negandái 349_{50}, negandái 555_{16}, negąndų 382_{12}, nêgandus 352_{47}, négandus 448_{46}, negandáis 413_{32}, 436_{16}.

pãdaras, -aĩ: pâdaras 72_{33}, 191_{22}, padarų 368_{36}, 523_{51}.

pãlaikas, -aĩ: pálaiką 217_{48}, pałaykų 445_{15}, pálaikus 194_{20} ‖ pâłaikų 33_{46}.

pãlipas, -aĩ „podżoga“: palipái 8_{35}.

pẽlenas, -aĩ: voc. sg. pełané 363_{9}, pełanáy 44_{44}, pélanáis 291_{13}.

pẽnigas, -aĩ: penįgų 35_{53}, penigų 331_{25}, penįgámus 242_{40}, penigâmus 331_{3}, pénigus 331_{25}, penigáis 293_{51} ‖ pênįgůĩia 561_{50}.

pjáutuvas, -aĩ: i. sg. piéutuwu 605_{46}, g. pl. piautuwų 38_{44}.

prãbangas, -aĩ: prabągái 71_{28}, 276_{53}, prabągų 307_{12}, prábągus 178_{4}, prâbągus 605_{46}.

prãgaras, -aĩ: l. sg. pragaré 269_{12}, 548_{24}, pragariá 526_{15} ‖ prágare 7_{40}, prâgare 122_{10}.

prãkartas, -aĩ: prâkartą 62_{37}, prakarté 37_{43}, 39_{41}, 62_{39}, 425_{24} ‖ prâkarte 41_{51}.

prãšmatas, -aĩ „zbytek“: perprâßmatu „nazbyt“ 258_{42}, g. pl. praßmatų 279_{25}, 307_{12}.

reĩkalas, -aĩ: l. sg. reikałé 117_{4}, 126_{28}, 150_{7}, 152_{27}, 334_{18}, 364_{29}, reikałų 411_{20}, DK 24_{31}, reikałáis 643_{3}, 208_{16}, reikałéis 125_{11}, 210_{31}, reikałůĩê 264_{16} ‖ l. sg. réikałe 587_{2}, rêikałei 518_{34}, réikałůĩe 18_{37}.

síelvartas, -aĩ: ĩiełwartái 448_{38}, ĩiêlwartus 100_{37}, ĩiélwartų 100_{39}.

veĩkalas, -aĩ: weikałái 29_{31}, 71_{31}, weykałų 18_{22}, weikałų 48_{32}, 137_{48}, 215_{39}, 251_{16}, 264_{4}, weikałâmus 82_{16}, 256_{29}, weikałámus 340_{2}, wéikałus 340_{1}, weikałáis 48_{37}, 340_{7}, weykałáys 63_{12}, weikałéis 298_{32}, 303_{32}, 371_{24} ‖ wéikałai 14_{46}, wêikałai 620_{38}, wêikałų 561_{37}, wêikałų 572_{16},

wéikałeis 396$_{50}$, wêikałůſe 560$_{50}$, wéikałůſe^{a} DK 41$_{9}$.

vẽlinas, -aĩ: wêlinas 84$_{1}$, voc. sg. weliné 109$_{44}$, we^{a}linái DK 18$_{24}$, welinų̃ 335$_{45}$, welinámuś 10$_{51}$, welinâmus 104$_{35}$, 541$_{23}$ ‖ Wélinai 455$_{37}$, wêlinai 541$_{15}$, wêlinų 541$_{17}$.

výstyklas, -aĩ: wiſtikłái 424$_{25}$, wiſtikłáis 38$_{7}$, wiſtikłůſé 425$_{23}$.

III. **kaimýnas, -ai:** kaimînai 9$_{38}$, kaimînus 270$_{32}$.

lavónas, -ai: ławônų 343$_{28}$, 551$_{2}$.

padárgas, -ai: padárgus 173$_{37}$.

paváizdas, -ai: pawáiʒdo 75$_{22}$, pawáyʒdą 57$_{29}$, pawáiʒdą 136$_{17}$, pawâiʒdą 183$_{37}$, pawáiʒdu 19$_{15}$, 28$_{18}$, pawáyʒdu 51$_{39}$, pawâiʒdu 137$_{8}$, pawáiʒdai 29$_{34}$, 536$_{54}$, pawáiʒdus 131$_{19}$, 146$_{24}$, pawáiʒdais 29$_{32}$, 364$_{10}$ ‖ i. sg. pawaiʒdų̃ 341$_{33}$, l. sg. pawaiʒdé 174$_{43}$, páwaiʒdų 457$_{3}$, páwaiʒdus 183$_{36}$.

pavéikslas, -ai: pawéikſłas 367$_{24}$, pawéikſło 529$_{51}$, pawêikſłų 259$_{29}$.

žabán gai: ʒabągamus 137$_{2}$, ʒabągus 155$_{52}$, 165$_{37}$, 220$_{15}$, ʒabángus 221$_{16}$.

IV. **autùvas, -ai:** autúwo 23$_{39}$, 198$_{6}$, DK 47$_{22}$.

bogũnas, -ai „zbieg“: bogunús 150$_{28}$.

lapũnas, -ai: łapûnay 51$_{12}$, łapûnamus 41$_{25}$, łapunús 356$_{1}$.

pavỹdas, -ai: l. sg. pawidé 112$_{28}$, pawidús 31$_{24}$.

sidãbras: ſidâbras 582$_{14}$, ſidábro 359$_{39}$, ſidabrú 4$_{14}$.

stebùklas, -ai: ſtebúkłas 210$_{5}$ 404$_{5}$, 599$_{5}$, ſtebúkłai 379$_{35}$, ſtebúkłų 380$_{8}$, ſtebúkłamus 405$_{34}$, ſtebúkłús 166$_{44}$, 265$_{1}$.

šaukũnas, -ai „woźny“: ßaukúnų 174$_{33}$.

vainìkas, -ai: wainîkais 542$_{20}$.

§ 20. Neaišku, kuriai grupei reiktų priskirti šiuos daiktavardžius:

ãpvaizdas: ápwaiʒdo 105$_{7}$.

būstimas (ar **būstymas**) „istność“: bûſtimas 218$_{29}$, búſtimas 232$_{27}$,

pãjuokas: p á i ů k o 161_{53}.
pãstapas „podpora“: i. sg. p â s t a p u 541_{35}, 547_{11}.
pãšalpas: p á ß a ł p o 319_{11}.
rãvalas „chwast“: r á w a ł ą 90_{18}.

G. sg. i o w â ł o 105_{50} veikiausiai yra korektūros klaida vietoje i ô w a ł o. Taip pat ir ſ t e b u k ł â m u s 613_{42} vargiai yra kalbos faktas, nes būdvardis *stebùklingas* (žr. 157 psl.) rodo buvus Daukšos kalboje tik *stebùklas, -ai,* (žr. 44 psl.).

Visai nepaprastai yra kirčiuojamas Daukšos *nuopelnas,* pav.: n ů p e ł n ó p 15_{6}, n ů p é ł n ą 569_{36}, n ů p e ł n á i 223_{18}, 224_{7}, 328_{28}, 570_{6}, n ů p e ł n ú 114_{25}, 117_{5}, 132_{44}, 197_{32}, 223_{15}, 224_{5}, 241_{21}, 308_{42}, 326_{7}, 448_{37}, n ů p e ł n ú m p 224_{2}, n ů p e ł n á m u s 463_{31}, n ů p e ł n â m u s 602_{7}, n ů p e ł n ú s 538_{36}, 543_{11}, n ů p e ł n á i s 147_{44}, 168_{38}, 400_{16}, 429_{2}, n ů p e l n á i s DK 4_{19}. Iš tų pavyzdžių sprendžiant, lyg atrodo galėjus būti **nuopeĩnas, -aĩ*; bet daugiau tos rūšies pavyzdžių negalima rasti nei paties Daukšos kalboje, nei dabartinėse tarmėse. Dabar paprastai yra kirčiuojama, pav., *priekãlas, -ai* KGr. 157, Naum., Sint., Ser. (tarm. *prikãlas*), Vel., Merk., Dus., Ds., Gerv. arba žem. *preikãlas* šalia *príekalas, -aĩ* Sub., *pentìnas, -ai* šalia *kãtinas, -aĩ* ir kt. Tad kaip reikia aiškinti šitą Daukšos išsiskyrėlį? Man rodos, jo paprasta klaida vis dėlto negalima laikyti. Tai veikiausiai dar rodo, kad šios rūšies priešdėliniai žodžiai seniau buvo kitaip kirčiuojami, kaip dabar, t. y. jų pagrindinės dalys galėjo dar būti kirčiuojamos kaip be priešdėlių, būtent — *peĩnas, -aĩ* ‖ *nuo-peĩnas, -aĩ.* Tuo būdu dabartinis *núopelnas, -aĩ* galėtų būti naujadaras, pagal *ąžuolas, -aĩ* ir kt. perdirbtas iš *nuopeĩnas, -aĩ* šalia *priekãlas, -ai.* Plg. *nuodėmẽ, -ẽs, -dẽmę* (111 psl.) ir *viešpatìs, -iẽs, -pãtį* (123 psl.).

§ 21 Visi kiti augščiau surašytieji pavyzdžiai yra normaliai kirčiuojami: juos galime pateisinti pačia Daukšos kalba ir dabartinėmis tarmėmis. Štai, pav., šiandien dar sutinkame *prãnašas, -ai* Darb., Slnt., Švėk., Pl., Jaun. Gr. 88, Šiaul., Kam., *vãkaras, -ai* Slnt., Pl., Švėk., „occidens“ Jaun. Gr. 20 (bet *vakaraĩ* „vesperae“ ib.), *nẽgandas, -aĩ* Jurb., *pãlaikas, -aĩ* Vilk., Paež., Bart., Švėk., Slnt., Pl., Var., Sed., *prãgaras, -aĩ* Vilk., Ser., Jurb., Pagr., Pl., Var., Sed., Dov., Kup., Šešt., *reĩkalas, -aĩ* KGr. 158, Vilk., Sasn., Paež., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Slnt., Sed., Dov., Sub., Kup., *veĩ-*

kalas, -aĩ KGr. 158, Jaun. Gr. 89, *kaimýnas, -ai* KGr. 159, Jaun Gr. 88.

Bet Daukšos kalboje sutinkame ir nevienodai kirčiuojamų lyčių, pav.: *prãnašai* ir *pranašaĩ*, *palaikaĩ* ir *pãlaikai*, *reikalaĩ* ir *reĩkalai*, *veikalaĩ* ir *veĩkalai*, l. sg. *pragarè* ir *prãgare*, *prakartè* ir *prãkarte*, *reikalè* ir *reĩkale*... Argi visa tai gali būti kalbos faktai? Taip, tokią kirčiuoseną pateisina ir dabartinė kalba. Štai Dovyduose šalia *ežeraĩ*, *pragaraĩ*, *pranašaĩ*, *reikalaĩ*, *vakaraĩ* yra sakoma ir *ẽžerai* (taip pat kirčiuoja ir salantiškiai žemaičiai; plg. Daukšos ê ʒ e r ů ſ e 379[45]), *prãgarai*, *prãnašai*, *reĩkalai* ir *vãkarai*. Taip pat šalia *prãkaitas*, *-aĩ* Vilk., Sasn., Bart., Švėk., Pl., Sed., Kup., Šešt. yra vartojama ir *prãkaitas*, *-ai* KGr. 160, Jurb., Pagr., Slnt., Kam.; o to paties daiktavardžio v-tos vietininkas savo kirčio vieta dar daugiau įvairuoja, būtent — *prakaitè* Paež., Šešt., Tver. ir *prãkaite* Vilk., Sasn., Bart., Švėk., Sed., Kup. Toliau pirmuoju keliu daugiau eina augštaičiai, o antruoju — žemaičiai ir kaikuríe pažemaitės augštaičiai (pav., tilžėnai), būtent — pirmieji šalia *reikalaĩ* tebesako l. sg. *reikalè* (pav., Naum., Virb., Vilk., Bart., Paež., Sasn., Jurb., Sub., Kup., Kam., Dus., Šešt.), o antrieji *reĩkale* KGr. 158, Slnt., Pl., Var., Sed. ir kt. Tačiau šis skirtumas nevisur yra išlaikomas; pav., šalia l. sg. *ąžuolè* Gerv., Tver. Rytiečiuose yra sakoma ir *ąžuole* Sub. ir kt.

Tatai, man rodos, reikia šitaip aiškinti. Vieni tos rūšies daiktavardžiai iš senovės veikiausiai buvo tik pirmame skiemenyje kirčiuojami, o kiti paskutiniame; vėliau šitoks pirminis kirčiavimas pradėjo mišti, ir todėl ilgainiui buvo vienur vienu, kitur kitu keliu eita ir tebeinama. Dėl tos priežasties šiandien iš vienos pusės turime *prãkaitas*, *-ai*, *prãnašas*, *-ai* ir iš kitos *prãkaitas*, *-aĩ*, *prãnašas*, *-aĩ*, taip pat ir l. sg. *prãkaite* bei *prakaitè* šalia *prakaikaitaĩ*. Dėl to vėliau analogiškai (tur būt, pagal tokius pavyzdžius, kaip antai: *prãkaite*, *prãnaše* ir kt.) buvo pradėta vietomis pirmame skiemenyje kirčiuoti net ir tokie vietininkai, kurie seniau buvo tik gale kirčiuojami, būtent — *reikalè* > *reĩkale* ir kt.

Toliau, Daukša oksitoninių daiktavardžių v-tos šauksmininką kirčiuoja galūnėje, būtent — *pelenè*, *velinè*. Taip iš tikrųjų kirčiuoja ir pajūrio (salantiškiai) žemaičiai, pav.: *kaminè*, *kirminè*, *vabalè*. Bet augštaičių šnektose paprastai yra sakoma *kãmine*, *kir̃mine*, *vãbale*. Plg. Būga, LKŽ XXXI, W. Schulze, StB III 147 t.

Visai kas kita yra Daukšos *kaimýnas, -ai* ir *gardumýnas, -aĩ* (: g. pl. g a r d u m ĩ n ų 272_{47}). Dabartinėse žemaičių ir augštaičių šnektose šios priesagos žodžių kirčio vieta labai dažnai yra kilnojama, pav.: *kaimýnas, -aĩ* Sint., Rg., *mėšlýnas, -aĩ, raistýnas, -aĩ* Sub. (senesnioji karta), *eglýnas, -aĩ, pušýnas, -aĩ* (l. sg. *eglynė, pušynė* Slnt., Kv.), *gardumynaĩ, -ýnus, kartumynaĩ, -ýnus* Dus. (Būga, Ai.St. 185, KZ LI 113) šalia *gardumýnai* Sint., Vilk., Bart., Sasn., Ser., Jurb., Švėk. ir *gardumỹnai* KGr. 157, Šešt. (bet *skanumýnai* KD s. v. D e l i k a t e s s e) ir kt. Kaikur šių daiktavardžių kirčiavimas kinta visai kita linkme, negu būtų laukiama; pav., subatėnų jaunesnioji karta kirčiuoja *pušýnas, -ai* vietoje senesniosios *pušýnas, -aĩ*, būtent — čia priesaginė kirčio vieta gali būti supastovinama lygiai taip pat, kaip ir daiktavardžiuose *blakstíenas, -ai* KD s. v. A u g e n w i m p e r < *blakstíenas, -aĩ* Sub. ir *veléna* Sint., Sub. < *velėnà, -õs, velėną* KGr. 181. Taigi Daukšos *kaimýnas, -ai* gali būti senoviškai kirčiuojamas (plg. rus. *господúн, -дúна*, serb. *gospòdin*, gr. ἀρχιστῖνος „arti prie kits kito esąs", ἐλεγξῖνος „peikėjas, Tadler", sen. ind. *kanînaḥ* „jaunas" ir kt.) arba naujai atsiradęs iš *kaimýnas, -aĩ*, plg. 18 psl.

c) Triskiemeniai ir daugiaskiemeniai *a*-kamieno slav. skolinių daiktavardžiai

§ 22. Šiuos slaviškuosius skolinius išskiriu čia ypatingu skyriu tam, kad būtų galima aiškiau matyti, kaip Daukša linksta šios rūšies žodžius kirčiuoti, būtent:

I. **ãbazas, -ai**: i. sg. â b a ʒ u 522_{21}.

ãbliūbėlnykas, -ai: i. sg. a b l u b é l n i k u 39_{25}.

ãbrozas, -ai: g. pl. á b r o ʒ ų 91_{15}, á b r o ʒ u s 85_{50} ‖ a b r ô ʒ a s 581_{34}, 582_{14}, a b r ó ʒ u s 443_{40}.

advernykas, -ai: a d w ê r n i k a i 246_{28},

ãkrūtas, -ai: á k r u t o 523_{12}, á k r u t ů ĩ e 140_{20}.

angelčikas, -ai: a n g é l c ʒ i k u s 91_{11}.

apãštalas, -ai: A p â ß t a ł a i 19_{21}, A p á ß t a ł a i 175_{11}, A p â ß t a ł ų 539_{31}, A p á ĩ t a ł a m u s 470_{4}, A p â ß t a ł e i s 555_{2}, A p ô ĩ t a ł a i s 15_{38} ‖ A p â ß t a ł á i 532_{38}, 557_{9}, A p a ĩ t a ł á m u s 496_{5}.

ãsilas, -ai: áſiłas 338_{12}, g. pl. áſiłų 619_{36}, áſiłamus 340_{33}.

balgaras, -ai: Bálgarai 91_{18}.

dãktaras, -ai: Dâktaray $59_{5}, 61_{14}$, Dáktaray 59_{32}, Dâktarai 91_{53}, Dáktarai 239_{44}, 460_{10}, Dâktarų 66_{26}, dáktarų 138_{19}, Dâktarais 142_{2} ‖ Daktarái 468_{32}.

diãkonas: Diákonas 622_{26}.

kleinotas, -ai: kléinoto 40_{14}, kléinotus 324_{36}.

mãmonas, -ai: mámmonas 484_{49}, mámono 273_{49}, mámmono 276_{7}, 305_{26}.

mylasnykas, -ai: mîłaſniko 181_{11}, mîłaſnikus 311_{43}.

mùrinas, -ai: g. pl. Múrinų 457_{42}.

mūčélnykas, -ai: Mucʒêlnikai 119_{46}, 371_{13}, mucʒêlnįkų 324_{7}, mucʒiâlnikais 417_{20}, Mucʒélnikais 420_{41} ‖ mucʒelnîkai 525_{28}, mucʒelnîkų 539_{20}, 541_{17}, Mucʒelnîkais 555_{2} (ir g. pl. mucʒelnikú 358_{7}, mûcʒelnikus 539_{50}).

nẽvadas, -ai: nêwadui 526_{7}, nêwadop' 526_{24} ‖ i. sg. newadú 526_{27}.

nõbažnykas: i. sg. nôbaʒniku 186_{33}.

parõdnykas, -ai: parôdnikai 364_{28}.

parùčnykas, -ai: parúcʒnikus 357_{29}.

pãsnikas, -ai: g. pl. pâſnįkų 19_{31}, pâſnikų 28_{29}, pâſnikais 31_{40}, pâſnikůſia 66_{16}.

patamkas, -ai: patâmkas 621_{30}, patámką 47_{42}, patámkų 468_{15}, patâmkais 546_{54} ‖ patamkâmus 621_{50}.

popiežnykas, -ai: pópieʒnikų 91_{19}, Pópieʒnikais 233_{45}.

pūstélnykas, -ai: puſtêlniko 196_{40} ‖ pûſtelnikas 523_{54}.

razbáinykas, -ai: i. sg. raʒbáiniku 168_{15}, raʒbáinįkai 246_{22}.

rùbinas, -ai: rúbinus 383_{24}, Rúbinais 178_{21}.

sokoras, -ai: ſókoras 303_{47}, i. sg. sókorų 383_{24}.

ùbagas, -ai: úbagai 20_{4}, $273_{50}, 532_{33}$, úbagų 273_{31}, úbagamus 315_{3}, 533_{5}, úbagus 533_{12}, úbagais 535_{1}.

vỹninykas, -ai: wîninikas 604_{14}, i. sg. wîniniku 603_{3}.

zeŕkolas (arba **zérkolas**), **-ai**: I. sg. ʒ é r k o ł e 355_{15}, 538_{39}, i. sg. ʒ ê r k o ł u 178_{18} || ʒ e r k ó ł ą 490_{54}, ʒ e r k ô ł ą 538_{5}, i. sg. e r k ó ł u 533_{23}.

zõkanas (**zõkonas**), **-ai**: ʒ ô k a n o 2_{6}, ʒ ô k o n o 27_{14}, ʒ ó k o n o 31_{42}, I. sg ʒ ó k o n e 50_{23}, 259_{27}, ʒ ô k a n e 69_{3} || ʒ o k ó n ą 75_{13}.

zõkanykas, **zokonykas**, **-ai**: z ó k a n n i k a s DK 42_{7}, ʒ o k ó n n i k ų 324_{7}.

II. **angelas**, **-aĩ**: A n g e ł á i 260_{44}, 526_{12}, A n g e ł ú 422_{46}, DK 11_{4}, A n g e ł â m u s 537_{46}, A n g e ł á i s 520_{49} || A n g e ł ú s 520_{10}.

býskupas, **-aĩ**: B i ĩ k u p á y 50_{48}, B i ĩ k u p ú 470_{10}, B î ĩ k u p u s 204_{20}, B i ĩ k u p á i s 25_{30} || B î ĩ k u p a i 588_{1}.

pãbaras, **-aĩ**: p á b a r o 395_{30}, g. pl. p a b a r ú 39_{11}.

IV. **Abrõmas**, **-ai**: A b r ó m o 24_{8}, A b r ô m o 269_{11}, A b r o m ú 73_{28}.

adveñtas, **-ai**: A d w é n t o 2_{17}, A d w ę́ n t ą 5_{32}, i. sg. A d. w e n t ú 2_{4}.

ageñtas, **-ai**: A g e n t ú ś 7_{47}.

aldaunỹkas, **-ai**: a ł d a w n î k a i s 395_{28}.

apekũnas, **-ai**: apekûnai 156_{3}.

argumeñtas, **-ai**: Argumę́ntay 50_{42}, A r g u m ę́ n t a i 50_{49}.

arijõnas, **-ai**: A r i ô n a i 541_{15}, A r i i o n ú s 260_{12}.

arnotas, **-ai**: a r n ô t a s 167_{29}.

artikùlas, **-ai**: a r t i k ú ł a s 257_{44}, I. sg. A r t i k u l é 257_{43}, a r t i k ú ł a i 226_{41}, DK 9_{13}, a r t i k ú ł a m u s 20_{2}, a r t i k u ł ú s 138_{35}.

balvõnas, **-ai**: b a ł w ô n ų 62_{24}, b a ł w ó n ų 455_{12}.

bernadỹnas, **-ai**: i. sg. B e r n a d i n ú 11_{45}.

Bernotas, **-ai**: B e r n ô t a s 55_{7}.

Boleslõvas, **-ai**: B o l e ĩ ł ó w u i 443_{44}.

botãgas, **-ai**: b o t á g a i 105_{15}, b o t â g ų 169_{2}, b o t â g a i s 105_{14}.

burmistras, **-ai**: B u r m i ĩ t r ú ś 366_{30}.

čebãtas, **-ai**: c ʒ e b â t a i 198_{7}.

davãdas, **-ai**: d a w â d a s 119_{41}, 331_{40}, d a w á d a s 449_{20}, d a w â d a i s 205_{5} || d â w a d a s 606_{9}, 607_{30}, d â w a d o 548_{26}.

dekrẽtas, -ai: dekrêtas 214_{12}, dekretú 8_{9}, dekrétai 360_{18}, dekretús 139_{42}, 227_{31}, dekrétais 265_{16} || dékreto 586_{15}.

diameñtas, -ai: diamentús 383_{24}.

elemeñtas, -ai: elementús 8_{31}.

filiozõfas, -ai: Philozóphų 580_{1}.

fundameñtas, -ai: fundamę́ntą 34_{38}, fundamęntú 29_{46}.

instrumeñtas, -ai: inſtrumentú 23_{22}.

kanõnas, -ai: Kanónų 545_{28}.

kontrãktas, -ai: kontrâktais 36_{15}.

koplõnas, -ai: kopłônas 56_{29}, 395_{41}, kopłônui 205_{23}, kopłônamus 326_{26}, kopłonús 455_{41}.

legõtas: legôtų 18_{43}.

liameñtas, -ai: lamę́ntais 207_{11} || lamentůſé 251_{19}.

liuterõnas, -ai: Luteronú 89_{23}, Luterônai 91_{17}.

majestõtas, -ai: Maieſtotú 4_{30}, Maięſtotú 15_{47}, l. sg. Maieſtoté 375_{29}.

mandõtas, -ai: mandôtas 38_{39}, Mandotú 576_{10}.

minỹkas, -ai: minîkas 84_{18}, minîkai 13_{39}, Minîkamus 86_{6}.

ministras, -ai: miníſtrų 92_{21}, Miniſtrús 141_{10}.

nešpãras, -ai: nießpâro 268_{40}.

padõnas, -ai: g. pl. padônų 535_{16}.

paklãnas, -ai: pakłâną 424_{23}.

patrõnas, -ai: Patrônų 611_{6}, Patrônamus 539_{46}, Patrônais 539_{23}.

plebõnas, -ai: Plebonús 366_{32}.

prajõvas, prajẽvas, -ai: praiôwai 8_{11}, 19_{46}, praiéwai 7_{20}, praievús 17_{39}, 119_{18}, 451_{13}, praiêwais 358_{8}, praiéwais 457_{22}.

pralõtas, -ai: Prałôtai DK 26_{17}.

primiẽtas, -ai: primiétai 472_{54}.

pristõvas, -ai: priſtówą 521_{33}, priſtowús 306_{19}.

remẽslas, -ai: remêſłais 277_{35}.

sakrameñtas, -ai: ſakramêntas 51_{24}, ſakraménto 267_{7}, l. sg. Sákramęntę́ 62_{22}, ſakramenté 40_{5}, 265_{5}.

siropas, -ai: sírópą 107_{25}, ſirópais 355_{18}.

smarãgdas, -ai: Smarágdais 178_{21}.

sulĩūbas, -ai: ſulûbą 233_{47}, ſulûbų 518_{27}.

susiẽdas, -ai: ſuſiédai 462_{43}, ſuſiédų 461_{16}, ſuſiédais 91_{34}.

taleñtas, -ai: talénto 362_{19}, talentú 387_{22}, taléntai 387_{30}, taléntų 358_{45}, 359_{39}, taléntų 381_{6}, talentús 386_{24}, 390_{48}.

tavõras, -ai: taworús 383_{20}.

testameñtas: Teſtaménto 204_{2}.

titùlas, -ai: titúło 22_{29}, tytúłai 365_{13}, titúłai 461_{29}, titułús 100_{27}, titúłais 186_{33}.

urẽdas, -ai: l. sg. vredé 367_{6}, vrêdai 171_{12}, vrédai 483_{5}, vredús 156_{2}.

žemčiūgas: ʒemczʒiûgais 33_{22}.

§ 23. Permetę akimis šiuos skolinius, tuojau galime pastebėti, kad Daukša, juos kirčiuodamas, daug daugiau prisilaiko slav. prototipų kirčiavimo, kaip šiandien. Ir iš tikro: gudiški skoliniai turi daugiausia išlaikę gudų kalbos v-tos vardininko ir kitų panašiai kirčiuojamų linksnių kirčio vietą, pav.: *botãgas* < *батóгъ*, *čebãtas* < *чебóтъ*, *mylasnykas* < *мúлосникъ*, *paklãnas* < *поклóнъ*, *prajõvas* < *проявa*, *primiẽtas* < *примѣтъ*, *sirʲopas* < *супóпъ*, *sʲokoras* < *сáхаръ*, *susiẽdas* < *сусѣдъ*, *zeŕkolas (zérkolas)* < *зéркало*. Lenkiškų skolinių kirčio vieta daugiau priklauso nuo pagrindinių linksnių kirčio vietos, pav.: *ageñtas*, *arʲotas*, *artikùlas*, *dekrẽtas*, *diameñtas*, *kontrãktas*, *koplõnas*, *mandõtas*, *nešpãras*, *patrõnas*, *plebõnas*, *pralõtas*, *pristõvas*, *taleñtas*, *titùlas* ir kt. Bet yra lenkiškų skolinių, kurių kirčio vietai yra turėjęs įtakos v-tos vardininkas ir kiti linksniai su panašia kirčio vieta, pav.: *ãbazas*, *dãktaras*, *klʲeinotas*, *mùrinas*, *rùbinas*, *zõkonas* ir kt. Plg. ŠD (1928) VIII 936 tt. ir SLA 22 tt.

Nevisai paprastai yra kirčiuojami žodžiai *evangelikas, heretikas* ir *katolikas,* būtent: g. pl. Ewangelikú 84_{21}; Heretíko 210_{20}, Heretíkui 247_{44}, Heretíkai 218_{10}, 457_{28}, Heretîkai 536_{51}, Heretíkų 202_{37}, Heretikús 91_{15} || Heretikái 68_{30}, 191_{34}, 196_{50}, 337_{2}, 345_{39}, 365_{8}, 468_{39}, 481_{38}, Heretikú 41_{42}, 374_{25}, Hêretikai 411_{55}, heréttikų 572_{33}; i. sg. Katholikú 89_{23}, Katholíkai 91_{31} || katolikái 457_{29}, katholikámus 50_{54}, Katholikâmus 533_{6}, 538_{21}, Katolikús

27_{52} k a t o l i k ú s 90_{38}. Iš tų pavyzdžių, jei visi jie yra teisingi, atrodo, kad šalia paprastai kirčiuojamų *heretìkas, -ai* bei *katolìkas, -ai* Daukšos kalboje dar galėjo būti ir *evangelikaĩ, heretikaĩ* ir *katolikaĩ.* Bet šiandieninė kalba tokio kirčiavimo nepatvirtina, ir todėl sunku bus kas tikriau apie jį pasakyti.

Taip pat dėl duomenų stokos negalima žinoti, kaip reiktų skaityti g. sg. p á r á m o 347_{17}: šiandieninių tarmių liudijimu tai gali būti *pãramo* (plg. *pãramas* K 293) ir *parãmo* (plg. *parãmas* Slnt.).

Šalia *mūčélnykas* ir *pūstélnykas* Daukšos *mˌūčelnykas* ir *pˌūstelnykas* gali būti spaudos klaidos; bet taip pat **mũčelnykas* galėtų būti paskolintas ir iš gudų *мýчельникъ*, plg. Otrębski, WNT III 34.

Pˌopiežnykas gali turėti savo kirčio vietą dvejopu būdu: jei tas žodis būtų paskolintas iš lenk. *papieżnik* (ir taip veikiausiai yra buvę, plg. SLA 174), tai kirčio vieta būtų pagal *pópiežius* atitraukta į pirmąjį skiemenį; bet jei vis dėlto šis žodis būtų ne tiesiog iš lenkų kalbos paskolintas, bet iš *pópiežius* sudarytas (dėl darybos plg. *pùsė* : *pùsinykas, pùsnykas*), tai kirčio vieta galėtų būti pirminė pasilikusi.

Nẽrėdas, jei n é r e d u s 219_{10} nėra spaudos klaida, turėtų būti naujadaras vietoje *nerẽdas* K 272 < gud. *неря́дъ*, žr. SLA 141.

Naujadaru yra laikytinas ir *ãsilas, -ai,* nes šis žodis veikiausiai yra buvęs tos pat rūšies. kaip ir *kãtilas, -aĩ*, plg. rus. *комéл, котлá, осéл, ослá* (sen. rus. *котьлъ* ir *осьлъ*).

Žodžių *ãbrozas* ir *abrõzas, dãvadas* ir *davãdas, nẽvadas* ir *nevãdas, zõkonas* ir *zokõnas* dvejopas kirčiavimas gali būti aiškinamas dar ir jų įvairia kilme, būtent — *ãbrozas* gali būti paskolintas iš lenk. *obraz*, o *abrõzas* iš gud. *обрáзъ*; *dãvadas* iš lenk. *dowód* arba gud. *дóводъ*, o *davãdas* iš gud. *довóдъ*, (plg. *zokãnas* K 513 iš gud. *закóнъ*) arba iš tiesioginių lenk. *dowód'o* linksnių (pav., g. sg. *dowoda*), ir tt. Plg. SLA 24, 61, 142, 243. Taip pat ir *zõkanykas* gali būti paskolintas iš gud. *зáконникъ*, o *zokˌonykas* iš lenk. *zakonnik*, žr. l. c. 243.

§ 24. Jei sulyginsime Daukšos skolinius su atitinkamais dabartiniais skoliniais, tai pastebėsime tam tikrą skirtumą, būtent: seni, gudiški, skoliniai ir dabar yra beveik taip pat kirčiuojami kaip ir Daukšos (pav., *botãgas, čebãtas* ir kt.); bet bažnytinių,

knygìnių, daugiausia lenkiškų skolinių kirčiavimas yra daugiau pakitėjęs; pav., nuo priešpaskutinio skiemens kirtis daug kur jau yra nukeltas į priekį (plg. *ãdventas* šalia *adveñtas*, *ãgentas*, *añnotas*, *artìkulas* [> *artìklas* Sub.], *bùrmistras*, *pãtronas*, *prãlotas*, *tãlentas*, *tìtulas* ir kt.).

d) Daiktavardžiai su priesaga *-inyka-*

§ 25. Šiandien paprastai daiktavardžiai su priesaga *-inyka-* (*-ininka-*) yra dvejopai kìrčiuojami: šaknyje, jei pagrindinis žodis turi pastovų šakninį kirtį, ir priesagoje, jei pagrindinis žodis turi galūninį kirtį (t. y. oksitoniškai kirčiuojamas), pav.: *síeliai — síelinykas*, bet *darbaĩ — darbinỹkas* ir kt.; plg. Jaun. Gr. 90, R. Jonas, Gr.[2] 203, 220 t., Būga, LKŽ L. Tą kalbinį polinkį, apskritai mant, patvirtina ir Daukša. Štai jo pavyzdžiai su šakniniu kirčiu:

áuksinykas: áukſinikas 396_{31}, áukſinikų 390_{10}.

beñdrinykas: bę́drinikas 610_{8}, bę́driniku 39_{4}, 136_{37}, bę́drinikais 6_{16}, 26_{25}, 132_{44}, 138_{31}, 202_{15}, 242_{30}, bę́ndrinikais 138_{26}, 188_{44} ‖ będrinikú 6_{20}, 26_{19}, będrinîkais 616_{22}.

mẽtinykas: mêtinikemis 111_{41}.

narštinykas: nárßtinikų 168_{15}.

príešinykas: priéßinį̨kų 418_{25}, priéßinikus 57_{15}, 459_{21}.

šimtinykas: ßîmtinikas 76_{50}, 77_{49}, 426_{11}, voc. sg. Sʒîmtinike 425_{52}.

tárpinykas: tárpinikas 48_{13}, târpinikas 534_{20}, târpiniko 43_{14}, tárpiniko 395_{14}, târpiniką 51_{15}, tárpiniką 238_{48}, tárpiniku 16_{31}, 223_{40}, 537_{21}, târpinikai 537_{20}.

triũbinykas: triûbinikus 371_{4}.

ùžgavėnykas: úʒgawennikai 105_{1}; plg. úʒgawetoiei 105_{36}.

vamzdinykas: wámʒdinikus 368_{13}, wámʒdinikus 371_{4}.

viẽtinykas: wîetinikas 51_{31}, wiétiniko 247_{8}, wiétiniku, 383_{44}, wiétinikus 558_{18} ‖ i. sg. wîetinikú 26_{46}, wietinikų́ 612_{13}.

žvaĩzdinykas: ʒwâyʒdinikay 60_{3}.

Su priesaginiu kirčiu sutinkame šiuos daiktavardžius:

barninỹkas: barninîkai 526_{30}.

bursinỹkas: burſinîkas 156_{20}, burſinikú 18_{35}, g. pl. burſinîkų 247_9 || bûrſinikais 520_{34}.

dalinỹkas: dalinîkais 30_{26}, 35_7.

darbinỹkas: darbinîkai 553_{27}, darbinîkų 92_{35}, 622_{12}, darbinîkamus 353_{15}, darbinikús 94_{41}.

daržinỹkas: g. pl. darʒinîku 603_{34}.

dešimtinỹkas: deßimtinîkas 179_{33}.

kieminỹkas: kieminîkai 278_{14}.

samdinỹkas: ſąmdinîkas 208_{28}, 209_1, ſamdinîkas 367_9, ſamdinîkai 561_{21}.

siutinỹkas „wartogłów“: ſiutinîkamus 86_5.

skolinỹkas: ſkolinîką 305_{18}, 360_{44}, ſkolinikús 109_{20} || ſkolinikáis 481_2.

smarkinỹkas: ſmarkinîkas 3_6.

šarvinỹkas: ßarwinîkas 118_1, ßarwinîkų 155_{10}.

teisinỹkas: teiſinîkas 3_{34}, 14_{25}, 79_{34}, 181_{36}, 365_{26}, teiſinîkai 273_2, 526_{45}, teiſinikús 3_{41}, 273_2 || teiſinikái 462_{34}.

žolinỹkas: ʒolinîkay 59_{35}, ʒolinîkais 371_{23}.

žuvinỹkas: ʒuwinîko 378_{13}, ʒuwinîkamus 378_{35}.

§ 26. Lygindami šiuos daiktavardžius su pagrindiniais žodžiais, matome, kad daugumas jų sutinka su mūsų augščiau nusakytąja taisykle, būtent: *áuksas — áuksinykas, mẽtai — mẽtinykas*, adj. *príešus* arba sub. *príešai — príešinykas, tárpai — tárpinykas*, g. sg. *triũbos — triũbinykas*, g. sg. *viẽtos — viẽtinykas*, bet: *barnìs, -iẽs — barninỹkas, bursà, -õs — bursinỹkas, dalìs, -iẽs, — dalinỹkas, dešimtìs, -iẽs, — dešimtinỹkas, kiemaĩ — kieminỹkas, skolà, -õs — skolinỹkas, žolẽ, -ẽs, — žolinỹkas, žuvìs, -iẽs — žuvinỹkas*. Tačiau kaikurie pavyzdžiai lyg ir nenori pasiduoti tai taisyklei, pav.: sub. *bendraĩ — beñdrinykas, šimtaĩ — šimtinykas, smařkus — smarkinỹkas, teĩsus — teisinỹkas*.

Bet tas tariamas išimtis galima išaiškinti. Visų pirma daiktavardis *beñdras, -aĩ* Daukšos kalboje veikiausiai yra naujadaras: jo pirmykštį baritonumą dar rodo Daukšos *beñdrumas, beñdrautí* ir adv. *beñdrai*, taigi *beñdrinykas* yra išlaikęs senesnę kirčio vietą. *Smarkinỹkas* su *teisinykù* irgi gali būti naujadarai ša-

lia *smarkùs* || *smařkus*, *smarkùmas* || *smařkumas* (plg. smárkininkas Qu.[4] 611), *teisùs* || *teĩsus*, *teisùmas* || *tiẽsumas* ir kt.; plg. §§ 28, 89.

Truputį keblesnis dalykas yra *šiñtinykas*. Daukšos *šiñtas*, *-aĩ* veikiau yra senesnis už zanavykų ir kapsų *šiñtai* (žr. 41 psl.), todėl jo *šiñtinykas*, kuris ir šiandien yra plačiai vartojamas (pav., Šešt., Paež., Jurb., Švėk., Pl., Var., Sed., Kam.), turėtų būti vėlesnio kilimo, o Kuršaičio *šimtiniñkas* senesnis. Tokių reiškinių pasitaiko ir daugiau; pav., vietoje Daukšos *daržinỹkas* (plg. *daržiniñkas* Jž. I 297, *Daržinỹkai* „Nočios par. sodžius", *Daržiniñkai* „kaimas prie Naumiesčio") dabar plačiai yra sakoma *daržininkas* KGr. 159, Paež., Jurb., Pagr., Slnt., Sed., Pl., Šiaul., Dov. arba *daržinykas* Vilk., Šešt., Vab., Sub., Kup., Kam., o Smilgiuose pavarde net yra vartojamas ir *Dáržinykas* (KZ LI 114) šalia *daržas*, *-aĩ*. Plg. dar *skõlininkas* Švėk., Pl., Pagr., Dov., Šiaul., *skõlinykas* Sub., Sv., *žùvininkas* Jurb., Švėk., Slnt., Sed., Šiaul., Dov. ir *skoliniñkas* Ser., *skolinỹkas* Vilk., Kup., Skap., *žuvinỹkas* Vilk. Tai, tur būt, reikia aiškinti tuo, kad kaikurių pagrindinių žodžių gali būti apkitusi pirmykštė kirčio vieta; pav., *daržas*, *-aĩ*, kaip rodo salantiškių rečiau bevartojamas *daržas*, *-ai* (plg. lat. *dârzs*), seniau galėjo būti ir baritoniškai kirčiuojamas. Taip pat yra galimas daiktas, kad tokiais atvejais gali nemaža pasireikšti ir analogijos. Pav., tverečėnų *kiaulinỹkas* „kiaulidė, kiaulių tvartas" gali būti pagal *arklinỹkas* „arklidė" ir kt. lengvai perdirbtas iš *kiaũlininykas*, ypač dėl to, kad *kiaũlinyku (kiaũlininku)* dar yra vadinamas žmogus, kuris kiaulėmis verčiasi, jas šeria ir kt. Tuo būdu reikšmei atskirti salantiškiai žemaičiai yra susidarę net dvi pastovias kirčiavimo kategorijas: norėdami žymėti žmogų, jie visuomet tokius daiktavardžius kirčiuoja šaknyje, o vietą žymėdami vartoja priesaginį kirtį; pav., *vìštininkas* „kurs vištas perka", o *vištiniñkas* „vištidė, vištų tvartas". Pagaliau, dabartiniame priesagos *-inyka-(-ininka-)* kirčiavime, gal būt, dar kiek atsispindi ir pirmykštis kirčiavimas priesagos *-ina-* būdvardžių, iš kurių, kaip manoma, yra sudaryti (kaikurie) daiktavardžiai su priesaga *-yka- (-inka-)*. Plg. Torbiörnsson, Symb. 372 t. Pagaliau ir šiaip *daržinỹkas (-iniñkas)* vietomis dėl lig šiol neištirtų priežasčių gali būti pavirtęs į *daržinykas (-ininkas)*.

e) Daiktavardžiai su priesaga *-uma-*

§ 27. Daiktavardžių su priesaga *-uma-* Daukšos kalboje yra dvejopų: su šakniniu ir priesaginiu kirčiu. Kirčiuotos šaknies daiktavardžiai dar yra skirtini į dvi grupes: tokius, kurių šaknis yra akūtinė, ir tokius, kurių šaknis yra trumpa arba cirkumflektinė, būtent:

1. **álkanumas**: á ł k a n u m ą DK 49_{30}, á ł k i n u m e (= á ł k a n u m e) 535_{15}.

ámžinumas: á m ʒ i n u m a s 218_{30}, á m ʒ i n u m o 47_{8}, 130_{28}, 526_{47}, 597_{3}, á m ʒ i n u m ą 304_{36}, 472_{25}, 542_{40}, p i r m á m ʒ i n u m ą 130_{31}, voc. sg. á m ʒ i n u m e^{a} 11_{28} ‖ á m ʒ i n ú m o 48_{9}, á m ʒ i n ú m o p 96_{53}, á m ʒ i n ú m ą 583_{36}.

áugštumas: á u k ß t u m o 458_{25} ‖ a u g ß t ú m a s 424_{37}.

brángumas: b r ą g u m o 22_{5}, b r ą g u m ą 136_{40}, 230_{7}, 331_{11}, b r ą g u m a i 304_{6}.

dárgumas: d á r g u m ą DK 19_{4}, i. sg. d á r g u m u 400_{25} ‖ d á r g ú m a s 118_{39}, d a r g ú m a s 146_{1}, d a r g ú m o 213_{51}, 237_{11}, 422_{1}, 582_{52}, d a r g ú m ą 312_{41}, d a r g u m ú 114_{21}, d a r g ú m a i s 230_{5}.

dósnumas: d ó ſ n u m a s 178_{35}, 295_{43}, 389_{49}, d ó ſ n u m o 183_{40}, 184_{18}, 267_{23}, 268_{34}, d ô ſ n u m o DK. 58_{6}, d ó ſ n u m ą 274_{42}, d ó ſ n u m u 177_{29}.

gáusumas[1]): g á u ſ u m a s 304_{9}, 389_{49}, g á u ſ u m o 183_{45}, 480_{53}, l. sg. g á u ſ u m e 490_{51}.

gẽdumas: b e g ê d u m a s 394_{1}, n e^{a} g é d u m ů ſ e^{a} 5_{5}.

grýnumas: g r î n u m a s 147_{15}, 176_{43}, 582_{41}, 614_{54}, g r î n u m o 20_{11}, 46_{48}, 51_{9}, 62_{9}, 271_{5}, DK 41_{20}, g r î n u m ą 243_{48}, 419_{23}, l. sg. g r î n u m e 40_{14}, 271_{36}, 535_{13} ‖ g r i n ú m a s 176_{52}, 194_{39}, g r î n ú m ą 79_{31}.

įžűlumas: į ž ú ł u m a s DK 44_{12}, į ʒ ú ł u m ą 122_{7}, į ž û ł u m ą DK 44_{15} ‖ į ʒ ú ł ú m o 36_{5}.

---

[1]) Sittigas StB III 162 kirčiuoja *gaũsumas*, bet, sprendžiant iš būdvardžio *gáusus* kirčiavimo (žr. 141 psl.), Daukšos veikiau buvo kirčiuojama *gáususumas* kaip *gaũsumas*.

kártumas: kártumą DK 50_{22}, kârtumus 542_{26} || kartúmą 151_{5}, 312_{10}, kartumú 122_{40}, 145_{20}, 238_{5}, kartúmų 177_{13}.

kitókumas: kitókumai 467_{1}.

kûniškumas: kûnißkumo 114_{41}.

lýgumas: lîgumą 435_{49}.

méilaširdumas: méiłaßirdumą 262_{31}, mêiłaßirdumą DK 47_{7}, méiłaßirdumu 94_{22}, mêiłaßirdume 525_{44} || meiłaßirdúmo 316_{35}, 328_{4}, miełaßirdúmo 114_{22}, 144_{17}, 184_{17}, 223_{7}, 395_{51}, 613_{21}, miełaßirdúmą 533_{48}, miełaßirdumú 477_{48}. Taip pat: miełáßirdumo 479_{45}, meiłáßirdumą 316_{50}, miełáßirdumą 492_{26}, małóneßirdumo 615_{40} (ir małoneßirdúmo 324_{46}).

méilingumas: mêiłgumas 241_{13}, ne méilingumas 409_{25}, méilingumo 32_{3}, neméiłgumo 95_{42}, ne mêiłgumo 114_{11}, méiłgumą 76_{16}.

méilumas[1]): méyłumas 57_{27}, méyłumo 51_{7}, méiłumo 74_{51}, mêyłumą 2_{51} || meiłúmo 572_{38}.

nórumas „chęć, wola“: nórumas 347_{21}, nórųmą 222_{8}.

patógumas: patógumas 59_{23}, 176_{19}, patôgumas 181_{19}, 554_{8}, 581_{34}, patógumo 83_{13}, patôgumo 306_{51}, 568_{23}, patôgumą 245_{13}, 286_{32}, 585_{27}, 603_{23}, DK. 9_{33} || patogúmo DK 59_{9}.

pìlnumas: pîłnumas 251_{23}, i. sg. pîlnumu 26_{31} || pilnúmo 288_{21}, 393_{26}, piłnúmo 152_{2}, 216_{30}, 600_{4}, pilnúmą 604_{37}, piłnumú DK 41_{14}.

príešumas: priéßumą 393_{43}, priéßumus 448_{1}.

rûstumas: rúſtumas 99_{53}, rúſtumo 96_{9}, 419_{50}, rúſtumu 4_{29}.

skáistumas: ſkáiſtumas 406_{5}, ſkâiſtumas 582_{32}, ſkâiſtumo 169_{50}, ſkáiſtumą 382_{33}, 458_{18}, ſkáiſtumu 397_{34}, 460_{42} || ſkaiſtúmo 595_{15}, ſkaiſtúmą 473_{1}.

švánkumas: ßwąkumas DK 50_{5}, ßwąkumo 437_{27}, l. sg. ßwąkume 332_{19}.

támsumas: támſumą 244_{4}, támſumu 154_{33}, 319_{21}, támſumai 173_{4}, támſumus 156_{49}, 243_{33}, 354_{15}, 418_{42}, támſumays

---

[1]) Šalia *méilaširdingumas*, *méilingumas* Sittigas, StB III 162 be reikalo kirčiuoja *meĩlumas*, nes Daukšos kalboje veikiau buvo *méilus*, ne *meĩlus*, žr. 141 ir 147 psl.

44_{54}, támſumais 185_{48}, tąmſumůſia 44_{52}, támſumůſe 248_{45} || tamſúmo 560_{35}, tamſúmais 576_{34}, tamſumůſiá 510_{26}.

tėvainumas „dziedzictwo“: téwainumas 190_{22}, têwainumas 333_{2}, téwainumo 94_{54}, 190_{20}, 393_{14}, 436_{3}, DK 5_{9}, téwainumą 487_{20}.

tóbūlumas: tóbułumas 145_{2}, 439_{51}, tôbułumas 611_{36}, tóbułumo 178_{18}, tôbułumo 291_{23}, 393_{25}, tóbułumoþ 75_{28}, 517_{33} || tobúłumas 528_{24}, tóbułúmo 74_{18}.

tólumas: tółumas 621_{39}, tółumą 36_{22}.

tůlumas: tûłumas 251_{9}, 407_{8}, 523_{17}, 618_{19}, tûłumo 7_{36}, 257_{40}, 526_{47}, tûłumą 144_{20}, 527_{5}, túłumą 152_{48}, 388_{7}.

válnumas: wáłnumas 276_{29}, 410_{51}, wáłnumo 292_{7}, 490_{47}, wálnumo 436_{33}, wáłnumą 146_{22}, 181_{17}, 487_{19} || i. sg. wałnumú 28_{10}.

véikumas: acc. sg. ne^{a}wéikuma 9_{29}.

víenumas: wiénumo 140_{37} || wienúmas 406_{24}, wienúmą 599_{32}.

žmónumas „ludzkość“: ʒmónumas 76_{27}, ʒmónumą 477_{16}.

2. **ãklumas**: ákłumas 485_{11} || akłûmo 560_{26}, akłúmo 609_{29}, akłúmą 106_{5}.

ãpvalumas: l. sg. ápwałume 134_{45} || apwałúmas 560_{38}, apwałûmo 568_{4}.

beñdrumas: bę̃drumo 47_{8}, bę̃drumą 199_{13}, i. sg. bę̃ndrumu 132_{47}.

bjaũrumas: biéurumas 183_{20}, biéurumo 95_{22} || biaurúmas 33_{24}, biaurúmo 55_{3}, 453_{9}, 614_{32}, bieurúmą 144_{15}, biaurúmą 312_{41}, DK 19_{4}, biaurumú 400_{25}, bieurumús 203_{54}, bieurúmůſe 95_{30}.

bùdrumas: búdrumą 155_{16}.

bùklumas: búkłumas 165_{19}, búkłumo 61_{38}, i. sg. búkłumu 364_{44}, 419_{50}, g. pl. búkłumu 343_{45}, búkłumus 253_{1} || bukłúmas 625_{42}, bukłúmų 568_{13}.

čỹstumas: cʒîſtumas 559_{49}, 624_{24}, cʒîſtumą 558_{48}, 600_{41} || cʒiſtúmas 33_{24}, necʒiſtúmas 394_{1}, cʒiſtúmo 203_{4}, cʒiſtúmą 248_{8}, cʒiſtumú 396_{7}, l. sg. cʒiſtumé 186_{54}.

daĩlumas: dáiłumo $332_{34, 37}$, dâiłumu 396_{27}, dáiłumůſe 332_{40}.

daũgumas: dâugumas 41_{20}, 123_{21}, 292_{6}, dáugumas 124_{22}, dáugumo 106_{10} || daugúmas 38_{8}, 75_{4}.

drąsumas: drąſumas 238_{50}, drąſumo 147_{47}, ne drąſų́mo 250_{4}, drąsumą 237_{23}, 239_{4}.

graũdumas: grâudumas 165_{13}, 316_{25}, gráų̨dumas 478_{46}, grâudumo 182_{41}, DK 38_{29}, gráudumą 12_{5}, grâudumą 250_{17}, DK 30_{29}, 44_{31}, l. sg. grâudume DK 47_{6} || graudúmo 477_{7}, graudúmą 29_{48}, 76_{1}, 134_{31}, graudumú 481_{53}.

greĩtumas: gréitumą 382_{33}, grêitumu 582_{5}.

kaĩtumas: ne kâłtumas 587_{5}, kâłtumo 186_{24} || kałtûmas 587_{27}, nekałtúmą 121_{14}, 128_{14}, 393_{36}.

kañtrumas: kántrumas 161_{32}, 174_{6}, 178_{20}, kântrumas 184_{8}, 215_{4}, kąntrumas 345_{6}, kąntrumo 101_{24}, 183_{40}, 273_{53}, 365_{22}, kąntrumą 40_{26}, 57_{30}, 243_{48}, 248_{7}, kąntrumu 147_{2}, kántrumu 354_{8}, kątrume 74_{19}, kąntrume 75_{10}, 95_{18} || kantrúmas 490_{49}, kąntrúmo 528_{31} kąntrúmą 74_{38}, 192_{4}, kantrúmą 74_{40}.

kreĩvumas: krêiwumas 568_{49}, kréywumo 65_{28}, kréiwumo 122_{6}, kréiwumui 479_{12}, kréiwumą 85_{1}, 113_{10}, 410_{6}, kréiwumų 120_{8}, kréiwumus 106_{22}, 170_{39} || kreiwúmoṗ 8_{2}, kreiwúmui 8_{2}, kreiwúmų 128_{6}, 170_{8}, krêiwumús DK 53_{33}.

lãpumas: łâpumas 71_{28}, łápumas 110_{34}, łâpumo 147_{16}, łápumo 289_{22}, 398_{4}, 444_{13}, łâpumą 40_{20}, łápumą 583_{26}, łápumu 442_{1}, łâpumai 14_{48}, łápumus 178_{6} || łapúmas 580_{12}, łapúmo 32_{41}, 579_{14}, 586_{23}, łapûmo 41_{30}, łapúmui 14_{18}, łapúmą 19_{36}, 40_{24}.

leñgvumas: łę́gwumo 594_{18}.

lẽtumas: Lêtumas 290_{49}, łétumas 433_{5}, łêtumą 121_{12}, łétumą 612_{44}, łétume 543_{20} || łetúmo 568_{13}, łétúmą 35_{26}.

meñkumas: mę́kumas 332_{39}, mę́nkumo 96_{29}, mę́kumo 346_{7}, mę́kumą 200_{18} || mękúmo 543_{7}, mękúmą 312_{38}.

miẽrnumas: miérnumo 96_{40}, miérnumą 300_{4}, miérnumu 354_{7}.

niẽkumas: nîekumus 40_{15}.

nõbažnumas: nôbaǯnumas 66_{5}, 185_{34}, nóbaǯnumas 472_{14}, 572_{41}, nôbaǯnumą 121_{12}, 280_{16}, nôbaǯnumu 32_{34}.

paĩkumas: pâikumas 156_{39}, 582_{52}, páikumas 495_{30} || paikumús 277_{27}.

paklùsnumas: pakłúsnumas 178_{35}, pakłúſnumo 142_{52}, nepakłúſnumo 470_{21}, pakłúſnumą 533_{44} || pakłuſnúmas 150_{41}, 178_{20}, 184_{8}, 278_{25}, nepakłuſnúmas 110_{35}, 311_{19}, pakłuſnúmo 96_{40}, 177_{41}, 183_{40}, 264_{10}, 288_{23}, 365_{22}, 377_{25}, pakłuſnúmą 243_{49}, 328_{40}, 367_{39}, nepakłuſnúmą 393_{34}, pakłuſnumú 177_{44}, pakłuſnumé 66_{4}, pakkłuſnúmai 146_{12}.

pavõjumas: pawôiumas 206_{24}, pawóiumo 187_{1}, pawôiumo 209_{16}, pawôiumai 206_{23}.

plãkumas: płâkumas 48_{9} || płakúmo 213_{28}.

pùtlumas: pútłumas 77_{11}, pútłumo 176_{48}, 276_{3}, 289_{22}, 434_{32}, 481_{7}, pútłumą 19_{36} || putłúmo 579_{14}, putłúmą 593_{26}.

skẽtrumas: ſkétrumas 547_{12}, ſkêtrumą 14_{18}.

smaĩkumas: ſmârkumas 119_{6}, 183_{22}, 420_{24}, ſmârkumo 173_{36}, 419_{50}, ſmárkumo 352_{22}, ſmárkumą 19_{38}, ſmârkumą 152_{41}, 169_{23}, ſmârkumu DK 40_{29}, ſmárkumai 470_{44} || ſmarkúmo 454_{37}.

staĩgumas: ſtáigumo 403_{19}, ſtáigumu 471_{2}.

suñkumas: ſúkumas 75_{4}, 174_{22}, 183_{20} súkumo 394_{38}, ſúkumą 54_{49}, 144_{15}, 151_{5}, ſúkumu 129_{26}, ſúkumai 448_{42}, ſúkumamu 149_{32}, ſúkumus 146_{42} || ſukúmo 46_{2}, ſukumús 215_{2}.

švelnumas: ßwélnumu 325_{1}.

šviẽsumas: ßwiéſumas 458_{21}, ßwiéſumo 458_{26}, 557_{38}, ßwiéſumą 559_{28} || ßwieſúmas 38_{2}, 41_{14}, 44_{52}, 243_{51}, 576_{29}, 594_{37}, ßwieſúmo 213_{28}, ßwieſúmą 458_{18}, ßwieſumú 423.

tiẽsumas: tiéſumo 576_{20} || netieſúmo 103_{20}.

trumpumas: trúmpumo 548_{42} || trumpúmo 580_{21}.

vaĩsingumas: wáiſingumas 627_{18}.

vaĩsumas: newáiſumo 464_{16}.

vaĩgumas: wârgumas 256_{37}, i. sg. wârgumu 342_{30}, g. pl. wârgumu 64_{32}, wârgumų 140_{44}, 187_{7}, wárgumu 298_{33}, wárgumus 38_{16}, wârgumus 186_{11} || wargúmų 274_{35}, g. pl. wargúmu 529_{4}, wargúmamus 186_{16}.

veĩtumas: wêrtumas 161_{48}, 521_{28}, 610_{29}, 617_{38}, wêrtumo 225, 521_{51}, wêrtumą 331_{11}, wértumą 449_{6} || ne wertúmo 116_{30}, newertúmo 237_{11}, newertúmą 117_{20}, wertúmą 230_{7}, 306_{49}, wertumús 22_{30}, newertumús 317_{14}.

viẽžlyvumas (-bumas): wiẽźliwumo 177_{39}, 472_{34}, newiẽźliwumo 109_{25}, wiẽźlibumas 474_{43}.

Abejotiną priegaidę turi šie šaknyje kirčiuojami daiktavardžiai:

brūkanumas (arba **brukanumas**)[1]) „trzeźwość“: brákanumas (= brúkanumas) 473_{11}, brûkanumo 534_{29}, brûkanumą 248_{8}, brûkanumu 566_{22}.

drėgnumas: drégnumo 97_{22}, 99_{35}, drêgnumo 99_{34}, 100_{17}, drégnumą 607_{6}, drêgnumų 40_{43}.

dvarnumas „dworność“: dwârnumas 276_{9}.

gailumas: gáiłumas 394_{35}, gáiłumo 383_{25}, gáiłųmo 454_{36} || gaiłúmas 583_{23}, gaiłúmą 454_{32}, 522_{52}.

gąstumas „zacność“: gąſtumą 393_{36}.

malonumas: małónumas 9_{27}, małônumo 289_{25}, małónumą 156_{16}, 477_{16}, małónumu 354_{7}, małónume 95_{18} || małonúmo 35_{39}.

padorumas: padórumo 450_{15}.

pavaiskumas „kształt“: pawáiſkumo 202_{17}, 213_{28}.

romumas: rómumas 9_{27}, 174_{6}, 184_{7}, rômumas DK 33_{14}, rómumo 51_{11}, 160_{29}, 183_{40}, 365_{22}, rômumo 184_{17}, rómumui 4_{18}, acc. sg. rómuma 57_{30}, rómumą 74_{40}, 121_{13}, 243_{48}, rómumu 4_{30}, 147_{2}, rómume 74_{19} || rômúmo 339_{3}, romúmą 146_{23}.

stambumas: ſtámbumas 278_{25}, ſtąmbumo 121_{11}, ſtąmbumą 150_{25}.

stropumas: ſtrôpumas 306_{32}, ſtrôpumo 63_{30}, 377_{25}, ſtrópumą 382_{31}.

troškumas: trôßkumas DK 28_{29}, g. sg. tróßkuma (= tróßkumo) 60_{46}, trôßkumu 543_{41}, 626_{19} || troßkúmas 288_{29}, troßkúmo 26_{12}, troßkúmą 152_{23}, troßkumú 79_{41}, 135_{12}, 177_{31}, 479_{26}, troßkumús 213_{10}.

Dėl kaikurių šių daiktavadžių šakninės priegaidės plg. §§ 86, 87.

---

[1]) Sittigas, StB III 161 kirčiuoja *brůkanumas*, bet šio žodžio priegaidės iš Daukšos kalbos negalima susekti, o dabartinėje kalboje jis nepažįstamas. Būga savo LKŽ XLVII to žodžio priegaidės visai nežymi. Tad atrodo, kad Sittigas čia akūtą bus tiesiog rekonstravęs.

Su priesaginiu kirčiu yra paminėtini šie daiktavardžiai su priesaga *-uma-*:

apskritùmas: apſkritúmą 87_{48}, 261_{9}.

aštrùmas: aßtrúmo 20_{35}, 40_{18}, aßtrumú 27_{42}.

atmainùmas: notmainúmą 249_{32}.

atpirkùmas: atpirkúmo 49_{15}.

atskilùmas: atſkiłúmas 75_{50}, atſkiłúmą 67_{10}, atſkiłúmai 205_{33}.

baisùmas: baiſúmas 385_{21}, 510_{33}, baiſúmo 122_{15}, baiſúmą 151_{8}, 183_{44}, baiſumú 400_{26}, baiſumús 151_{10}.

bedievùmas: bedіewúmo 188_{19}, 553_{10}.

didùmas: didúmas 7_{11}, 42_{3}, 147_{27}, 242_{17}, 268_{3}, 358_{13}, 424_{41}, didúmo 8_{18}, 20_{40}, 561_{53}, didúmą 8_{51}, didumú 379_{16}.

dvikartùmas: dwikartúmą 31_{4}.

gardùmas: gardúmas 264_{47}, 406_{5}, gardúmui 264_{34}, 272_{46}, gardúmą 134_{45}, 285_{28}.

gerùmas: gerúmas 95_{14}, 249_{19}, 333_{10}, gerúmo 94_{11}, 96_{7}, 147_{23}, 242_{12}, gerumú 209_{35}.

gilùmas: giłúmo 423_{5}, giłúmą 329_{20}, giłúman' 154_{42}, giłúmų 379_{39}, giłumús 242_{8}.

gražùmas: graʒúmas 624_{44}, graʒúmo 600_{27}, 615_{16}, graʒúmą 197_{35}, graʒumú 397_{34}, 481_{16}.

ilgùmas: iłgúmo 122_{45}.

išdrikùmas: ißdrikúmas 276_{53}, iʒdrikúmo 32_{41}.

ištisùmas: iʒtiſsúmo 216_{30}.

įradùmas „uczynność“: įrądúmo 289_{25}.

jaunùmas: iaunúmas 187_{22}, iaunúmo 65_{30}, 95_{38}, iaunûmo 583_{47}.

kietùmas: kietúmo 293_{28}, 477_{43}, kietúmą 178_{12}.

kumpùmas: kumpúmą 31_{4}.

labùmas: łabúmas 449_{40}, łabúmo 407_{31}, 610_{50}, łabúmą 138_{9}, łabumú 406_{16}.

linksmùmas: lįkſmúmas 104_{14}, 135_{6}, linkſmúmas 224_{20}, lįkſmúmo 213_{38}.

mažùmas: maʒúmas 82_{6}.

minkštùmas: mįkßtumú 325_{1}.

nuogùmas: nůgúmas 18_{31}, 178_{4}, nůgúmą 290_{28}.

paklaidùmas: pakłaidúmo 280_{31}.

palaidùmas: pałaidúmo 477_{4}, pałaidúmai 146_{9}.

pažvilùmas: paʒwiłúmo 253_{28}.

pigùmas: pigúmo 242_{18}, pigumú 220_{49}, g. pl. pigúmų 222_{38}.

piktùmas: piktúmo 114_{13}, 130_{21}, 304_{9}, 323_{36}, piktumú 45_{12}, piktúmai 153_{35}, piktumús 14_{16}, 25_{6}, 95_{27}.

pliuškùmas: płußkúmas $22_{44, 45}$.

platùmas: płatumú 342_{30}.

pranarùmas „obłudność“: pranarúmą 344_{10}, pranarumú 366_{5}.

priderùmas: priderúmo 183_{36}.

primanùmas: primanúmo 389_{24}.

privalùmas: priwałúmas 194_{39}, 255_{18}.

ramùmas: ramúmas 436_{42}.

riebùmas: riebumú 134_{49}, 487_{31}.

saldùmas: ſałdų́mo 221_{31}, ſałdúmo 32_{3}, 424_{33}, ſałdúmą 134_{49}, ſałdumú 250_{28}, voc. sg. ſałdúme DK 53_{19}.

senùmas: ſianúmas 478_{16}, ſenúmo 128_{39}.

silpnùmas: ſilpnúmas 296_{1}, ſiłpnúmas 448_{17}, ſiłpnúmo 150_{35}, 532_{22}, 539_{21}, ſiłpnúmui 54_{37}, ſiłpnúmą 251_{2}, ſilpnumús 150_{30}.

stiprùmas: ſtiprûmas 22_{45}, ſtiprúmas 184_{8}, 250_{8}, 433_{3}, 595_{27}, ſtiprúmo 22_{31}.

svarbùmas: ſwarbúmą 624_{26}.

šiurkštùmas: ßiurkßtúmo 20_{35}.

šventùmas: ßwęntúmas 238_{13}, ſwęntúmas 439_{51}, ßwęntúmą 295_{32}, ßwęntumú 456_{42}.

teisùmas: neteiſúmo 314_{41}, neteisúmui 350_{16}, neteiſúmą 83_{24}, 121_{14}, neteiſúmų 105_{18}, teiſumús 14_{17}.

tikrùmas: tikrúmas 48_{7}, 51_{46}, tikrûmas 597_{3}, tikrúmo 20_{32}, 232_{11}, tikrúmą 264_{44}, 312_{38}, 379_{24}, netikrúmą 36_{25}, tikrúmai 89_{47}.

tikùmas: netikúmą 155_{15}.

tingùmas: tįgúmas 380_{5}.

tuštùmas: tußtúmas 332_{46}, tußtúmų 332_{46}.

žemùmas: ʒemúmo 281_{50}.

§ 28. Dvejopą priesagos *-uma-* daiktavardžių kirčiavimą galime pagrįsti dviem būdais. Viena, paties Daukšos kalbos duomenys dar aiškiai rodo, kad daugiausia tik tie daiktavardžiai turi šakninį kirtį, kurių pagrindiniai žodziai (t. y. iš kurių jie yra sudaryti) irgi yra arba buvo šaknyje kirčiuojami, pav.: *brángumas—brángus, dósnumas—dósnus, gáusumas—gáusus, gĕdumas—gĕda, lýgumas — lýgus, príešumas—príešus, skáistumas — skáistus, švánkumas—švánkus, támsumas—támsus, tĕvainumas—tĕvainis, véikumas—véikus* ir kt., bet *gilùmas—gilùs, pigùmas—pigùs* (ir *pìgas*, adv. *pigaĩ*), *saldùmas—saldùs* ir kt. (žr. §§ 85—92). Antra, šios rūšies daiktavardžių su šakniniu kirčiu, kad ir apyrečiai, sutinkame dar ir dabartinėje kalboje. Pav., salantiškiai žemaičiai, ypač senesnioji karta, šalia *alkanùmas, baugùmas, drąsùmas, lengvùmas, padorùmas, rūstùmas, stambùmas, viežlybùmas* dar pasako ir *álkanumas, baũgumas, drąsumas, leñgvumas, lýgumas, padõrumas, rũstumas, staṁbumas, viẽžlybumas,* o kun. P. Sragys pakartotinai man klausimų lapuose yra kirčiavęs tik *álkanumas, padõrumas, rũstumas* ir *viẽžlybumas.* Karaliaučiaus Valstybinio Archyvo rankraštiniame žodyne irgi dar randame tokių daiktavardžių su šakniniu kirčiu, pav.: *patógumas* (šalia *patógus*) Qu.[3] 282, 296, 962, *rómumas* Qu.[4] 364, bet *smarkúmas* Qu.[4] 611, *sotúmmas* 368, *troßkúmas* Qu.[3] 497 ir kt.

Šiaipjau dabartinėse augštaičių šnektose tokių daiktavardžių su šakniniu kirčiu pasitaiko vienur kitur tik konkrečios reikšmės ir akūtinies šaknies. Pav., Kuršaitis savo „Beiträge zur Kunde der littauischen Sprache" (Königsberg, 1849) II, 55 psl. išnašoje sako gyvojoje kalboje (t. y. Maž. Lietuvos šnektose) esant konkrečios reikšmės *báltumas* „weißer Fleck", *lýgumas* „Ebene" ir kt., bet savo gramatikoje ir žodyne *báltumo* bei *lýgumo* vietoje vartoja tik *baltumà* ir *lygumà*. *Lýgumas* „lygi vieta, Ebene" šalia *lygùmas* „Gleichheit, Ebenheit" šiandien dar yra vartojamas Dusetose (Būga, LKŽ XLVII), Rimšės par. (pav., Girdžiūnuose) ir kt. Plg. dar *áugumas* „Wuchs" Kv., Jon., *gũdumas* „vidurnaktis, pats įmygis" K 140, Naum., *plañkumas* „miško aikštė" (Maž. Liet. Kretinga), *skìrtumas* „Unterschied" K 381 ir kt.

Taigi ilgainiui priesagos *-uma-* daiktavardžių kirčiavimas yra vis kitėjęs ir dar dabar tebekinta, būtent — tie iš jų, kurių seniau buvo kirčiuojamos šaknys, dabar daug kur kur beturi priesaginį

kirtį. Taip pat ir Daukšos kalboje nebevisi tos rūšies daiktavardžiai yra senoviškai kirčiuojami; pav., šalia būdvardžių *baĩsus* ir *teĩsus* vietoje **baĩsumas* ir **teĩsumas* jau kirčiuojama tik *baĩsùmas* ir *teĩsùmas*.

Iš kitos pusės Daukšos kalboje sutinkame tokių šios priesagos daiktavardžių, kurie, atrodo, turėtų būti priesagoje kirčiuojami, pav.: bediéwumo 568_{32}, gérumą 337_{9}, gráʒumo 169_{50}. Iš tų pavyzdžių labai sunku spręsti, kad Daukšos kalboje šalia *bedievùmas, gerùmas* bei *gražùmas* dar būtų galėję būti ir *bediẽvumas, gẽrumas* ir *grãžumas*. Bet pagal *dìdžiumas* „daugumas" Jurgėniškiai (Joniškių vls.), *grãžumas* „gerybė, malonė" Jž. II 711 s.v. gražuma (: *gẽrumu* ir *grãžumu* „geruoju ir gražiuoju" Virb., Naum., Mar., Slnt. ir kt.), *mãžumas* „mažmožis, Kleinigkeit" K. 247, „ein wenig" Qu.[3] 545, *žãlumas, -aĩ* „žālymas" Paež. ir kt. lyg atrodo, kad tai galėtų būti ir neklaidos, nors iš tikrųjų, pav, *grãžumo* ir *gražùmo* skirtumas veikiausiai yra atsiradęs dėl reikšmės skyrimo. Dėl kitų klausimų, susijusių su šių daiktavardžių kirčiavimu, plg. dar būdvardžių bei būdvardinių prieveiksmių kirčiavimą (§§ 85—103 ir 105—109) ir K. Būga, LKŽ XLVII – L, E. Sittig, StB III 159—166.

f) Daiktavardžiai su priesaga *-ima-*

§ 29. Veiksmažodiniai daiktavardžiai su priesaga *-ima-*, kaip ir su priesaga *-uma-*, Daukšos kalboje yra dvejaip kirčiuojami: vieni iš jų, kad ir nevisados, turi kirtį šaknyje, kiti priesagoje. Be to, pirmieji daiktavardžiai gali turėti šaknyje akūtinę ir trumpąją arba cirkumflektinę priegaidę, būtent:

1. **áušimas**: atáußimo 175_{49}, 584_{13}, acc. sg. atâußima 157_{6}.
bódimas: nubódimo 180_{39}, nubôdimus 612_{27}.
bójimas: nodbóiimas 83_{46}, 353_{9}.
dẽjimas: nuſidéiimas 155_{43}, 198_{48}, 217_{23}, 242_{25}, nuſidéiimo 162_{39}, 226_{19}, nuſidéiimą 382_{14}, g. pl. nuſidéiimų 260_{21}; padêiimas 545_{40}, padéiimo 124_{41}, DK 42_{16}, padéiimą 55_{25}, i. sg. padéiimú 101_{31}, g. pl. padéiimu 225_{10}; pradéiimo 47_{47}, 393_{3}, pradêiimo 612_{27}, pradéiimą 47_{49}, 393_{14} ‖ nuſsideimú 12_{14}, l. sg. nuſideiimé

250_{22}, nuſideiimús $122_{1,5}$, 250_{39}, nuſsideiimús DK 42_4; padeiimú 252_{35}, 370_{27}; l. sg. pradeiimé 393_7.

gẽrimas: gérimas 98_{45}, gérimo 55_{36}, gêrimo 604_5, l. sg. gêrime 192_{44} || gerímo 52_{49}, l. sg. gerimé 142_{44}, 294_8.

gýrimas: pagîrimą 607_{49}, 614_{10} || pagirimú 472_{42}.

gríežimas: griéžimas 526_{29} || griežímo 83_{25}.

jójimas: atióiimas 3_{21}.

jùnkimas: paiųkimą 455_{19}, paiųkimůſe 349_{48} || l. sg. paiųkimé 547_{14}, paiųkimús 108_2, 117_2.

kéikimas: prakéikimas 614_8, prakéikimo 605_{38}, prakéikimą 182_{28}, 506_{24}, prakêikimą 548_{48} || l. sg. vžkeikimé 281_{26}.

kẽlimas: kélimas 122_{48}, 181_{22}, 185_{29}, 187_{16}, 190_{15}, 197_2, kélimo 181_{13}, 182_{50}, 190_{34}, kêlimo 50_{34}, pakélimui 541_{11}, kélimą 187_{13}, 190_{18}, kêlimą 401_{19}, 585_{18}, prikélimą 585_2, kélimu 195_5 || kélîmą 188_{13}, l. sg. pakelimé 9_{28}.

klýdimas: paklîdimams 609_{41} || l. sg. paklidimé 119_{37}, 139_{26}, paklidimús 86_{12}, 238_{33}, 243_{30}, 449_{36}.

kůlimas: kúlimoþ 161_{13} || ſukulímo 373_{32}.

kůrimas: kûrimo 294_{10}.

léidimas: atłéidimas 573_{22}, atłáidimas 478_{25}, DK 14_1, paſsiłáidimas 277_{28}, atłêidimo 533_{40}, atłéidimą 197_{50}, 536_3, 555_{26}, 578_{20}, atłáidimą 466_{16}, paſsiłáidimaij 162_{24} || atłaidímas 29_2, atłeidîmą 108_{32}, nułaidimú 10_{17}, nuſiłaidimú 152_{17}, apłaidimú 362_{18}, įłaidimé 319_{33}.

líejimas: ißłéiimo 481_{21}[1](= *išlėjimo*) || pralieiimú 143_{21}, 395_{48}, prałeiimú 396_{16}.

lióvimas: palówimo 20_{38}.

lůžimas: pałûžimo 579_{26}, pałúžimą 581_{21}.

pýlimas: pîlimu 312_{25}.

plẽšimas: yzpłêßimo 84_{29}, płêßímai 125_{50}, płêßimais 126_{12}, nupłéßimůſe 188_{32} || płeßímo 55_{37}.

réiškimas: aprêißkimo 537_{49}, 586_{15}, aprêißkimą 547_{39} || apreißkímo 27_7, l. sg. apreißkimé 196_{32}, 339_{43}, 595_{26}.

rẽmimas: ſurémimas 588_{40}.

skélbimas: paſkêlbimas 368_{16}, apſkêlbimas 609_{38}.

slẽgimas: Priſłégimas DK 34_{13}.

spáudimas: priſpáudimu 605_{47}, l. sg. priſpáudime 535_{15} ‖ priſpaudímas 14_{31}, ſpaudimú 605_{49}.

stójimas: įſtóiimas 282_{26}, įſtóiimo 71_{41}, atſtóiimo 226_{13}, praſtóiimo 607_{24}, atſtóiimą 216_{8}, 444_{30}, įſtóiimą 248_{33}, 536_{50}, 544_{24}, inſiſtóiimais 617_{46} ‖ atſtoiimú 448_{45}, l. sg. atſtoiimé 162_{30}.

šókimas: praßókimas 581_{7}.

týrimas: pritîrimas 530_{34}.

tráukimas: pertrâukimą 620_{7}.

trẽmimas: iž trêmimą 576_{8}, iž trêmimą DK 20_{18} ‖ ißtremimús 353_{37}.

tróškimas: l. sg. trôßkime 535_{15} ‖ troßkimú 112_{47}.

tvẽrimas: ſutwêrimas 526_{30}, ſutwêrimo 529_{42}, 563_{35}, 596_{22}, 617_{16}, ſutwêrimui 536_{47} ‖ i. sg. ſutwerimų̃ 435_{5}, l. sg. ſutwerimé 103_{43}, 181_{29}.

žáidimas: žáidimo 474_{30}.

2. **baũdimas**: pabáudimui 523_{45}, g. pl. pabáudimu 559_{15}.

bùvimas: pribúwimu 616_{12} ‖ i. sg. buwimų̃ 233_{49}, pribuwimú 46_{1}.

dãvimas: padáwimas 588_{27}, iždâwimoþ 155_{17} ‖ dawîmas 541_{39}, dawímo 238_{49}, iždawîmą 171_{15}.

džiùvimas: padžiûwimas 607_{29}.

ẽjimas: atáiimas 2_{22}, atéiimas 31_{46}, ſuſiéiimas 407_{11}, atêiimo 552_{30}, atéiimo 411_{35}, 569_{8}, ſuſiéiimai 405_{41}, ſuſiéiimůſe 338_{29} ‖ ataîmas 1_{35}, eiimú 211_{41}, ateiimú 243_{2}, l. sg. prieiimé 37_{6}, prieimé 85_{17}.

ẽmimas: atémimo 460_{11}, priêmimo 605_{8}, priémimoþ 26_{10}, émimos 560_{50}, priémîmui 206_{24}, priémimą 487_{19}, pryémimą DK 30_{25} ‖ priemîmo 139_{20}, priemimú 367_{29}, l. sg. ißemimé 107_{16}, priemimé 140_{38}, 264_{24}.

gẽdimas: pagédimo 558_{1}, 614_{25}, pagédimą 614_{28} ‖ pagedimú 84_{4}.

geĩdimas: gêidimo 156_{32}, 542_{48} ‖ geidimú 193_{22}, 464_{38}, geidimús 2_{6}, 30_{14}, 359_{24}, geidîmais 300_{15}.

geĩbimas: giárbimas 491_{15}, pagérbimas 62_{28}, 523_{47}, 536_{29}, 541_{41}, pagérbimo 293_{43}, 536_{30}, 560_{51}, pagêrbimo 626_{39}, pagiárbimą 505_{26}, pagérbimą 533_{44}, pagérbimu

521_{10}, pagiárbime 492_{45}, pagérbime 573_{22} || pagerbîmą 268_{17}, pagerbimú 200_{9}, 221_{49}, 271_{14} 370_{6}, l. sg. pagerbimê 267_{8}, pagerbimé 403_{12}, 601_{53}, page^{a}rbimé DK 28_{18}, pagerbimús 84_{30}.

glaũdimas: ſugłáudimas 69_{14}.

griùvimas: apgriûwimo 575_{48}, pagriûwimo 576_{6}, l. sg. pagriûwime 576_{5}, pagriûwimų 576_{35}.

grumzdimas: grúmʒdimu 22_{33} || grumʒdîmamus 320_{15}.

jaũtimas: paîeutimo 130_{26}, paiâutimai 267_{47}, paîautimai 306_{30}, paiáutimų 183_{41}, 184_{19}, paiéutimų 568_{40}, paiáutimus 38_{17}, paiâutimus 55_{31}, 205_{41}, paîautimais 112_{3}, paiéutimais 406_{8}, paiâutimais 387_{40}, paiáutimais 437_{22}, paiâutimûſe 264_{37} || paiautímų 55_{20}, paiautimús 202_{39}.

liẽtimas: priliétimo 536_{9}, 560_{23}, priliétimą 563_{4}, l. sg. priliétime 578_{28} || l. sg. prilietimé 151_{26}, prilietimús 116_{50}.

-liũdimas: nulûdimas 542_{45}, 549_{42}, nulûdimu 614_{48} || nuludímas 47_{6}, nuludimú 447_{35}, l. sg. nuludimé 151_{26}, nuludimús 335_{37}.

plãkimas: płákimu 575_{3}.

plãtimas: l. sg. nupłâtime 87_{9}.

praũsimas: nupráusimo 170_{42}.

pùvimas: ſupúwimas 255_{12} || puwímų 293_{19}, ſupuwimús 182_{44}.

siùtimas: paſiútimas 547_{13}.

skeñdimas: paſkędimo 581_{4}.

slẽpimas: apſłépimus 545_{48}, 569_{51}, paſłépimus 537_{48}, 569_{51} || apſłepimús 134_{16}, paſłepimús 122_{44}.

smeſkimas: paſmêrkimo 241_{15} || paſmerkimú 265_{17}, l. sg. paſmerkimé 243_{19}.

šeſpimas: paßélpimo 625_{15}.

tẽpimas: patêpimas 614_{31}, patêpimo 476_{9} || patepimú 256_{8}, 479_{9}, patepimús 180_{12}, patepímais 182_{32}.

trùkimas: dárbas arba trúkimas tůintimpos 473_{12}.

žeĩdimas: paʒéidimo 537_{27} || paʒeidimú 126_{4}, 263_{45}, 289_{51}.

žùvimas: praʒúwimo 3_{44}, 5_{43}.

Tikrai nežinia, prie kurios grupės reiktų skirti **kvėpimas**: inkwépimu 522_{35}, įkwépimu 605_{47}, kwêpimai 626_{26}, kwépimoſſe 568_{43} || inkwepimú 106_{8}, įkwepimų 360_{8}. Sprendžiant pagal ryt. augšt. *kvẽpti* LM II 38, *rémti* KZ LI 253 ir *trémti*, iš kur ißtriámtas 485_{28}, Daukšos kalboje irgi galėjo būti *kvẽpti*, taigi ir *kvẽpimas*.

Tik su priesaginiu kirčiu man teko pasižymėti šiuos veikšmažodinius daiktavardžius:

augìmas: l. sg. augimé 87_{9}.
baubìmas: baubimú 7_{17}.
bėgìmas: iʒbegímo 229_{15}, pabegimú 209_{11}.
bingìmas: i. sg. imbįgimų 114_{19}.
dengìmas: l. sg. vʒdęgimé 151_{49}.
drėskìmas: i. sg. dreßkimú (= dreſkimú) 270_{33}, dreſkímai 293_{35}, dreſkimús 420_{53}
ėdìmas: edímas 196_{6}.
gaišìmas: nugaißimú 295_{9}.
gavìmas: gawímas 291_{3}, ſugawîmą 148_{6}, l. sg. vʒgawimé 228_{44}, įgawimús 325_{21}.
gijìmas: įgiimú 610_{38}.
gimìmas: atgimímas 255_{49}, gimimú 407_{43}, l. sg. vʒgimimé 33_{5}.
gynìmas: apginimú 5_{41}, 420_{21}, vʒginimé 162_{30}, apginimé 349_{3}.
girdìmas: iʒgirdimú 626_{37}.
graudìmas: graudímo 7_{23}, graudimú 7_{16}.
grinìmas: nugrinimú „ubostwem“ 413_{32}.
grįžìmas: nugrįʒímą 393_{42}, l. sg. atgiʒimé 162_{29}.
-juokìmas: l. sg. apiůkimé 169_{47}.
kaukìmas: kaukimú 7_{17}.
keršìmas: ſukierßimús „bunty“ 19_{40}.
klausìmas „pytanie“: Ant to ... kłausîmo... atſako 538_{15}.
krimtìmas: krimtimú 100_{35}.
kuopìmas: prikůpimú 420_{21}.
laukìmas: łaukímas 7_{26}.
metìmas: atmetîmas 607_{25}.

-milìmas: ſuſimilímo 359_{30}, l. sg. ſuſimilimé 30_{43}.

-minìmas: atminímas 306_{32}, nuſsimînimas (=nuſsiminîmas) DK 34_4, atminîmą 135_{24} atminímą 239_{20}, atminimú 264_9, nuſiminimú 165_{14}.

mintìmas: iß mintimú 550_{10}.

mirìmas: mirímo 3_{44}, mirîmo 160_{48}, 197_{12}, mirímą 181_3, mirimú 264_{28}, l. sg. numirimé 210_{10}, mirimâmus 580_{24}; klaidingai numîrimo 408_{15}.

miršìmas: vƺmirßímo 132_{26}, vƺmirßîmo 278_2.

mitìmas: iß mitimú 575_{35}, primitimú 185_{48}.

mušìmas: mußimú 167_{19}, primußimú 420_{30}, l. sg. mußimé 250_8.

patosìmas „pochlebstwo“: l. sg. patoſsimú 366_5, g. pl. patoſsímų 307_{23}.

pažinìmas: iß paƺinimú 467_{34}.

pirkìmas: atpirkímo 177_{43}, atpirkimú 395_{16}.

plūdìmas: iƺpłudimú 182_{12}.

pratìmas: papratimús 4_{48}.

puolìmas: nupůlímo 50_{30}.

rijìmas: apſiriiimús 19_{37}.

rišìmas: ſurißimús 230_{26}.

rovìmas: iƺrowîmo 85_{11}.

skyrìmas: l. sg. atſkirimé 133_{12}.

siuntìmas: l. sg. śiuntimé 203_{17}.

skundìmas: ſkundimaî 167_{37}, ſkundimús 166_{28}.

smirdìmas: paſmirdimús 182_{44}.

staugìmas: ſtaugimú 7_{17}.

šventìmas: l. sg. paßwęntimé 264_{24}.

tekìmas: patekimú 174_{41}, pritekimús 150_{44}, 336_{13}.

tikìmas: l. sg. iƺtikimé 160_7.

trenkìmas: nutrękimú 84_4.

ūžìmas: vƺimú 7_{16}.

vedìmas: wedimús 19_{35} || wêdimo 68_{25}.

vengìmas: nuwęgímo 71_{13}.

veržìmas: paweᵃrżimú DK 27_{16}.

vėsìmas: vƺweſsîmas 353_{16}.

žagìmas: l. sg. neįƺagimé 210_8.

žengìmas: ž ę g i m ú 398_{44}, n u ž ę g i m ũ 187_{36}, v ž ž ę g i m ú 229_{34}, p r a ž ę g i m ú s 10_{15}.

§ 30. Šitoks Daukšos veiksmažodinių daiktavardžių kirčiavimas, apskritai imant, yra ne be pagrindo, nes iš dalies jį galime patvirtinti dar iš dabartinės kalbos. Ypatingai dar daug pavyzdžių galime rasti šiandieninėse tarmėse su kirčiuota akūtine šaknimi. Pav., salantiškiai žemaičiai A. Salio ir kun. P. Sragio pranešimu kirčiuoja: *atáušimas*, *gẽrimas*, *gýrimas*, *gríežimas*, *jójimas*, *kẽlimas*, *kūlimas*, *léidimas*, *lūžimas*, *plẽšimas*, *réiškimas*, *skélbimas*, *stójimas*, *šókimas*, *sutvẽrimas* ir kt. Beveik taip šiuos daiktavardžius kirčiuoja J. Dargio liudijimu sediškiai ir K. Alminauskio pranešimu švėkšniškiai žemaičiai. O Pr. Meškausko suteiktomis žiniomis plungiškiai žemaičiai saką *padėjìmas*, *leidìmas*, *plėšìmas*, *skelbìmas*, *stojìmas*, *šokìmas*, *sutvėrìmas* ir *žaidìmas*, bet *gýrimas*, *jójimas*, *kẽlimas*, *kūlimas* ir *lūžimas*.

Kuršaitis, kad ir veiksmažodinių daiktavardžių kirčiavimą yra kiek sistematizavęs (plg. J. Endzelin, IF XXXIII 119), irgi daug kur sutinka su žemaičiais. Tai aiškiai matome iš jo kirčiuojamųjų daiktavardžių sąrašo, kurį Būga yra sudaręs LKŽ XLI, ir todėl čia to nebekartosiu, tik paminėsiu, kad kaikuriuos Daukšos šaknyje kirčiuojamus daiktavardžius jis dvejaip kirčiuoja, pav.: *aušìmas* K 33, *ataušìmas* KD s. v. a b k ü h l e n ir *atáušimas* K 24; *jojìmas* K 156 ir *atjójimas* KD s. v. A n k u n f t, *išjójimas* ib. s. v. A u s r i t t, *prajójimas* ib. s. v. b e r e i t e n; *nuklýdimas* KD s. v. a b k o m m e m ir *išklydìmas* ib. s. v. Excess; *lūžimas* KD s. v. B r u c h, *įlūžimas* ib. s. v. d u r c h b r e c h e n ir *lūžìmas* K 238, *įlūžìmas* KD s. v. e i n b r e c h e n; *apskélbimas* KD s. v. a n s c h w ä r z e n, b e k l a t s c h e n, *išskélbimas* ib. s. v. a u s b r i n g e n, a u s s p r e n g e n ir *skelbìmas* K 378; *prislẽgimas* KD s. v. b e s c h w e r e n ir *apslėgìmas* ib. s. v. b e d r ü c k e n; *įtráukimas* ir *įtraukìmas* KD s. v. e i n r ü c k e n; *žáidimas* K 515 ir kt. Taip pat vietoje Daukšos *bódimas*, *gríežimas*, *jùnkimas*, *kéikimas*, *léidimas*, *réiškimas*, *spáudimas*, *šókimas*, *tróškimas* jis lietuviškai vokiškame žodyne kirčiuoja *pasibodìmas* 53, *griežìmas* 135, *junkìmas* 157, *keikìmas* 175, *leidìmas* 224, *reiškìmas* 350, *spaudìmas* 396, *šokìmas* 437, *troškìmas* 466. Tačiau Ruigys ir Mielcke kaikuriuos iš šių žodžių kirčiuoja kaip Daukša, pav.: *kéi-*

kimmąs R II 58, *išléidimmas* II 43, *apréišKimas* I 7, *spáudimmas* M I 252, *tráuKimmas* R II 30, *tróškimmas* I 163. Tai patvirtina dar ir *láukimmas* Qu.[3] 852, *réišKimas*, *apréiškimas* Qu.[4] 172, *spáudímas* Qu.[3] 476, *paškókimmas* ib. 845, *atlitráukimas* ib. 45 ir kt.

Didžiosios Lietuvos augštaičiai vietomis šaknyje kirčiuoja tik konkrečios reišmės veiksmažodinius daiktavardžius, pav.: *padėjimas* „pódėlis, sándėlis, būklė" Rg., Bart., Dov., *ažkándimas* „užkandis, Imbiß" Gerv. ir kt. Kaikur tos reikšmės daiktavardžiai vietoje *-ima-* yra vartojami su *-yma-*, pav.: *kláusymas* „Frage" Rg., Sint., Naum.: *klausìmas* „Fragen", *gẽrymas* „gėralas, Getränk": *gėrìmas* „Trinken" Sint., Naum., *róvymas* „linārovė, linarūtis" Sint.: *rovìmas*, *skýrymas* „sklastymas, Scheitel" Sub.: *skyrìmas* ib. ir kt. Taigi žemaičiai šiuo atveju eina visai kitokiu keliu: veiksminės reikšmės daiktavardžius su *-ima-* kirčiuoja šaknyje, o konkrečios reikšmės priesagoje, pav.: *gẽrimas* „Trinken": *gėrìmas* „gėralas, Getränk", *padėjimas* „Helfen": *padėjìmas* „Lage", *plėšimas* „Reissen": *plėšìmas* „plėšinys, naujiena, Neubruch", *sutvėrimas* „Schaffen": *sutvėrìmas* „Geschöpf" (Slnt. ir kt.); plg. Endzelin, IF XXXIII 120, Būga, LKŽ XLIII.

Visai kas kita yra su Daukšos kirčiuotos trumposios arba cirkumflektinės šaknies daiktavardžiais su priesaga *-ima-*: jiems patvirtinti šiandieninėje kalboje yra visai maža pavyzdžių. Vienas iš tokių, rodos, yra *nusidãvimas* „Ereignis, Begebenheit, Vorgang, Geschichte" R II 190, KD s. v. abstatten, Anekdote, Auftritt, Begebenheit, Geschichte, Vorgang ir kt., Vkš. šalia *davìmas* „Geben". Toliau paminėtina: *apgúllimas* Qu.[3] 273, *nulúdimmas* 1074, *nulúdimas* Qu.[4] 33, *pagrúmzdimas* Qu.[3] 477, *pranéšimas* Qu.[3] 288, Qu.[4] 682. Be to, J. Jablonskis (R. Jono Žod. 8) mini ir *dẽgimas* „degsnis, išdagas, выгарь", plg. *dẽgymas*, *-aĩ* Nem.

Taigi dabartinė kalba Daukšos veiksmažodinių daiktavardžių kirčiavimą, kaip esu sakęs, tepatvirtina tik iš dalies, todėl tai tenka dar teoriškai pagrįsti,

§ 31. J. Endzelynas, IF XXXIII 119 pastebi, „daß ursprünglich in den Nomina actionis auf *-imas* das *-i-* betont wurde, wenn das Verbum (wenigstens teilweise) Endbetonung hatte, dagegen die

Wurzelsilbe, wenn das Verbum Anfangsbetonug hatte". Taip pat ir v. Wijkas, AIS 21, 41 mano, kad viena preteritinių kamienų dalis baltų prokalbėje buvo gale kirčiuojama; tą pat pripažįsta ir Būga, LKŽ XLII. Bet nei vienas iš jų smulkmeniškiau nenagrinėja, kurie būtent seniau buvo šaknyje, o kurie kamiengalyje kirčiuojami. Tai paskutiniu laiku plačiau mėgina daryti E. Sandbachas savo veikale „Die indogermanischen zweisilbigen schweren Basen und das baltische (litauische) Präteritum (Heidelberg, 1930). Jis, kaip ir augščiau minėtieji tyrinėtojai, pripažįsta, kad vieni būtojo laiko tiek *ā*-, tiek *ē*- kamienai buvo šaknyje, kiti kamiengalyje kirčiuojami (plg. ib. 66 t.). Bet Torbiörnssonas, AV 37 t. mano, kad pat pradžioje kamiengalyje buvę kirčiuojami tik *ā*-kamienai, o senoviniai *ē*-kamienai visados turėdavę šakninį kirtį.

Neįsileisdamas plačiau į šitų nuomonių kritiką (tai yra atskiros studijos dalykas), noriu čia tik pastebėti, kad Daukšos daiktavardžių su priesaga *-ima-* kirčiavimą galime daug geriau išaiškinti, kada pripažįstame bent baltų prokalbėje buvus dvejaip kirčiuotus tiek *ā*-, tiek *ē*- kamienus, vistiek, ar jie yra buvę akūtinės, ar trumposios bei cirkumflektinės šaknies, plg. Endzelin, SG II 17. Visų pirma taip verčia manyti bendras antrinių vedinių kirčiavimo dėsnis, būtent: jei pagrindinis žodis yra buvęs baritonas, tai ir jo antriniai vediniai iš pradžios yra baritoniniai, o jei oksitonas, tai ir tie vediniai irgi pasilieka oksitonais, pav.: **kráu-jō* > *kráuju* = lat. *kraũju (kŕaũju)*, ukr. *krýju* — **krāu̯·ē* > *krósvė* : *krósvimas*, bet **bėgúo* > *bẽgu* = lat. *bẽgu*, rus. *бегу́* — **bėg₍ā* > *bẽgo* : *bėgìmas* (plg. *bėgą̃s* < *bėg₍a-nt-s*). Tačiau toks pirminis kirčiavimas ilgainiui negalėjo išlikti — jis vėliau turėjo sumišti. Dėl to jau Daukšos kalboje pastebime apsčiai svyravimų, pav.: *dẽjimas* ir *dėjìmas, gẽrimas* ir *gėrìmas, gýrimas* ir *gyrìmas, jùnkimas* ir *junkìmas, klýdimas* ir *klydìmas, léidimas* ir *léidìmas* ir kt. Šiandieninėse tarmėse tų daiktavardžių kirčiavimas dar daugiau yra išlygintas; pav., ryt. augštaičiai (subatėnai ir kt.) daug kur priesagoje kirčiuoja juos ir konkrečios ir abstrakčios reikšmės, kaip antai: *gėrìmas* „Getränk" ir „Trinken" ir kt.

§ 32. Visai kitoks likimas yra ištikęs šakninį veiksmažodinių trumposios ar cirkumflektinės šaknies daiktavardžių kirčiavimą: jis yra beveik visas dabar išnykęs. Bet, remdamiesi Daukšos kalbos

duomenimis, galime matyti, kad tos rūšies daiktavardžiai seniau tikrai galėjo būti ir su šakniniu kirčiu: tai aiškiai patvirtina tokie pavyzdžiai, kaip antai: *baũdimas, dãvimas, ẽjimas, geřbimas, liẽtimas, smeřkimas* ir kt. Bet kurie iš jų yra senoviniai dariniai, o kurie naujadarai, dabar jau nebėlengva suvaikyti. Tačiau, apskritai imant, rodos, daug neapsiriksime manydami, kad tie daiktavardžiai su priesaga *-ima-*, kurie esamojo laiko kamienuose turėjo šakninį kirtį, taip pat ir būtojo kartinio laiko kamienus seniau šaknyje kirčiavo, pav.: *nebaũdžia, baũdžiąs — baũdimas, paeĩna, eĩnąs — ẽjimas, pageřbia, geřbiąs — geřbimas* ir kt.

Bet kaip tada reiktų aiškinti *dãvimas, ẽmimas* ir kt. šalia *nèdavė, pàėmė?* E. Sandbachas l. c. 19, 32, 35 taria šiuos veiksmažodinius kamienus buvus **dõ-u̯ẽ* > **də-u̯ẽ* ir **ẽmē*; plg. dar Būga, Ai. St. 67 t. Tačiau, ir tą nuomonę priėmus, tektų vieną lytį naujadaru aiškinti. O iš kitos pusės plg. iʒdáwe 167_{26}, nuſidáwe 492_{51}: jei tai ne spaudos klaidos, tai tada gerai derėtų *nusidãvimas* šalia **nusidãvė*. Lygiai taip pat lytys *nèbaudė, pàgerbė, pàėmė* ir kt. galėjo būti pagal *nèmirė* < **nemir̥ė* ir kt. analogiškai kilusios iš **nebaũdė, *pageřbė, *paẽmė*. Plg. §§ 124—125.

§ 33. Be augščiau minėtųjų, Daukšos raštuose dar randame šiaip kirčiuojamų daiktavardžių su priesaga *-ima-*: átaiimo 6_{15}, págedímas 394_{37}, páiautimų 202_{38}, átłeidímo 122_{14}, átłeidímą 123_{3} pámegimo 205_{32}, âtminímo 182_{39}, átminimo 515_{7}, 573_{6}, páʒinimo 450_{6}, átpirkimą DK 12_{17}, pápratimas 549_{38}, ápreißkimo 417_{39}, ápreißkimą 249_{48}, ápſłepimus 41_{29}, páſmerkimą 209_{28}, îʒtremimó 424_{50}, ſútwerimui 405_{44}, prîwedimą 59_{12}, núweikimas 320_{11}. Plg. dar páaukßtinimą 454_{39}, ápcʒiſtiiimo 428_{11}, práilginimą 213_{44}, páliḳſminimo 301_{22}, 401_{20}, pániekinimo 46_{48}, pápiktinimas 234_{1}, apîpieuſtimo 610_{23}, páſiſakimo 204_{6}, prîſakimo 432_{9}, páſweykinimas 440_{35}, pâweikinimo 600_{13} ir kt.

Norėti šiuos visus pavyzdžius vienu kuriuo būdu išaiškinti yra tiesiog negalima. Jeigu sutiktumėme, kad žodžiuose **ãtėjimas, *pàgedimas, *pàjautimas, *pàsmerkimas* ir kt. yra kirtis nuo šaknies atitrauktas į priešdėlį, tai kaip tada gali būti su *ãtminimas,*

**pažinimas* ir kt. arba **atieidimas, *apreiškimas, *ištrėmimas, *sutvėrimas* ir kt.? Juk **mìnimas, *pažìnimas* ir kitos panašios lytys yra visai nežinomos ir netikėtinos, o nuo akūtinių šaknų žodžiuose *léidimas, réiškimas, trẽmimas, tvẽrimas* ir kt. kirtis visai negali būti atitraukiamas į priešdėlį su trumpu balsiu. Tad kaip tai reikia aiškinti?

Man rodos, tokie pavyzdžiai gali būti paprastos klaidos, nes, kaip Endzelynas, KZ XLIV 50 ir v. Wijkas, MO XI 214 yra pastebėję ir ką kiekvienas skaitydamas lengvai gali pastebėti, iš tikro nemaža yra suklydimų, plg. 28 t. psl.

Taip pat dėl duomenų stokos negalima nieko tikrai pasakyti, ar *mirimáms, skundimaĩ* yra kalbos duomenys, ar spaudos klaidos.

g) Dviskiemeniai *ja*-kamieno daiktavardžiai

§ 34. Šio, kaip ir *a*- kamieno, dviskiemenių daiktavardžių irgi yra skirtinos keturios grupės:

I. **ámžias, -iai**: á m ž i o 218_{45}, l. sg. á m ž e 84_{18}, 92_{20}, 95_{6}, 573_{26}, á m ž i ų 201_{9}, 456_{29}, ą m ž i ų 82_{24}, 272_{4}, á m ž i ů ł e 455_{28} || l. sg. á m ž i é 56_{29}, a m ž i ú 184_{25}, 455_{18}, a m ž i s ú 82_{24}, a m ž i ů ł ê 457_{50}.

brólis: b r ô l i s 519_{34}, b r ó l e i 529_{42}, b r ô l u s 529_{37}.

gývis: g î w i ų 43_{25} || g i w i ú 43_{23}.

jáučias: g. pl. i â u c ž i ų 276_{33}, î a u c ž e i s 279_{29}.

mólis: m ó l i i e 112_{31}.

pántis: p ą n c ž e y 18_{24}, p ą c ž e i s 230_{24}.

vẽjas: w é i a m u s 78_{29}, w é i a m s 444_{26}.

II. **dãgis**: d á g i ų 304_{5}.

gẽris: g ê r e^{a} i 14_{48}, g ê r e i 100_{30}, g ê r i ų 270_{27}, g e r i ú s 15_{22}, 40_{16}, g ê r i ů ł e 212_{8}.

gỹmis: g î m i s 145_{19}, 161_{12}, g i m i ú 174_{31}.

grõžis: g r ô ž i ų 270_{27}.

grãšis: g r â ß i s 561_{51}, g r â ß i ų 279_{15}.

kẽlis „kolano“: k ê l i s 411_{40}, k ê l ů ł ę m p 288_{4}.

lõbis: ł ó b i e i 100_{30}, ł o b i ú s 11_{35}, 100_{26}, 383_{27}, 428_{46}, ł ô b i e i s 100_{28}, ł ó b i e i s 308_{28}.

mẽdžias, mẽdis: m e d ž i a s 175_{26}, m e d ž i a s 575_{40}, m ê d i s 575_{10}, acc. sg. m ê d i 603_{35}, voc. sg. m ê d i 625_{40}, m ê d ž i o p 146_{12}.

mũšis: m u ß i ú 167_{20}, m u ß i ú s 161_{26}.

peĩlis: p é i l e i s 199_{22}.

rẽtis „blizna“: r ê c ʒ e i $195_{49, 51}$, r e c ʒ i ú s 195_{49}.

rỹšis: r î ß i s 69_{15}, 320_{10}.

rùzgis „szemracz“: r ú ʒ g e i 534_{21}.

sleñkstis: ſ ł ą k ſ t i s 294_{47}, ſ ł ą k ß c ʒ i ú s 294_{41} || ſ ł ą k ſ t i i ê 439_{53}.

vẽdis: w é d i s 68_{14}, w ê d ž i o 72_{46}, n e w ê d ž i ų 68_{31}.

veršis: w ê r ß e i 351_{29}.

žiñgsnis: ʒ́ í n g ſ n i s 327_{18}, ʒ́ î n g ſ n i s 328_{30}.

žõdis: ʒ o d ž i ú 39_{42}, ʒ ô d ž e i 194_{21}, ʒ ô d ž i ų 193_{1}, ʒ o d ž i ú s 98_{10}, 177_{25}, ʒ ó d ž e i s 161_{14}, ʒ ó d ʒ i ů ſ e 258_{31}.

III. **ožỹs, óžį**: h o ʒ é i 209_{21}, 248_{49}, o ž i ų́ 263_{37}.

šulnỹs, šùlnį: ß ú l n i o 283_{33}, ß ú l n i u 39_{41}, 44_{43}, ß u l n i ó p 434_{16}.

žaltỹs, žáltį: i. sg. ʒ́ á l c ʒ i u 440_{32}, 473_{8}, g. pl. ʒ́ a l c ʒ i ų́ 11_{19}, ʒ́ á l c ʒ i u s 225_{32}, 228_{20}, ʒ́ á l c ʒ i u s DK 24_{24}.

IV. **gaidỹs, -džiaĩ**: g a i d î s $159_{2, 13}$.

kãrias, -iaĩ: k â r i a s 7_{42}, k a r é i 220_{28}, 239_{11}, k a r i á i 543_{36}, k a r é i s 3_{48}, 542_{16}, k a r i ů ſ s é 140_{41}, k a r i ů ſ é 456_{22}.

kẽlias, -iaĩ: k e l é i 428_{7}, k e l é i s 278_{8}.

kraũjas, -jaĩ: k r a u i ů ſ é 120_{7}.

petỹs, -čiaĩ: p e c ʒ i ų́ 173_{33}, 174_{31}.

rekstỹs: r e k ſ t i ų́ 123_{36}.

rugỹs, -iaĩ: r u g é i 242_{51}.

skreplỹs, -iaĩ: ſ k r e p l é i s 169_{46}.

svẽčias, -čiaĩ: ſ w e c ʒ é i s 542_{39}.

Neaišku, kaip reiktų kirčiuoti *rėtis* (ar *retis*): acc. pl. r ê c ʒ i u s „łańcuchy“ 423_{41}. Jei kirtis neatitrauktas, tai galėtų būti **rẽtis*.

§ 35. Šio kamieno dviskiemenių daiktavardžių kirčiavimas dabartinėse tarmėse didžiai svyruoja, pav.: *dãgis* Paež., Sint.,

Švėk., Var., Pl., Slnt., Sed., Jaun. Gr. 99 || *dagỹs* K 76, Bart., Sasn., Ser., Jurb., Vab., Kam., Šešt.; *gỹmis* Vilk., Sasn., Bart., Sint., Ser., Plok., Jurb., Dov., Sub., Kam., Šešt. || *gymỹs* KGr. 162, Sed.; *kẽlis*, plg. *kẽliai* „Knie" Jaun. Gr. 98, Sub. || *kelỹs* KGr. 162; *rẽtis* Pagr., Slnt., Sed. || *retỹs* Švėk., Pl.; *rỹšis* Var., Dov. || *ryšỹs* KGr. 90, Vilk., Bart., Sasn., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Pl., Slnt., Šiaul., Sub., Kup., Kam., Šešt.; *sleñkstis* KGr. 163, Plok., Sint., Jurb., Švėk., Slnt., Pl., Vab., Kup., Kam., Šešt.; *vẽdis* || *vedỹs* M I, 318; *veršis* KGr. 163, Sint., Jurb., Švėk., Slnt., Kv., Pl., Kup., Sv., Kam., Rim., Šešt. || *veršỹs* Sub.; *žiñgsnis* KGr. 163, Naum., Vilk., Sasn., Paež., Sint., Ser., Plok., Jurb., Pagr., Švėk., Slnt., Sed., Šiaul., Dov., Sv. || *žingsnỹs* Sub., Kup., Šešt. ir kt. Toliau plg. vak. augšt. *kąsnis*, *sieksnis*, *snùkis*, *sprìndis*, *žiùpsnis* Virb., Sint., Ser., Plok., KGr. 95 || *kąsnỹs*, *sieksnỹs* (acc. *sieksnį*), *snukỹs*, *sprindỹs* (acc. *sprìndį*), *žiupsnỹs* Sub., Kup., Dus., Tver., taip pat *gùrklis* Jž. I 465, Kv. || *gurklỹs*, *gùrklio* Sub., Kup., Dus., Jž. ib., *lóvis* Jž. I 571 s.v. išdubinti || *lovỹs*, *lóvio* Sub., Dus., *mìgis* Sub., Kup. || *migỹs* Dus., *skařdis* Als. || *skardỹs* Kv., Veiv., *sniùrglis* Dus. || *sniurglỹs*, *sniùrglio* Sub., Kup., *tẽkis* Sub., Kup. || *tekỹs* KGr. 162, *vãžis* Merk., KGr. 163 || *važỹs* Sub. ir kt.

Taigi Daukšos *dãgis*, *gỹmis*, *kẽlis*, *rẽtis*, *rỹšis*, *sleñkstis*, *vẽdis* veikiau yra kalbos duomenys, ne klaidos, ir vienas kitas iš jų gali būti išriedėjęs iš senesnių oksitonų. Pav., *dãgis* veikiausiai yra kilęs iš *dagỹs* (= lat. *dadzis*), o šis savo ruožtu iš **dagijàs* (iš čia estų *tagijas*).

Žaltys irgi nevienodai yra kirčiuojamas: vienur yra sakoma *žaltỹs*, *žáltį* KGr. 164, Naum., Vilk., Bart., Sasn., Sint., Ser., Plok., Švėk., Pl., Sed., Slnt., Šiaul., Šešt., o kitur *žaltỹs*, *žaĩtį* Dov., Rėk., Vab., Sub., Kup., Sv., Kam. ir kt.

Šulnỹs, *šùlnį* šiandien tevartoja, rodos, tik ryt. ir vid. augštaičiai; vak. augštaičiai jo vietoje turi *šulinỹs* (Paežeriuose net *šuilnỹs*). o žemaičiai *šùlinė* (pav., Slnt., Švėk., Pl. ir kt.).

Taigi Daukša šio kamieno kirčiavimu vienur yra artimesnis žemaičiams, kitur vak. augštaičiams arba drauge ir žemaičiams, ir tuo būdu daugiau yra nutolęs nuo ryt. augštaičių, kurie savo tarmėje yra linkę vartoti daugiau šios rūšies oksitonų.

h) Triskiemeniai ir kt. *ja*-kamieno daiktavardžiai

§ 36. Kaip atitinkamų *a*-kamieno, taip ir triskiemenių bei daugiaskiemenių *ja*-kamieno daiktavardžių kirčiavimo yra skirtinos keturios grupės, būtent:

I. **apýkalbis, ãpkalbis**: apîkalbius 534_{52}, apîkalbîeis 272_{48}, ápkalbių 307_{23}.

apžíeduotinis: apʒiédůtinįs $570_{26, 49}$.

ãpžvilgis „wzgląd“: ábʒwilgių 75_{29}.

atãdosis „odpłata, nagroda, oddawanie“: atâdoſis 33_{50}, atâdoſio 165_{44}, attâdoſio 308_{19}.

atãdovanis „odpłata“: atâdowanis 543_{39}.

ãtilsis: átilſis 339_{33}, 382_{51}.

ãtlydis „ułżenie, odpuszczenie“: átlidžio 144_{37}, âtlidį 54_{16}.

ãtvyzdis „wzgląd“: átwiʒdʒiu 224_{41}.

bùdelis: búdelis 176_{16}, búdelei 153_{34}, 174_{8}, 175_{51}, búdelų 176_{6}, búdełamus 296_{26}, búdelamus 362_{12}, búdelus 227_{36}, 378_{22}.

mókytinis: mókitinis 413_{22}, mókitiney 18_{15}, mókitinei 52_{10}, du mókitiniu 1_{8}, mókitiniuoſe 195_{36}.

óbuolis: óbůlis 110_{40}.

pãduksis: pâdukſis $81_{47, 50}$, 307_{41}, pádukſis 122_{27}, pádukſio 191_{53}.

pãliktinis: páliktinius 383_{46}.

pãprotis: pâprotis 139_{18}, páprotis 139_{29}, páprotiś 225_{15}, páprocʒių 137_{9}, 166_{25}, 350_{13}.

pasãvintinis „oblubieniec“: paſáwintiniś 33_{8}.

pãsiuntinis: páſiuntinis 440_{23}, pâſiųntinis 580_{13}, pâſsiuntinei 13_{13}, pâſiuntinei 20_{17}, páſiuntinių 205_{38}, 409_{14}.

pãvargulis: i. sg. pâwargulu 273_{35}.

pãvyzis: páwiʒį 151_{36}, 481_{54}.

pãžygis: pážigį 291_{24}, pâžigius 560_{40}.

pérlydis „dozwolenie“: pêrlidžio 196_{21}, acc. sg. pérlidi 149_{32}.

prãžastis „nazwisko“: prážaſtis 460_{31}, prážaſcʒeis 247_{2}, prâžaſcʒeis 258_{51}.

príepuolis: príepůliie 75_{9}, priépůleis 235_{4} ‖ priepůlių 65_{27}, priepůlámus 582_{24}.

príesakis: priéſakis 246_{3}, priéſakei 44_{33}, priéſakių 108_{34}, 483_{27}, priéſakiamus 523_{44}.

prietykinis „przygoda“: priétikinio $335_{6,\ 8}$, priétikiniui 335_{13}.

prievylis: praiewús priéwilo „cuda zdradliwe“ 375_{11}.

príežodis: príežodis 85_{7}, priéžodis 552_{34}, priéžodžiůſia 44_{9}, priéžodžiůſe 98_{32}.

rūpestis: rúpeſtis 124_{24}, rûpeſtis 333_{19}, rûpeſcei 331_{34} ‖ rupeſcéi 211_{16}, 349_{50}, rupeſcių 100_{39}.

sánkalbis: ſą́kalbei 281_{16}, ſą́kalbių 202_{43}.

tėvikštaitis: téwikßtaitis 611_{17}, téwikßtaicių 282_{23}, téwikßtaicžeis 575_{26}.

ùžpakalis: úžpakaliie 100_{38}.

II. **ėdesỹs**: edesîs 289_{1}, édeſsio 33_{43}, edeſių 592_{43} ‖ édeªſiu 19_{38}, g. pl. édeſių 202_{47}, édešių DK 28_{9}.

eršketỹs: erßkecžéi 97_{23}, $100_{32,\ 40}$, erßkecžių 99_{35}, 101_{8}, êrßkecžius 101_{33}, erßkecžéis 100_{30}, 177_{9}.

geidulỹs: geidulîs 66_{8}, 126_{8}, geiduléi 112_{7}, geiduléis 112_{4}, 437_{22}, geidulůsé 379_{11} ‖ gêidulis 532_{35}, 542_{47}, gêidulų 543_{7}, géiduleis 396_{50}, gêiduleis 525_{43}.

kalbesỹs: kałbeſių 314_{26} ‖ kâłbeſių 272_{48}.

kalinỹs: acc. sg. kálini 168_{1}, kálinius 382_{24}.

kuginỹs „chlew“: kuginéis 412_{7}.

kurtinỹs: kurtinéi 17_{8}, DK 48_{25}, kurtinêmus 320_{25}, kurtinéis 321_{20}.

nebylỹs: acc. sg. nębili 321_{12}, nêbiliu 321_{19}, nébilus 176_{32}.

snaudulỹs: ſnauduléi 166_{22}.

sopulỹs: ſopuliié 116_{3}, ſopuléi 144_{27}, 176_{1}, ſopulų 7_{34}, 145_{39}, ſopuléis DK 49_{4}, ſopulůſé 178_{25}.

truputỹs: trúpucžio 84_{47}, 264_{21}, trupucžių 113_{33}, trúpucžius 126_{23}, 270_{45}, trupucžéis 270_{37}.

užtvorỹs: vžtworių 274_{23} ‖ úžtworių 278_{28}, úžtworių 278_{27}.

vidurỹs: widuriié 38_{35}, 138_{38}, 195_{17}, 383_{25}, 433_{11}, widuriůſiá 620_{5}.

žiburỹs: žiburéis 10_{5}.

III. **bandýkštis**: bą̃ndîkßtis 281_{4}, bandîkßczių 38_{27}.

jaunikáitis: iaunikâitis 126_{31}, 186_{53}, acc. sg. iaunikáiti 184_{37}, iaunikáiczei 81_{35}, iaunikáiczių 81_{42}.

našláitis: naßłâyczius 15_{45}, naßłáiczius 307_{35}, 336_{5}.

pasáulis: paſáulis 14_{47}, 211_{6}, pasáulo 219_{4}, 446_{30}, paſáulo 276_{5}, paſáului 502_{21}, paſáuliie 581_{45} ‖ páſaulis 204_{39}, páſaulo 213_{51}, 244_{15}, 275_{14}, páſaului 434_{21}.

šešẽlis: ßeſę̃lis 87_{44}, ßeßélis 104_{9}, 463_{11}, 581_{6}, ßeßêlis 369_{35}.

IV. **erẽlis**: Erélis 43_{24}, herélei 372_{19}.

gurvõlis: gurwolús 161_{26}.

ketvirtis: ketwirczių 553_{53}, 557_{20}, ketwîrczių 305_{22}, ketwirczių̃s 90_{8} ‖ kêtwirczių 557_{13}.

kūkãlis: kukâlis 84_{4}, kukâlo 84_{38}, kukâlį 84_{8}, kukâlei 86_{23}, kukalús 82_{40}, 85_{20}.

liežùvis: liežúwis $7_{45, 44}$, 19_{7}, 28_{23}, 464_{50}, liežúwio 320_{10}, liežuwiú 36_{1}, liežuwiús 191_{40}, 257_{29}, liežúwieis 176_{35}, 228_{2} ‖ acc. sg. liéžuwi 269_{16}, liéžuwiu 539_{33}, 589_{4}, liéžuwiie 538_{19}, liéžuwius 475_{27}, liežuwiéis 225_{32}.

melãgis: melâgis 365_{27}, mełâgių 233_{48}.

miegãlis: miegálei 567_{26}.

nerimãstis: nerimâſcio 220_{30}, acc. sg. nerimâſti 197_{9}, nerimáſczіei 220_{28}, nerimâßczei 304_{6}, nerimaſciús 100_{19}.

rudùlis: voc. sg. rudúli 332_{41}.

siuvìkis: ſiuwikiús 378_{21} ‖ ſiúwikei 142_{3}.

§ 37. Dalį I grupės pavyzdžių šiandien sutinkame žemaičių tarmėse, būtent *ãtlydis* Slnt., Pl., Var., Švėk., Pagr. (= *atlydỹs* Paež., Ser.), *mókytinis* Jaun. Gr. 99, *pãprotis* Slnt., Švėk., Pagr. (= *paprotỹs* K 293, Virb., Vilk., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Sub., Kup., Kam., Šešt.), *pãsiuntinis* Slnt., Pl., Švėk. (= *pasiuntinỹs* Virb., Vilk., Mar., Paež., Ser., Jurb., Pagr., Sub., Kup., Kam.

Šešt.), *pãvyzis* Slnt., Švėk., *rūpestis* K 362, Virb., Skn., Sub. (= *rūpestỹs* Garl.), *ùžpakalis* Slnt., Sed., Pl., Švėk., Pagr., taip pat K 479, Virb., Vilk., Paež., Sint., Ser., Dov. (= *užpakalỹs* Sub., Kup. ir kt.).

Sprendžiant iš paties Daukšos kalbos, taip pat galima laikyti tikrais duomenimis *ėdesis, geĩdulis, kaĩbesis, lopinis* (: ł ó p i n e i 614_{52}), *óbuolis, ùžtvoris* šalia *ėdesỹs, geidulỹs, kalbesỹs, lopinỹs* Sub., Kup., *obuolỹs* ib. (žem. *óbuolas* Slnt., Var., Švėk.), *užtvorỹs*. Tai patvirtina ir šių laikų *ẽdesis* KGr. 168, *geĩdulis* ib. (bet *geidulỹs* K 118, KD s. v. L u s t), *kaĩbesis* Schl. Lsb. 195, KGr. 169, *kálbesis* Qu.[4] 1148, *lópinis* Dov., *óbuolis* ib. Plg. dar *kẽselis* Kv., *nuodẽgulis* Sint., Sub., *sąnaris* K 365, Sint. šalia *keselỹs* Sub., Vab., *nuodėgulỹs* K 279, *sąnarỹs* Plok., Sub. ir kt. Taigi yra visai galimas daiktas, kad šalia *príepuolis* Daukšos kalboje yra dar buvęs ir *priepuolỹs*, kaip *rūpestis* šalia *rūpestỹs*.

Šitokių dvejybių tiek Daukšos, tiek dabartinėje kalboje galėjo atsirasti dėl to, kad vieni iš šios rūšies daiktavardžių, kurie iš pradžios yra turėję kilnojamą kirtį, ilgainiui pradėjo pastoviai kirčiuoti tik šaknį. Pav., tuo būdu *obuolỹs*, *óbuolį* galėjo pavirsti į *óbuolis, truputỹs, trùputį* KGr. 167, Slnt., Pl., Švėk., Tver. į *trùputis* Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kam. ir kt. O kaikur vietomis kirtis dabar yra nukeliamas net į priešpaskutinį skiemenį, pav.: *trupùtis* Virb., Sint., Bart., Jurb., Šešt., *kukùlis* Virb., Plok. greta *kukulỹs* K 208 ir kt.

§ 38. Žodžių p a k á ł n i s 30_{31}, p a k á ł n e i 30_{32} ir p a k ó j i s 93_{42} priegaidė iš pačios Daukšos kalbos man tikrai nežinoma. Šiandieninėje kalboje šie žodžiai turi dvejopą priegaidę: *pakálnis* K 287, *pakójis* Bart., Paež., Sint., Plaš., Švėk., Dov., Kam. ir *pakõjis* Vilk., Šešt. Sprendžiant pagal dabartinį jų kirčiavimą ir pagal *pasáulis,* galima manyti Daukšos kalboje buvus *pakálnis* ir *pakójis*. Taip pat šalia to, jei ne klaida, galėjo būti ir *pãsaulis*, nes šiaip kirčiuojamų tos rūšies daiktavardžių sutinkame ir dabartinėse tarmėse, pav.: *pãkojis* Sed., Slnt. (kun. P. Sragio liudijimu), *pãjūris* Slnt. ir kt.

Ypatingai dabar nepaprastas atrodo *nerimãstis,* n. pl. *nerimãsčiai*: šiandien jo vietoje man teteko patirti tik *nėrimastis,*

-čiai, pav., Vilk., Bart., Šešt., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Šiaul., Dov., Ram., Kup., Kam. arba *nerimastìs, -iẽs* (ir *-čio*) K 272.

Daukšos kalbos duomenimis lyg atrodytų galėjus šalia *liežùvis* dar būti **liežuvis* arba **liežuvỹs*. Dėl aiškių duomenų stokos tuo tarpu man nevisai aišku, ar tai yra paprastos klaidos, ar tikri kalbos faktai.

Beveik tas pat yra ir su atîlſio 545_{49}, ne daugêlį 555_{20}, edêſis 266_{46}, iʒkâlbio 519_{47}, prieʒódis 554_{5}, acc. sg. rupéſti 65_{40}, vʒpakáliie 580_{37}, widuriú 433_{7}, widúriůſe 293_{20}. Visi šitie pavyzdžiai veikiausiai spaudos klaidos, nes nei pats Daukša, nei dabartinės tarmės neduoda kiek reikiant pavyzdžių tiems žodžiams patvirtinti; bet vis dėlto plg. žem. *rūpẽsnis*, vak. augšt. *trupùtis* ir kt.

Acc. pl. kunigaikßcʒiús 377_{38} rodo galėjus būti **kunigaĩkštis*; bet pagal *našláitis* ir i. sg. kunigáikßcʒiu 583_{6}, 619_{22} tai gali būti ir spaudos klaida.

Pagaliau dėl duomenų stokos nevisai aišku, kuriai grupei reiktų priskirti šie žodžiai: įʒgąſcióþ 14_{22}, (plg. íʒgąſtis 99_{23}), kliédeſio 583_{7}, méilesio 21_{6}, miélúlei 355_{34}, môkeßcʒio 360_{14}.

§ 39. Be anksčiau sakyta, tenka dar skyrium pakalbėti apie *ja*-kamieno daiktavardžius su priesagomis *-elia-, -ėlia-, -ėja-* ir *-oja-*.

Mažybiniai daiktavardžiai su priesaga *-elia-* (*-ėlia-*) Daukšos kalboje yra nevisai taip kirčiuojami, kaip dabar, pav.: bâłseªlo 11_{19}; bernêlis 53_{3}, 604_{10}, bernêley 53_{15}, bernelús 64_{45}; grûdelis 88_{4}, $579_{33,35}$; káłnelis 25_{36}, káłnêlemus 171_{39}; kûdikelei 587_{25} ir kudikêlis 613_{11}, kudikêlį 430_{14}; kúmeªłelo 2_{48}; mêdelis 603_{38}, 604_{3}, mêdeliie 603_{32} ir voc. sg. medêli 625_{39}, medelú 604_{24}, 605_{9}; miéſteloþ 189_{31} ir mieſtéliie 590_{10}; płáukialis 580_{19}; ßakiałémus 607_{8}, acc. pl. ßakiałás 605_{12}, ßakiałémis 603_{28}, 605_{10}; ßunîtelei 615_{18}; úliczełe 525_{25} ir vliczełá 588_{36}; waikîalamus 64_{22}, 77_{44}, waikelús 348_{14} ir wáikialei 587_{1}. Vieni iš jų, būtent *kálnelis, mẽdelis, miẽstelis, šunýtėlis* ir *ūlyčėlė*, gali būti išlaikę pirminį pagrindinio žodžio *(kálnas, -ai, mẽdžias, -džiai, miẽstas, -ai, šunýtis, -čiai* ir *ūlyčia)* kirtį; plg. Bezzenberger, KZ XL

301. *Grūdelis* ir *plaukelis*, rodos, taip pat galėtų turėti pirminį kirtį šaknyje, nors paprastai *grūdas* ir *plaukas* yra III grupės (žr. 33 ir 39 psl.). Bet ar taip pat reiktų aiškinti ir **baĩselis* bei **vaĩkelis*, tenka abejoti, nes *balsai* ir *vaikai*, kad ir pasitaiko su šakniniu kirčiu, vis dėlto, man rodos, yra ne kalbos faktas, taigi ir **baĩselis* su **vaĩkeliu* veikiausiai irgi tokie yra.

Veiksmažodinių daiktavardžių su priesaga *-ėlia-* esu pasižymėjęs tik kelis. Štai jie: numírelį 348_{12}, numĩrelei 15_{8}, numírelus 15_{9} ir numirélui 580_{30}, numirélei 544_{6}, 545_{19}, 625_{26}, numirélų 545_{2}, numirélemus 546_{15}, numirélus 546_{1} $547_{4, 44}$, 569_{43}; pawârgelis 403_{51}, pawârgelo 270_{28}, pawârgelei 273_{50}, pawárgelių 3_{25}, pawârgelų 46_{34}, pawárgelamus 311_{38} ir pawargêlei 572_{34}; voc. sg. netíkêli 294_{37}. Šiandien šios rūšies daiktavardžiai dažniausiai esti šaknyje kirčiuojami: *numìrėlis, pavařgėlis, netìkėlis*. Todėl nepaprastas atrodo Daukšos **numir¡élis* ir kt. Gal būt, čia kirčio vieta yra dar senovinė išlikusi? Plg. *nùmirė* $<$ **numir¡ė* (žr. 201 psl.), taip pat *tekẽlas* K 451 ir *tẽkė-las* Sub.: *tekẽ-ti* ir kt.

§ 40. Daktavardžiai su priesaga *-ėja-* Daukšos yra šiaip kirčiuojami: apginêiu 622_{35}, apginéių 540_{18}, apginéius 520_{26}, apiůkeiéi 371_{15}, apiiůkéius 169_{33}, apiůkéius 371_{28}; atpirkêiu 202_{20}, 262_{25}; dawéiu 434_{9}; iʒpaʒinéių 324_{7}, 539_{32}, 543_{38}, iʒpaʒinéieis 555_{2}; neßéių 348_{7}; padeieių $225_{2, 7}$, 470_{9} (ir padéieia 602_{41}); paſſekêiu 414_{9}; patoſſeių 365_{5} (ir patóſeiei 570_{11}, g. pl. patôſeiu 570_{10}); piktadéių 366_{47}, acc. pl. piktadéies 85_{4}; pioweiâmus 82_{42}; praʒęgéius 408_{13}; ſutwerêies 126_{53}, ſutweréiu DK 11_{5} (ir ſutwéreio 595_{44}, Sutwêreiui 561_{47}, sutwêreię 536_{48}, 540_{44}, ſutwêreiu 260_{41}).

Iš tų pavyzdžių matyti, kad Daukša šios rūšies daiktavardžius yra dvejaip kirčiavęs: vienus su pastoviu, kitus su kilnojamu priesaginiu kirčiu, pav.: *apgynėjas, -ai, išpažinėjas, -ai* ir *apjuokėjas, -aĩ, padėjėjas, -aĩ, pjovėjas, -aĩ*. Šiandieninėse tarmėse artimiausiai kirčiuoja žemaičiai ir vid. bei ryt. augštaičiai, pav.: *nešėjas, -aĩ, pjovėjas, -aĩ* Švėk., Var., Pl., Sed., Slnt., Darb., Sub., Kup., Dus., *nešėjas, -ai, pjovėjas, -ai* Dov., Šiaul., taip pat Jurb., Ser., Vilk., Sasn., Bart.; kaikurių vak. augštaičių šnektose

tie daiktavardžiai akūto vietoje turi cirkumfleksą, pav., *nešẽjas, -aĩ* KGr. 167, Plaš., Paež., Šešt.

Kuris iš tų kirčiavimų yra senesnis, tuo tarpu nevisai aišku: viena, atitinkamų daiktavardžių kirčiavimas latvių kalboje tam reikalui nedaug ką tesako, nes jų krintančios ir tęstinės priegaidės ne pirmame skiemenyje yra supuolusios (plg. Būga, KZ LI 113), ir antra, lietuvių kalboje jų kirčiavimas svyruoja. Tas dalykas yra dar tirtinas.

Iš anksčiau minėtųjų pavyzdžių ypatingai dar išsiskiria *padẽjėjas, patỹsėjas* ir *sutvėrėjas*: juose, matyti, yra dar išlikusi pirminė (kamienų *padẽjo, sutvėrė*...) kirčio vieta; plg. apîérgejas „Beschirmer" Qu.[3] 297.

pîrkeias 577_{18} ir wêikeiui 541_{37} veikiausiai yra spaudos klaidos šalia weikêias 26_{7} ir kt.

§ 41. Daukšos daiktavardžiai su priesaga *-oja-* irgi turi dvejopą kirčio vietą, pav.: gimdîtoiey 64_{14}, gimdítoių 71_{35}, iʒganîtoieas 2_{11}, voc. sg. iżganîtoie DK 47_{11}, krîkßtitoio 260_{53}, voc. sg. Mókitoię 287_{44}, rikáutoiui 93_{3}, paîiumdîtoiei 534_{22}, pralidétoies 103_{8}, wáiſtitoies 327_{40} ir gimditóių 49_{35}, 461_{40}, gimditôių 602_{3}, giedotóio 576_{12}, krikßtitóias 7_{36}, acc. sg. krikßtitóii 95_{8}, patremtó, įei 19_{30}, voc. sg. ſkaitítóie 467_{16}. Plg. *sutvértojis* Plaš. ir *atpirktójis* KGr. 168, *pasvertójis* KD s.v. Abwäger, *supirktójis* ib. s.v. Aufkäufer.

Voc. sg. dáritoie DK 8_{19}, îʒganitoio 275_{33}, réditoias 520_{43}, tikôtoių 365_{6} ir kitos panašios lytys veikiausiai yra spaudos klaidos. iʒganîtóies 98_{4} ir geráutôiey 53_{2} gali rodyti svyravimą tarp I ir II grupės.

Nevisai paprastai yra kirčiuojamas *rytojas, prakijas (prekijas)* ir *žūklijas*, būtent: ritôio 5_{35} (ir rîtoio 618_{32}), l. sg. ritóie 332_{21}, ritoié 587_{38}; prakiiéi 383_{19}, 413_{47} ir prékiiei 526_{32}; ʒúkliiei 379_{38}, ʒúkliius 379_{8}, ʒúkliieis $377_{10, 31}$, 379_{27}. Dėl to tenka štai ką pastebėti: *rytójo* vietininkas *rytojè*, jei nėra spaudos klaida, turi atitrauktinį kirtį vietoje senesnio *rytóje*. Ar **rýtojo* yra kalbos faktas, nežinau. N. pl. *prakijaĩ*, kaip ir *žūklijas, -jai*, rodos, gali būti neklaidos; dėl **prẽkijai* tenka abejoti.

ch) Dviskiemeniai *o*-kamieno daiktavardžiai

§ 42. Šio kamieno kiekvienos grupės atstovų turime šiokių:

I. **gẽda**: g. sg. gẽdos 191_{43}, gédos 479_{3}, i. sg. gẽda 478_{33}, acc. pl. gẽdas 161_{22}, 170_{4}.

***gláuda** „žart“: n. sg. gláuda 308_{2}, g. sg. gláudos 167_{5}, gláudų 474_{38}, glâudomis 166_{45}, glâudomis 272_{48}.

láima: g. sg. láimos 30_{4}, 570_{51}.

mẽtra „obłuda“: n. sg. mêtra 80_{19}, 96_{26}, métra 583_{3}, vẽ̃ mêtrą 80_{22}.

náuda: n. sg. náuda 539_{44}, 544_{38}, 559_{10}, 613_{26}, g. sg. náudos 530_{18}, 561_{6}, i. sg. nâuda 74_{7}, 101_{13}, náuda 144_{24}, naudų 560_{18}, náudas 120_{8}, 187_{15}, 382_{43}, 560_{16} || n. sg. naudá 234_{24}, g. sg. naudós 3_{29}, 98_{28}, 118_{43}, 340_{12}, 382_{45}, 443_{3}, 530_{17}, 560_{17}, naudų 3_{28}, 209_{41}, 560_{16}, naudômus 389_{3}.

plùnksna: i. sg. płúnksna 411_{52}.

sẽkla: n. sg. ſêkła 98_{36}, 99_{28}, g. sg. ſékłos 97_{18}, 487_{31}, sékłos 431_{39}.

síela: n. sg. ſiéła 110_{31}, 198_{8}, 306_{38}, 420_{17}, g. sg. ſiéłos 165_{9}, 197_{4}, DK 38_{16}, i. sg. ſiêła 624_{34}, ſiéłoie 433_{5}, ſiélas 143_{9}, 235_{15}, 356_{2} || n. sg. ſiéłá 433_{3}, g. sg. ſiełós DK 37_{2}.

II. **aušrà**, g. sg. **aũšros**: g. sg. âußros 26_{4}.

blusà, g. sg. **blùsos**: g. sg. błúſoś 11_{18}.

bromà, -os: brómų 595_{35}.

cnatà, -os: cnátomis DK 30_{17}.

dėkà, -os: n. sg. dekà 284_{16}, g. sg. dêkos 320_{34}, dêkų 315_{47}, dékų 474_{45}, dekás 40_{53}, 297_{13}.

dirvà, -os: n. sg. dirwá 98_{39}, 100_{20}, g. sg. dîrwos 83_{41}, 98_{39}, 99_{28}, 102_{26}, 548_{47}, dîrwoie 272_{6}, dîrwoſe 297_{29} || dirwóie 524_{23}.

dūmà, -os: g. sg. dûmos 344_{36}, i. sg. dumá 344_{25}, dumás 38_{18}, 126_{17}, 285_{34}, 319_{49}, 344_{33}, 347_{6}.

gamtà, -os: n. sg. gamtá 601_{53}, g. sg. gámtos 178_{19}, gą́mtos 350_{17}, gâmtos 601_{54}, gámtoie 525_{45}, gâmtų 144_{20}, gamtás 7_{2}, 325_{35}, 611_{1}, gâmtomis 52_{35}, gámtomis 77_{3},

gâmtoſse 74_{20} || g. sg. gamtós 533_{23}, 612_{43}, gamtômis 542_{33}, gamtoſiá 610_{22}.

jupà, -os: n. sg. iupá 172_{15}, g. sg. iúpos 172_{18}.

kaktà, -os: káktų 439_{37}, 455_{13}, káktų 455_{51}.

knỹgos, -ų: n. pl. knîgos 10_{11}, knigás 10_{10}, knîgoſſe 10_{15}, knîgoſe 196_{48}.

kortà, -os: kôrtų 30_{5}, 523_{44}, kórtų 307_{13}.

naštà, -os: n. sg. naßtá 437_{8}, g. sg. náßtos 81_{16}, 174_{15}, 437_{7}.

peklà, -os: n. sg. peklá 352_{50}, g. sg. pêklos 104_{11}, 295_{20}, 296_{3}, 597_{25} || g. sg. peklós 185_{10}.

pompà, -os: n. sg. pompá 200_{9}, 582_{32}, g. sg. pómpos 8_{13}, i. sg. pompá 340_{34}, pompás 178_{5}, pómpomis 277_{49}.

pūčkà, -os: pûcʒkomis 3_{48}.

putà, -os: n. sg. putá 580_{19}, g. sg. pútos DK 29_{27}.

rankà, -os: n. sg. rąká 294_{30}, rąnkoie 140_{9}, rąkoie 308_{12}, 435_{6}, rąkomis 237_{22}, rąkoſe 145_{16}, 176_{26}.

rodà, -os: rôdomis 620_{34}.

rūtà, -os: rûtų 314_{48}.

sektà, -os: n. sg. ſektá 89_{28}, ſêktomis 444_{4}.

sylà, -os: sîłų 322_{5}, 323_{46}, 394_{18}, ſîłomus 111_{28}, 122_{28}. ſiłás 344_{26}, sîłomis 198_{36}, 359_{27} || g. sg. ſiłôs DK 31_{26}, ſiłų 32_{35}, 344_{26}, 367_{37}, 389_{16}, 453_{28}.

svodbà, -os: g. sg. ſwódbos 33_{10}, 554_{4}, ſwôdbos 68_{27}, ſwódbų 340_{34}, ſwódboſe 340_{41} || g. sg. ſwodbós 424_{12}, 553_{19}, ſwodboſé 338_{38}.

tylà, -os: tîlomis 65_{1}, tîłomis 198_{14}, 415_{46}.

triūbà, -os: g. sg. triûbos 569_{42}, trûbomis 3_{48}.

vietà, -os: g. sg. wîetos 54_{1}, 61_{44}, 87_{11}, wiétos 176_{17}, 190_{42}, 345_{31}, 374_{24}, 431_{11}, 539_{35}, wiêtoy 19_{35}, wiétoie 367_{10}, wiétų 257_{33}, wîetomis 13_{33}, wiétomis 373_{6}, wiétoſſe 265_{22}, wiétoſe 302_{14} || g. sg. wietós 174_{12}, 175_{47}, 520_{8}, 539_{21}.

III. burnà, -õs, bùrną: n. sg. burná 77_{42}, 266_{46}, burnų́ 169_{46}, búrnas 343_{41}.

galvà, -õs: n. sg. gałwá 229_{47}, g. sg. gałwós 168_{30}, 459_{32}, i. sg. gáłwa 229_{48}.

žmonà, -õs: n. sg. ʒmoná 71_{16}, 279_{15}, 335_{31}, g. sg. ʒmonós 294_{32}, i. sg. ʒmônа 69_{14}, ʒmónas 472_{45} ‖ n. sg. ʒmôna 52_{28}.

IV. algà, -õs, aĩgą: n. sg. ałgá 554_{45}, g. sg. ałgós 91_2, 367_9, 543_8.

bylà, -õs: g. sg. biłós 239_{53}, 342_{38}, biłóie 547_{35}.

borvà, -õs: n. sg. borwá 354_{10}, 528_{41}, g. sg. borwós 332_{37}, i. sg. borwá 372_{39}.

bursà, -õs: g. sg. burĩós 343_{33}, burĩoiá 473_{20}.

dienà, -õs: g. sg. dienós 283_{31}, dienóie 293_{47}, dienų 112_{16}, dienás 112_{42}, 298_3, dienômis 63_{28}, dienómis 401_8.

garbà, -õs: g. sg. garbós 19_7, i. sg. garbá DK 12_{29}, garbás 7_2.

kalbà, -õs: n. sg. kałbá 345_{11}, kałboiá 19_{50}, kałboié 364_{38}, kałbų 307_{26}, kałbás 411_{53}.

kartà, -õs: g. sg. kartós 23_{46}, 358_3.

kovà, -õs: n. sg. kowá 542_4, g. sg. kowós 107_{27}, 484_{38}.

lazdà, -õs: g. sg. łaʒdós 104_{44}.

liepsnà, -õs: n. sg. liepĩná 14_{35}, liepĩnói 11_{24}, liepĩnų 11_{21}, 122_{16}, liepĩnomís 272_{46}.

ligà, -õs: g. sg. ligós 328_{43}, ligôie 75_8, ligoié 329_{11}, ligų 369_{36}.

lomà, -õs: n. sg. łomá 30_{30}, łomás 24_{41}.

maità, -õs: n. sg. maitá 15_{21}, g. sg. maitós 168_{33}, 325_{23}, 583_{20}.

maldà, -õs: n. sg. małdá 225_6, małdoié 66_{46}, małdų 52_{34}, małdômus 225_9, małdómis 525_{47}, 539_{35}, 546_{35}, 578_{22}, małdômis 321_{29}, 549_{24}, małdoĩé 112_{39}, 336_{50}, małdóĩe 525_{47}, małdóĩe[a] DK 17_{28}.

mergà, -õs: n. sg. mergá 39_{24}, 175_{11}, g. sg. mergós 51_{23}, 175_7, 562_{23}, Mergós 345_{41}, voc. sg. Mêrga 432_{10}, mergóie 614_8, Mergómis 568_4.

mėsà, -õs: n. sg. meĩsá 110_{42}, meĩós 28_1.

Mortà, -õs: n. sg. Mortá 492_9, g. sg. Mortós 492_2 ‖ i. sg. Mórta 477_{24}.

Ona, -õs: n. sg. Onná 562_{38}, g. sg. Onnós 52_{27}.

pliagà, -õs: n. sg. ˙płagá 411_{32}, plagômis 518_{36}.

puotà, -õs: g. sg. pů́tós 33_{53}, pů́tás 34_{1}, 178_{7}, pů́toſsé 112_{28}, pů́tosé 338_{38}.

rasà, -õs: raſsá 398_{36}, 520_{45}, g. sg. raſós 398_{34}.

sėrà, -õs: n. sg. ſerá 527_{13}, g. sg. ſerós 85_{36}, i. sg. ſerá 8_{28}.

skolà, -õs: g. sg. ſkołós 112_{39}, ſkołų́ 39_{11} ‖ g. sg. ſkółos 48_{10}, ſkółoie 360_{44}.

smalà, -õs: n. sg. ſmałá 527_{13}, g. sg. ſmałós 66_{34}.

šakà, -õs: n. sg. ßaká 396_{4}, ßakómus 175_{39}.

šviesà, -õs: ſwieſoié 292_{3}.

tašlà, -õs: g. sg. taßłós 558_{53}.

tautà, -õs: g. sg. tautós 46_{7}, tautóie 181_{29}, tautų́ 12_{36}, 197_{25}, tautôſſe 168_{18}.

tiesà, -õs: g. sg. tiesós 344_{10}, tieſós 365_{38}, tieſóie 293_{25}, 600_{5}, tieſoié 365_{38} ‖ g. sg. tiéſos 459_{6}, 473_{50}, 572_{6}.

tvorà, -õs: tworų́ 304_{21}, tworás 278_{27}.

uolà, -õs: n. sg. ůłá 466_{5}, g. sg. ůłós 97_{32}, 199_{22}, 466_{5}, i. sg. ůłá 3_{18}.

vierà, -õs: n. sg. wierá 13_{34}, 77_{41}, g. sg. wierós 5_{16}, 13_{45}, 222_{48}, 276_{21} ‖ g. sg. wiéros 443_{24}.

žaizdà, -õs: ʒaiʒdoié 348_{48} ʒaiʒdų́ 122_{3}, ʒaiʒdás 100_{35}, 271, 325_{1}.

žalà, -õs: n. sg. ʒałá 392_{1}, ʒałós 16_{13}, 219_{31}, 391_{53}, 419_{3}.

žiemà, -õs: ʒiemós 39_{49}.

§ 43. Lyginant Daukšos ir šių laikų dviskiemenių *o*-kamieno daiktavardžių kirčiavimą, tuojau galima pastebėti Daukšos kalboje buvus visą eilę baritonų, kurių vietoje šiandien daug kur yra oksitonai vartojami, pav.: *aušrà*, g. sg. *aũšros* Pagr., Riet., Kv., Als., Slnt., Pl. ‖ *aušrà, -õs* KGr. 177, Plaš., Vilk., Mar., Sint., Ser., Plok., Jurb., Švėk., Sed., Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kup., Sv., Kam., Šešt.; *dirvà*, g. sg. *dir̃vos* Plaš., Virb., Paež., Mar., Sint., Ser., Plok., Pagr., Švėk., Var., Pl., Sed., Slnt., Šiaul., Kup., Sv., Kam., Tver. ‖ *dirvà, -õs* KGr. 177, Vilk., Jurb., Dov., Šešt.; *kaktà*, g. sg. *kãktos* Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Pl., Sed., Slnt., Vab., Sub., Kup., Kam., Dus., Tver., Rim. ‖ *kaktà, -õs* KGr. 178, Virb., Vilk., Paež., Mar., Plok., Šešt.; *naštà*, g. sg. *nãštos* Slnt., Pl., Sed., Dov., Kam., TŽ II 474 ‖ *naštà, -õs* KGr. 178, Plaš., Virb., Vilk., Paež., Mar., Sint.,

Ser., Plok., Jurb., Pagr., Švėk., Sed., Dov., Vab., Sub., Kup., Šešt.; *putà,* g. sg. *pùtos* KGr. 179, Vilk., Paež., Sint., Ser., Pagr. Švėk., Pl., Sed., Slnt., Šiaul., Dov., Jaun. Gr. 92, Tver. || *putà, -ős* Jurb., Kup., Sub., Sv., Kam., Šešt.: *rūtà,* g. sg. *rũtos* KGr. 179, Plaš., Virb., Vilk., Bart., Paež., Mar., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Pl., Sed., Slnt., Dov. || *rūtà, -ős* Vab., Sub., Kup., Sv., Kam. ir kt.

Taip pat nemaža yra baritoniškai Daukšos kirčiuojama ir šio kamieno skolinių, pav.: *bromà,* g. sg. *brõmos, cnatà,* g. sg. *cnãtos, dėkà,* g. sg. *dėkos* || *dėkà, -ős* KGr. 177, *dūmà,* g. sg. *dũmos, jupà,* g. sg. *jùpos, kortà,* g. sg. *kõrtos* K 197 || *kortà, -ős* Sub., Kup., *peklà,* g. sg. *pẽklos, pūčkà,* g. sg. *pũčkos, rodà,* g. sg. *rõdos, sektà,* g. sg. *sẽktos, sylà,* g. sg. *sỹlos* Laz. || *sylà, ős* KGr. 178, Sub., Kup., *svodbà,* g. sg. *svõdbos* || *svodbà, -ős* KGr. 178, *triūbà,* g. sg. *triũbos* KGr. 179 || *triūbà, -ős* Sint., Plok., Sub., Kup. Bet yra ir oksitoninių skolinių, pav.: *borvà, -ős, bursà, -ős, Onà, -ős, sėrà, -ős, smalà, ős, vierà, -ős.* Plg. dar *čiečkà,* g. sg. *čiẽčkos* Sint., Plok., *čiẽškos* Sub. || *čiečkà, -ős* KGr. 177, *loskà,* g. sg. *lõskos* Sint., Plok., *lõckos* Sub. || *loskà, -ős* KGr. 178, *ronà,* g. sg. *rõnos* KGr. 179 || *ronà, -ős* Sint., Plok., Sub., Kup., *skūrà,* g. sg. *skũros* Gerv. || *skūrà, -ős* K. 386, Sub., taip pat *aslà,* g. sg. *ãslos* Sint., Plok. || *aslà, -ős* KGr. 177 (plg. *aslẽ, -ẽs* Mant.). *balà,* g. sg. *bãlos* Sint., Plok., Sub. || *balà, -ős* KGr. 177, *kuprà,* g. sg. *kùpros* Sint., Plok., Sub. || *kupra, -ős* KGr. 178 ir kt.

Taigi senoviniai *o*-kamieno baritonai ir oksitonai dabartinėje kalboje yra labai sumišę; bet Daukšos kalboje tokio didelio sumišimo dar nepastebime. Visų pirma tai rodo slav. skoliniai: jie, palyginti, yra dar gana gerai išlaikę pirmykštę kirčio vietą, pav.: *bromà,* g. sg. *brõmos* < lenk. *brama, dėkà,* g. sg. *dẽkos* < gud. *дя́ка* ir kt. Bet kaikurie pirminiai baritonai jau ir Daukšos kalboje yra išvirtę oksitonais, pav.: *Onà, -ős* < lenk. *Anna, sylà, -ős* < gud. *сúла* (plg. serb. *sȉla,* liet. *síela*), *svodbà, -ős* < gud. *свáдьба* ir kt. Plg. 1928 ŠD VIII 939. Dėl tokių daiktavardžių kaip *našta* ir kt. baritonumo žr. § 15.

§ 44. Seni kirčiuotos akūtinės šaknies daiktavardžiai veikiausiai yra *láima* (šalia *laĩmas* „Gelingen" llg.), *mėtra* Als. (plg. *mėtrauti* „upatrywać" ib.), *plùnksna* ir *sėkla* Sint., Kv., Sub., Kup.... Bet *náuda*, kuri pasitaiko ir šiandieninėse tarmėse (pav.,

Šiaul., Dov., Kam.), gali būti naujadaras vietoje *naudà, -õs, náudą* Plaš., Virb., Vilk., Bart., Paež., Sasn., Sint., Jurb., Pagr., Švėk., Var., Kv., Pl., Sed., Slnt., Darb., Šešt. || *naudà, -õs, naũdą* KGr. 178, Ser., Sub., Kup. Jei ne klaida, gal būt, panašiai yra atsiradusi ir *ráuda* (n. sg) 33_{2}, nes *ráuda, -os* irgi pasitaiko šiandieninėje kalboje (pav., Sint.) šalia *raudà, -õs, ráudą* Plok. ir *raudà, -õs, raũdą* KGr. 179 ir kt. Plg. § 16.

Visai kas kita yra Daukšos *duona* ir *nuoma*: *dúona, -os* šiandien yra sakoma beveik visose tarmėse, išskyrus tik vieną kitą vietą, kur, rodos, yra vartojama *duonà* (plg. Būga, Ai. St. 33) — tai viena. Antra, Daukšos důná 262_{46}, g. sg. důnós 33_{45}, 137_{24}, 298_{51}, acc. pl. důnás 299_{33} veikiausiai reikia skaityti ne *duonà, duonõs, duonàs*, bet *dúona, dúonos, dúonas*, nes tuometinė spaustuvė, matyti, nėra turėjusi ypatingų ženklų kirčiuotam *ů* (=*uo*) žymėti, būtent — ű ar ů; todėl kirčio žymimasis ženklas tokiais atvejais esti kartais Daukšos raštuose (tyčiomis ar per nesusipratimą) nukeliamas į sekantį skiemenį; tai rodo, pav., d. sg. důnái 265_{47} ir i. sg. duóna 40_{3}, kur kirčiuojant rašoma *uo*, ne *ů*. Dėl tos pat priežasties gal ir vietoje nůmás 383_{15} reikia skaityti ne *nuomàs*, bet *núomas*, juo labiau dėl to, kad Žemaičiuose, su kurių *o*-kamieno daiktavardžių kirčiavimu Daukša daug kur sutinka, yra sakoma *núoma, -os* (pav., Riet., Als., Kv., Slnt.); taip šį žodį dar kirčiuoją Plaš., Vilk., Bart., Jurb., Šiaul. ir kt.

N. sg. ſiéłá 433_{3}, g. sg. ſiełós DK 32_{2} galėtų būti, jei ne klaida, skaitoma *sielà, -õs*: viena, *sielà, -õs, sielą* „sielvartas, cordolium“ yra vartojama dabartinėje kalboje (pav., Salake, Linkmenyse ir kt.), ir antra, šį taip kirčiuojamą daiktavardį rodo galėjus būti Daukšos kalboje ir veiksmažodis *sielótis* (žr. 234 psl.).

Pagaliau girnú 518_{8} ir pedás 493_{32} šalia pêdomis 521_{48} bei pedómis 191_{42} veikiausiai yra klaidos, ne kalbos duomenys, nes netikėtina, kad Daukšos kalboje būtų buvę kirčiuojama *girnũ* ir *pėdà, pėdàs*.

§ 45. Be sąraše minėtųjų, man dar nevisai aišku, kuriai grupei reiktų skirti šiuos daiktavardžius: lampóie 569_{20}, lampás $567_{3,6}$ ir lámpas 430_{47}, 569_{46}; mánna 138_{39} ir mannà 596_{17}, n. pl. pôros 276_{34}; n. sg. probá 344_{48}; n. sg. rurá 328_{23}; n. sg. ſkîdá 98_{46}, i. sg. ſkidá DK 54_{16}, ſrůgoiê 399_{47}: támſose 46_{3},

támſoſse 312_{44}. Šiandieninėje kalboje, kur žinomi, jie yra šiaip kirčiuojami: *lémpa* KGr. 179, Virb., Sub., Kup.; *porà, -õs põrą* Sub., Kup. ir žem. bei vak. augšt. *póra(s), rūrà, -õs* KGr. 178, Sub., Kup.; *srúoga* Sint., Pagr., Švėk., Šiaul., Dov., Sv. ir *sriúoga* Sed., Slnt., Darb. L. pl. *tamsose,* jei Daukšos teisingai šis žodis yra šaknyje kirčiuojamas, galėtų būti *támsose* šalia n. sg. *támsa* Tver. (žr. J. Otrębski, WNT I 228) ‖ *tamsà, -õs* KGr. 178, Jaun. Gr. 92, Vilk., Sint., Ser., Jurb., Švėk., Dov., Vab., Kup., Šešt. Vietoje *probà* dabar yra vartojama *prabà*, g. sg. *prãbos* Slnt. ir *prabõs* Sub.

Germaniški skoliniai *skyda* ir *stalda* (: ſtáłdoie 425_{20}) man iš gyvosios kalbos nepažįstami; jų vietoje dabar vartoja *skỹdas* ir *staĩdas*.

i) Triskiemeniai ir kt. *o*-kamieno daiktavardžiai

§ 46. Nors šios rūšies daiktavardžių kirčiavimas Daukšos kalboje labai įvairuoja ir kaikurių iš jų sunku susekti priegaidę, vis dėlto yra skirtinos jų keturios apytikrės grupės, būtent:

I. **ãdata**: g. sg. âdatos 11_{32}, ádatos 270_{20}.

apìjuoka: n. sg: apîiůka 169_{38}, apîiůkų 145_{19}.

apýkalba: apîkałbas 517_{28}.

ãšara: áßarų 235_{11}, áßaromis 145_{18}, 367_{28}, 481_{15}, 583_{43}, âßaromis 207_{11}.

ãtlaida: g. sg. âtłaidos 122_{27}, átłaidų 445_{15}.

ãtmaina: g. sg. âtmainos 44_{20}, átmainos 276_{42}.

eĩgeta: n. sg. élgeta 306_{14}, êlgeᵃtai 5_{21}, élgetaiṗ 271_{40}, élgetomus 112_{38}, 341_{44}, 574_{47}, élgetas 308_{34}, élgetomis 441_{7} ‖ elgetoſiá 492_{10}.

ìšeiga: n. sg. îßeiga 33_{41} ‖ g. sg. ißêigos 350_{38}.

mẽdžiaga: médʒegoie 577_{35}.

nùgara: n. sg. núgara 145_{22}.

pãbaida: pâbaidomis 31_{52}.

pãkula: pâkułų 379_{9}.

pãsaka: g. sg. páſſakos 66_{32}, páſakomis 371_{23}.

pãšalpa: n. sg. páßałpa 115_{40}, 295_{35}, 341_{44}, 411_{12}, g. sg. pâßałpos 69_{2}, 80_{3}, 310_{2}, páßałpos 75_{24}, 125_{22}, 378_{34}, i. sg.

pâßalpa 6_{37}, pâßałpa 34_{15}, páßałpų 155_{29} ‖ g. sg. paßałpós 81_{27}, 114_{28}, 186_{21}, 306_{34}, 321_{31}, 360_{21}, 625_{30} ir g. sg. paßálpos 619_{13}, DK 20_{30}.

pãtaika: g. sg. pâtaikos 391_{55}.

pãžaida: g. sg. pâžaidos 20_{16}, 48_{15}, pâžeidos 400_{9}, i. sg. pážaida 302_{26} ‖ g. sg. pažaidós 3_{18}, pažaidós 53_{11}, pažaidų 112_{36}.

plãštaka: płáßtakomis 104_{45}, 158_{36}, 169_{48}, 200_{26} płâßtakomis 168_{34}.

príespauda: n. sg. priéſpauda 448_{47}, priéſpaudoie 586_{23}, priéſpaudas 175_{10}, priéſpaudoſe 108_{25} ‖ n. sg. prieſpáuda 526_{26}, prieſpâudoie 587_{24}.

prievaizda: g. sg. priéwaižos 297_{26} ‖ g. sg. priewaižós 522_{48}.

prìkalba (ar **prýkalbà**): g. sg. prîkałbos 66_{32}.

sándara (**sándora**): n. sg. ſą́ndara 3_{15}, ſą́ndora 67_{13}, g. sg. ſą́ndaros 87_{34}, ſą́daros 89_{52}, 142_{38}, są́ndarą 203_{10}, ſą́ndarą 239_{23}, ſą́ndorą 120_{23} ‖ n. sg. ſądará 542_{53}, g. sg. ſąndarós 542_{52}.

skẽpeta: g. sg. ſkêpetos 369_{22}, ſkêpetą 167_{34}, ſkêpetoie 384_{49}.

sùeiga: ſúeigoſe 340_{41}.

vaĩgeta: n. sg. wârgeta 272_{34}, wârgetomus 142_{15}, wârgetomis 200_{19}; veikiausiai klaidingai wargêtomis 625_{12}.

vãsara: n. sg. wâſsara 13_{2}, wâſsaras 66_{53}, wâſsaromis 66_{5}, wâſaroſe 53_{1}.

II. dovanà, -õs, dóvaną: n. sg. dowaná 595_{50}, g. sg. dowanós 203_{24}, 273_{9}, 297_{26}, dowanų 31_{36}, 134_{21}, 385_{37} ‖ n. sg. dôwana 388_{8}, 541_{39}, dówana 542_{51}, dówanų 610_{21}.

iškalbà, -õs: g. sg. iškałbós 378_{11}.

maženà, -õs: iždg maženós 95_{8}.

pabaigà, -õs: n. sg. pabaygá 15_{27}, g. sg. pabaigós 337_{20}, 372_{26}, 411_{45}, 459_{26} ‖ g. sg. pâbaigos 83_{40} ir n. sg. pabáiga 371_{37}, g. sg. pabáigos 546_{35}.

pabangà, -õs: g. sg. pabągós 11_{9}, 14_{2}, 288_{24}, 295_{48}.

paliaubà, -õs: g. sg. palaubós 11_{16}, palaubós 52_{34}, 78_{7}, 102_{38}, 175_{25}, 587_{39}, palaubómis 549_{24} ‖ g. sg. paláubos 527_{22}, 572_{29}, 584_{8}.

pavargà, -õs: g. sg. pawargós 290_{43}.

šilimà, -õs: g. sg. ßilimós 410_{41}.

valandà, -õs: n. sg. wałandá 231_{28}, g. sg. wałandós 116_{19}, 368_{11}, wałąndós 211_{36}, 298_{31}, wałąndų́ 620_{21}, wálandas 176_{22} ‖ wáłąndoie 434_{20}.

velinuvà, -õs: n. sg. welinuwá 71_{2}, g. sg. welinuwós 129_{39}, 366_{7}, wêlinuwą 129_{36}.

III. **pagálba**: g. sg. pagálbos 115_{42}, pagâlbos 273_{48}, pagâlbą 587_{12}, i. sg. pagálba 107_{29}, pagâlbump' 587_{9}, ‖ g. sg. pagałbós 587_{15}.

paláima: n. sg. pałáima 579_{29}, g. sg. pałáimos 430_{6}, 522_{15}, pałáimą 492_{16}, i. sg. pałáima 472_{42}, pałáimoie 79_{43}, 320_{44}.

sargýba: ſargîbas 38_{1}.

IV. **draugalà, -ãlos**: dragálomiś 33_{28}.

gyvatà, -ãtos: n. sg. giwatá 14_{46}, 581_{40}, g. sg. giwâtos 199_{18}, 312_{16}, 542_{10}, giwátos 364_{3}, giwâtoi' 199_{17}.

pagundà, -guñdos ar **-gùndos**: n. sg. pagundá 100_{6}, 115_{21}, 125_{27}, g. sg. pagúndos 150_{32}, pagûndoy' 101_{21}, g. pl. pagúndu 78_{37}, pagûndų 112_{5}, pagundás 79_{6}, 101_{32}, 115_{20}, 215_{2}, 448_{26} ‖ pagų́ndás 165_{37}, pagúndas DK 31_{27}, pagûndoſe 116_{21}.

pereigà, -eĩgos: g. sg. perêigos 580_{16}.

prieigà, -eĩgos (*o gal prìeiga, -os*): g. sg. priéigos 459_{36}, priéigą 327_{31}.

sveikatà, -ãtos: n. sg. ſweikatá 122_{28}, ſweikatâ 306_{30}, g. sg. ſwekâtos 80_{47}, 81_{1}, 328_{10}, 521_{15}, ſweikátą 96_{19}, ſweikátoie 348_{50} ‖ n. sg. ſwêikata 598_{19}, g. sg. ſwéikatos 586_{31}.

Abejotina, kuriai grupei reiktų priskirti:

ãpvaizda ar **apvaizdà, -õs**: i. sg. ápwaizda 304_{47}; plg. *prievaizda*.

aviníena ar **avinienà, -nienos**: g. sg. awiniénoś 294_{9}.

ganyklà, -õs ir **-ýklos** (?): g. sg. ganįklós 207_{14} ir ganîklos 610_{19}, ganîklas 245_{18}, 247_{24}.

naujienà ir **naujynà, -õs**: n. sg. n a u i i e n á 125_{15}, 399_{11}, g. sg. n a u i i n ó s 60_{20}, 62_{1}.

netvarkà: n. sg. n e t w a r k á 276_{53}, n e t w a r k á s 277_{27}.

padauža: p â d a u ž a s 109_{30}.

pajauta: n e p â i a u t ą 287_{1}.

paklaida: g. sg. p a k ł â i d o s 287_{25}.

prabanga: n. pl. p r â b ą g o s 14_{48}.

privalà: p r i w a ł á s 331_{52}.

tamsuma: t á m ſ u m o i ê 40_{20}.

žemyna: ź e m î n ą DK 24_{24}.

§ 47. Šitokį Daukšos kirčiavimą dar lengvai galime patvirtinti dabartinės kalbos duomenimis, pav.: *ãdata* Naum., Virb., Vilk., Paež., Sint., Als., Kv., Mos., Slnt., Sub., Kup., Dus., Leip., Ziet. ‖ *adatà, -õs* K 2, Plaš.; *nùgara* Naum., Virb., Vilk., Bart., Paež., Mar., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Var., Pl., Sed., Slnt., Darb., Jaun. Gr. 95, Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kup., Sv., Kam., Tver., Šešt. ‖ *nugarà, -õs* KGr. 183, Vkš., Plaš., Schl. Lsb. 180; *plãšťaka* Sub. ‖ *plaštakà, -õs* KGr. 183; *skẽpeta* Vilk., Bart., Paež., Sasn., Sint., Ser., Šiaul., Dov., Sub., Kup., Kam., Šešt. (žemaičiai sako *skẽpetas* Pagr., Var., Slnt.) ‖ *skepetà, -õs* KGr. 183, Vkš., Plaš.; *vãsara* Virb., Vilk., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Var., Pl., Sed., Slnt., Darb., Šiaul., Dov., Sub., Kup., Tver. ir kt. Vienoje kitoje vietoje šie daiktavardžiai oksitoniškai yra kirčiuojami ir Didž. Lietuvoje, pav.: *nugarà, -õs* Berž., Gin., Surv., Bet., Vab., *skepetà, -õs* Jurb., Dov. (šalia *skẽpeta*), Vab.; plg. dar *avižà, -õs* K 23, Jž. I 180, Jaun. Gr. 94, Virb., Tver. ‖ *ãviža, -os,* bet *avižų̃* Sub., Kup., *letenà* K 228 ‖ *lẽtena* Naum., Slnt., Sub., Kup., *sãmanos, -ų̃* K 365, Naum., Jaun. Gr. 94 ‖ *sãmanos, -ų* Sub., Kup., Dus., Tver. ir kt.

Kaip *adata, nugara, skepeta* dabartinėse tarmėse, Daukšos kalboje savo kirčiavimu svyruoja pirmiausia šie daiktavardžiai: *pãšalpa* ir *pašalpà, -õs, pãžaida* ir *pažaidà, -õs, prievaizda* ir *prievaizdà, -õs, sándara* ir *sandarà, -õs,* taip pat *dovanà, -õs* ir *dóvana.* Tai patvirtina ir šiandieninė kalba, pav.: *ãtmaina* Slnt., Darb., Pl., Var., Švėk., Pagr., Šiaul., Dov. ‖ *atmainà, -õs* Vilk., Bart., Sasn., Paež., Sint., Ser., Jurb.; *pãšalpa* Plaš., Slnt., Šiaul. ‖ *pašalpà, -õs* Jurb., Pagr., Švėk., Sed., Šešt.; *dovanà, -õs* KGr. 183, Plaš., Virb., Vilk., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr.,

Švėk., Sub., Kup., Kam., Šešt. || *dóvana* Pl., Šiaul., Dov. Plg. dar *pãbaida* Slnt., *pãžaida* ib., *sąsparà, -ős, sąsparą* Jaun. Gr. 120, Dus. || *sąspara* K 366 ir kt.

Jeigu tarp savęs sulyginsime augščiau surašytuosius pavyzdžius, tai pamatysime, kad dabar šios rūšies daiktavardžiai savo kirtį daugiausia kilnoja Maž. Lietuvoje (pav., *adatà, ašakà, ašarà, avižà, letenà, nugarà, plaštakà, skepetà, vasarà* ir kt.), o Didž. Lietuvoje, ypač Ryt. Augštaičiuose ir Žemaičiuose, jie daugiau yra šaknyje kirčiuojami (pav., *ãdata, ãšaka, ãšara, lẽtena* ir kt.). Taigi Daukša šiuo atveju sutinka su žemaičiais ir ryt. augštaičiais, ne su Maž. Lietuvos lietuviais.

Kitas klausimas, kodėl šių daiktavardžių kirčiavimas taip įvairuoja. Man rodos, tai reikia aiškinti tuo, kad pirminis jų kirčiavimas yra didžiai mišęs ir dabar tebeminšta, būtent — tie iš jų, kurie iš pradžios yra turėję kilnojamą kirtį, daug kur ilgainiui įgijo pastovų kirtį. Pav., sprendžiant iš dabartinės ir Daukšos kalbos, *dóvana* veikiausiai yra naujadaras, kilęs iš *dovanà, -ős, dóvaną*, lygiai kaip, pav., *ãšaka* gali būti kilusi iš *ašakà, -ős, ãšaką* (plg. rus осокá || осóка, gr. ἀχωχή „smailuma"), *lópeta* Jž. I 559 s. v. išara iš *lopetà, -ős, lópetą* (plg. rus. лопáта) ir kt. Plg. Bezzenberger, BB XXI 300, Hirt, Akz. 257 t.

§ 48. Dabartinėje kalboje galime pastebėti tokių metatonijos atvejų: *padáuža* Vilk., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Dov., Rėk., Kam., Sv., Šešt.: *daũžos, pajáuta* AnŠ 10: *jaũčia, pakrámta* Višakio Rūdoje : *kraũto* ir kt.; toliau žr. Būga, KZ LI 121. Taip pat šiokie daiktavardžiai esti kirčiuojami ir be metatonijos, pav.: *apváizda* Vilk., Sint., Ser., Jurb., Šiaul., Kam. (kitur *apvéizda* Paež., Mar., Sint., Dov.) : *véizdi, pagálba* KGr. 182, Plaš., Sint., Švėk., Kam. (taip pat *pagélba* Vilk., Bart., Paež., Mar., Ser., Jurb., Pagr., Dov., Ram., Sub., Kup., Sv.. Šešt.): *gélbi, gélbsti* ir kt.

Bet Daukša nevisai tuo keliu eina: vietoje *apváizda, padáuža* ir *pajáuta* jis vartoja *ãpvaizda, pãdauža, pãjauta* (ar *apvaizdà* ir kt.), ir tuo sutinka su šiaurės vakarų žemaičiais, kurie šios rūšies daiktavardžius vietomis kaip tik linksta priešdėliuose kirčiuoti, pav.: *ãpvaizda* Švėk., Pl., Var., Sed., *ãpveizda* Darb., Sv., *pãgelba* Slnt., Darb., Šiaul., *pãdauža* Sed., Darb. ir kt.

Tačiau iš kitos pusės, jei ne klaidos, Daukšos kalboje galėjo būti šalia *pãšalpa* bei *pašalpà, -õs* ir *paliaubà, -õs* dar *pašálpa* ir *paliáuba*: tai rodo *pašálpa* Kam., *pašélpa* Vilk., Sint., Dov. ir *oaliáuba* Kam., Šešt. šalia *paliaubà, -õs* Bart. (Geisteriškių k.), Jurb., Sed. bei *pãliauba* Darb., Šiaul.

Ar taip pat šalia *príespauda, pabaigà, -õs* dar buvo ir **priespáuda, *pabáiga* ir **pakláida*, dėl duomenų stokos man neaišku.

Visai nepaprastas daiktas yra acc. pl. *pagundàs* šalia *pagùndas*. Dabar paprastai yra sakoma *pagùnda* (acc. pl. *pagùndas*) Vilk., Paež., Mar., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Darb., Šiaul., Dov., Ram., Sub., Kup., Kam., Šešt. ir *pãgunda* Slnt.; be to, Sedoje dar esanti *pagundà*, acc. pl. *pãgundas*. Taigi *pagunda* savo kirčiavimu nesiskiria nuo *pašalpà, -õs, pãšalpą, pãšalpa* ir *pašálpa* ir kt. Bet kad kur tikrai būtų sakoma *pagundà*, g. sg. *paqùndos*, acc. pl. *pagùndas*, neteko patirti; analoginių pavyzdžių tam patvirtinti nerandame ir paties Daukšos kalboje. Tad kaip reikia suprasti acc. pl. *pagundàs* ir *pagùndas*? Man rodos, jei *pagundàs* nėra klaida, Daukša veikiausiai buvo pažinęs *pagundà*, g. sg. *paguñdos* šalia *gùndyti*; ilgainiui šaknis *guñd-* galėjo būti analogiškai pagal *gùndau* ir kt. paversta į *gùnd-*, būtent: g. sg. *paguñdos* ir kt. > *pagùndos* ir kt. Plg. *pavydà, -ỹdos* Dus.: *pavýdi, pavydėti, pasalkandà*, g. *-kañdos* žem.: *kándu, kąsti, kándžioti* ir kt.

Daukšos l. pl. *elgetosè*, jei ne klaida, šalia *eĩgeta* rodytų dar buvus ir *elgetà*, plg. e l g e t ó t' 619_{10}. Taip pat i. sg. î ß e i g a 33_{41} šalia *pereigà, -eĩgos* (jei tai ne klaida) galėtų rodyti Daukšos kalboje buvus ir *išeigà* arba *ìšeiga*.

**Sveĩkata* veikiausiai yra ne kalbos faktas, bet spaudos klaida.

y) Triskiemeniai ir kt. *o*-kamieno slav. skolinių daiktavardžiai

§ 49. Šios rūšies slav. skoliniai Daukšos kalboje, palyginti yra labai nevienodai kirčiuojami, būtent — daugiausia iš jų yra *rañkos* tipo baritonai, pav.:

abydà, g. sg. **abỹdos**: g. sg. a b î d o s 213_{43}, a b î d ą 36_3, a b i d á s 362_{50}, a b î d o ĩ e 178_{25}.

adynà, **-ỹnos**: g. sg. a d î n o s 552_{21}, a d î n ų 268_{34}, h a d i n á s 180_{28}.

afierà, -iẽros: n. sg. afierá 180_{41}, 374_{10}, n. pl. afiêros 296_{7}, affiéromis 180_{40}.

aktovà, -õvos: aktôvai 268_{22}, Aktôwą 268_{29}.

akvatà, -ãtos: akwátą 574_{29}.

alyvà, -ỹvos: i. sg. aliwá 481_{26}, alîwų 4_{43}.

čystatà, -ãtos: g. sg. cʒiſtâtos 19_{31}, 26_{19}, necʒiſtâtos 34_{15}, cʒiſtâtoie 566_{35}, cʒiſtatás 27_{46} ‖ g. sg. cʒîſtatos 562_{31}, 564_{1}, cʒîſtatą 34_{18}, 553_{43}, 575_{3}, cʒîſtatoie 535_{17}.

desėtynà, -ỹnos: deſetînų 314_{50}, deſetinás 314_{44}.

elemozinà, -inos (ar **elemozynà -ỹnos**): elemoʒinás 242_{45}.

epistolà, -õlos: Epiſtôłoie 4_{50}, Epiſtôłoia 17_{19}, Epiſtółoie 108_{24}.

evangelistà, -istos: n. sg. Ewangeliſtá 2_{31}, 44_{5}.

figūrà, -ũros: n. sg. figurá 138_{36}, figúrų 138_{36}.

fortūnà, -ũnos (ar **fortunà, -ùnos**): n. sg. fortuná 335_{18}, g. sg. fortûnos 335_{16}.

iškalà, -ãlos: ißkáłoi' 155_{30}, ißkâłoie 602_{10}.

jalmužnà, -ùžnos: n. sg. iętmuʒná 222_{22}, n. pl. iałmúʒnos 296_{7}, iałmúʒnomus 340_{5}, iałmuʒnás 15_{19}.

kalẽdos, -dų: g. pl. kalêdu 30_{4}

kamarà, -ãros: kamâroie 200_{43}, 407_{4}.

karetà, -ẽtos: karêtoie[a] 3_{51}.

karūnà, -ũnos: karûną 425_{13}, i. sg. karuná 425_{8}, karûnoie 425_{6}, karunás 485_{37}.

katedrà, -ẽdros: g. sg. Cathêdros 191_{39}.

kurapkà, -ãpkos: kurâpkomis 91_{35}.

laternà, -eřnos: łatêrną 46_{40}.

literà, -ẽros: litêrą 141_{19}, litérą 373_{7}, 423_{20}, n. pl. litêros 56_{17}.

minyškà, -ỹškos: minîßkomis 13_{39}.

natūrà, -ũros: n. sg. naturá 218_{29}, 259_{30}, g. sg. natûros 259_{23}, 423_{15}.

pakarà, -ãros: g. sg. pakâros 316_{28}.

pakūtà, -ũtos: g. sg. pakútos 28_{47}, pakûtos 29_{45}, i. sg. pakutá 31_{40}.

patrovà, -õvos: patrôwų 294_{9}, patrôwofe 294_{11}.

personà, -õnos: n. sg. perſoná 44_{17}, 259_{5}, perſóną 253_{38}, n. pl. perſónos 261_{22}, perſónų 259_{30}, perſonás 103_{43}, 253_{37}.

praktikà, -ìkos: n. pl. praktîkos 14_{47}, praktikás 60_{33}, 416_{27}.

probastvà, -ãstvos: Probáſtwą 383_{30}.

purpūrà, -ūros (ar **purpurà, -ùros**): n. sg. purpurá 424_{24}, g. sg. purpúros 146_{10}, 168_{38}, i. sg. purpurá 104_{43}, 270_{7}, purpúroi' 270_{43} || g. sg. púrpuros 171_{26}.

razinkà, -iñkos: raʒinkás 303_{41}.

regulà, -ùlos: g. sg. regúłos 304_{18}.

stadalà, -ãlos: ſtadáłon' 325_{4}.

žydavà, -ãvos: g. sg. Zydâwos 137_{40}, Zidáwoie 137_{37}.

Pastovų kirtį turi:

I. **jùtryna**: g. sg. iûtrinos 268_{38}, Jútrinų 268_{42}.

mõčeka: n. sg. môcʒeka 425_{7}.

pãklapa: páklapų 130_{44}, pâkłapas 57_{11}.

stórasta: n. sg. ſtóraſta 6_{36}, ſtôraſta 39_{15}, g. sg. ſtôraſtos 6_{35}.

II. **ličýna**: liczînas 273_{33}.

maršálka: n. sg. Marßâłka 18_{23}.

rokùnda: n. sg. rokúnda 360_{11}, rokúndos 358_{42}.

velýka: n. sg. Welîka 34_{38}, g. sg. Welîkos 111_{11}, Welîkų 2_{4}.

Kirtį kilnoja nuo paskutinio skiemens į pirmąjį:

karčemà, -õs: kárcʒemas 294_{1}.

seredà, -õs: ſéredą 109_{1}, ſeredóy' 111_{10}.

subatà, -õs: g. sg. ſubatós 179_{21}, ſúbatą 109_{2}, Subatoié 199_{24}.

§ 50. Apskritai Daukša augščiau surašytuosius skolinius kirčiuoja taip, kaip ir šiandien, t. y. juos priskiria tokioms kirčiavimo grupėms, kurios yra artimiausios kirčiuojamoms slavų (gudų ir lenkų) paradigmoms, pav.: *abydà, -ỹdos* < gud. *обúда*, *akvatà, -ãtos* < gud. *охвóта*, *kalẽdos, -dų* < gud. *колѧды*, *pakarà, -ãros* < lenk. *pokora*, *grõmata* < gud. *грáмота*, *mõčeka* < gud. *мáчеха* ir kt.; plg. 1928 ŠD VIII 938 t. Tuo būdu reikia aiškinti ir tų daiktavardžių kirčiavimą, kurie šiandien turi pastovų kirtį pirmame, o Daukšos kalboje dar priešpaskutiniame skiemenyje; pav., Dauk-

šos *katedrà, -ẽdros, literà, -ẽros, praktikà, -ìkos* ir *regulà, -ùlos* šiandien beveik visi, kurie tuos žodžius vartoja, sako *kãtedra, lìtera, prãktika, rẽgula (règula)*; tai yra vėlesnių laikų naujadarai.

Skoliniai *karčemà, -õs* ir *seredà, -õs* yra pirmykščiai kirčiuojami, plg. gud. *корчмá* ir *середá*. Bet *subatà, -õs* veikiausiai yra pačių lietuvių analogiškai (pagal *seredà, -õs* ir kt.) perdirbta iš **subatà, -ãtos* = gud. *субóта*.

Taip pat gal naujadarai yra *pãvoga* ar *oavogà, -õs, pãvogą* (: n. pl. páwogos 485_6) ir *jùtryna* vietoje *pavogà, -õgos* (taip kirčiuoja dar Sub.) < lenk. *powaga* ir *jutrynà, -ỹnos*.

Dėl daiktavardžių *ličýna, maršálka, rokùnda, velýka* plg. Būga, LKŽ XXXiII, SLA 120, 127, 191, 234.

j) *jo*-kamieno daiktavardžiai

§ 51. Dviskiemenių *jo*-kamieno daiktavardžių Daukšos kalboje yra šiokių atstovų:

I. įsčia: n. sg. îſcia 392_{44}, g. sg. îſcios 203_3, îſcioy 112_{17}, îſcioi' 399_9, 431_{44}, îſcioie 351_{28}, îſciomis 354_7.

kándžia „zakał, przygana“: n. sg. kándʒia 394_4, 482_{30}, g. sg. kándʒios 128_{46}, kądʒios 394_{15}.

kliáudžia: n. sg. kláudʒia 82_7, kłáudʒes (= kláudʒes) 352_{43}.

kùmsčia: i. sg. kûmſcia 145_{31}, kúmſciomis 160_{49}.

rángčia „kwapienie“: ſu rągczę 473_{23}.

týčia: tîczʒiomis 156_1, tîcʒiomis 173_{40}.

Vókia: g. sg. Wôkios 143_{21}, Wókios 444_{37}, Wôkioie 412_4, Wókioi 444_{12}.

II. dūšià, g. sg. **dūšios**: n. sg. dußiá 51_{45}, 177_{17}, g. sg. dûßios 51_{50}, i. sg. dußiá 8_7, dußiás 100_{36}, 379_{48}, dûßiomis 7_{49}.

dvasià, g. sg. **dvãsios**: n. sg. Dwaſiá $259_{13, 17}$. g. sg. Dwáſios 53_{36}, 250_{11}, 503_{34}, dwâſios 259_{19}, Dwáſioie 259_{14}, dwáſioie 278_{13}, 367_{34}, Dwâſioie 261_{15}; klaidingai dwaſioiá 503_{38}, dwaśių DK 49_{28}.

girià, g. sg. **gìrios**: gîrioi 20_{45}, girioy' 28_{30}, girioi' 67_{17}, girių 7_{17} ‖ girióie 375_{4}

mãrios, -rių: mârių 6_{8}, 7_{43}, 14_{35}, 124_{21}, 521_{12}, 604_{16}, márių 316_{43}, márioſia 78_{24}.

pradžià, g. sg. **prãdžios**: n. sg. pradžiá 98_{42}, 579_{9}. g. sg. prâdžios 7_{38}, 9_{30}, 15_{12}, 16_{41}, 43_{35}, 47_{51}, 98_{10}, 155_{26}, 374_{47}, 563_{18}, 583_{12}, DK 7_{7}, prádžios 86_{10}, prádžių 87_{10}, prádžiomis 318_{22}, 373_{6} ‖ g. sg. prâdžiós 22_{12}, pradžiós DK 3_{16}.

skrynià, g. sg. **skrỹnios**: g. sg. ſkrînios 36_{43}, 140_{7}.

sūdžià, g. sg. **sũdžios**: n. sg. Sudžiá 16_{19}, g. sg. ſúdžios 7_{33}, i. sg. ſudžiá 3_{19}.

valià, g. sg. **vãlios**: g. sg. wálos 175_{19}, wâlos 577_{42}, wâloie 608_{45}, wâloſa 30_{34}.

vilnià, g. sg. **vĩlnios**: wîlnių 14_{36}, wîlniomis 78_{25}.

IV. dejà, -õs: voc. sg. deié 104_{33}, deiá 117_{7}, 298_{28}, acc. sg. déią 214_{8}, ir voc. sg. déia 282_{46}, 533_{17}, déiaǥ 358_{8}.

eilià, -iõs: g. sg. eilós 246_{19}, i. sg. eilá 246_{8}, eilé 246_{17}.

kančià, -iõs: g. sg. kanczios 11_{50}, kąnczios 15_{2}, kanczioié 144_{18}, kanczés 103_{8}, kanczioſe 264_{18}, kanczioſia 548_{12} ‖ g. sg. kânczios 11_{35}, kánczios DK 42_{16}.

minià, -iõs: n. sg. miniá 1_{19}, 181_{38}, minioié 369_{45}, minîomis 4_{37}.

mišià, -iõs: g. sg. Mißiós 445_{14}, Mißiôs 546_{39}, Mißioié 545_{30}.

nuodžià, -iõs: g. sg. nůdžiós 583_{23}, nůdžių 32_{22}, 453_{2}, nůdžiás 443_{48}, 477_{32}, 511_{30}.

skomià, -iõs: g. sg. ſkomiós 138_{5}, 140_{54}, 473_{18}, 555_{18}, 604_{6}, ſkomių 113_{34}.

valdžià, -iõs: g. sg. waldžiós 121_{2}, 520_{48}.

§ 52. Dviskiemeniai *jo*-kamieno daiktavardžiai savo kirčiavimu nesudaro nieko ypatingo, tad bendrai apie juos kalbėti netenka. Atskirai reikia štai ką pastebėti:

Daukšos kalbos duomenimis *įsčia* yra pateisinama; bet šalia jos lyg atrodo galėjus būti ir *įsčià, -iõs, įsčią*: îſciôy' 27_{40}, iſciói 462_{23}, iſciás 428_{15}, iſcioſê 280_{17} (plg. *įsčius* Švėk.). Tačiau šitie pastarieji pavyzdžiai gali būti ir spaudos klaidos.

Kliáudžią gali paliudyti dabartinė *kliáuda* ir *kliáudė* Jž. II 157. Dėl *Vókios* plg. Būga, KS 202.

Pradžià, g. sg. *prãdžios* šiandien rečiau besakoma (pav., Sasn., Mar., Sint., Dus., Tver....); dažniau yra vartojama *pradžià*, *-iõs* KGr. 178, Plaš., Vilk., Bart., Paež., Jurb., Pagr., Švėk., Var., Sed., Slnt., Dov., Ram. (čia ir g. sg. *prãdžios*), Sub., Kup., Kam., Šešt.

Remiantis pavyzdžiais J e i ą k ß c ʒ i ą d ů ſ t e t i é m u s 284_{16} = j e s l i p o ż y c z a c i e t y m, i į ą k ſ c i o m i s d á w e 242_{1} = p o ż y c z y ł, ą n (k) ß c ʒ i o m i s d ů k i t e 284_{19}, galima manyti buvus *ánkščia*, *-ios*, plg. *ankszczia, ôs* Ness. 6.

§ 53. Triskiemenių *jo*-kamieno daiktavardžių man teko pasižymėti tik kelis, būtent:

aĩdija: n. sg. á ł d i i a 78_{40}, â l d i i a 612_{9}, á l d i i o i e 379_{20} ‖ g. sg. a l d i i ó s 289_{39}, a l d i ó i i 377_{12}.

ãtakia „pomsta“: n. sg. â t a k i a 9_{50}, g. sg. â t a k i o s 7_{28}, â t a k i ų 4_{19}, á t a k i ų 178_{10}, 483_{27}, â t a k i o m i ś 94_{32}.

išmonià, -iõs: g. sg. i ß m o n i ó s 82_{11}.

nežadžià, -ãdžios „niemy“: n. sg. n e ʒ a d ʒ i á 117_{31}, 119_{16}, n e ʒ a d ʒ i á 461_{40}, 462_{18}, n e ʒ â d ʒ e i 118_{27}, n e ʒ â d ʒ i ą 318_{27}. n e ʒ á d ʒ i o m i s 320_{25}, n e ʒ â d ʒ i ô m i s 321_{20}.

nuomonià, -iõs: n ů m o n i ų DK 54_{19}.

prãmonia: g. sg. p r á m o n i o s 345_{17}, p r á m o n i ų 289_{49}, p r á m o n i u m p 356_{29}, p r á m o n i o m s 442_{38}, p r â m o n i o m i s 161_{42}.

príemonia: g. sg. p r i é m o n i o s 291_{8}, p r i é m o n i ą 389_{7}.

tėvikščia: t ê w i k ß c ʒ i ą 40_{2}, t é w i k ß c ʒ i o ſ p 50_{16}.

viešpačia: W i é ß p a c ʒ i o m i s 428_{4}.

Daukšos dvejaip kirčiuojama *aĩdija* ir *aldijà*, *-jõs* gali būti kalbos faktas: *aĩdija* esanti pažįstama Jurb., Dov., o *aldijà*, *-õs* Dus., Kam., Link., Ušp., taip pat Dov. ir kt.; plg. Būga, LKŽ 51.

Nuo šiandieninės kalbos skiriasi *išmonià* ir *nuomonià*: jų vietoje dabar visur sako *ìšmonia* ir *núomonia* arba *núomonė*.

Nežadžià, -ãdžios, kad ir reiškia „niemy“, yra paroksitoninis daiktavardis, kuris savo kirčiavimu niekuo nesiskiria nuo *pentìnas, -nai* ir kt., žr. Būga, LKŽ XXXIV.

Viẽšpačia, sprendžiant pagal *viešpatìs, -iẽs* (žr. 121 psl.), gali būti naujadaras vietoje *viešpačià, -iõs*.

k) Triskiementai ir kt. *jo*-kamieno slav. skolinių daiktavardžiai

§ 54. Triskiemeniai ir kt. slav. *jo*-kamieno skoliniai Daukšos kalboje yra itin nepaprasti: atrodo, kad šalia *Marijà, -ijos* tipo gali būti ir *Marijà, -jõs*, pav.:

ambicijà: n. sg. ambiciá 485_{5}.

Anglijà: Angliói 443_{10}, 444_{7}.

biblijà: i. sg. bibliá 474_{49}, Bibliói 217_{49}, Bibliás 218_{5}.

ceremonijà: g. sg. Ceremoniós 321_{8}, Ceremoniás 137_{47}, 205_{11}, DK 28_{17}.

disputacijà: n. sg. diſputaciá 343_{1}, g. sg. diſputaciós 342_{38}.

esencijà: n. sg. eſſentiá 259_{46}, eſſentióie 253_{12}.

evangelijà: n. sg. Ewangeliiá 2_{30}, Ewangeliá 226_{44}, 279_{32}, 413_{6}, g. sg. Ewangeliós 214_{29}, 327_{19}, Ewangelióy' 122_{48}, Ewangelioié 131_{16}, Ewangeliói 281_{34}, Ewangelióie 352_{44} ‖ g. sg. Ewangélios 19_{27}, Ewángelios 19_{2}, 84_{28}, 477_{6}.

Flandrijà: Flandrióie 412_{4}.

Francijà: g. sg. Franciós 456_{2}, Francióie 412_{3}.

fundacijà: fundaciómis 443_{14}.

furijà: g. sg. furiós 418_{11}, i. sg. furiá 9_{32}.

Grecijà: Grecióie 412_{3}.

historijà: n. sg. Hiſtoriá 144_{4},, 401_{17} hiſtoriá 438_{40}, Hiſtoriióie 546_{37}.

Hišpanijà: Hißpaniói 443_{11}, 444_{7}.

hostijà: n. sg. hoſtiá 134_{3}, hoſtîoſe 133_{50}.

komedijà: n. sg. Comediá 273_{31}.

konfesijà: n. sg. Confeſsiá 265_{22}, g. sg. Confeſsiós 373_{23}.

konfuzijà: g. sg. Confuzijós 373_{23}.

lilijà: n. sg. liliá 332_{31}, liliꝙ 332_{18}. liliiés 332_{22}.

liturgijà: g. sg. Liturgiós 546_{42}.

Marijà: n. sg. Mariá 675_{11}, g. sg. Mariós 345_{24}, 435_{34}, 540_{30}, Mariiós DK 11_{15}. i. sg. Mariá 58_{15} ‖ i. sg. Mâria 39_{22}.

mizerijà: miſerióie 335_{1}, miſeriás 147_{29}.
Persijà: Perſiói 455_{50}.
privilijà: g. sg. priwiliós 439_{53}.
procesijà: n. sg. proceſsiá 427_{24}, Proceſſiéi 430_{6}.
propozicijà: n. sg. propoſiciá 343_{39}.
rebelijà: n. sg. rebelliá 311_{19}.
religijà: n. sg. religiá 609_{21}, g. sg. religiós 460_{29}.
relikvijà: reliquiiés 119_{23}, reliquiés 369_{25}.
Samarijà: g. sg. Samariós 326_{21}.
sentencijà: n. sg. ſententiá 295_{2}, g. sg. ſententiós 435_{49} || g. sg. ſenténcios 15_{32}.
sukcesijà: n. sg. ſucceſsiá $460_{7,19}$, ſucceſsiós 460_{46}.
tradicijà: n. sg. tradiciá 455_{21}, tradiciiá 587_{48}.

§ 55. Visi šitie skoliniai, daugiausia per lenkų kalbą iš lotynų kalbos paskolinti, aiškus daiktas, negali būti šitaip pagal originalus kirčiuojami: jų kirčiavimas veikiausiai yra normalizuotas. Kad taip iš tikro galėjo būti, rodo dvi aplinkybės: viena, šie skoliniai yra ne gyvosios, bet raštų kalbos žodžiai, ir antra, gyvosios kalbos skoliniuose atsispindi originalų kirčiavimas, pav.:

garstyčià, -ỹčios: n. sg. garſticʒiá $90_{4,17}$, g. sg. garſtîcʒios 86_{36}, 90_{4}.
gavėnia: g. sg. gawênios 111_{40}, gawênią 108_{42}.
kaznadiejà, -iẽjos: n. sg. kaʒnadieié 301_{24}.
lakonià, -õnios: ł akônion 135_{44}.
nedẽlia: n. sg. nedêla 2_{21}, nedélas 2_{17}, nedêles 127_{32}.
padvarià, -ãrios: acc. sg. padwárią 26_{7}, padwáriofia 39_{28}.
parėdnià, -ẽdnios: parêdnių 100_{41}, 545_{28}, parédnių 286_{24}, parêdnioſe 294_{11}.
pẽtnyčia: n. sg. pêtniczia 179_{32}, pêtnicʒe 213_{32}, pêtniczioy' 111_{10}.
prastyrià, -ỹrios: praſtîrią 135_{43}, i. sg. praſtiriá 136_{1}, praſtîrioń 179_{41}, praſtîriomis 182_{33}.
sklenyčià, -ỹčios: g. sg. ſklenîcʒios 271_{47}.
temnyčià, -ỹčios: temnîcʒiose[a] 18_{33}.
ũlyčia: ûliczion' 278_{3}, úliczių 278_{26} || vlíczių 278_{21}.

vỹlyčia: n. pl. wîlicʒios 365_{8}.

vỹnyčia ir **vynyčià, -ỹčios**: wînniczią 603_{34} || n. sg. winîczia 96_{38}, winîczią 96_{42}, winîcion' 96_{13}.

Visiems šitiems skoliniams nesunku surasti kirčiuojamuosius prototipus, pav.: *garstyčià, -ỹčios* < lenk. *gorczyca* (dėl *-st-* vietoje lenk. *-czy-* žr. SLA 74), *lakonià, -ōnios* < lenk. *łochania, parėdnià, -ėdnios* < gud. *порядня, pėtnyčia* < gud. *пятница, prastyrià, -ỹrios* < gud. *простыря, temnyčià, -ỹčios* < gud. *темнúца, ūlyčia* < gud. *ýлица, vỹlyčia* < gud. *вúлица, vỹnyčia* < gud. *вúнница*, bet *vynyčià, -ỹčios* < lenk. *winnica* ir kt. Šiandien kaikurie iš šitų skolinių turi jau kitokius kirčius ir net kitokias priegaides; pav., *garstýčios* (arba *garsvýčios*), *sklẽnyčia* Sub. ir kt. Plg. dar *vaĩskas* Vkš. || *váiskas* Sub., Kup., *zeĩkolas* K 512 || *zérkolas* Sub., Kup. ir kt.

Gal būt, galutinai nenusistovėjusį kirtį dar rodo ir Daukšos *bažnyčia*: n. sg. Baʒnîczia 205_{6}, 224_{13}, 314_{24}, baʒnîczia 443_{21}, 546_{40}, baʒnîcʒion' 98_{26}, Baʒnîcʒioń 314_{25} || n. sg. Baʒnįczîa 224_{5}, baʒnįczią 467_{14}, g. sg. baʒnįczios 443_{24}, baʒniczîoi' 180_{41}, Baʒnįczioié 314_{24}, Baʒnįczióie 430_{44}, baʒnįczioią 494_{49}, Baʒniczión' 314_{16}. Šitos formos rodo buvus Daukšos kalboje *bažnýčia* ir *bažnyčià, -iõs*. Ar dar ir **bãžnyčia* yra buvus, yra abejotina; bet vis dėlto plg. n. sg. Báʒnįczia 459_{46}, g. sg. báʒnįczios 468_{32}, 470_{17}, báʒniczion' 472_{27}, nors tai lengvai gali būti ir spaudos klaidos.

Sulig Daukšos duomenimis gali būti *bestijà* ir *bẽstija*: n. sg. beĩtią 339_{15}, beĩtîia 583_{19}, beĩtiás 277_{29}, beĩtiiés 331_{49} || béĩtiių 610_{9}. Iš šiandieninės kalbos man yra žinoma tik *bẽstija* Sub., Kup. ir *bestìja* K 46.

Jei ne spaudos klaida, tai perkeltą kirtį gali turėti kôpiczią 518_{39}. Šalia g. pl. ßpitôlų 340_{6} veikiau klaida yra g. pl. ßpitolú 540_{54} vietoje ßpitólų (= *špitõlių*) nuo *špitolià, -õlios,* plg. ßpitolomus 492_{37}.

Pãznonia (: Páʒnonioi 265_{37}), jei tai yra kalbos faktas, veikiausiai savo kirtį turi iš lenk. Poznań.

Acc. sg. excómmunicacią 470_{7} veikiausiai yra klaidingai kirčiuojamas.

I) Dviskiemeniai *é*-kamieno daiktavardžiai

§ 56. Dviskiemenių *é*-kamieno daiktavardžių pavyzdžių yra man pavykė rasti nevisoms grupėms vienodai, būtent:

I. **áuklė**: áukłemus 263_{45}.

báimė: g. sg. báimės 14_{43}, 250_{5}, bâimeſp 147_{25}, báimeia 12_{10}, báimeie 367_{3} || baiméia 524_{13}. baiméie 579_{20}.

dùlkė: n. sg. dúlke 255_{12}, acc. pl. dúlkes 581_{28}.

méilė: n. sg. mêiłe 103_{34}, 176_{48}, g. sg. mêiłes 526_{23}, méiłeſp 147_{25}, méiłesp 344_{13}, méiłeie 82_{17}, 100_{15}, méileie 103_{34}, méiłeia 481_{8}, 607_{45} || n. sg. meiłé 176_{53}, g. sg. meiłés $526_{10, 26}$, 615_{7}, meiłéie 566_{21}, meiłéia 596_{42}.

néndrė: g. sg. nę́ndres 173_{13}, i. sg. nę́ndre 168_{33}.

rýkštė: i. sg. rîkßte 312_{52}, rîkßteie 399_{47}.

sáulė: n. sg. ſáułe 180_{31}, ſáułeie 134_{2} || n. sg. ſaułé 593_{39}.

smárvė: ſmârwe 527_{7}, 582_{42}, g. sg. ſmárwes 379_{40}, ſmárweie 431_{22} || g. sg. ſmarwés 558_{1}, ſmarwéia 583_{18}.

šlóvė: n. sg. ßłówe 82_{24}, 183_{7}, g. sg. ßłówes 50_{5}, 72_{8}, 145_{12}, ßłóweś 295_{47} || g. sg. ßłowés 7_{1}.

téisė: téiſeie 365_{32}.

II. **kãlė**: n. sg. káłe 116_{9}.

kaĩtė: n. sg. kâłte 360_{3}, nekâlte 160_{43}, ne kâłte 610_{32}, g. sg. kâłtes 130_{45}, kâltes 199_{13}, ne kâłtes 104_{40}, 167_{25}, nekáłtes 394_{17}, acc. pl. kaltés 15_{14}, kałtés 169_{20}, 183_{27}.

laĩvė: n. sg. łáiwe 78_{25}.

rõžė: n. sg. rôʒe 332_{33}, g. sg. rôʒes 332_{35}, róʒemis 101_{8}.

šveñtė: ßwénteie 175_{47}, ßwę́temis 1_{32}, ßwę́nteſe 293_{47}.

traĩcė: n. sg. Trâice 406_{22}, Tráiceie 323_{19} || Traiceié 269_{32}.

vĩrvė: wîrwemis $157_{8, 15}$.

žẽmė: g. sg. ʒémes 230_{3}, 353_{7}, ʒémeia 26_{48}, ʒêmeie 185_{21}, 194_{5}.

žvãkė: n. sg. ʒwâke $560_{2, 36}$, g. sg. ʒwâkes 595_{35}, ʒwákemis 578_{34}.

III. **versmẽ, -ẽs, vérsmę**: n. sg. werſmé 134_{20}, 198_{44}, g. sg. werſmés 34_{43}, 36_{52}, 285_{27}, 559_{50}, i. sg. wêrſme 126_{14}, 432_{7}, werſmeié 268_{2}, werſmių 622_{14} || g. sg. wêrſmes 559_{47}.

IV. **dailẽ- -ẽs**: n. sg. daiłé 165_{19}, 396_{39}, DK 44_{3}.

draugẽ, -ẽs „towarzystwo“: g. sg. draugés 65_{50}, 491_{5}, draugéie 66_{3} || n. sg. drâuge 281_{16}.

duobẽ, -ẽs: n. sg. důbé 29_{40}, g. sg. dů bés 339_{13}, acc. pl. důbés 30_{34}.

garbẽ, ẽs: n. sg. garbé 82_{23}, g. sg. garbés 542_{4}, 617_{29}, i. sg. garbé 74_{32}, 214_{54}, 230_{2}, 310_{11}, garbeié 66_{52}, 369_{26}, garbéie 74_{11}, garbeiá 494_{45}, acc. pl. garbés 15_{1}, 572_{31} || n. sg. gârbe 541_{41}, g. sg. gárbes 64_{37}, gârbes $615_{8, 15}$, i. sg. gârbe 618_{2}, l. sg. gârbei' 253_{9}.

grausmẽ, -ẽs: g. sg. grauſmés 184_{18}, grauſméie 65_{31}, grauſmêie[a] DK 26_{21} || i. sg. grâuſme DK 40_{29}, grâuſmių 542_{35}.

kandẽ, -ẽs: n. sg. kandé 525_{22}, n. pl. kąndes 242_{51}, kándes 391_{30}.

liaupsẽ, -ẽs: n. sg. laupſé 67_{41}, g. sg. laupſés 75_{36}, laupſéſp 256_{27}, i. sg. laupſé 74_{32} || n. sg. lâupſe 226_{29}, láupſe 390_{18}, 491_{13}, 608_{49}.

miẽlės, -lių: acc. pl. miełés 95_{41}.

našlẽ, -ẽs: n. sg. naßłé 525_{45}, g. sg. naßłés 49_{36}, 337_{41}, 525_{29}, naßlų 69_{7} || n. sg. nâßłe 186_{53}, g. sg. náßłes 53_{10}.

prekẽ (prakẽ), -ẽs: g. sg. prekés 350_{33}, 381_{11}, prakés 383_{26}, 526_{32}, prakių 314_{27}, 353_{27}, prakémis 572_{20}, prakêſe 295_{44}.

slaptẽ, -ẽs: n. sg. ſłapté 35_{4}, ſłaptê 610_{40}, g. sg. ſłaptés 38_{34}, $144_{22, 26}$, ſłaptų 91_{42}, acc. pl. ſłaptés 98_{34}.

sterblẽ, -ẽs: n. sg. ſterbłé 369_{50}, g. sg. ſterbłés $369_{16, 22}$.

vežẽ, -ẽs „wieża“: n. sg. weʒé 82_{2}, weʒių 455_{17}, acc. pl. weʒés 255_{34}.

žievẽ, -ẽs: n. sg. ʒiewé 396_{4}.

žymẽ, -ẽs: n. sg. ʒ́imé 247_{5}, g. sg. ʒ́imés 28_{44}, 195_{46}, i. sg. ʒ́imé 193_{9}, ʒ́imemîs 249_{42}.

žolẽ, -ẽs: n. sg. ʒ́ołé 84_{13}, 369_{43}, ʒ́olų́ 87_{38} ‖ n. sg. ʒ́ółe 585_{36}.

žvaizdẽ, -ẽs: n. sg. ʒ́wayʒdé 41_{51}, 59_{46}, ʒ́waiʒ́dé 400_{6}, g. sg. ʒ́waiʒdés 346_{5}, ʒ́waiʒdês 400_{19}, ʒ́waiʒdʒių́ 14_{10}, ʒ́waiʒdémis 521_{5} ‖ n. sg. ʒ́wáyʒde 59_{17}.

Dėl duomenų stokos nevisai aišku kirčio vieta ar priegaidė šių žodžių:

buklė: acc. pl. buklés 228_{20}.

lopė „pochodnia“: g. sg. łópes 616_{13}.

žosmė „usta, mowa“: n. sg. ʒ́óſme 464_{50}, acc. sg. ʒ́óſmę 236_{12}, ʒ́óſmeſṗ 321_{23}.

Lopė, kaip rodo dabartinis *lópė* „prakuras“ Jž. I 173 s. v. atžiebti ir lat. *lãpa* „žibintas, dervokšnis“, veikiausiai yra turėjusi akūtinę šaknį, būtent — *lópė*.

Žosmė galėtų būti *žõsmė* šalia *įžóstu*, *apžódau* KZ LII 259 (plg. *dẽmę* : *dė́ti*) arba *žósmė* (plg. *vérsmę* : *vérdu*, *virti*).

§ 57. Iš I grupės daiktavardžių pirmiausia krinta į akį dvejybinės lytys: *báimė* ‖ **baimẽ*, *méilė* ‖ **meilẽ*, *sáulė* ‖ **saulẽ*, *šlóvė* ‖ *šlovẽ*. Iš šių antrinių lyčių šiandien geriau yra pažįstama *šlovẽ*, acc. *šlóvę* Šešt., Vilk., Jaun. Gr. 103 šalia *šlóvė* Švėk., Kv., Darg., Slnt., Sed., Pl., Var., Dov. (plg. serb. *slȁva*).

Taip pat, sprendžiant pagal subatėnų *mɛĩ·ła.*, acc. sg. *mɛĩ·łы* <**meilẽ* ar **meĩlė*, Daukšos kalboje irgi galėjo būti **meilẽ*, acc. sg. *méilę* lygiai taip pat, kaip kad šiandien yra *séilė* Kv. šalia *seilẽ*, *séilę* Dus., Jūž. (Jaun. Gr. 103, 197), Tver. ‖ *seilẽ* (ar *seĩlė*) Sub. (plg. lat. *saîlas* : *sèiles*). Lygia dalia yra galima ir **baimẽ*, *báimę*. Bet ar iš tikro šalia *sáulė* yra dar buvusi **saulẽ*, sunku pasakyti; bent to nerodo dabartinės tarmės.

Toliau savo kirčiavimu yra didžiai charakteringi žodžiai *kãlė*, *kal̃tė*, *rõžė* ir *vir̃vė*, taip pat *garbẽ*, *gar̃bę* ir *duobẽ*, *duõbę*, nes šiandien jų plotas gana nepaprastai suskirstytas, būtent: *kãlė* Sn., Šešt., Kalv., KGr. 186, Pagr., Švėk., Pl., Sed., Slnt., Darb., Tv., Jaun. Gr. 103, Rim. ‖ *kalẽ*, *-ẽs* Plaš., Vilk., Bart., Paež., Mar., Sint., Ser., Plok., Jurb., Šiaul., Dov., Vab., Smil., Sub., Kup., Kam.

ir kt.; *kaĩtė* Vilk, Paež., Sint., Plok., Jurb., Dov., Ram., Sub., Kup., Kam., Šešt. || *kaltė̃* KGr. 185, Švėk., Pl., Sed., Slnt., Šešt.; *rõžė* Paež., Sint., Plok. || *rožė̃, -ẽs* KGr. 185, Sub., Kup.; *viřvė* Padov., Ser., Pagr., Švėk., Pl., Šiaul., Dov., Ram., Vab., Sub., Kup., Sv., Kam., Dus., Tver || *virvė̃, -ẽs* Vilk., Bart., Paež., Sint., Jurb. Beveik tose pat vietose sutinkame *duobė̃, duõbę* KGr. 185, Plaš., Virb., Vilk., Bart., Šešt., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Pl., Slnt., Darb., Jaun. Gr. 103 ir *garbė̃, gařbę* KGr. 185, Plaš., Vkš., Naum., Virb., Vilk., Bart., Šešt., Paež., Mar., Sint., Ser., Jurb., Švėk., Kv., Pl., Slnt., Darb., Šiaul., Dov. || *duobė̃, dúobę* Šiaul., Dov., Ram., Sub., Kup., Kam., Dus. ir *garbė̃, gárbę* Pagr., Šiaul., Ram., Vab., Sub., Kup. ir kt. Plg. dar *kalvė̃, kaĩvę* Sint., Plok., || *kalvė̃, kálvę* Tver., *kálvė* KGr. 137, Sub., Kup.; *kandė̃, kañdę* Šešt., K 165, Plaš. (ir *kandìs, -iẽs, kañdį* KGr. 196, Vilk., Bart., Pagr., Švėk., Slnt.) || *kándė* Sed., Dov., Ram., Sub., Kup., Kam.; *šlovė̃, šlõvę* KGr. 185., Plaš., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Šiaul. || *šlóvė* (žr. augščiau); *versmė̃, veřsmę* KGr. 186, Plaš., Vilk., Bart., Šešt., Paež., Sint., Jurb., Šiaul. || *versmė̃, vérsmę* Švėk., Sed., Sub., Kup., Sv., Kam.; bet *gerklė̃, geřklę, varškė̃, vařškę* KGr. 185, Prien., Endr., Kv., Slnt., o *gerklė̃, gérklę, varškė̃, várškę* Naum., Virb., Sint., Plok., Sub., Kup., Dus. ir kt. Taigi šiuo atveju Daukša yra artimesnis žemaičiams ir vak. augštaičiams, kaip ryt. augštaičiams.

m) Triskiemeniai ir kt. *ė*-kamieno daiktavardžiai

§ 58. Šios rūšies daiktavardžių kiekvienos grupės yra paminėtini šie atstovai:

I. **būstimė** „istnosć“: n. sg. bûſtime 133_{23}, 259_{29}, g. sg. búſtimes 450_{39}, 473_{48}, búſtmeia 387_{40} || n. sg. buſtimė̃ 467_{42}.

gìltinė: n. sg. gîltine 99_{4}, g. sg. gîltines 127_{35}, 150_{49}, 151_{8}.

ýpatinė „osoba“: g. sg. îpatines 169_{50}, i. sg. îpatine 133_{24}, 139_{38}, îpatinių 427_{23}, îpatinemis 136_{23}.

kaĩmenė: n. sg. kâimene 611_{24}, g. sg. káimenes 83_{47}, acc. pl. kâimenes 611_{23}.

kártuvės, -vių: kârtuwių 621_{47}.

káukolė: g. sg. káukołes 159_{26}, DK 57_5.

martuvė „śmierć“: mártuweĺp 184_7.

mėlynė „siność“: mélinių 169_4.

pópiežė: n. sg. Pópieže 85_{43}.

vãkarinė „vakarienė“: g. sg. wákarines 143_{25}, acc. pl. wâkarines 140_{34}.

II. **ašutinẽ**. **-ẽs** „włosiennica“: aßutineiá 20_{37} || i. sg. aßutiné 575_3.

giminẽ, **-ẽs**: g. sg. giminés 358_{13}, 487_{21}, 524_{29}, gimineié 334_{46}.

kalinẽ, **-ẽs** „ciemnica“: n. sg. kaliné 18_{24}, g. sg. kalinés 404_6.

kirmėlẽ, **-ẽs**: n. sg. kirmełé 170_{28}, 255_{12}, voc. sg. kîrmeła 131_8 ir Kirmełé 151_{51}, kirmelų 11_{20}.

padermẽ, **-ẽs**: n. sg. padermé 483_9, g. sg. padermés 472_{42}, padérmés 28_{34} || g. sg. padérmes 504_{32}, padérmę 622_{51}.

pakampẽ, **-ẽs**: n. sg. pakampé 444_{10}, i. sg. pâkampe 88_{25}, acc. pl. pákampes 32_{35}, pakampemís 71_{34}, pakąmpéĺń 247_{24}.

paslaptẽ, **-ẽs**: paĺłapteiá DK 44_8.

praustuvẽ, **-ẽs**: l. sg. prauĺtuwéi' 255_{21} || l. sg. práuĺtuwei 573_2.

siutilmẽ, **-ẽs** „szaleństwo“: n. sg. ĺiutilmé 101_{16}, 332_{10}, 344_{44}, 422_2 || n. sg. ĺiútilme 295_1.

vilktinẽ, **-ẽs** „niewód“: wilktinémus 526_1.

III. **alkūnė**: ałkûnių 427_3.

antkálnė: acc. pl. antkálnes 612_{32}.

gimdývė: n. sg. gimdîwe 539_{28}, g. sg. gimdîwes 540_{48}.

malónė: i. sg. małône 3_{37}, małóne 453_{41}, małônių 134_{20}.

pakálnė: acc. pl. pakálnes 9_{18}.

pūstýnė: acc. pl. puĺtînes 288_{39}.

tarnáitė: n. sg. tarnáite 442_3, acc. sg. tarnnáitę 546_{33}, i. sg. tarnáite 591_{45}, tarnáiteie 396_{52}.

IV. **girtuõklė**: i. sg. girtůkłé 366_{6}.
medeĩnė: acc. pl. Medeinės DK 24_{25}.
negãlė: n. sg. negâłe 169_{52}, 357_{15}.
pardõstė „targ“: g. sg. pardóſtes 156_{9}.
reikmẽnė: g. sg. reikmęnes 293_{28}, acc. sg. reikméne 309_{1}.
senãtvė: g. sg. ſenátwes 490_{44}, ſenâtweie 95_{30}, l. sg. ſenátwei 441_{47}.

§ 59. Savo kirčiavimu šiandien ypač svyruoja šie daiktavardžiai: *gìltinė* Švėk., Pl., Var., Sed., SInt., Darb., Kv., Jaun. Gr. 105, Šiaul., Dov., Ram., Vab., Sub., Kup., Kam., Sv., Dus., Tver., *kaĩmenė* Šešt., KGr. 189, Jaun. Gr. 104, *káukolė* KGr. 174, Plaš., Švėk., Kv., Mos., Pl., Sed., SInt., Darb., Šiaul., *mẽlynė* „Bläue, ein blauer Fleck“ KGr. 189, K 249, *padermẽ* Vilk., Bart., Paež., Sint., Švėk., Sed., Šiaul., Kup., Kam., Šešt., *pakampẽ* Švėk., Šiaul., *praustuvẽ* KGr. 328, Jurb., Pagr., Sed., SInt., Šiaul., Kup., Kam., Šešt., *antkálnė* Švėk., *pakálnė* Jurb., Švėk., Pl., SInt., Darb., Šiaul., Dov., *negãlė* Bart., Švėk., SInt., Tver. Jų vietoje yra sakoma ir *giltinẽ* KGr. 190, Vilk., Bart., Paež., Mar., Sint., Ser., Jurb., Pagr. (šalia *gìltinė*), Šešt., *kaiminẽ* Bart., Sint., *pãdermė* Jurb., *pakámpė* Plaš., Vilk., Bart., Paež., Mar., Sint., Ser., Jurb., Šešt. (kitur dar *pakámpis* Pagr., Ram. ir *pakamp̃is* Dov., *pakamp̃ė* Sed.), *praũstuvė* Plaš. ir *praustùvė* Bart., Paež., *añtkalnė* Vilk., Bart., Sint., Ser., Jurb. (ir *ántkalnis* SInt.), *pakaĩnė* Vilk., Bart., Paež., Mar., Pagr., Ram., Kup., Šešt., *nẽgalė* Paež., Sint., Jurb., Sed., Dov., Šiaul., Kam., Šešt., *reikmẽnė* Skap. || *reikmenẽ, -ẽs* K 350 ir *reĩkmenė* Šešt.

Kurie iš šių žodžių yra senoviškai kirčiuojami, o kurie naujoviškai, dabar nebevisai yra aišku. Pav., *ýpatinė*, *mẽlynė*, *tẽviškė*, *vãkarinė*, taip pat *káukolė*, kuri, kaip ir šiauliečių *káukolas*, veikiausiai su priesaga *-lė-* yra sudaryta **káukā* || *káukė*, gali turėti išlaikę pirminę pagrindinių žodžių kirčio vietą. Bet *praustuvẽ, -ẽs, praũstuvę* pagal *nepraũsia, praũsiąs* ir kt. jau yra laikytina naujadaru vietoje **praũstuvė* (plg. praúſtuwe Qu.[3] 841); žr. Būga, LKŽ XLVI.

Iš kitos pusės vargiai yra senoviniai veldiniai *antkálnė* ir *pakálnė*: tai veikiausiai yra, kaip Spechtas, LM II 39 mano, naujada-

rai, analogiškai pagal *kálnas* kilę iš **antkaĩnė* ir *pakaĩnė*, t. y. čia seniau metatonijos keliu antriniai vediniai savo priegaide dažnai skirdavosi nuo pagrindinių žodžių; plg. dar *padángės* KGr. 190: *dangùs, dañgų, pakrántė* Naum.: *krañtas*, lat. *pagulĩte* „palovis": *gùlta* „lova" ir kt., žr. Būga, KZ LI 129. Bet dabar daug kur šitie senoviniai dariniai yra jau išnykę: vienur jų vietoje yra atsiradę naujadarai, o kitur reikšminiam skirtui žymėtí jie yra vartojami šalia naujadarų; pav., *pakálnė* daiktais yra „vieta prie pat kalno, Bergwand, Abhang, clivus montis", o *pakaĩnė* „vieta toliau nuo kalno, lyguma, Talwand, vallis" Sint., Kup., Anyk. (Baranauskas, Arch. Phil. II 84), Girdž. ir kt. Plg. dar *pastógė* Ser., Endr., bet *panõsė* Ser., *pãnosė* Endr.; *paklúonė, pasúolė* Prien., Sint., bet *ùžkluonė* Sint., *patìltė* Sub., Kup. (plg. lat. *patiĩte*) ir kt.

§ 60. Visai nuo dabartinės kalbos skiriasi *medžioklẽ* (: m e d ʒ i o k l é ĩ i a 582_{29}) ir *nuodėmẽ, -ẽs* (: g. sg. n ů d e m é s 54_{29}, 395_{30}, n ů d e m ês DK 11_{29}, n ů d e m é ĩ p 255_{13}, n ů d e m é ĩ p 570_{19}, n ů d e m i ų̃ 28_{52}, 29_{2}, 74_{43}, 105_{17}, 230_{5}, 248_{17}, DK 38_{21}, 42_{13}, n ů d e m ĩ ų 185_{25}): dabar jų vietoje tesakoma *medžiõklė* ir *núodėmė*. Daukšos *medžioklẽ*, jei l. sg. *medžioklėse* yra tikras kalbos faktas, galėtume sulyginti su ryt. augšt. *baidyklẽ, -ẽs, baidýklę* Sub., Dus. ‖ *baidỹklė* K 36, Virb., Sint.

Sprendžiant iš duomenų, reikia manyti Daukšos kalboje buvus ne *nuodėmẽ, -ẽs, núodėmę*, bet veikiau *nuodėmẽ, -ẽs, nuodémę*: tai rodo galėjus būti tokie žodžiai, kaip antai: *velėnà, -õs, velė́ną* (žr. 47 psl.), *ekė́čios, -čių̃* KGr. 181, *akė́čios, -čių̃* Sub., Kup., *nuodė́gulỹs, nuodė́gulį* ir kt. O šalia *nuodėmẽ* galėjo būti ir naujadaras **nuodémė* (: n. sg. n ů d é m e 129_{19}, n ů d é m i ų 293_{10}, 325_{47}, 573_{2}), kaip kad šalia *velėnà* yra *velė́na* arba šalia *krikščionìs, -iẽs, krikščiónį* bei *nuodė́gulỹs, nuodė́gulį* pasitaiko *krikščiónis* ir *nuodė́gulis*.

Pagaliau tenka dar paminėti keli daiktavardžiai, kurių neaiški yra priesaginė priegaidė, būtent: *dilgynė* (: d i l g î n e m i s 96_{43}), *lipynė* (: l i p î n e m i s 270_{40}), *veizdyklė* „widziadło" (: g. sg. w e i ʒ d î k ł e s 176_{11}) ir *volyklė* „kalisko" (: acc. sg. w o l î k ł ę 188_{34}). Pagal *pūstýnė* galėtų būti *dilgýnė* ir *lipýnė*: ši priesaga ir dabar dar taip yra kirčiuojama (pav., Sub., Kup. ir kt.) šalia vak. augšt. *dilgỹnė* (pav., KGr. 188) ir kt.; plg. *nakvýnė* KGr. 189.

Jaun. Gr. 104, Sub., Kup. ir kt., taip pat vak. augšt. *piktỹbė, mergỹtė* ir žem. bei ryt. augšt. *piktýbė, mergýtė.*

l. sg. g i m dî w e 47_{46} veikiausiai rodo buvus Daukšos kalboje *gimdývę*; bet ar n. sg. yra buvęs **gimdyvẽ* (: n. sg. g i m diwé DK 11_3), tenka abejoti.

Daukšos voc. sg. *kiřmėle* ir *kirmėlè* (ar *kirmėlė*) gali būti kalbos faktas, plg. voc. sg. *pelenè, velinè* (žr. 46 psl.) ir *širdele* Merk., *bóbute* Švėk. ir kt.; plg. Loewe, KZ LI 86.

n) Daiktavardžiai su priesagomis *-ystė (-ysta), -iškė* ir *-ybė.*

§ 61. Šitos rūšies daiktavardžiai Daukšos kalboje yra dvejaip kirčiuojami: vieni dar turi, kad ir nebevisur, šakninį, o kiti priesaginį kirtį. Štai daiktavardžiai su priesaga *-ystė (-ysta)*:

I. **apãštalystė**: g. sg. A p â ß t a l i ſ t e s 622_{37}.

beñdrystė: g. sg. b ę d r i ſ t e s 234_{20}, 339_{37}, acc. sg. b ę d r i ſ t ę 349_{26}, DK 13_{31}, i. sg. b ę d r i ſ t e 453_{41} || n. sg. b ę n d r î ſ t e 348_4, g. sg. b ę d r î ſ t e s 371_{18}, 605_{16}.

bérnystė: g. sg. b é r n i ſ t e s 28_{35}.

býskupystė: g. sg. B î ſ k u p i ſ t e s 612_8.

brólystė: b r ô l i ſ t e n' 200_{54}.

ciesorystė: g. sg. C i é ſ o r i ſ t e s 459_{28}.

jáunystė: g. sg. i á u n i ſ t e s 64_{43}.

karãlystė: n. sg: k a r á l i ſ t e 367_{44}, g. sg. k a r á l i ſ t o s 459_{15}, k a r á l i ſ t ę 32_{14}, k a r â l i ſ t e i e 556_{25}, k a r á l i ſ t o i a 482_{40}, k a r á l i ſ t o n' 171_{22} || n. sg. k a r a l i ſ t á 27_9, 469_{43}, 483_3, k a r a l î ſ t e 272_{18}, g. sg. K a r a l î ſ t e^a s 3_{54}, k a r a l î ſ t e s 104_{42}, i. sg. k a r a l i ſ t é 104_{18}.

mielašir̃dystė: g. sg. m î e ł a ß i r d i ſ t e s DK 60_{11} || m i e ł a ß i r d î ſ t e ſ p 281_{48}.

móterystė: g. sg. m ó t e r i ſ t e s 624_9 || n. sg. m o t e r i ſ t á 304_{34}, g. sg. m o t e r î ſ t e s 68_{30}, 112_{39}, 277_{22}, i. sg. m o t e r i ſ t é 219_{11}.

nõbažnystė: g. sg. n ó b a ʒ n i ſ t e s 304_4.

pópiežystė: n. sg. P ó p i e ʒ i ſ t e 302_{31}, P ó p i e ʒ i ſ t e i e 84_{19}, P ó p i e ʒ i ſ t o i 19_{30}.

príetelystė: g. sg. priétéliſtes 238_{49}.

stórastystė: Stóraſtiſtą 307_{33}, acc. pl. Stôraſtiſtes 3_{54}, Stóraſtiſtas 484_{16}.

tijūnystė: g. sg. tiûniſtes 305_{18} || g. sg. tiiunîſtes 307_{51}.

válnystė (plg. *válnysta* Naum.): g. sg. wálniſtes 366_{24}, 424_{45}, wálniſtę 365_{43}, acc. pl. wálniſtes 276_{47}.

žmogystė: g. sg. ʒmógiſtes 450_{24}, 604_{35}, ʒmôgiſtę 604_{25}, ʒmógiſtą 53_{7} || g. sg. ʒmogîſtes 150_{44}, ʒmogîſtę 128_{2}, i. sg. ʒmogiſté 133_{26}, ʒmogîſteie 126_{49}, 323_{13}.

II. **dievỹstė (-ystà)**: n. sg. Diewiſtá 257_{17}, i. sg. Diewiſté 51_{19}, Diewîſtoie 253_{16}.

draugỹstė: g. sg. draugîſtes 71_{5}, 280_{53}, draugîſtę 214_{45}.

kunigỹstė: kunigîſte 27_{14}, g. sg. kunigîſtes 75_{47}.

latrỹstė: łatrîſtemis 200_{4}.

mergỹstė: g. sg. mergîſtes 542_{17}, 565_{28}, 614_{24}, l. sg. mergîſtoi 441_{26}.

našlỹstė: g. sg. naßlîſtes 68_{31}.

pranašỹstė: g. sg. pranaßîſtes 20_{40}.

ubagỹstė: g. sg. vbagîſtes 425_{6}.

vagỹstė: n. pl. wagîſtes 125_{50}, wagîſtemis 126_{12}.

vergỹstė: g. sg. wergîſtes 2_{39}, wergîſteie 94_{34}, 114_{44}.

vienỹstė: wienîſteie 289_{41}, wienîſteſp 276_{54}.

viešpatỹstė: g. sg. wießpatîſtes 586_{38}.

§ 62. Daiktavardžiai su priesaga *-iškė* yra kirčiuojami, kaip ir su priesaga *-ystė*:

bernìškė: g. sg. bernîßkes 65_{7}, 580_{29}, bernîßkeie 64_{4}, 267_{1}, 417_{19}.

móteriškė: n. sg. Móteriße 626_{17}, g. sg. móterißkes 441_{49}, môterißkę 371_{35} || moteriîßkę 140_{4}, 399_{29}, voc. sg. moteriîße 114_{4} ir Moterißkê 159_{1}, i. sg. moterįßké 291_{25}, acc. pl. moterißkiás 484_{48}.

tẽviškė: g. sg. téwißkes 207_{13}, acc. sg. téwißkę 532_{29}.

Dabartinėje kalboje vietoje *móteriškė* bėra sakoma tik *moterìškė*. Bet šakninio tos rūšies darinių kirčiavimo pėdsakų dar ir dabar galime rasti, pav.: *dvãriškis* Jž. I 558 s. v. įsitėmyti *káimiškis* Vel., *kálniškis* „kálninis; kalnų gyventojas“ Slnt. (Jž. II

21) ir kt. Šitų *-iškia-* kamienų paprastų arba sudaiktavardėjusių būdvardžių kirčio vieta nuo šaknies į priešpaskutinį skiemenį neseniai yra pradėta kelti lygiai taip pat, kaip ir žodžiuose *gyslõtis — gýslotas : gýsla, vilnõnis — vìlnonas : vìlna* ir kt.

§ 63. Šaknyje kirčiuojamų daiktavardžių su priesaga *-ybė* yra Daukšos kalboje irgi apsčiai užsilikusių, būtent:

bjaũrybė: n. pl. biáuribes 488_{21}, biaúribiumþ 206_{27} || n. sg. bieurîbe 118_{38}, g. sg. bieurîbes 293_{19}, bieurîbes 573_{11}, biaurîbę 117_{20}, i. sg. bieurîbe 104_{20}, biaurîbeſe 188_{31}.

drąsybė: drąſibę DK 47_{29}.

kañtrybė: n. sg. kątribe DK 33_{13}.

rũstybė: n. sg. rûſtibe 586_{21}, g. sg. rúſtibes 8_{51}, 73_{1}, rûſtibes 55_{48}, 100_{2}, 129_{47}, 307_{49}, 396_{13}, rûſtıbę 94_{38}, rûſtibeie 327_{17}, rûſtibių 147_{36}, rûſtibeſſe 188_{32} || n. sg. ruſtîbe DK 29_{1}, g. sg. ruſtíbes 8_{32}, 32_{41}.

suñkybė: ſúkibeſe 416_{24}, ſúkibeſſe DK 52_{27} || acc. pl. ſukîbes 183_{17}.

šviẽsybė: ßwiéſibę 45_{23} || n. sg. ßwiesîbe 244_{10}.

támsybė: támſibių 5_{3}, acc. pl. támſibes 14_{11}, tám - bés 352_{39} || tamsîbių 244_{2}, acc. pl. tamſîbes 73_{30}, tamsîbes 385_{44}, tamsîbemis 558_{20}.

válnybė: g. sg. wálnibes 331_{18}, 411_{19} || n. sg. walnîbe 610_{32}, g. sg. walnîbes 519_{22}.

víenybė: wiénibę 278_{9}, i. sg. wiénibe 573_{33}, wiénibeia 542_{35}, wiénįben' 207_{47}, wiénîbeſþ 282_{42} || n. sg. wienîbe 3_{15}, 239_{15}, 611_{35}, g. sg. wienîbes 276_{51}, 576_{1}, wienîben' 207_{52}.

výresnybė: g. sg. wîreſnibes 147_{16}, 193_{54}, wîreſnibei 75_{42}, wîreſnįbę 191_{41}, n. pl. wîreſnibes 382_{34}, acc. pl. wîreſnibeś 50_{46} || g. sg. wireſnîbes 533_{44}, 542_{48}, acc. pl. wireſnîbes 586_{40}.

Su priesaginiu kirčiu yra šiokių daiktavardžių:

augštýbė: n. sg. augßtîbe 230_{34}, 526_{29}, g. sg. augßtîbes 311_{22}, 595_{19}, aukßtíbes 482_{36}, augßtîbeſse 38_{21} || áugßtibeſe 409_{10}.

artimýbė: g. sg. artimîbes 28_{35}, 623_{2}.

galýbė: g. sg. galîbes 39_{42}, 436_{6}, i. sg. galîbe^{a} 3_{16}, 15_{36}, galîbe 119_{12}, 228_{47}.

gerýbė: n. sg. gerîbe 430_{25}, acc. pl. gerîbes 4_{36}, 57_{28}, 362_{33}.

girtýbė: n. sg. girtîbe 114_{42}, i. sg. girtîbe 341_{31}, girtîbių 100_{42}, 273_{44}, girtîbių 620_{19}, acc. pl. girtîbes 72_{40}.

jaunýbė: n. sg. iaunîbe 306_{30}, iaunîbeia 10_{27}, iaunîbeie 65_{9}.

linksmýbė: n. sg. lįkſmîbe 188_{6}, i. sg. lįkſmîbe 100_{5}, lįnkſmîbe 275_{8}, 572_{24}, acc. pl. linkſmîbes 214_{51}, lįkſmîbes 238_{10}.

piktýbė: n. sg. piktîbe 165_{25}, 168_{4}, piktîbių 109_{24}, 382_{44}, acc. pl. piktîbes 151_{22}, 170_{39}, piktîbeſſe 610_{34}.

pirmýbė: i. sg. pirmîbe 611_{17}.

sargýbė: n. sg. ſargîbe 48_{15}, g. sg. ſargîbes 521_{29}, acc. sg. ſargîbę 555_{27}.

silpnýbė: acc. pl. ſiłpnîbes 151_{12}.

šventýbė: i. sg. ßwęntîbe 233_{49}, l. sg. ßwentîbei 162_{50}.

teisýbė: g. sg. teisîbes 293_{20}, 535_{4}, acc. sg. teisîbę 165_{49}, i. sg. teisîbe 586_{40}, teisîbeie 162_{50}, 314_{13}.

§ 64. Daugumas šių pavyzdžių aiškiai rodo, kad priesaga *-ybė* Daukšos kalboje yra buvusi akūtinė. Tatai sutinka ir su Daukšos tarmės kaimynėmis: žemaičių ir ryt. augštaičių tarmėse dabar sakoma tik *-ýbė* (*bjaurýbė*, *gerýbė*...), pav., Švėk., Pl., Var., Sed., Slnt., Darb., Dov., Vab., Sub., Kup., Kam. ir kt. Šiandieninę *-ỹbė* vartoja tik vakariečiai (zanavykai, kapsai, tilžėnai, Maž. Lietuvos pajūrio žvejai ir kt.) ir kaikurie viduriečiai bei rytiečiai pietiečiai augštaičiai (pav., betygaliečiai, krakiškiai, šiauliečiai, šeštokiečiai ir kt.), bet ir tai nevisur vienodai: vienur yra sakoma *bjaurỹbė, gerỹbė* (pav., Šešt., Vilk., Mar., Šiaul....), kitur *bjaurỹbė,* bet *gerýbė* (pav., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb....); vietomis *-ỹbė* ir *-ýbė* čia dar daugiau įvairuoja, ypač senesnės kartos kalboje. Taigi yra pagrindo manyti, *-ýbė* yra senesnė už *-ỹbė*.

Savo vartosena *-ýbė* dabar sutinka su *-ýtis*: šita priesaga su akūtu yra sakoma, apytikriai skaičiuojant, gal net $^{2}/_{3}$ visų tarmių, būtent — ryt. augštaičių, žemaičių ir net iš dalies vak. augštaičių

(pav., tilžėnų...) tarmėse. Įdomu yra tai, kad *-ýtis* kartais pasitaiko vietovardžiuose (pav., *Víštýtis* „ežero vardas") ar šiaip kitokiose sustingusios kalbos formose (pav., dainose) ten, kur paprastai tėra sakoma tik *-ỹtis* (pav., kapsų, zanavykų šnektose). Dėl to ir *-ýtis*, kaip ir *-ýbė*, veikiau yra senesnis už *-ỹtis*.

Priesagos *-ybė* daiktavardžių su šakninių kirčiu dabartinėje kalboje pasitaiko labai retai; tik vienur kitur dar galime sutikti *lýgybė* Naum., Paež., *lýgyba* (apie Tauragę) ir kt.

o) Dviskiemeniai *i*-kamieno daiktavardžiai

§ 65. Dviskiemenių *i*-kamieno daiktavardžių Daukšos kalboje sutinkame šiokių:

I. **íetis**: iéties 577_{23}, iétimis 621_{48}.

kliűtis: n. sg. klûtis 222_{17}, 276_{17}, 353_{20}, acc. pl. klûtis 24_{43}.

liáudis: lâudies 22_{21}, d. sg. lâudii 38_{5}.

nósis: nóſies 321_{9}.

pįűtis: pîuties 82_{41}, piúties 621_{13}.

sùltis: n. sg. ſúltis 606_{41}, ſúltimi 606_{42}.

vótis: n. sg. wótis 327_{9}, acc. pl. wótis 84_{9}, 456_{4}, wôtis 269_{9}, 270_{38}.

II. **añtis**: ântiie „w zanadrzach" 12_{24}.

buĩtis: bûities 265_{4}, 266_{30}, búitimi 357_{6}.

čẽstis: n. sg. czêſtis 321_{35}, czêſties 315_{14}.

dùres: dúrimis 201_{32}, 203_{2}, 246_{18}, 401_{10}, dûriſſe 440_{16}, dúriſiąmp 45_{49}.

kõznis: n. sg. kózȝnis 199_{12}, kózȝniie 199_{13}, koȝnimis 4_{29} ‖ koȝniés 549_{44}, 623_{36}.

miřtis: n. sg. mîrtis 199_{12}, 556_{23}, 610_{39}, mîrties 130_{12}, 162_{18}, 170_{16}, 171_{15}, $200_{28, 41}$, 242_{10}, 423_{31}, 625_{10}, DK 14_{2}, d. sg. mîrtii 199_{4}, mîrtiie 426_{8} ‖ mirtiés 130_{16}, 536_{4}, nemirtiés 167_{25}, 242_{49}, mîrtiés 9_{10}, 432_{46}, mîrtiês 173_{37}.

mõstis: móſtimis 182_{33}.

smeřtis: n. sg. ſmértiś 176_{25}, ſmêrtis 176_{37}, ſmêrties 8_{15}, 175_{28}, ſmérties 167_{2}, 243_{25}, ſmértimi 302_{28}, ſmerczią 420_{40} || ſmertiés 491_{23}, 494_{32}, 550_{25}.

šāknis: n. sg. ßáknis 155_{51}, 165_{39}, ßáknies 97_{33}, $100_{5, 15}$, 396_{1}, 398_{25}, 607_{5}, ßáknimi 176_{46}, 330_{22}, ßâknimi 126_{8}, 606_{14}, ßâknių 428_{35} || ßakniés 604_{30}, 625_{20}.

ùgnis: n. sg. úgnis 8_{27}, 15_{2}, 147_{40}, 251_{7}, 601_{15}, 621_{40}, úgnies 11_{25}, 23_{3}, 250_{21}, úgnimi 8_{24}, 11_{28}, 23_{37}, 534_{3}, úgniie[a] 11_{4}, úgniie 140_{24}, $607_{9, 17}$ || vgnîmi 380_{14}, vgniiê 399_{46}.

ùsnis: úſnių 300_{39}, 303_{38} || vſniú 96_{39}.

III. **širdìs**: ßirdiés 30_{36}, 101_{27}, ßirdés 70_{54}, 100_{6}, $200_{17, 22}$, ßîrdzia 72_{7}, ßyrdyié 57_{2}, ßirdiié 82_{6}, 369_{17}, 433_{21}, ßirdîie 177_{26}, ßirdźių 17_{22}, ßirdú 31_{50}, 40_{11}, acc. pl. ßîrdis 118_{41}, 235_{15}, ßirdiſê 13_{25}, ßirdîſn 98_{38}, ßirdîſñ 253_{26} || ßîrdimi DK 22_{15}, 24_{17}, ßîrdiſſe 594_{44}.

žvėrìs: źweriú 43_{25}.

IV. **akìs, -iẽs**: akiés 134_{13}, 303_{27}, 560_{41}, akimís 229_{8}.

ausìs, -iẽs: auſiés 130_{4}, auſių 276_{45}, 319_{35}, auſiſná 319_{34}.

avìs, -iẽs: awių 247_{40}, 469_{3}, 610_{19}, awiú 248_{19}, awiúmp 113_{29}, awiúmp 116_{38}, awiúmp̀ 245_{32} || g. pl. áwiu 282_{47}, áwių 303_{22}.

barnìs, -iẽs: barniés 129_{47}, 312_{10} n. pl. bárnįs 285_{27}, barniú 113_{2}, 130_{47}.

dantìs, -ies: dątú 33_{2}, dąntimís 265_{32}.

dalìs, -iẽs: daliés 560_{35}, dalú 27_{9}.

donìs, -iẽs: doniés 163_{38}, 395_{32}, doniú 39_{11} || dônių 84_{32}.

gentìs, -iẽs: gentiés 519_{38}, gęntiés 622_{34}, d. sg. gęnti 472_{8}, voc. sg. gentié 156_{19}, 338_{21}, n. pl. gęntes $308_{26, 31}$, gęnczių 33_{53}, gęntimîs 273_{49} || n. sg. géntis 471_{28}, gęnczių 308_{24}.

lytìs, -iẽs: litíes 199_{21}, litiés 536_{46}.

mãkštys, -tį̃: makßtú 154_{20}, makßtimís 90_{36}.

naktìs, -iẽs: naktiés 567_{9}, 619_{42}, naktiié 553_{2} || nâktiie 558_{14}.

rūdìs, -iẽs: r u d i é s 421_{44}.

šalìs, -iẽs: ß a l i é s 270_{3}, 285_{32}, 303_{40}, 309_{40}, 522_{46}, d. sg. ß á l i 184_{38}, ß a l i ų́ 309_{29}.

tulžìs, -iẽs: t u l ʒ i é s 145_{20}, 178_{6}.

vagìs, -iẽs: w a g i ų́ 247_{4}, w a g í m u s 554_{29}.

vinìs, -iẽs: w i n i ų́ 112_{6}, w i n i m í s 176_{35}.

žuvìs, -iẽs: ʒ u w i é s 194_{19}, ʒ u w i i é 539_{43}, ʒ u w ų́ 524_{30}.

§ 66. Šiandieninėje kalboje I ir II grupės atstovai tik kaikurie yra patvirtinami, pav.: *ìetis, -ies* Šešt., R. Jono Žod. 14, *kliūtis, -ies* „Hindernis, Haken" Kup., Dus., Ušp., „Anhaken, Angreifen; Händelsuchen" Slnt. (KZ LI 141), *pjūtis, -ies* Plok., *papjūtis* Sint. (plg. dar *vasarapjūtė* Sub.), *sùltis, -ies* Paež. (iš to ir *sùltingas*), *vótis, -ies* Šiaul., Dov. (arba *votìs, vótį* Ser., Kam., Tver.); *buĩtis, -ies* Lėnas, Surd., Dus., ryt. augšt. *čẽstis, -ies* (ZfslPh. I 48), *ùgnis, -ies* Dus. (Būga, LKŽ XXXII), Tver., Gerv., Laz., Slnt. (senoji karta) arba *ùgnė* Diev., *ugnìs, ùgnies* Sub., Kup., Sv., *usnìs, ùsnių* Plaš., Vilk., Bart., Paež., Sasn., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Šiaul., Dov., Vab., Sub., Kup., Sv., Kam. Daug kur šitie žodžiai yra jau kitaip kirčiuojami: *kliūtìs, kliūtį* Als., *kliūtìs, kliūtį* „Hindernis" Paež., Slnt., *pjūtìs, pjūtį* KGr. 196, *votìs, võtį* KGr. 196, Vilk., Bart., Šešt., Paež., Sasn., Sint., Jurb., Švėk., Slnt., Var., Sed., Kup., Ut., *ugnìs, -iẽs* KGr. 195, Vilk., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Dov., Šešt ir kt.

Kad kur būtų vartojama *miřtis, -ies* ir *šãknis, -ies*, neteko patirti; tačiau Daukšos kalba aiškiai rodo, kad tai yra buvę tikri kalbos faktai, tik jie dabar nebevartojami. Tai visų pirma patvirtina *ùgnis*: Daukša ją beveik visur (su keliomis išimtimis) dar baritoniškai kirčiuoja; tokio kirčiavimo pėdsakų, kaip anksčiau matėme, yra dar vietomis išlikusių dabartinėse tarmėse; bet dabar daug kur ji bėra tik oksitoniškai kirčiuojama.

Beveik tas pat yra su *votimi*. J. Endzelynas, remdamasis latvių dalktavardžiu *vâts*, jau 1922 m. tarė lietuvių kalboje galėjus būti ir *vótį*. „Les accusatifs lituaniens *lõkį* et *võtį*, — sako jis, — sont peut-être des formations récentes (pour **lókį, *vótį*) correspondant aux nominatifs *lokỹs, votìs*, par analogie avec des formes comme, par exemple, acc. *piřšlį, aũsį*: nom. *piršlỹs, ausìs*" (RĖS II 64). Ir iš tikro: *lokỹs, lókį* yra dar šiandieninėje kalbo-

je vartojamas — tai viena; antra, *votìs, vótį* taip pat yra pažįstama. Taigi Daukšos (ir dabartinių vidurio augštaičių) *vótis* lengvai gali būti naujadaras, būtent — analogiškai pagal acc. sg. *vótį* ir kitus šaknyje kirčiuojamus to žodžio linksnius (o gal būt, ir pagal kitus šios paradigmos I grupės daiktavardžius) naujai susidariusi; plg. § 16, 47, Būga, TŽ II 474, KZ LI 134.

Taip pat veikiausiai Daukšos *šãknies* pėdsakų šiandien dar rodo salantiškių žemaičių posakis: aš juos išdeginsiu *iš šãknių*, t.y. visai. Čia g. pl. *šãknių*, skyrium vartojamas, galėjo nepaliestas ilgiau išlikti, kaip kitais atvejais.

O jei *ùgnis, vótis* ir *šãknis* tikrai galėjo būti Daukšos kalboje, tai, tos pačios kalbos duomenimis remiantis, galima kalbos faktu laikyti ir *miřtis* šalia *mirtìs, -iẽs*; plg. *pažiñtis* Dus. šalia *pažintìs, -iẽs* Sub., *mõstis, -ies* šalia *mostìs, -iẽs* KGr. 196, Paež. ir kt.

Pagaliau kalbos faktai, ne klaidos, gali būti *usnį̃* šalia *ùsnių* ir *nãktyje* šalia *naktyjè*, nes šiaip yra sakoma ir dabar: *usnį̃* Šešt., *usnų̃* Slnt., *nãkty* Sub., Kup. šalia *naktìs, -iẽs* ib.

Kad kur būtų sakoma *smertiẽs*, neteko patirti; bet, iš Daukšos kalbos sprendžiant, negalima griežtai pasakytl, kad tai būtų spaudos klaida.

Taip pat negalima pasakyti, kokią šakninę priegaidę yra turėjusi *aikštìs, -iẽs* „pogoda“: n. sg. aikßtís 542_{7}, aikßtiés 379_{45}. Iš dabartinės kalbos man yra žinoma tik *aikštìs, -iẽs, aĩkštį* „didelis karštis“ Simnas.

Tas pat pagaliau yra ir su *smiltis*: fmiltiẽs 579_{39}. Iš gyvosios kalbos man tėra žinoma *smiltìs, smìltį* ir *smìltis*, žr. Būga, KZ LI 141.

Nevisai aišku, kuriai kirčiavimo kategorijai reiktų priskirti ir *krūtis*: krutų̃ 263_{44}, 316_{32}, 416_{1}, acc. pl. krutís 181_{39}, krutimís 407_{3}, krutîîna 313_{26} || n. sg. krûtis 624_{43}, acc. pl. krûtis 517_{26}. Jei krûtis turėtų antrinį kirtį, tada galėtų būti *krūtìs, -iẽs, krūtį*.

p) Triskiemeniai ir kt. *i*-kamieno daiktavardžiai

§ 67. Šios rūšies daiktavardžiai nekilnojamą kirtį turi šie:

ãklatis: n. sg. áklatįs 420_{14}, âklatis 582_{52}.

ãtskaluonis: n. sg. átſkałůnis 402_{33}, n. pl. âtſkałůnįs 44_{12}, átſkałůnįs 364_{20}, âtſkałůnių 3_{13}, 44_{27}, 50_{42}, 84_{1}, átſkałůnių 276_{50}, átſkałůnimus 103_{29} ‖ atſkałůnių 44_{3}, âtſkałůnių 23_{27}, átſkałůnſų 121_{12}.

bũmenis „istność“: bûmenies 44_{19}.

kãršatis: kárßatiie 95_{11}.

kõzonis: kózonies 106_{7}, acc. sg. kózoni 250_{5}.

pãklaiduonis: pákłaidůnies 441_{18}.

pãgonis: n. pl. pâhonįs 46_{15}, Pâhonis 56_{13}, g. pl. Págoniu 3_{12}, páhonių 39_{32}, pâhonių 50_{25}, Páhonimus 103_{27} ‖ pahónį 536_{22}, n. pl. pagónįs 568_{9}, pahónių 572_{33}.

pãlikuonis: n. sg. pâlikůnis 51_{31}, pálikůnimi 498_{10}, n. pl. pâlikůnis 44_{21}, pálikůnes 246_{32}, pâlikůnių 55_{22}, pálikůniſe 460_{6}.

spãviedis: d. sg. ſpáwiedi 28_{7}, ſpâwiedimi 31_{40}.

svẽtastis: n. sg. ſwétaſtis 369_{28}, ſwétaſties 369_{30}, ſwétaſtimus 369_{32}.

tẽvainis: téwainimis 230_{11}, 573_{5}.

tẽvuonis: téwůnimi 103_{10}, têwůnimis 77_{39}, téwůnimis 230_{11}, 491_{20}.

ùždangtis: n. sg. úždąktis 180_{34}.

Kirtis yra kilnojamas nuo galūnės į šaknį:

dešimtìs, -iẽs, dẽšimtį: deßimtiés 384_{33}, deßimtų 251_{18}, 311_{7}, acc. pl. dęßimtis 9_{4}, dêßimtis 26_{42}, 299_{1}, deßimtîmus 66_{16}, deßimtiſsé 96_{17}.

geležìs, -iẽs: géłežį 582_{16}.

išmintis, -iẽs: n. sg. ißmintîs 298_{43}, ißmintiés 6_{29}, 105_{5}, 276_{40}, 365_{2}, 378_{4}, 433_{23}, 495_{39}, 610_{4}.

keikastìs, -iẽs: kéikaſtiés 110_{9}, keikaſcių 9_{45}, 109_{23}, keikaśćių 129_{38}, acc. pl. kéikaſtis 131_{5}.

maruonìs, -iẽs „śmiertelność“: marůniés 542_{51}.

mokestìs, -iẽs: mokeſtiés 96_{36}, 290_{7}, 308_{18}, mokeſcių 362_{39}, 484_{33}, mokiaſczių 500_{11}, mokeſtų 562_{10}, acc. pl. môkeſtis 237_{31}, mókęſtis 275_{1} ‖ mókeſtų 577_{44}.

nuotartìs, -iẽs „przygana“: nůtartiés 463_{33}.

pastotìs, -iẽs „postawa“: paſtotiés 315_{9}.

pažintìs, -iẽs: paʒintiés 19_{46}, 484_{25}, paʒintiéſp 96_{30}, 310_{35}, d. sg. pâʒinti 76_{13}.

pirmuonìs, -iẽs „przodek“: g. sg. pirmůnés 107_{20}.

prapultìs, -iẽs: n. sg. prapultîs 102_{43}, prapultiés 36_{33}, 95_{46}, 101_{16}, 165_{24}, 301_{29}, 411_{10}, acc. sg. prápultį 622_{32}.

prieglabstìs, -iẽs: priegłapſtiés 425_{25}, acc. sg. priégłapſti 269_{11}, priegłapſtiié 259_{9}.

priežastìs, -iẽs: prieʒaſtiés 109_{9}, 112_{21}, 121_{22}, 130_{47}, 171_{2}, 198_{43}, 239_{23}, prieʒaſtés 166_{23}, prieʒaſtų 28_{20}, 31_{19}, 71_{3} || n. sg. priéʒaſtis 20_{50}, 206_{25}, 311_{17}, 452_{19}, 534_{39}, 594_{31}, priéʒaſties 572_{23}, DK. 41_{13}, priéʒaſtimi 168_{16}, DK 29_{5}.

trezvastìs, -iẽs: treʒwaſtiés 294_{17}.

viešpatìs, -iẽs: n. sg. Wieſpatís 100_{44}, Wieſpatîs 263_{25}, Wieſpatiés 1_{22}, 14_{13}, 20_{7}, 45_{47}, 96_{14}, 187_{13}, 196_{26}, 237_{34}, 507_{18}, Wieſpatiéſp 97_{16}, 364_{30}, voc. sg. Wieſpatié 73_{10}, 106_{16}, 114_{24}, 262_{34}, 545_{35}, 546_{26}, 596_{13}, Wieſpatiê 153_{24}, Wieſpatiié 124_{16}, Wieſpatiiá 474_{16}, Wieſpatiép 223_{20}, Wieſpatų 3_{3}, 22_{19}, 113_{34}, 166_{43}, 236_{8}, wieſpatų 596_{27} || Wieſpáts 2_{11}, n. sg. Wieſpátis 199_{24}, 222_{13}, 348_{37}, 366_{5}, 462_{8}, Wieſpáties 12_{20}, 54_{33}, 135_{26}, 216_{16}, DK 4_{21}, 11_{2}, Wieſpátiie 82_{3}; n. sg. Wîeſpatis 41_{28}, Wiéſpatis 114_{21}, 231_{39}, 236_{7}, 237_{21}, Wiéſpaties 160_{43}, 174_{48}, 237_{30}, 253_{44}, d. sg. Wiéſpati 4_{43}, 105_{46}, wîeſpati 50_{23}, Wiéſpatie $136_{2,\ 7}$, Wiéſpatimi 6_{25}.

Kirtis esti kilnojamas nuo galūnės į priešpaskutinį akūtinį skiemenį arba tame skiemenyje pasilieka pastovus:

dvarionìs, -iẽs, -iónį: dwarionių 364_{28}, acc. pl. dwariônis 520_{18} || n. sg. dwariónis 425_{29}.

krikščionìs, -iẽs, -iónį: krikßcʒionié 4_{39}, 170_{23}, krikßcʒionié 112_{30}, n. pl. krikßcʒiónis 53_{23}, krikßcʒîonis 365_{36}, krikßcʒionîų 114_{45}, Krikßcʒionių 165_{41}, krikßcʒionių 339_{27}, krikßcʒionių 142_{43}, 265_{31}, acc. pl. krikßcʒiônis 120_{48}, krikßcʒionisîąmp 340_{42} || krikßcʒiónis 352_{40}, krikßcʒiônis 520_{5}, krikßcʒîonių 289_{46}, 568_{24}, krikßcʒiónių 374_{1}.

ligónis, -ies: ligónies 122_{28}, ligôniesp 348_{2}, ligônimi 16_{14}, ligôniump 140_{41}, ligônimus 228_{25}, ligónimis 75_{22}.

mieščionìs: acc. pl. mießcʒiônius 22_{15}, mießcʒionimís 229_{54}.

§ 68. Visų pirma Daukšos kalboje krinta į akį dvejaip kirčiuojami daiktavardžiai su priesaga *-uoni-*: *ãtskaluonis, pãklaiduonis, pãlikuonis* ir *maruonìs, -iẽs, pirmuonis, -ès*. Pirmųjų pavyzdžių kirčiavimą galime šiaip aiškinti: kadangi visi daiktavardžiai su priesaga *-uoni-* yra pagal v-tos galininką naujai sudaryti, kaip *móteris* pagal *móterį* iš *mótė* (plg. Specht, KZ LIX 235), tad yra galimas daiktas, kad Daukšos *ãtskaluonis, pãklaiduonis* ir *pãlikuonis* visų pirma turi išlaikę pradinį v-tos galininko kirtį; plg. *karuonìs, -iẽs, kãruonį* Slnt.

Bet dabar tuojau kįla klausimas: kodėl šalia *ãtskaluonis* yra *maruonìs*, o ne **mãruonis*? Į tą klausimą sunku griežtai atsakyti. Jeigu seniau yra buvę **atskaluõ* (plg. *atskaluõnas* Švėk., *atskalũnas* Sub., Slnt.), acc. sg. *ãtskaluonį*, tai *ãtskaluonis*, kaip augščiau minėta, turėtų v-tos galininko kirtį išlaikęs. Tuo pat būdu, jei seniau yra buvęs **maruõ*, acc. *mãruonį*, anksčiau galėjo būti ir **mãruonis*, kuris vėliau galėjo būti analogiškai paverstas į *maruonìs*; plg. *gẽluõ, -uoniẽs, gẽluonį* Kup., Sv., Dus. > *gẽluonìs, -iẽs, gẽluonį* Sub.

Kad Daukšos *ãtskaluonis, pãklaiduonis* ir *pãlikuonis* gali būti naujadarai *atskaluoniẽs* ir kt. vietoje, rodo jo paties *išmintìs, -iẽs, prapultìs, -iẽs* ir *priežastìs, -iẽs*: šiandieninėse tarmėse sutinkame šituos daiktavardžius jau ir su pastoviu kirčiu pirmame skiemenyje, būtent: *išmintis, -ies* Šiaul., Dov. (šalia *išmintìs, -iẽs*), Vab., Sub., Kup., Kam., *prãpultis, -ies* Sub. ir *príežastis, -ies* Bart., Paež., Šešt., Pl., Dov., Kam.; *príežastis, -ies* vartoja ir pats Daukša.

§ 69. Visai kitaip yra kirtis kilnojamas žodžiuose *dvarionis, krikščionis* ir kt.: čia kirtis esti atkeliamas nuo galūnės į priešpaskutinį skiemenį ir atvirkščiai. Todėl Daukšos *krikščiónis, -ies* gali būti naujai susidaręs vietoje senesnio *krikščionìs, -iẽs, -iónį* pagal v-tos galininką ir kitus linksnius su pradine kirčio vieta priešpaskutiniame skiemenyje. Tai iš dalies rodo ir dabartinė kalba, kurioje sutinkame *krikščionìs, -nių* Plaš., Švėk., *-nų* Slnt. *krikščionìs, -čiónių* Sint. ir *krikščiónis, -čiónių* Vilk., Bart., Paež., Šešt., Ser., Jurb., Pagr., Dov., Kam. ir kt. Ypač yra charakteringa, kad kaikurių (pav., salantiškių) žemaičių senesnioji karta

dar dažniau sako *krikščionìs, -iẽs, -čiónį*, o jaunesnioji karta jau dažniau vartoja *krikščiónis, -ies*.

Kas kita yra *ligónis*: kaip rodo švėkšniškių ir kitų žemaičių *ligónas*, šis žodis, be abejonės, turi tokią pat kirčio vietą, kaip ir *dirvónas* < **dirvã-na-*, t. y. jame yra išlikęs pirminis pagrindinio žodžio, *ligõs*, kamiengalio kirtis. Todėl Daukšos l i g o n i é s 526_{42} yra arba spaudos klaida, arba naujadaras.

Visai nepaprastas atsiskyrėlis yra *viešpatis*: Daukšos kalbos duomenimis jis gali būti *viešpatìs, -iẽs, viẽšpatį, viešpãtis, -ies* ir *viẽšpatis, -ies*. Pirmoji iš šių lyčių, *viešpatìs, -iẽs*, yra tuo nepaprasta, kad ji, būdama sudėtinė, yra išlaikiusi pirminį savo antrosios, sudaromosios, dalies *(patìs, -iẽs)* kirtį. *Viẽšpatis, -ies*, be abejonės, buvo pradėtas kirčiuoti kaip *išmíntis, príežastis* ir kt. tada, kai nebebuvo jaučiama pirminė jo kilmė, t. y. kada jis buvo įspraustas į įprastinių žodžių paradigmą.

Bet kaip reikia aiškinti *viešpãtis, -ies?* Galima būtų manyti, kad tai yra klaidingai kirčiuojama; bet daugelis duomenų to neleidžia daryti. Todėl tenka kitokios išeities ieškoti. Gal būt, Daukšos kalboje iš pradžios *viešpatis* buvo kirčiuojamas pagal *patìs, -iẽs, pãtį*, t. y. *viešpatìs, -iẽs, viešpãtį*, o vėliau pagal galininką ir kitus linksnius su panašia kirčio vieta buvo sudarytas naujadaras *viešpãtis, -ies*; tuo būdu *viešpãties* kirčiavimas būtų tolygus *krikščiónies* ir kt. kirčiavimui. Bet yra galimas daiktas, kad Daukšos kalboje šalia *patìs, -iẽs* yra dar buvęs ir *pãtis, -ies* (žr. 191 psl.); tada *viešpãties* kirčiavimas būtų visai paprastas.

Skoliniai *kõzonis, pãgonis* (plg. P ā g ŏ n ỹ s BrB.Ps. CXV 2) šalia *pagónis* ir *svẽtastis* gali būti tiesiog paskolinti iš gud. *ка́зань* (žr. Otrębski, WNT III 25), *по́гань* (plg. Доб. 616) ir *свя́тость*. Taip pat savo pirmojo šaltinio (lenk. *spowiedź*) kirčio vietą turi išlaikiusi ir *spãviedis*.

r) *u*-kamieno daiktavardžiai

§ 70. Didesnė *u*-kamieno daiktavardžių dalis yra oksitonai, būtent:

alùs, -aũs: a ł á u s 298_{41}.

dangùs, -aũs: n. sg. d ą g ú s 7_{14}, 283_{1}, d ą g á u s 4_{7}, 38_{8}, 87_{13}, 255_{2}, d ą g u i á 5_{52}, d ą g u i é 294_{27}, n. pl. d ą g u s 253_{45}, d ą g ų

226_{1}, 337_{28}, dą́gúmus 533_{2}, dąguſé 187_{42}, dąnguſé 252_{11}, dąguſiá 466_{4} ‖ n. sg. dą́gus 79_{3}, dą́gaųs 39_{49}, dą́gaus 60_{12}, dą́guie 87_{30}, 194_{5}, 222_{29}, dą́gun' 365_{51}, 454_{2}, 495_{4}.

lietùs, -aũs: n. sg. lietús 72_{45}, 398_{41}.

medùs, -aũs: n. sg. medús 285_{29}, medáus 194_{20}, 302_{42}.

piẽtūs, -ų̃: pietų́ 135_{18}, 339_{5}, 340_{45}, 477_{18} ‖ piétumis 477_{19}.

skroblùs, -aũs: n. sg. ſkrobłús 558_{39}.

sūnùs, -aũs: n. sg. ſunús 13_{28}, 466_{18}, ſunáus 433_{40}, ſunúmi 345_{36}, 450_{38}, ſunų́ 45_{30}, ſunúmus 1_{30}, 116_{4}, ſunumîs 135_{6} ‖ n. sg. ſúnus 44_{17}, ſûnumí 255_{16}, ſúnumiś 43_{6}.

vidùs, -aũs: widuié 195_{13}, 293_{18}, 300_{37}, widúie 66_{26}.

viršùs, -aũs: wirßáus 27_{24}, 120_{43}, 122_{16}, 180_{34}, 293_{18}, 479_{4}, wirßáus 38_{35}.

Aiškūs baritonai yra šie:

pẽkus, -aus: n. sg. pêkus 71_{1}, 587_{26}, pêkaus 290_{40}, pêkumi 41_{47}.

tur̃gus: n. sg. tûrgus 36_{14}, túrguie 92_{39}.

žmogus, -aus: n. sg. ʒmôgus 8_{43}, 14_{6}, $132_{6,\ 9}$, 151_{38}, 339_{2}, 581_{37}, ʒmôgaus 13_{28}, 16_{39}, 83_{18}, 118_{6}, 255_{46}, ʒmógaus 394_{37}, 469_{29}, ʒmógau 4_{46}, ʒmôgumi 3_{27}, 5_{26}, 35_{1}, ʒmóguie 348_{48} ‖ n. sg. ʒmogús 39_{8}, 437_{14}, ʒmôgús DK 43_{18}.

§ 71. Iš *u*-kamieno daiktavardžių ypatingai išsiskiria *žmogus*: viena, neaiški yra jo šakninė priegaidė, ir antra, dabar jis yra įvairiai kirčiuojamas, pav.: *žmogùs, -aũs, žmõgų* KGr. 202, Plaš., Vilk., Bart., Sasn., Ser., Slnt., Kam., *žmogùs, žmõgaus* Pagr., Švėk., *žmõgus, -aus* Paež., Sint., Jurb., Var., Sed., Tver., Ziet., *žmogùs, -aũs, žmógų* Šešt., Dov. ir *žmógus, -aus* Šiaul. Taigi Daukšos kalboje galėjo būti *žmõgus, -aus* ir *žmógus, -aus*. Sprendžiant pagal *žmonà, -õs, žmóną* (žr. 87 psl.), galima manyti, kad veikiau yra buvęs *žmógus, -aus* šalia *žmogùs, -aũs, žmógų* (tai patvirtina ir vid. augštaičių šnektos), nekaip *žmõgus, -aus* arba *žmogùs, -aũs, žmõgų*.

Daugiskaitoje šis žodis irgi nevienodai yra kirčiuojamas, būtent — dažniau *žmónės, -nių̃* ir rečiau *žmónės, -nių* (pav., Dov. ir kt.). Tas pat yra ir Daukšos kalboje, pav.: ʒmoniú̇ 8_{33}, 28_{11}, 98_{22}, 169_{52}, 180_{24}, 310_{22}, 327_{32}, 586_{37}, ʒmonêmus 28_{32}, ʒmo-

nesé 196_{18} ir ʒmónių 49_{31}, 174_{45}, 195_{41}, 397_{25}, 458_{50}, 523_{47}, ʒmónemus 434_{32}, ʒmónemų̃s 463_{26}, ʒmônemis 70_{32}, ʒmónemis 237_{20}.

Be *žmogaus*, dar nevisai paprastas savo kirčiavimu yra *dangus*: iš Daukšos duomenų atrodo, kad šalia *dangùs, -aũs* yra buvęs ir *dañgus*. Bet dabartinė kalba to visai nepatvirtina, o iš Daukšos pavyzdžių sunku spręsti, kad tai būtų spaudos klaida; tad veikiausiai tai turi naujai atitrauktą, ne senovinį kirtį.

s) *ju*-kamieno daiktavardžiai

§ 72. Šiandieninėje rašomojoje kalboje šito kamieno dviskiemeniai daiktavardžiai turi tik šakninį kirtį; todėl, tuo remdamasis, N. van Wijkas, AIS 91 galėjo pastebėti, kad sen. indų ir graikų kalbose tos rūšies daiktavardžiai yra visai kitaip (t. y. tik galūnėje) kirčiuojami, negu lietuvių kalboje. Bet to negalima pasakyti apie Daukšos kalbą: joje šalia *ju*-kamieno baritonų sutinkame nemaža to pat kamieno ir oksitonų, pav.:

I. **gỹrius**: gîreus 320_{26}, gîraus 390_{20}, gîrumi 150_{17}.
kriaũšius: krêußeus 595_{33}.
vỹlius: wîlaus 55_{35}, 517_{32}, wîlumi 270_{33}, n. pl. wîlų̃s 125_{50}, acc. pl. wilús 270_{24}.
vỹzius: n. sg. wîʒius 273_{6}.

II. **augliùs, -iaũs**: augléus 571_{9}, 574_{3}.
sąnariùs, -iaũs: n. sg. ſąnariús 145_{47}, ſąnaréus 423_{21}, ſąnáriéus 153_{20}, ſąnaréi 229_{47}, ſąnariamús 559_{28}, ſąnariumís 183_{42}, 229_{4} || n. pl. sąnarius 109_{22}, ſąnarie^{a}i 8_{2}, ſánare^{a}i DK 13_{31}, ſąnariũſe 242_{52}.
skaičiùs, -iaũs: ſkaicʒéus 137_{16}, 155_{44}, $316_{37, 43}$, 321_{17}, 360_{5}, 362_{50}, 379_{46}, ſkaicʒiáus 485_{4}, 586_{47}, 605_{51} || n. sg. ſkáicʒius 543_{29}, ſkâicʒiaus 557_{37}, ſkáicʒiuia 542_{30}.
skyriùs, -iaũs: n. sg. ſkiríus 13_{11}, ſkiriús 257_{16}, 450_{14}, ſkiréus 266_{3}, 425_{4} || n. sg. ſkîrius 24_{2}, ſkîreus 301_{35}, 365_{50}, ſkîriaus 560_{11}, 582_{42}.
vaisiùs, -iaũs: n. sg. waiſiús 121_{16}, 238_{38}, 290_{39}, 407_{34}, 473_{41}, 474_{12}, 600_{3}, 604_{38}, waiſéus 84_{16}, 128_{31}, 304_{43}, 605_{21}, wai-

sîaus 303_{49}, waiséus 392_{8}, waiſiáus 603_{39}, waiſiúmi 473_{46}, g. pl. waiſiú 20_{34}, waiſių 303_{45}, waiſiůsé 406_{5} || n. sg. wáiſius 600_{1}, wáiſiaus 603_{4}, wáiſiumi 474_{1}, 563_{23}, g. pl. wáiſių 575_{10}.

Oksitoninių dviskiemenių *ju*-kamieno daiktavardžių pažįsta ir kaikurios dabartinės tarmės, pav.: *skaičiùs, -iaũs, skyriùs, -iaũs* Šešt., Vilk., *skaitliùs, spietliùs* Slnt, *spiečiùs* Laz., Tver., *barniùs* „barnis", *dieglių̃s, kriaušiùs, tiniùs* „tanas, Geschwulst" Tver. ir kt.; plg. dar R. Jono Gr.^{2} 24.

Čia pat dar yra priskirtinas ir triskiemenis baritonas *pavõjus, -aus*: pawôiaus 28_{20}, acc. pl. pawoiús 379_{45}. Dėl to daiktavardžio baritonumo plg. *pavõjumas,* neut. *pavõju*.

§ 73. Kas kita yra *ju*-kamieno slaviškieji skoliniai: jie veikiausiai ir Daukšos kalboje nėra galūninio kirčio turėję, pav.:

altõrius: ałtôreus 367_{9}, scc. pl. ałtoriús 455_{40},
bliuzniẽrius: acc. pl. bluʒnieriús 117_{10}.
ciesorius: n. sg. Ciéſorius 540_{52}.
čỹščius: n. sg, cʒîſcius 548_{18}, cʒîſceus 548_{50}.
faĩšius: fâlßiaus 365_{32}.
karãlius: n. sg. karâlus 4_{9}, karâlumi 229_{49}, karâlup̨ 237_{4}, karâlumis 59_{25}.
krỹžius: n. sg. Krîʒius 615_{9}, krîʒiaus 16_{12}, krîʒeus 356_{3}, krîʒiumi 185_{43}, acc. pl. kriʒiús 443_{40}.
liktõrius: liktôreus 557_{14}.
nepriẽtelius: n. sg. nepriételus 366_{13}, nepriételumi 355_{14}, acc. pl. nepriételus 207_{32}, nepriêtelumis 164_{35}.
pakãjus: n. sg. pakâius 437_{5}, pakâieus 239_{29}.
pẽčius: péczuie 348_{47}.
prãzviščius: acc. pl. prâʒwiſcius 460_{34}.
rẽtėžius: acc. pl. rêteʒius 423_{43} || retéʒiumis 157_{8}.
riciẽrius: n. sg. riciérius 530_{46}.
rõjus: rôiuie 264_{26}.
sekretõrius: acc. pl. ſekretoriús 150_{33}.
sektõrius: n. pl. ſektôrius 219_{27}, ſektóriůſiamp̨ 219_{42}.
tañcius: táncius 440_{15}.

Tariami oksitonai cʒiſcéus 548_{32}, kriʒuiié 446_{34}, Popieʒiáus 514_{7}, Roiáus 440_{27} veikiausiai yra paprastos klaidos. Dėl praktikoriųmp̀ 483_{31} ir tancʒiáuſp̀ 473_{18} žr. §§ 80—82.

š) Priebalsinių kamienų daiktavardžiai

§ 74. Priebalsinių kamienų daiktavardžių Daukšos kalboje galime skirti dvi rūšis: tokius, kurie turi nekilnojamą šakninį kirtį, ir tokius, kurių kirtis paradigmoje yra keliamas iš galūnės į šaknį ir atvirkščiai, būtent:

I. **ãkmuo**: ákmů 85_{28}, 99_{38}, 162_{16}, $186_{34, 41}$, g. sg. ákmenes 99_{33}, 153_{32}, 186_{8}, 312_{31}, ákmeªnimi 3_{18}, ákmenimi 100_{1}, ákmeniie 182_{23}, g. pl. ákmenu 181_{31}, 195_{51}, âkmenų 622_{16}, ákmenimis 128_{10}, 410_{30} ‖ akmenų́ 407_{2}.

mẽnuo: ménů 472_{2}, méneªſies 6_{6}, mênesies 14_{10}, ménesies 542_{3}, ménęſiie 180_{29}, acc. pl. ménesis 491_{37}.

mótė: móte $69_{27, 50}$, 462_{9}, 464_{47}, 519_{34}, môte 167_{18}, g. sg. móteres 17_{37}, 71_{20}, móterieſp̀ 71_{20}, n. pl. móteres 276_{17}, móterų 125_{30}, 464_{47}, 599_{51}, môterų 277_{17}, móterump̀ 420_{8}, móterimus 464_{44}, 599_{51}, móterimis 162_{22}.

sẽmenes, -nų: n. pl. ſémenes 90_{16}, ſémenų 86_{37} ‖ ſemenų́ 87_{37}.

smãgenes, -nų: ſmágenų 84_{9}, ſmágianu 445_{3}, acc. pl. ſmâgenis 90_{5}.

vánduo: wándů 179_{27}, wą́ndů 264_{44}, 361_{45}, g. sg. wą́ndenės 196_{9}, 227_{53}, 264_{43}, 570_{4}, 579_{35}, wândenes 252_{29}, wándenes 429_{11}, 452_{31}, wą́ndenimi 28_{54}, g. pl. wą́ndenu 82_{10}, wą́ndenų 258_{16}, 288_{31}, wą́ndenimis 339_{2}, wą́ndeniſe 379_{36} ‖ g. sg. wą́ndenės 118_{6}, wandenéſp̀ 579_{39}, wą́ndeniié 140_{12}, wą́ndeniiê 307_{1}, wandenîia 21_{31}, wą́ndênių 139_{12}.

II. **duktẽ**: g. sg. dukterés 70_{43}, 369_{12}, 561_{31}, dukteriés 114_{46}, d. sg. dúkteªri 1_{14}, voc. sg. Dúkte 370_{41}, dúkterių́ 2_{43}.

liemuõ: g. sg. liemenés 72_{32}, 604_{27}, liemeniié 603_{9}, 606_{40} ‖ g. sg. liémenes 603_{27}.

piemuõ: g. sg. p i e m e n é s 71_{36}, 206_{21}, 209_{1}, 210_{28}, P i e m e n é s 246_{32}, $247_{14,50}$,402_{31}, voc. sg. P i e m e n i é 249_{7}, p i e m e n é ĩ p 282_{8}, p i e m e n ú 206_{19}, 246_{11}, P i e m e n ú 247_{4}, P i e m e n ú m p 245_{32}, acc. pl. P i é m e n i s 246_{1} || p i é m ů 283_{2}, g. sg. p i é m e n e s 209_{40}, 210_{3}, p i é m e n i m u s 209_{42}.

sesuõ: ſ e ſ e r i m í 121_{29}.

šuõ: d. sg. ß ú n i 116_{15}, n. pl. ß ú n e s 116_{2}, 209_{38}, ß u n ú 116_{13}, ß u n í m u s 116_{19}.

§ 75. Toks Daukšos augščiau surašytųjų daiktavardžių kirčiavimas yra ne be pamato: tai dar randame ir šiandieninėje kalboje.

Nors baritoniniai priebalsinių kamienų atstovai dabar yra jau gerokai apkitę, vis dėlto jų pėdsakų dar yra. Pav., *ãkmuo* ir *vánduo* dabar dar pasitaiko ryt. augštaičių tarmėse: *ãkmuo* Dus., Kam. (šalia *akmuõ*), *vánduo* Šiaul., Dus., Kam., Sub. (šalia *vanduõ*), „*wándů* Baranauskas, Arch. Phil. I 77, II 75, LM II 36; plg. Būga, Ai. St. 41, LKŽ XXIX 45.

Mótė, kad ir daug kas vadovaudamiesi Kuršaičiu rašo *motė̃*, yra vieninteliai tikras kalbos duomuo, žr. Arch. Phil. III 197.

Sẽmenų dar šiandien sako Vilk., Bart., Paež., Sasn., Sint., Jurb., Slnt., Sed., Dov., Kam., Dus., Šešt., Tver. ir kt. Daug kur jau yra sakoma ir *sėmenų̃*, pav., Plaš., Ser., Pagr., Švėk., Pl., Sub., Kup., Sv. ir kt.

Pagaliau šiandien dar sako ir *smãgenų* Sub., Kup., Kam. (šalia *smagenų̃*) ir kt., bet plačiau yra vartojama *smegenų̃* Vilk., Šešt., Sasn., Jurb., Slnt. arba *smagenų̃* Bart., Paež., Sint., Pagr. Dov. ir kt.

Taigi, drauge su Spechtu, LM II 205 sunku pasakyti, kad tokie žodžiai, kaip *ãkmuo* ir *vánduo*, būtų naujesnis reiškinys. Man kaip tik priešingai rodos, kad kaikurių šitų žodžių (*ãkmuo, sẽmenes, -nų...*) kirčiavimas iš tikrųju yra senesnis, plg. serb. *kȁmen* (g. sg. *kȁmena*), gr. ἄκμων „priekalas“, sen. ind. *áçman-* (n. sg. *áçmā*) „kieta uola“; serb. *sjȅme*, rus. *сѣмя*. Net *vánduo*, ir tas gali būti seno kilimo, plg. Walde, Vergl. Wb. I 252 t.

§ 76. Nevisai paprastas yra *žmuõ*: šalia n. sg. ʒ m ů 274_{9}, 355_{21} postilėje sutinkame dar acc. sg. ʒ m û n i 339_{29}, ʒ m ú n į

459_5 ir n. du. du ʒmûne 313_{19}, 314_{16}. K. Būga, Priesaga *-ūnas* 424 ir KS 190 mano, kad Daukšos v-tos galininko ir dviskaitos vardininko šaknis yra turėjus ilgą akūtinį *ū*, būtent — *žmūnį* ir *žmūne*. Bet Spechtas, KZ LIX 214 su tuo nesutinka: jis mano, kad *žmuo* buvęs linksniuojamas kaip *šuo*, taigi ir v-tos galininkas turėjęs būti ne *žmūnį*, bet *žmùnį*. Kuri iš tų nuomonių yra teisingesnė, tuo tarpu negaliu spręsti, nes Daukšos duomenys tam reikalui nieko nesako, o iš dabartinės kalbos, be *šuõ*, neturiu daugiau aiškių duomenų.

t) Sudėtiniai daiktavardžiai

§ 77. Sudėtiniai daiktavardžiai Daukšos kalbos yra labai įvairiai ir nevienodai kirčiuojami. Bet apytikriai maždaug galime juos skirti bent į keturias grupes: 1) į tokius, kurie kirtį turi pirmoje sudaromoje dalyje, 2) kurie kirtį turi antroje sudaromoje dalyje, 3) kurių kirtis yra jungiamajame balsyje ir 4) kurių kirtis šokinėja nuo paskutinio skiemens į pirmąjį ir atvirkščiai, būtent:

I. **baſskutis**: bârſkutis 563_6.

daũgbylis: dáugbilis 78_{12}.

neteĩsasakis: ne[a]téyſaſakius 15_{44}.

niẽkadaris: niékadareis 22_{41}.

niẽknieke, niẽkanieke: acc. pl. niékniekes 96_{25}, niêkniekès 178_5, niékaniékes 525_{12}.

skaistvaris: ſkâiſtwaris 581_{27}.

vãsarūgis, -ė: wáſarugį 604_{18}, wáſarugiamus 604_{40}, n. sg. wáſaruge 606_{11}.

veidamainis: wéidamainis 293_{12}, 314_{16}, wéidamainei 294_{42}, wéidamainių 293_8.

žmogmušis: ʒmógmußis 84_{46}.

II. **antviẽtis** „namiastek“: ant'wiétį 540_{17}, antwiéczemus 526_8.

didžtùris: didʒtúrio 269_9 ‖ dídʒturiui 273_{11}, dídʒturei 270_{21}.

gaidžiagystis: acc. ar l. sg. gaidʒiagîſti 567_{31}.

kareivis: karéiwiei 586_{43}, karéiwius 542_{18}.

piktabỹlis: piktabîlo 84_{24}.

rugiapjūtis: rugiapîutis 297_{22}.

svetimmóteris: acc. sg. ſwetimmôteri 32_{48}, ſwetimóterei 526_{33}, ſwetimmôterius 69_6 || ſwetimmotêris 280_{29}.

svetimpatãlis: ſwiatimpatâłei 227_1.

III. **galvókartas** „lekkość, zelżywość“: gałwôkartas 114_{45}, gałwôkarto 559_7, gałwôkartą 102_{22}, 132_{24}.

niekãniekė: n. sg. niekánieke DK 53_5, niekániekių 202_{45}, DK 26_3, niekâniekių 307_{22}, acc. pl. niekánieke^{a}s 11_{40}.

pirmãgimis: i. sg. pirmágimiu 417_{21}.

saulėtekis, saulótekis: ſaułétekių 73_{28}, ſaułótekių 431_{46}.

tarpùkalnis (ar **-nė**): tarpúkałnių 396_2.

vasaróūgis, vasarūgis: waſaróugis 603_{13}, waſaroûgius 604_{11}, waſarúgius 604_{17}.

IV. **keleivỹs, kẽleivio**: kêleiwio 324_{47}, keleiwių 39_{29}, keleywîamus 60_{43}.

pãtmalos (plg. *patmala* Daukanto Pasak. 66) ar **-laĩ, -lų̃**: patmałų́ 255_{28}.

pilvapenỹs: piłwapenių 160_{19}.

stabmeldỹs: ſtabmeldʒêmus 89_{39}.

tridievỹs: tridiewiéi 254_{12}, Tridiewiéi 402_{48}, 444_{16}.

veidamainỹs: weidamainéi 280_{45}.

§ 78. Sudėtiniai daiktavardiniai būdvardžiai paprastai yra II grupės pavyzdžiu kirčiuojami, pav.: diewobâimių wîrų 182_{22} = bogobojnych mężów, acc. pl. diewabáimius 523_3 || Diéwabáimiui ʒmôgui 563_{54}, diewaméilei 209_{39}, geradâris 263_{39}, 585_{47} = dobrotliwy, geranôris Wießpatįs 371_{34} = dobrotliwy Pan, piktaßîrdʒei karâlųs 99_{50} = złościwi krolowe, daro ią ſwetimwîrę 69_{50} ir kt. Su tokia kirčiuosena sutinka ir dabartinė kalba.

Kiti sudėtiniai daiktavardžiai taip pat nedaug kuo tesiskiria nuo šiandieninių. Tik dabar nevisai paprastas atrodo *keleivỹs* ir *tridievỹs*: *kẽleivio* vietoje šiandien tėra sakoma tik *keleĩvis*. Bet

Daukšos kalboje *keleivỹs*, *kẽleivio* yra normalus daiktas, nes, be jo, yra dar ir daugiau panašių davinių, pav.:

bedievỹs, bẽdievio: bêdiewiui 390_{12}, bêdiewį giwenimą 117_{3}, bediewiéi 234_{50}, 435_{32}, bediewiéii Heretikai 430_{42}, n. pl. bédiewes tieſos 339_{29}, bediewîamus ʒmonemus 14_{17}, bediewiámus 197_{11}, bêdiewius 160_{4} ‖ bediéwis 591_{8}, bediéwių 583_{13}, bediéwiamus 510_{24}.

pirm(a)gimỹs: n. sg. pirmgimé DK 12_{14}, g. sg. pirmagimés 393_{12}, pirmgimeié 137_{41}, 378_{30}, 396_{9}.

Kaip *bedievỹs*, *-ẽ*, taip ir *keleivỹs* eina būdvardžiu, pav., keleywîamus ʒmónêmus 60_{43} = podrożnym ludżiom. Taigi savo kirčiuosena ir vartosena tiek *bedievỹs*, tiek *keleivỹs* niekuo nesiskiria nuo *truputỹs*, *trùputį* ir kt., kurių vietoje dabar šalia *bediẽvis*, *keleĩvis* yra sakoma ir *trupùtis* ir kt., žr. § 37.

Tridievỹs „trójbożanin" veikiausiai yra naujadaras, to paties *bẽdievio*, *kẽleivio* ir kt. pavyzdžiu sudarytas — verstas iš lenkų kalbos.

Daukšos *v,eidamainis*, gal būt, taip santykiauja su *veidamainỹs*, kaip jo *žm,ogmušis* su Leipalingio *žmogamušỹs*, *geĩdulis* su *geidulỹs* (žr. 81 psl.) ir kt.

Tokių daiktavardžių kaip *naũjakrikštis* (: náuiakrikßcʒei 444_{15}, náuiekrikßcʒei 537_{31}), *naujãkrikštis* (: Nauiákrikßcʒių 445_{35}) bei *naujakrìkštis* (: acc. pl. Nauiakrikßcʒiús 117_{10}, nauiakrikßcʒiús 448_{7}, Nauiekrikßcʒiús 260_{12}) ir kt. kirčiavimo įvairumas, man rodos, reikia aiškinti tuo, kad jie nebuvo žinomi iš gyvosios kalbos.

u) Daiktavardiniai direktyvai

§ 79. Direktyvų kirčiavimas dabar nevienodai mokslininkų suprantamas. Vienų nuomone, tokie direktyvai kaip *Dievóp*, *namañ* ir kt. yra senoviniai oksitonai, o *rãštop*, *rãtan* ir kt. senoviniai baritonai, ir todėl jie tebeturį išlaikę pirminę kirčio vietą; plg. Būga, Ai. St. 41 t., LKŽ XXX, Endzelynas, Акц. 8 t., N. van Wijk, MO XI 211 tt., AIS 46, Nieminen, Ausg. 136 tt., 142, Torbiörnsson, AV 22. Bet Endzelynas ib. 9 dar mano, kad linksniai *namiẽ*, *Dievóp* ir kt., tapę prieveiksmiais, negali būti laikomi tam įrodymu, nes prieveiksmiškai vartojamos linksnių lytys turinčios

ypatingą kirčio vietą, t. y. tokie linksniai kaip *Kristaũspi* (: *Kristaus*), *mūsumpi* (: *mūsų*) galį turėti kirtį perkeltą dėl polinksnio (postpozicijos) įtakos. O Spechtas, KZ LIII 90 tt. dar toliau eina: jis mano, kad dabartinių direktyvų kirčiavimas apskritai esąs antrinio kilimo. „Es ist richtig, — sako jis, — daß im allgemeinen die Type Ia IIa beim Direktiv auf *-n(a)* die Endung betonen, während Ib IIb Wurzelbbetonung zeigen. Diese Regelung ist aber erst sekundär. Sie ist hervorgerufen vor allem wohl durch der syntaktisch oft gleichgebrauchten Lokativ. Aber auch die anderen Kasus, die gleich dem Lokativ betonen, werden mitgevirkt haben... Von Rechts wegen haben Partikeln wie *-na*, *-pi*, genau wie das Reflexivum *-si*..., dem Ton auf sich gezogen. Dieser Zustand ist in vereinzelten Beispielen noch bewahrt" (90 t.). [1])

Norint tad patirti, kuriąja iš tų nuomonių daugiau galima spręsti apie Daukšos daiktavardinių direktyvų kirčiavimą, man rodos, iš pradžios yra pravartu plačiau susipažinti su pačiais Daukšos kalbos duomenimis, — daug plačiau, negu v. Wijkas, MO XI 214—216 tai yra padaręs.

§ 80. Tokių duomenų yra paminėtini šie pavyzdžiai —

a) dviskiemenių daiktavardžių:

. búrtump̀ 483_{31}; kâłnop̀ 1_{7}, kálnop̀ 32_{2}; mókłłop̀ DK 32_{13}; łółtiep̀ 360_{5}; Téwop̀ 178_{27}, 217_{4}, Téwop̀ 211_{1}, 447_{15}, Téwiep̀ 195_{38}, 216_{6}, 239_{47}; wáiłtop̀ 121_{39}; — ámʒiop̀ 214_{40}; — náudołp̀ 402_{5}; — kôiołiąmp̀ 74_{21}, kóiołiąmp̀ 370_{40}; — bâimełp 147_{25}; méiłełp 147_{25}, méiłełp̀ 282_{29}; — móterieł p̀ 71_{20}, móterump̀ 420_{8}.

II Abrômop 269_{41}; búdump 65_{4}, bûdump̀ 65_{29}; dwârop̀ 24_{25}, dwárieb̀ 212_{20}; dʒêuġłmump̀ 543_{26}; gôdop̀ 109_{47}; gráběp̀ 184_{34}, grâběp̀ 189_{25}, grâbiep̀ 189_{23}, 202_{28}, grábiep̀ 583_{25}; Jónop̀ $18_{16, 17}$, Jônop̀ 20_{18}, Jóniep̀ 133_{36},

[1]) Savo nuomonei įrodyti Spechtas, tarp ko kita, dar remiasi Baranausko *rasztûsnà*, bet tuo pavyzdžiu nieko negalima įrodyti, nes Baranauskas kaip tik kirčiuoja *rãštas*, *-aĩ*: rasztaĩ Arch. Phil. I 106_{6}, rasztũ 185_{1}, rasztaĩs I 84_{28}, II 70_{5}, 80_{5}, rasztûsė III 65_{32}.

193_{7}, Jónieṗ 215_{13}; łâpumṗ 626_{37}; miéſtoṗ 470_{1}, miéſtan' 181_{14}, 300_{15}, 334_{41}, 470_{2}; pórtoṗ 400_{34}; ráßtoṗ 265_{39}; ſtáłoṗ 200_{45}; sûdieṗ 352_{2}; téxtoṗ 242_{53}; Trónoṗ 117_{7}; Túrkumṗ 246_{42}, Tûrkump' 302_{37}; wârtůſemp 41_{6}, 270_{47}; ʒîdůſiąmp 137_{43}; — gêriop' 558_{41}; kêlůſemṕ 288_{4}; mêdʒioṗ 146_{12}, 429_{6}; ʒôdʒioṗ 75_{5}, 98_{22}, ʒódʒioṗ 255_{39}, 298_{34}; — dîrwon' 98_{38}; pêkłon' 337_{40}; rąkoſṗ 176_{7}, rąkon' 140_{8}, rąkoſń 139_{34}, rąkoſn' 147_{7}, 177_{35}; ródoſp 179_{34}, rôdoſṗ 250_{10}, ródon' $163_{4,22}$; ſéktoſṗ 276_{48}; sîłumṗ 522_{47}; ſwôdbon 68_{3}, ſwódbon' 350_{32}; wîeton' 46_{29}, wiéton' 104_{44}, 169_{41}, 175_{49}; — máriumṕ 317_{29}; ſúdʒioſp 173_{35}; wálon' 370_{16}; — ʒêmen' 390_{5}, ʒémen 487_{10}; — dúriſiąmp 45_{49}; úgnin' 304_{43}, 309_{13}; — Môrkuṗ 142_{46}, Mórkuṗ 357_{51}; ʒmôguṗ 255_{35}, ʒmóguṗ 315_{29}, 327_{26}, 371_{42}; — pêcʒiun' 332_{21}; tánciuṗ 440_{15}.

III. daiktáń 607_{15}, daiktúmṗ 277_{32}; darbóṗ 186_{16}, darbúmp 313_{33}; łągiéṗ 440_{16}; ſtiebóṗ 168_{50}; ʒąndán' 488_{29}; — ßulnióṗ 434_{16}; — gałwón' 212_{8}; — ʒmonáip 369_{14}, 371_{42}; — ſunúṗ 442_{18}, DK 19_{31}, 20_{8}.

IV. darʒóṗ 488_{43}, darʒán' 150_{31}; Diewóp 57_{28}, 318_{38}, Diewóṗ 214_{26}, 217_{4}, 220_{28}, 225_{2}, 237_{8}, 280_{44}, 306_{40}, 356_{49}, 370_{15}, 410_{26}, 472_{14}, Diewóp' 220_{20}, Diewôṗ 250_{18}, Diewîep 12_{17}, Diewiéṗ 259_{9}, $277_{33,45}$, 286_{17}, 333_{23}, 600_{31}; gałóṗ 87_{17}, 250_{52}, 544_{30}, 582_{7}, gałóp' 520_{51}; griekóṗ 473_{4}; gardán' 484_{49}; kakłóṗ 473_{4}; kiemóṕ 148_{29}; maißóp' 577_{9}; mełóp 129_{34}; namúmṕ 297_{9}; ſtułpóṗ 167_{32}; tarnóṗ 598_{23}; wardán' 168_{19}, 190_{42}, 193_{1}, $258_{4,31}$, 259_{45}, 408_{38}, wardán 252_{45}; — dienóń 124_{14}, dienón' 279_{31}, 423_{39}; Eʒdráyp' 56_{6}; kruwón' 410_{40}; mergáiṗ 371_{17}; ſkołóſṗ 360_{31}; wierón' 302_{32}; — nůdʒióſṗ 522_{34}; ſkomióſṗ 33_{20}, 186_{56}, ſkomiósp 200_{45}, ſkomiéiṗ 95_{21}, ſkomiêiṗ 126_{45}, ſkomiéip' 192_{46}, 226_{15}; — ſaupſéſṗ 256_{27}; — dągáuſṗ 315_{12}, dągún 3_{33}, dąguň 181_{20}, dągún' 196_{39}, 229_{34}; wirßún' 83_{31}; — waiſiáuſṗ 422_{44}.

b) daugiaskiemenių daiktavardžių:

I. Hérodop 58_{17}, Hérodoṗ 159_{25}; nêwadop' 526_{24}; Pówilieṗ 193_{53}, 261_{34}; Prânaßiep 2_{45}, Pránaßieṗ 208_{24}, prá-

naßieþ 257_{30}, Pránaßůšiąmþ 103_{3}; iʒgânimop 238_{25}, iʒgánimoþ 270_{16}; kúlimoþ 161_{13}; ſmârkumoþ 420_{10}; tóbułumoþ 75_{28}, 517_{33}; mókitiniop 173_{2}; — élgetaiþ 271_{40}.

II. Jordâniep 18_{18}; maieſtótoþ 306_{37}, Maieſtótieþ 316_{41}; philîpop 124_{34}; Piłôtoþ 104_{42}, 159_{25}, Piłôtoþ 180_{14}, Piłótieþ 159_{35}; ſakraméntoþ 268_{26}, ſakramęntumþ 76_{4}, ſakramęntúmp 295_{30}; Serwétoþ 302_{34}; ßatônoþ 257_{32}; Thimotéußop 129_{1}; vrêdoþ 284_{40}; — amʒinúmoþ 96_{53}; kreiwúmoþ 8_{2}; meiłaßirdûmoþ 317_{20}, miełaßirdúmoþ 170_{20}, miełaßirdúmop 360_{39}; pakłuſnúmoþ 276_{40}, 470_{22}; ßwieſúmoþ 241_{9}, 430_{39}, 594_{37}; tobułúmop 57_{31}; wertúmoþ 147_{45}; giłúman' 154_{42}; — bernêloþ 590_{43}; — giwâtoſp 50_{53}, giwâtoſþ 182_{16}, giwâtosþ 200_{51}, 371_{38}, giwátoſþ 282_{6}, giwâton' 131_{20}, giwáton' 274_{1}; karalîſton' 375_{42}; pakútoſþ 9_{13}, pakûtoſp' 592_{13}; ſtadáłon' 325_{4}; — newâlon' 311_{6}, 316_{19}; padwárion' 326_{7}; weczêrioſþ 275_{35}; winîcʒion' 389_{13}; — awêłumþ 302_{46}; — ligôniesþ 348_{2}, ligôniumþ 140_{41}; — ałtôreuſp 37_{17}, ałtóriuþ 443_{35}; Eſaióßiuþ 14_{13}, Eſaiióßiuþ 257_{40}; Jeremiôßiuþ 60_{4}, 208_{24}; Lukóßiup 81_{7}, Lukôßiuþ 211_{24}; pakâieuſp 310_{33}; Tobiôßiuþ 196_{2}; Totôriumþ 302_{37}.

III. Biſkupóp 282_{8}; kunigóþ 75_{44}; nůpełnóþ 15_{6}, nůpełnúmp 224_{2}; padaróþ 280_{25}; welinóþ 436_{24}, weliniéþ 105_{50}, 115_{8}; węmdałóþ 36_{41}, wemdałóþ 122_{38}; — iʒgąſcióþ 14_{22}; — kalinéiþ 523_{11}; nůdemêſþ 255_{13}, nůdemêſp 570_{19}; pakąmpéſń 247_{24}; paʒintiéſp 96_{30}, paʒintiésþ 310_{35}; krikßcʒionisîąmþ 340_{42}.

§ 81. Permetę akimis visus augščiau surašytuosius pavyzdžius, lengvai galime pastebėti, kad kalbamųjų daiktavardžių direktyvai, apskritai imant, turi tą pačią kirčio vietą, kaip kiti jų linksniai, būtent: *kálnai — kálnop, tẽvai — tẽvop, tẽviep, dvãrai — dvãrop, dvãriep, miẽstai — miẽstop, miẽstan*, g. sg. *diřvos — diřvon...*, bet *dievaĩ — Dievóp, kiemaĩ — kiemóp, šulnỹs — šulnióp, dangùs, -aũs — danguñ, vaisiùs, -iaũs — vaisiaũsp* ir kt. Tai patvirtina ir dabartinė kalba, pav.: *põnop, bró-*

Iip Laz., *põnip* Ziet., *paršiek* Gerv. || *Dievóp*, *Dievíep*, *vaikíep* Laz., *Dievók*, *kunigók*, *žąsìk*, *sūnùk* Gerv. ir kt.

Bet Daukšos kalboje yra keletas ir kitaip kirčiuojamų direktyvų. Visų pirma nepaprastas atrodo *Diẽvop* ir *Diẽviep*: D i é w o p̀ 12_{21}, 175_{37}, 222_{18}, 280_{21}, 364_{30}, 406_{19}, 453_{9}, 457_{1}, 520_{3}, 537_{6}, 539_{34}, $569_{17, 26}$, 587_{13}, d i é w o p̀ 318_{29}, D i é w o p' 561_{9}; D i é w i e p̀ 134_{17}, 472_{35}, 528_{21}, 540_{10}, D i é w i e p' 537_{2}, 605_{38}. N. van Wijkas, MO XI 214 ir Nieminenis, Ausg. 147 mano, kad *Diẽvop* yra klaida; bet, man rodos, to paprasta klaida negalima išaiškinti, nes šią lytį Daukšos postilėje sutinkame ne vieną kartą, kaip kad Nieminenis tvirtina, bet daugelį kartų; o daugelį kartų pakartotas dalykas vargiai gali būti apsirikimas. Tas pat veikiausiai yra ir su *Diẽviep*. Tad kaip tai reikia suprasti?

Jeigu sutiktume, kad einamieji ir esamieji pašalio vietininkai seniau yra turėję kirtį dėl polinksnio įtakos nutrauktą į žodžio gaią, tai galėtume manyti, kad *Diẽvop* turi dar išlaikęs senesnį šakninį kirtį, dėl polinksnio įtakos dar nenukeltą į galą. Bet tada sunku būtų išaiškinti *Diẽviep*: juk vargiai kada nors galėjo būti l. sg. **Diẽvie*, nes *namiẽ* : *namíep*, *oriẽ*, *ankstiẽ* || *áudrotie*, *šáltie* ir kt. rodo, kad oksitoniniai daiktavardžiai ir senoviniame vietininke yra turėję galinį kirtį pirmiau su cirkumflektine, vėliau su akūtine priegaide (žr. Būga, TŽ I 433). Taigi *Dievíep* Diev., Laz., *namíep*, *mergáip* Ziet. ir kt. gali turėti išlaikę senovinį kirtį, ir todėl Daukšos *Diẽviep*, kuris vargiai galima išaiškinti spaudos klaida, tenka laikyti esant antrinio kilimo. Na, o jeigu *Diẽviep* yra antrinio kilimo (plg. 27 psl.), tai kodėl toks negali būti ir *Diẽvop*?

Pagaliau net ir baritoninių daiktavardžių direktyvai, gale kirčiuojami, nevisados būtinai turi turėti tą galinį kirtį atitrauktą dėl polinksnio įtakos. Pav., kodėl Daukšos *rankósn* (: r ą n k ó ſ ń 132_{25}, r ą k ó ſ n' 175_{38}, r ą n k ó ſ n' 283_{3}), *mariósn* (: m a r i ô ſ n' 149_{19}), tverečėnų *rankósun* (dial. *ruɒkǎ·sun* J. Otrębski, WNT I 229) ir kt. kirčio vieta negali būti senovinė, dar net F. de Saussure'o dėsniu atitraukta iš šaknies į galūnę, ir kodėl polinksnis *-n(a)* čia negali būti pridėta prie **rank$_{i}$á·s*? Man rodos, tatai yra lygiai taip pat galima, kaip Zietelos vietininke *rankái* (iš *rankáip* Arum. 42) šalia *mergáip*, *momáip* gali būti išlikusi senesnė kirčio vieta, o dabartinis vietininkas *rañkoje*, kaip kad teisingai pastebi Endzely-

nas, Акц. 16, lengvai galėjo analogiškai atsirasti iš **rank¡á·į* (< **r¡añká·į*). Dabartinė *rankõn* Gerv. (iš *rankonà*) ir kt. galėjo gauti galinį kirtį pagal *rankósnà*, *rankáip*, **rankojè* ir kt. lygiai taip pat, kaip tų pačių gervėčėnų *rañkosan* (Arum. 55) analogiškai pagal *rañkomis* ir kt. linksnius galėjo kilti iš **rankósan*.

Dėl tos priežasties sunku tikėti, kad pirminiame oksitoniniame kilmininke **diev¡o* pirmiau turėjo būti kirtis atitrauktas iš galūnės į šaknį ir paskum, pridėjus polinksnį *-p(i)*, vėl buvo nukeltas į galūnę: juk tas polinksnis čia, kaip ir *rankósn*, galėjo būti pridėtas dar tada, kada kirtis tebebuvo galūnėje. Tariamoji akūtinė oksitoninių direktyvų galinė priegaidė, kuri, Spechto, KZ XLIII 92 nuomone, rodanti kirtį esant atkeltą iš šaknies į galūnę, gali būti cirkumflekso vietoje atsiradus tokiu pat būdu, kaip ir esamuose pašalio vietininkuose *namíep*, *mergáip*, arba sudėtiniuose daiktavardžiuose *galvúgalė* Gaurė, *Žąsúgala* „Veiviržėnų apylinkės kalno vardas“, kurių pirmosios dalys, d-tos kilmininkai, iš pradžios, be abejonės, yra turėję cirkumflektines galūnes.

§ 82. Tokiam manymui neprieštarauja ir Daukšos kalbos duomenys, būtent:

Einamieji pašalio vietininkai d ẑ i a u g ĩ m ó p 13$_{16}$, w e r k ĩ m ó p 371$_{5}$, T e w ó p 239$_{46}$, w a k a r ó p 105$_{13}$, 131$_{32}$ ir w a n d e n é ĩ p 579$_{39}$ — paprastai šitie daiktavardžiai Daukšos kalboje yra baritoniškai kirčiuojami, žr. 30, 31, 42 ir 127 psl. — veikiausiai savo galinį kirtį turi ne tiek dėl polinksnio įtakos, kiek dėl to, kad kalbamieji daiktavardžiai, nors ir rečiau, Daukšai galėjo būti pažįstami ir oksitonai, plg. T e w á i 468$_{16}$, w ą n d e n i i é 140$_{12}$ ir kt.

Taip pat ir a t p i r k e i ó p 437$_{34}$ veikiau yra normaliai kirčiuojamas, nes Daukšos kalboje šalia *pirkẽjas*, *-jai* galėjo būti ir *pirkẽjas*, *-jaĩ*, žr. 83 psl.

Panašiai, tik priešingu būdu, yra kirčiuojamas w é i k a ł o p 398$_{13}$: mat, Daukša daug dažniau vartoja *veĩkalas*, *-aĩ*, o rečiau *veĩkalas*, *-ai*, žr. 43 psl. Čia pat galima būtų prijungti ir p á d a r o p 598$_{23}$; bet Daukša kirčiuoja *pãdaras*, *-aĩ* (žr. 43 psl.) ir p a d a r ó p 280$_{25}$; todėl p á d a r o p gali būti arba naujadaras, arba spaudos klaida.

ſtáłoṗ 200_{45} (= *stãlop*) yra lygintinas ne su rašomoje kalboje vartojamu *stãlas, -aĩ*, bet su *stãlas, -ai* KGr. 154, Jaun. Gr. 86, SInt.

gárdoṗ 174_{19}, kaip rodo gardán' 484_{49} (plg. *gařdas, -aĩ* KGr. 152, Sub.), gali būti arba naujadaras kaip *Diẽvop*, arba spaudos klaida; plg. v. Wijk, MO XI 215.

ßárwop' 586_{30} gali būti kilęs iš *šárvas, -ai* greta *šárvas, -aĩ, rándai* : *randaĩ, rýtai* : *rytaĩ, véidai* : *veidaĩ* ir kt. Bet taip pat ßárwop' gali būti ir vietoje ßarwóp' parašytas, plg. 39 t. psl.

óran (: óran 159_{16}, óran' 159_{2}, 170_{18}, 311_{42}, 313_{7}, ôran 524_{32}, 607_{18}, hóran 141_{10}, 167_{11}) veikiausiai turi tą pačią kirčio vietą, kaip ir *óras, -ai*, kurį sutinkame dar šiandieninėse tarmėse, žr. 39 psl.

wárdan' 290_{34}, kurį tik vieną kartą esu pasižymėjęs, šalia dažnai vartojamo *vardañ* (žr. 133 psl.), galėtų būti naujadaras (plg. *vařdan* KGr. 403, *laũkan* Virb., KGr. 403 ir kt.); bet kadangi taip kirčiuojamų einamųjų vidaus vietininkų Daukšos kaiboje, palyginti, yra labai maža ir, be to, jie kartais prieštaringai kirčiuojami (plg. winán 68_{12}, krûwon' 582_{30}, wietón' 620_{39} ir kt.), o apskritai imant, tos rūšies vietininkai yra normaliai kirčiuojami, tai reikia manyti, kad wárdan', kaip ir winán, krûwon', wietón' yra ne kas kita, kaip paprastos klaidos. Plg. dar tâutumṗ 587_{12} šalia *tautà, -õs,* âłgoſṗ 543_{4} šalia *algà, -õs,* ſkômieip 552_{12}, ſkómieip' DK 7_{23} šalia *skomià, -iõs* ir kt.

Iš dą́gun' 365_{51}, 454_{2}, 495_{4} ir Chriſtáup 518_{48} nieko negalima spręsti, nes šalia *dangùs* ir *Chrìstus* pasitaiko ir *dañgus, -aus* bei *Christùs, aũs*, žr. 124 ir 138 psl.

Visai kas kita yra Tironôṗ 555_{32}, nobaʒnumóṗ 479_{23}, ſakramentúmp 76_{15}, praktikoriúmṗ 483_{31}, tancʒiáuſṗ 473_{18}: iš tų pavyzdžių lyg atrodytų, kad dėl polinksnio *-p(i)* Daukšos kalboje tikrai galėjo būti kirtis atitraukiamas į žodžio galą. Bet tokių pavyzdžių yra tiek maža, jog iš jų negalima jokios išvados daryti: kitais pavyzdžiais remiantis, tuo būdu būtų galima ir visai priešingų išvadų padaryti.

Pagaliau dar yra paminėtinas Powiliép 453_{14}: tai, man rodos, šalia normaliai kirčiuojamo Pówilieṗ 193_{53}, 261_{34} gali būti naujadaras arba veikiau spaudos klaida, plg. Powîłas 246_{14}.

Taigi, suglaudus viską pasakyta draugėn, galima matyti, kad daiktavardiniai direktyvai Daukšos kalboje buvo vartojami atskirais savarankiškais linksniais, ir todėl jie, be kelių išimčių, buvo kirčiuojami visai taip pat, kaip ir kiti atitinkamų paradigmų linksniai; plg. Specht, LM II 45. Kalbamosios Daukšos išimtys yra arba pateisinami kalbos duomenys arba paprastos spaudos klaidos.

ū) Tikriniai vardai

§ 83. Daugelį tikrinių vardų Daukša kirčiuoja pagal lenkiškų arba (rečiau) gudiškų atitikmenų tiesioginius ir netiesioginius linksnius, pav.: Abrahómas 54_{8} (lenk. *Abraham*); Annóßiumi 25_{30} (lenk. *Annasz*); Cédrono 149_{24}; Chriſoſtómas 203_{35}, 345_{34}, 388_{21} ir Chryzóſtomas 388_{47}; Heliôßius 351_{34} (lenk. *Heljasz*); Hêrodas 167_{6}; Hieremiiôßeus 399_{3} (lenk. *Hieremjasz*); Jâkubo 3_{4}, Jákobo 537_{35}, i. sg. Jákobu 73_{29} (lenk. *Jakob*) ir Jokûbas 80_{47}, Jokúbo 179_{47} (gud. *Якýб*); Joáchimas 563_{26}, Jókimas 389_{29}; Jordôno 25_{32}, Jordâniep 18_{18} (lenk. *Jordan*); Jóſephas 362_{48}, Jósephui 50_{17} (lenk. *Józef*); Judôßius 622_{30} (lenk. *Judasz*); Kaiphôßiuþ 167_{21} (lenk. *Kajfasz*); Lózoriaus 478_{9}, 583_{25}; Lukôßius 27_{6} enk. *Łukasz*); Machomêtas 90_{26};Maiźiéßeus 395_{39} (lenk *Mojżesz*); Melánchtonas 143_{15}; Mikałôius 622_{26} (gud. *Mukoлáй* ar lenk. *Mikołaj*); Salâmonas 121_{50}, Salámonas 332_{42}, 622_{26}, Salâmonui 38_{19}, Salómoną 38_{13} (lenk. *Salamon*); Siméonas 50_{17} (lenk. *Simeon*); Stephônas 599_{21} (lenk. *Stefan*); Zachariiôßius 2_{36}, Zachariôßių 410_{23} (lenk. *Zacharjasz*) ir kt.

§ 84. Tam tikri vardai yra galūnėje kirčiuojami, pav.: n. sg. Chriſtús 281_{34}, Chriſtâus 402_{31}, Chriſtáus 502_{40}, Chriſtáuſþ 518_{48}, acc. sg. Chriſtų 45_{32}, 247_{6}, 335_{29}, 351_{21} || Chrîſtus 266_{5}, chrîſtaus 102_{42}, Chrîſtaus 166_{22}, n. pl. Chrîſtuſai 13_{32} (bet ir kriſtuſái 372_{13}); Dioniſiús 455_{22}; Lozoriús 488_{2}; Teodozíus 540_{24}; Zachariás 462_{17}, 464_{49}, 465_{2}, g. sg. Zacharió́s 471_{40}, 473_{27}, Zachariái 462_{8}, acc. sg. Zacharią 465_{20}.

Kad visas šitas kirčiavimas būtų tikras kalbos faktas, sunku tikėti. Visų pirma neįtikima, kad galūnėj būtų galėję būti kirčiuojama n. sg. Zachariás, d. sg. Zachariái ir acc. sg. Zacharią. Veikiausiai šitie parašymai reikia skaityti kaip *Zacharìjas, Zacharìjai, Zacharìją*; plg. Eſaiiás 400$_{2}$, bet g. sg. Iſáiios 29$_{19}$. Lozoriús veikiau yra klaida vietoje Lózorius (= *Lõzorius*).

Christùs, -aũs, gal būt, buvo kirčiuojamas pagal gyvosios kalbos pavyzdžius (pav., *skaičiùs, -iaũs* ir kt.) arba kirčiuojant buvo nusižiūrėta į gr. originalą χριστός, g. sg. χριστοῦ. Bet kaip tada gali būti su acc. sg. Chriſtú? Jei ne spaudos klaida, gal būt, čia irgi yra išlikus pirminė kirčio vieta (plg. gr. χριστόν, taip pat *kokìs, kokĩ*).

Šiaipjau kitų vardų kiršiavimas labai svyruoja, pav.: Jerúsalem 2$_{33}$, Jeruſâlem 3$_{19}$, Hieruſâlem 3$_{14}$, Hiéruſalem 573$_{38}$, Hieroſolîmo 89$_{29}$, l. sg. Hieroſolimé 137$_{20}$, Hieruſalimé 308$_{29}$; Hiéronímas 467$_{19}$, Hieronîmą 87$_{13}$ ir kt. Tai, tur būt, yra dėl to, kad šie žodžiai lietuvių kalbai yra visai svetimi.

Bet kaip reiktų aiškinti Dioniſiús, Lozoriús ir Teodozių́s — ar klaidomis, ar kaip *ambicijà, -jõs* ir kt. (žr. § 54), man nevisai aišku.

3. Būdvardžiai

a) Paprastieji būdvardžiai

§ 85. Daukšos būdvardžiai tuo yra ypatingi, kad jų kirčiavimas dar nėra tiek apibendrintas, kaip dabartinių: vieni iš jų dar dar rodo baritoninių, o kiti oksitoninių žymių.

Baritoniniai būdvardžiai savo ruožtu yra dar akūtinės ir cirkumfliktinės bei gravinies šaknies, būtent:

I. **áiškus, -i**: n. sg. áiſkus 254_{4}, áiſki 88_{18}, 249_{11}, áiſkius 330_{29} || n. sg. aiſkús 2_{17}, aiſkúmi 476_{37}.

álkanas, -a: álkanam' 5_{20}, g. pl. álkanų 309_{11} || ałkaniémus 487_{12}, ałkanůſiá 492_{11}.

ámžinas, -a: n. sg. âmžina 598_{19}, g. sg. ámžinos 11_{50}, ámžinos 30_{22}, 610_{38}, ámžinoþ 580_{6}, ámžinoſþ 487_{52}, ámžinomis 11_{15}, ámžinose[a] 11_{17}. ámžinoſn' 308_{26} || n. sg. amžiná 5_{52}, 249_{27}, g. sg. amžinós 74_{42}, 103_{11}, 124_{6}, amžinós 252_{27}, amžinóþ 580_{21}, amžinóſþ 81_{32}, amžinúmþ 15_{21}, amžináis 207_{19}.

brángus, -i: n. sg. brągus 81_{30}, 152_{48}, 191_{18}, 348_{11}, DK 21_{10}, brągi 321_{1}, 348_{10}, 380_{28}, 624_{33}, brągaus 56_{35}, 103_{49}, 272_{47}, brągumi 146_{2}, g. pl. brągiu 55_{37}, brągių 542_{16}, acc. pl. brągus 37_{1}, 102_{27}, brángius 248_{10}, 487_{24}, brągeis 21_{10}, brángeis 270_{14}, brągiůſe 41_{38} || n. sg. brągús 541_{47}, brągáus 476_{9}, 526_{50}, 573_{40}, brągių 439_{54}.

dárgus, -i: g. sg. dárgios 412_{13}, dárgius 188_{36}, 195_{49}, dárgias 104_{26}, dárgumis 169_{46} || n. sg. dargús 198_{10}, 425_{19}, g. sg. dargiós 36_{46}, dargių 161_{15}, dargiůſé 344_{39}.

dósnus, -i: dóſnumi 84_{24}, dôſnumi 298_{21}, dóſnias 286_{17}, dôſnes 290_{5}, dóſnumis 286_{23} || n. sg. důſnús 32_{10}, důſná DK 52_{3}.

gáusus, -i: gâuſi 532_{15}, 552_{32}, gáuſaus 175_{34}, gâuſaus 595_{31}, gáuſaųſp 147_{11}, gáuſumi 147_{43}, gáuſias 472_{29}, 478_{47}, gâuſes 532_{27}, gáuſiomis 479_{14}.

grýnas, -a: g. sg. grînos 425_{41}, 613_{22}, i. sg. grînu 108_{7}, grîname 582_{41}, g. pl. grînų 278_{7}, acc. pl. grînus 90_{45} ‖ grinám' DK 49_{9}, grinóſp DK 49_{29}, griniémus 459_{26}.

ýpačias, -ia: n. sg. îpaczes 396_{6}, g. sg. îpaczios 149_{26}, n. pl. îpati 142_{7}, g. pl. îpaczių 347_{11} ‖ g. sg. įpaczió́s 478_{32}, ypaczių 492_{3}.

įžűlas, -a: i. sg. iżûła 96_{2}, g. pl. įżúłų 27_{11}, įżûłomis 349_{40}.

kárštas, -a: n. sg. kârßta 542_{11}, kârßtoſp 619_{3}, i. sg. kârßta 334_{19}, acc. pl. kârßtas 2_{5} ‖ g. sg. karßtós 327_{50}, karßtáis 112_{47}.

kártus, -i: kártumi 285_{29}, kârczių 526_{9} ‖ kartáus 182_{39}.

kíetas, -a: g. sg. kiétos 312_{20}, d. sg. kiétai 176_{8}.

kniűpsčias, -ia: knîupſti 62_{11}, 266_{50}.

lýgus, -i: lîgaus 521_{50}, g. sg. lîgios 80_{13}, 618_{19}, lîgioſp 94_{53}, lîgiam' 363_{12}, 533_{44}, lîgumi 150_{46}, 170_{25}, acc. pl. lîgus 69_{16}, lîgumis 291_{16}, lîgiomis 166_{35}, lîgu 93_{2} ‖ g. sg. ligiós 542_{27}.

méilus, -i: n. sg. mêiłus 31_{37}, 554_{31}, méiłus 290_{48}, méili 427_{21}, méiłaus 35_{7}, méiłam 574_{30}, mêiłumi 96_{23}, acc. pl. méiłus 101_{3}, 309_{16}, 348_{2}, 368_{19}, 390_{17}, méyłumis 52_{38}, méiłumis 429_{3}.

méilaširdus, -i: n. sg. méiłaßirdus 122_{28}, 262_{29}, méiłaßirdis 263_{32}, n. pl. méyłaßirdus 75_{26}, méiłaßirdżeis 243_{40} ‖ n. sg. meiłaßirdús 310_{13}, miełaßirdús 115_{24}, 115_{24}, 122_{52}, 286_{14}, 413_{27}, g. pl. meiłaßirdų 284_{24}.

míelas, -a: g. sg. miélos 177_{3}, 490_{5}, miéłam' 105_{5}, miéłam 186_{8}, miéłůſe 380_{2}.

patógus, -i: n. sg. patógus 33_{37}, 56_{37}, patôgus 34_{45}, 43_{16}, patôgi 92_{33}, 526_{4}, 563_{19}, neutr. patôgu 26_{27}, 303_{36}, patógu 152_{19}, patógaus 483_{41}, patógumi 2_{52}, acc. pl. patógus 462_{7}, nepatógius 437_{9}, 451_{1}, patógumis 67_{1}, patôgumis 554_{3} ‖ patogúmi 407_{8}.

pěsčias, -ia: pêßczam' 140_{42}.

príešus, -i: n. sg. priéßus 138_{1}, priéßaus 178_{16}, 304_{16}, g. pl. priéßų 235_{7}, acc. pl. priéßus 235_{5}.

ráišas, -a: g. pl. ráißų 278_{4}, acc. pl. ráyßus 57_{8}, ráißus 33_{50}, 274_{21}.

ráiškus, -i: ráißkaus 479_{2}, ráißkių 293_{10}.

rűstus, -i: n. sg. rúſtus 168_{35}, i. sg. rûſtu 437_{23}.

skáistus, -i: ſkáſtumi 332_{42}, n. sg. ſkáiſta 615_{42}, n. pl. ſkâiſti 558_{39}.

šýkštas, -a: n. pl. ßîkßti 126_{39}.

támsus, -i: tąmſaus 33_{14}, i. sg. támſia 88_{28}, támumus 156_{49}, acc. pl. támſſus 15_{14} || n. sg. tamſús 556_{37}, 559_{45}.

tánkus, -i: tąkaus 313_{33}, tąkumis 9_{11}.

tóbūlas, -a: tóbułoſe 432_{25} || n. sg. tobułá 236_{44}, g. sg. tobułós 80_{10}, 151_{37}, tobułéis 57_{29}, tobułáis 429_{2}.

tólimas, -a: tólimi 428_{7}, tôlimiemus 311_{41}, tólimoſe 278_{10} || n. sg. tolimá 382_{11}.

tűlas, -a: tûli 80_{17}, 93_{34}, 310_{35}, 357_{33}, tûłų 192_{52}, 196_{41}, tûliemus 50_{51}, 179_{7}, 574_{4}, acc. pl. tûłus 180_{25}, tûłas 96_{18}, tûłais 161_{41}, 265_{17}, tûłomis 141_{43}, 164_{30}, tûłoſe 164_{38}, 265_{22} || tułáis 441_{2} (gal būt, klaida).

válnas, -a: n. sg. wálna 123_{6}, 473_{43}, neutr. wáłna 411_{9}, wálname 84_{31}, wáłnays 60_{6}, wáłnais 84_{35} || n. sg. wałná 431_{35}, walná 614_{12}.

véikus, -i: n. sg. wéikus 30_{32}, wêikus 74_{46}, 582_{4}, wéikumi 3_{19}.

II. ãklas, -à: ákłam 283_{15} || akłų 254_{44}, 278_{4} akłáis 118_{37}.

baĩsus, -ì: n. sg. bâiſus 11_{13}, 126_{6}, 263_{32}, baiſî 8_{28}, baiſí 310_{5}, neutr. bâiſu 161_{19}, bâyſaus 16_{28}, bâiſaus 180_{35}, 286_{27}, báiſaus 380_{17}, 392_{34}, báiſauś 285_{33}, g. sg. bâiſios 174_{33}, báiſumi 3_{19}, 10_{40}, 165_{31}, 384_{52}, 477_{47} || n. sg. baiſús 4_{19}, 35_{11}, 132_{24}, 175_{38}, 285_{33}, 435_{17}, 554_{30}, 608_{41}, baiſų́s 394_{37}, neutr. baiſú 168_{25}, baisáus 390_{12}, g. sg. baiſiós 145_{44}, baiſióſp 183_{21}, baiſių́ 518_{45}.

baũgus, -ì: g. sg. báugios 7_{46}, 545_{40} || baugių́ 544_{37}.

bjaũrus, -ì: n. sg. bîeurus DK 47_{14}, biáurumis 54_{29}, biâurumis 428_{11} || n. sg. bieůrús 255_{13}, biaurús 373_{35}, bie^{a}urús DK 44_{9}.

bùdrus, -ì: búdrumi 35_{35}, 392_{31} || budrių 552_{32}.

bùklus, -ì: n. pl. búkłųs 301_{32}, búkleis 254_{42}.

čỹstas, -à: g. sg. cʒîſtos 532_{9}, 534_{9}, cʒîſtais 603_{7} || necʒiſtám' 103_{45}, cʒiſtiémus 110_{29}, cʒiſtáis 25_{6}.

daĩlus, -ì: n. sg. dâiłus 332_{31}, dâyłaus 55_{14}, dâiłaus 96_{27}.

drąsus, -ì: n. sg. drąſus 79_{35}, neutr. drąſu 424_{47}, drąſiús 233_{10}, drąſumis 478_{40}.

gãtavas, -a: gâtawi 62_{49}, 81_{43}, gátawi 110_{4}, 170_{13}, gâtawais 543_{19} || n. sg. gatawá 561_{34}, gatawóp 246_{45}, gatawón' 89_{12}.

graũdus, -ì: n. sg. graúdus 162_{12}, g. sg. grâudʒios 361_{40}, gráudumi 476_{38}, i. sg. graudʒiá 162_{47} || g. sg. graudʒiós 481_{19}, graudumí 177_{32}.

grùbus, -ì: grúbumi 90_{40}.

kañtrus, -ì: n. sg. kąntrus 95_{23}, 116_{6}, 130_{41}, 413_{27}, kąntrumi 9_{16}, kąntrumis 243_{40} || kantrúmis 523_{34}.

lãpus, -ì: n. sg. łápus 437_{14}.

liẽkas, -à: liékiemus 563_{44}, liékůſé 564_{5}.

meñkas, -à: g. pl. mękų 229_{54}, mękiemus 330_{27} || n. sg. męká 169_{41}, g. sg. mękôs 293_{29}, g. pl. mękú 87_{10}, 277_{50}, mękúmp 151_{27}.

nõbažnas, -a: g. sg. nóbaʒnos 300_{13}, i. sg. nôbaʒna 32_{9}, nôbaʒni 328_{42}, nôbaʒnų 66_{32}, nóbaʒniemus 463_{26}.

paklùsnus, -ì: n. sg. pakłúſnus 109_{36}, 129_{9}, 240_{3}, pakłúſnumi 103_{11}, 328_{44}, pakłúſnumis 383_{52} || g. pl. pakłuſnú 470_{6}, pakłuſſniémus 175_{34}, pakłuſnéis 366_{26}.

pãstaras, -a: g. sg. pâſtaros 594_{19}, páſtaram DK 7_{19} || g. sg. paſtarós 268_{4}, 554_{41}, 604_{4}.

pavỹdus, -ì: n. sg. pawîdus 168_{35}.

pavõjus, -ì: neutr. pawôiu $140_{41, 43}$ || pawoiú 36_{32}.

pùtlus, -ì: n. sg. pútłus 168_{35}, pútłumi 533_{4}, pútłumus 434_{32}, acc. pl. putłús 441_{10}, pútłůſe 272_{45}.

smafkus, -ì: n. sg. ſmârkus 99_{53}, 126_{7}, 366_{27}, ſmárkus 435_{18}, ſmârkaus 119_{13}, 171_{20}, 310_{16}, ſmârkauſp 161_{13}, g. sg.

ſmârkios 2_{39}, ſmárkios 370_{35}, ſmârkiam' 361_{29}, ſmârkumi 62_{47}, ſmárkumi 174_{27}, 384_{51}, ſmârkių 52_{2}, ſmarkiás 128_{9}, 170_{20}, ſmârkiomis 94_{39}.

smuřtus, -ì „niebespieczny": n. sg. ſmúrtus 479_{42}.

staĩgus, -ì: n. sg. ſtáigus 413_{30}.

suñkus, -ì: n. sg. ſúkus 234_{19}, 394_{37}, neutr. ſúku 64_{24}, 98_{25}, 298_{29}, súku 107_{25}, ſúkuġ 472_{26}, ſúkaus 80_{15}, 181_{40}, súkaus 312_{7}, ſúkauſp 473_{4}, ſúkių 170_{36}, ſukiús 7_{27}, ſúkiomis 316_{5} || g. sg. ſukiós 131_{2}, ſukiúmp 183_{21}.

švelnus, -ì: n. g. ßwêłnus 130_{49}, ßwélnumis 302_{49}, ßwéłniůſe 272_{45} || ßwᵉałnáis 20_{20}, ßwelniáis 21_{10}.

švíẽsus, -ì: n. sg. ßwiéſus 559_{29}, 560_{35}, 576_{31}, ßwíeſaus 64_{39}, ßwiéſumi 560_{39} || n. sg. ßwieſús 67_{20}, 137_{14}, 146_{39}, 468_{29}, 559_{38}, ßwiesús 339_{18}, ßwieſûs 556_{38}, ßwieſáus 125_{40}, g. pl. ßwiesų́ 345_{27}, acc. pl. ßwieſús 233_{8}, 518_{38}.

teĩsus, -ì: n. sg. têiſus 9_{24}, $179_{9, 33}$, 217_{3}, 566_{12}, téiſus 122_{5}, $365_{27, 30}$, neutr. téiſu 92_{40}, téiſaus 96_{10}, 100_{2}, 122_{44}, 348_{42}, 428_{31}, têiſaus 166_{28}, 167_{22}, 433_{23}, netêiſaus 170_{45}, netéiſaus 217_{2}, téiſumi 84_{37}, 348_{23}, têiſumi 168_{46}, 171_{5}, téiſumis 3_{36} || teiſáus 7_{29}.

tiẽsus, -ì: tiéſių 457_{19} || n. sg. tieſsús 181_{49}, tieſús 216_{50}, tieſáus 54_{14}.

trumpas, -à: g. pl. trúmpų 312_{38} || trumpám' 214_{42}, trumpáis 232_{15}, trumpůsé 390_{34}.

vařgus, -ì: n. sg. wârgus 162_{12}, 262_{4}, 333_{7}, wárgus 296_{6}, neutr. wârgu 121_{2}, 125_{10}, 197_{34}, 573_{50}, wârgaus 93_{26}, 186_{6}, wárgaus 618_{38}, g. sg. wârgios 216_{49} || neutr. wargú 422_{19}, 518_{46}.

viẽžlyvas (-bas), -a: wiéžliwais 321_{35}, wiéžlibůſe 428_{4}.

§ 86. Permetę akimis augščiau surašytuosius pavyzdžius, galime lengvai pastebėti, kad daugumas Daukšos baritoniškai kirčiuojamų būdvardžių yra buvę tikri kalbos duomenys. Tai aiškiai dar rodo ir dabartinė kalba, kurioje nemaža yra išlikusių senovinių baritoninių būdvardžių su akūtine šaknimi, pav.: *brángus, -aus* Švėk., Var., Pl., Sed., Slnt., Darb. Sub., Tver. (plg. Jaun. Gr. 129¹, KZ LII 95) || *brangùs, -aũs, brángų* Vilk., Bart., Šešt., Mar., Sint.,

Ser., Naum., Jurb., Pagr.; *gáusus* Kup., Sal., Kam., Jž. I 701 (plg. TŽ II 472, KZ LII 94); *įžūlus* Sint., Jž. I 676; *lýgus, -aus, -iam* Bart., Sasn., Sint., Ser., Dov., Rim. (žem. *lýgus, -io, -iam* Slnt., Pl., Švėk.) || *lygus, -aus, -iám* Paež., Prien., Sint., *lygus, -aũs, -iám* Vilk., Jurb., Pagr., Jaun. Gr. 131, Sub., Kup., Kam. ir net *lygùs, -aũs* Plaš., Pagr.; *pẽsčias, -ia, pẽsčiam* Sv., Dus. || *pėsčiám* Sub.; *rė́iški* Baran. Arch. Phil. I 97_{25} || *ráiškus, -aũs* Jaun. Gr. 129; *rū́stus, -aus, -šiam* Sint., Endr., *rū́stus* Švėk., Pl., Dov., Šiaul. || *rūstùs, rū́stų* Vilk., Bart., Sasn.; *támsus, -iam* Slnt., Pl., Kam., Tver. || *támsus, -aus, -iám* Kup. ir *tamsùs, -iám, támsų* Dov.; *tánkus, -aus* Sub., Kup., Anyk., Kam., Virb; *válnas, válname* Sed., Pl.; *véikus* Švėk., Slnt.... Plg. dar d. sg. *álkanam* Baran. Arch. Phil. I 77_{1} (= *alkanám* Virb., Endr., Sub.), n. sg. *ámžina* Sed., Dov., Sub., Kam., *atžūlus* Kv., Riet., *báltas, -a, jūodas, -a, kiáuras, -a* Slnt., Mos. ir kt. Panašaus kirčiavimo pėdsakų rodo ir Qu.[3], pav.: *brángus* 504, *dólnus* (šalia *dólningas*) 708, *malónus* 790, 967, *padórus* 644, *patógus* 281, 962, *tánkus* 461.

Taip pat dabartinėse tarmėse dar galime sutikti baritoninių būdvardžių ir neakūtinės, trumposios arba cirkumflekfinės, šaknies, pav.: *baĩsus, bjaũrus, daĩlus* Pl., Var., Sed., Slnt., Darb., Dov., *drąsus* Var., Pl., Sed., Slnt., *graũdus* Sed., Pl., *griaũdus* Dov., *grùbus* Švėk., Darb., *kañtrus* Pl., Sed., Slnt., Darb., Dov., *smañkus, stambus, suñkus* Sed., Slnt., Pl., Var., *drąsus, kañtrus, suñkus, šviẽsus, tiẽsus* Tver. Kaikurių šitų būdvardžių niekatroji giminė vietomis irgi turi išlaikiusi šakninį kirtį, pav.: *baĩsu* Dov., Slnt., Pl., Var., Švėk., *suñku*, Slnt., Pl., Var., Sed., Švėk., *vañgu* Pl.

§ 87. Kaikurių Daukšos baritoninių būdvardžių yra nevisai aiški priegaidė. Tokie yra būdvardžiai:

brūkanas (ar **brukanas**): b r ū́ k a n i 209_{39}, b r ū́ k a n ų 139_{45}, b r ū́ k a n a i s 523_{34}.

drėgnas: d r ę́ g n i o ĩ e 100_{17}.

gailus: g á i ł u m i 302_{27}, n. pl. g á i ł u s 176_{33}, g. sg. g á i ł o 454_{41}.

gąstus: n. sg. g ą́ ĩ t u s 554_{31}, g ą́ ĩ t u m i 355_{28}.

indievas: ĩndiewomis páĩlakomis (= trafnymi powieściami) 166_{46}.

laimus: n. sg. łâimus 335_{43}, łáimus 617_{25}, łáimi 598_{49}, 617_{36}, łâimi DK 49_{30}, nełáimaus 33_{28}, nełáymaus 154_{40}, łáimumi 200_{40}, l. sg. łáimume 573_{26}, łâimumis 390_{13} || n. sg. łaimús 383_{6}, nełaimús 84_{4}.

malonus: n. sg. małónus 36_{10}, małônus 224_{30}, 413_{27}, DK 46_{16}, małônaus 4_{35}, małónumi 171_{19}, małónumis 600_{22}.

opus: n. sg. ôpus 145_{47}.

padorus: n. sg. padôrus 69_{23}, padôraus 55_{44}, 133_{43}, nepadôraus 69_{24}, g. sg. padôrios 69_{39}, padôrių 143_{25}.

romus: n. sg. rômus 1_{15}, 2_{44}, 289_{20}, 533_{24}, rómus 4_{10}, 160_{38}, 433_{44}, rômaus 602_{11}, rómumi 84_{24}, rômųmis 209_{33}, rômumis 243_{40}, rómumis 413_{34}.

sargus: ſârgumis 622_{40}.

skyrus: n. sg. ſkîrus 209_{1}, n. pl. ſkîrios 258_{45} || n. sg. ſkirús 449_{50}.

sopus: n. sg. ſópus 178_{2}.

stropus: ſtrópumis 434_{27}.

Visų pirma tenka ilgiau sustoti ties *drẽgnas*, *gailus*, *laimus*, *malonus*, *opus*, *padorus* ir *romus*. Šiandieninėje kalboje šitie būdvardžiai yra nevienodai kirčiuojami, pav.: *drẽgnas* Vrb., Sub. || *drẽgnas* Kv. (TŽ II 475), *gáilus* Lkm., *gáilas* Diev. (plg. *gáilysta* Anyk., Dus:; žr. dar Arch. Phil. I 61) || *gailùs*, *gaĩlų* KGr., 224, Sub.; *laĩmus*, *-aus* Dov. || *laimùs*, *-aũs* Vilk., Paež., Pagr.; *malónus*, *-aus* Dov., Kam. || *malónus*, *-aũs* Šiaul., *malonùs*, *-aũs*, *-ónų* Jaun. Gr. 132: *malõnus* Pl., Sed., Slnt. ir *malonùs*, *-aũs*, *-õnų* K 241; *ópus* Šiaul., Dov., Kup., Dus., Kam. (plg. Jaun. Gr. 129[1], Baran. Arch. Phil. III 81_{23}) || *õpus* Sed., Slnt., *opùs*, *õpų* K 281, Pagr., Jurb., Ser., Šešt....; *padórus* Dov., LM II 384 (plg. *dóras* Sv., Dus.) || *padõrus* Sed., Slnt. ir *padorùs*, *-aũs*, *-õrų* K 284, Jaun. Gr. 132, Pagr., Jurb.

Bet yra ir tokių būdvardžių, kurie Daukšos kalboje veikiausiai yra buvę akūtinės šaknies, o kaikuriose dabartinėse (pav., žemaičių, tilžėnų ir kt.) tarmėse yra su cirkumfleksu, pav.: *dósnus* || *dõsnus* Slnt., Sed., *dosnùs*, *dõsnų* Plaš.; *grýnas* (su akūtu daug kur tas būdvardis yra pažįstamas dabartinėse augštaičių tarmėse, pav., Vilk., Bart., Paež., Sint., Ser., Jurb., Dov., Kup.,

Kam...) || *grỹnas* Švėk., Var., Pl., Sed., Slnt. (plg. dar KZ LII 91); *gáusus* || *gaũsus* Švėk., Sed.; *méilus* (šio būdvardžio akūtą Daukšos kalboje galėjus būti rodo acc. pl. *méilus* ir, be to, tverečėnų *meilùs, méilų*) || *meilùs, meĩlų* KGr. 225, Jaun. Gr. 128, Virb., Sub.; *patógus* || *patogùs, -õgų*, neutr. *patõgu* K 299.

Taigi, tuo remiantis, man rodos, be didelio apsirikimo galima manyti Daukšos kalboje buvus šalia *dósnus, gáusus, grýnas, patógus, rũstus, támsus* ir *drẽgnas, gáilus, malónus, ópus, padórus* bei *rómus*. Tai iš dalies patvirtina ir latvių kalba; pav., akūtinę būdvardžio *romus* šaknį galėjus būti rodo lat. *rãms*: jis su *rómus* gali taip santykiauti, kaip lat. *gaũss* ir *līdzs* su *gáusus* ir *lýgus*. Dėl *rómus* : *romùs, rõmų* KGr. 225 plg. *sótus, -aus* Sint., Prien., ryt. augšt. || *sotùs, -aũs, sótų* Endr., Jaun. Gr. 96 : *sotùs, sõtų* KGr. 225 arba *támsus* || *tamsùs, tamsų* KGr. 225, Plaš., Virb., Vilk., Paež., Šešt., Sint., Ser., Jurb., Pagr. ir kt. Plg. Endzelin, KZ XLIV 52, Būga, LKŽ XLIX.

Dėl *laimus* tenka pasakyti, kad jis iš vienos pusės Daukšos kalboje rodosi galėjęs būti akūtinės šaknies, t. y. *láimus*: tai lyg patvirtina tokios lytys kaip ł á i m i 598_{49}, ł â i m i DK 49_{30} arba ł á i m i i i 614_{11}, n e ł á i m i e i i 98_{24}, plg. Būga, LKŽ L. Bet iš kitos pusės toje pačioje kalboje randame ir ß w i é ſ i 556_{39}, b i é u r i i i 120_{33}, ß w ę t i e i i 41_{16} ir kt. Todėl negalime griežtai tvirtinti, kad Daukšos *laimus* būtinai būtų buvęs akūtinis, — jis taip pat galėjo ir *laĩmus*. Nebent tik, remdamiesi proporcija *meilùs, meĩlų* : *méilus* = *laimùs, laĩmų* (ir *laĩmus*): X, gaiėtume taryti Daukšos kalboje galėjus būti *láimus*.

Būdvardžiui *gąstus* patvirtinti man yra pavykę tokių duomenų gauti: stud. M. Stonio liudijimu apie Šiaulius saką *gą̃stus*, o kitų pranešimu *gąstùs* esąs pažįstamas Pagramančio, Jurbarko, Vilkaviškio ir kt. šnektose; Plungėje bei Salantuose yra dar vartojamas ir *nuogąstùs*. Todėl atrodo tikėtina, kad Daukšos kalboje yra buvęs *gą̃stus*, plg. *drą̃sus* : *išdrĩsta* = *gą̃stus* : *nusigą̃sta*.

Šalia *skyrùs*, gal būt. yra buvęs ir *skỹrus*.

Dėl *brūkanas* (arba *brukanas*), *sargus, sopus* ir *stropus* šakninės priegaidės nieko negaliu pasakyti.

§ 88. Pagaliau tenka susipažinti dar su Daukšos oksitoniniais būdvardžiais, kurie, kaip ir baritoniniai, nėra vienodi: vieni iš

jų, sprendžiant iš vartosenos, yra laikytini senais ar bent senesniais oksitonais, o kiti senoviniais batitonais, tik vėliau tapusiais oksitonais. Pirmajai tad grupei yra skirtini šie būdvardžiai:

artimas, -à: artimóp̀ 75_{26}, 96_{41}, 133_{16}, 318_{29}, artimám 295_{1}, 416_{20}, artimám 340_{7}, artimúmp̀ 184_{18}, artimiémus 296_{34}, 388_{49}, artimáis 295_{44} || âr timam' 558_{37}.

ãštras, -à: aßtráis 155_{33}.

atžagarùs, -ì: acc. sg. átžagarų 338_{30}, atžagaréis 99_{45}.

áugštas, -à: n. sg. augßtá 88_{11}, g. sg. augßtós 144_{25}, augßtų̀ 262_{15}.

bailùs, -ì: n. sg. baiłús 312_{20}, g. pl. baiłų̀ 233_{10}.

bodùs, -ì: n. sg. bodús 314_{12}.

dãžnas, -à: dažnų̀ 220_{35}, dažnáis 65_{45}, 308_{49}.

dìdis, -ẽ: dîdis 479_{3}, n. sg. didé 176_{42}, g. sg. didés 132_{9}, 268_{36}, 479_{8}, didžiôp̀ 155_{23}, didžióp̀ 398_{13}, didemé 10_{14}, didimé 46_{49}, didiémus 256_{29} || n. sg. díde 9_{34}, dîde 168_{4}.

gardùs, -ì: gardî 574_{50}, gárdžius 209_{27}, gârdžius 557_{47} || gardžiás 34_{1}, neutr. gârdu 216_{32}.

gẽras, -à: gerópp̀ 90_{39}, 186_{16}, 247_{26}, 251_{1}, 325_{38}, DK 59_{24}, gerópp̀ 220_{14}, gerų̀ 344_{8}, giarų̀ 514_{43}, geriémus 554_{29}, geráis 34_{15}, gerómis 526_{28}, gerůjé 247_{26}.

gilùs, -ì: n. sg. giłús 76_{33}.

gývas, -à: giwám' 302_{34}, g. pl. giwų̀ 6_{35}, giwiémus 578_{19}, gîwus 64_{7}, 267_{51}, 293_{39}, giwáis 207_{14}; klaidingai i. sg. giwú 455_{26}, acc. pl. giwús 337_{32}.

gražùs, -ì: n. sg. gražús 242_{4}, gražáus 379_{41}, gražión' 182_{40}, gražúmis 303_{15}.

jáunas, -à: n. sg. iaunà 52_{40}, g. sg. iaunós DK 3_{9}, iaunómus DK 32_{24} || g. sg. iáunos 568_{20}.

kaĩtas, -à: kałtám' 175_{35}, g. pl. ne kałtų̀ 28_{19}, kałtáis 132_{20}, 145_{38}, 184_{16}.

ląšas, -à „ułomny": g. pl. łąßą̀ (=łąßų̀) 278_{4}, łąßiémus 318_{34}, acc. pl. łąßús 341_{9}.

lobùs, -ì: n. sg. łobús 341_{25}.

mãžas, -à: mažų̀ 580_{25}, mažîemus 289_{6}.

naũjas, -à: nauiamê 13_{44}, nauîame 75_{50}, nauiamé 278_{10} || náuieme 565_{29}.

nulodùs, -ì „brzydliwy“: nułodús 373_{35}.

núogas, -à: g. pl. nůgų́ 441_{37}.

padarùs, -ì „skuteczny“: n. sg. padarús 289_{4}.

paklaidùs, -ì: g. pl. pakłaidų́ 344_{47}.

palūžùs, -ì „ułomny“: pałuʒáus 582_{33}.

pigùs, -ì: n. sg. pigús 67_{21}, 415_{24}, neutr. pigú 588_{32}.

piktas, -à: piktóp 55_{39}, 60_{8}, 90_{38}, 106_{11}, 108_{1}, 220_{14}, 393_{30}, g. sg. piktós 65_{49}, piktų́ 91_{52}, 109_{26}, 320_{46}, 488_{15}, piktiémus 284_{12}, piktáis 99_{39}, 106_{11}, 308_{52}, d. sg. píktai 227_{36} || pîktų 518_{44}.

platùs, -ì: płatáus 272_{23}, płatáuſp 579_{42}, płacʒių́ 30_{27}.

plónas, -à: n. sg. płoná 580_{19}.

pranarùs, -ì „przewrotny“: n. sg. pranarús 584_{5}.

prėskas, -à: preſkáis 188_{23}.

primanùs, -ì: n. pl. primânus 221_{14}, primanúmis 385_{28}.

privalùs, -ì: n. sg. priwałús 22_{46}, 98_{14}, 277_{46}, 370_{14}, neutr. priwałú 116_{32}, 195_{26}, 235_{10}; klaidingai priwáłu 495_{1}.

raĩtas, -à: raitám' 140_{42}.

riebùs, -ì: riebáus 595_{31}.

saldùs, -ì: n. sg. ſałdús 434_{2}, 437_{28}, neutr. ſałdú 10_{30}, ſałdáus DK 52_{24}, ſáldʒių́s 383_{25}.

sẽnas, -à: ſenamé 259_{26}, ſenų́ 77_{5}, 539_{8}.

silpnas, -à: ſiłpnų́ 233_{10}, ſyłpnáis 40_{44}.

skraudùs, -ì „przykry“: ſkraudáus 612_{24}.

slapùs, -ì: n. sg. ſłapús 2_{18}.

stebùs, -ì: n. sg. ſtebús 357_{13}.

stiprùs, -ì: g. sg. ſtipriós 115_{14}, ſtiprių́ 592_{43}, ſtipréis 120_{32} || ſtípreys 584_{0}.

tikras, -à: tikróp 118_{18}, 280_{25}, 282_{8}, tikróp' 146_{14}, tikrôie[a] DK 3_{27}, tikrómis 533_{37}.

tingùs, -ì: n. sg. tingús 392_{25}, tįgáus 391_{38}, g. sg. tingiós 189_{26}.

tvìrtas, -à: n. sg. twirtá 115_{14}, g. sg. twirtós 582_{19}.

tùščias, -ià: tuſcʒių́ 479_{16}, tußcʒiomís 237_{22}.

žymùs, -ì: n. sg. ʒimús 191_{18}.

Antrajai grupei reikia skirti:

báltas, -à: g. sg. bałtós 103_{45}, bałtų̃ 491_{30}, bałtáis 33_{24}, 167_{25}, 542_{20}.

beñdras, -à: g. sg. bęndrós 69_{2}, będrós 71_{5}, 433_{13}, będróp̃ DK. 32_{2}, bęndrų̃ 223_{41}, 532_{24}, będrômus 389_{3}, będráis 132_{48}.

dvarnas, -à: g. pl. dwarnų̃ 55_{26}.

garbùs, -ì: n. sg. garbús 182_{21}, 221_{33}, 487_{22}, garbáus 440_{45}, g. pl. gerbių̃ 483_{40}.

kiáuras, -à: n. sg. kiaurá 169_{42}.

leñgvas, -à: łęgwáis 155_{33}.

lẽtas, -à: n. sg. łetá 264_{35}, łetám 518_{10}, i. sg. łetų̃ 320_{8}, g. pl. łetų̃ 91_{6}, letiémus 142_{15}, łetús 511_{38}, łetáis 377_{32}.

paĩkas, -à: paikômus 96_{1}, paikáis 295_{12}, 425_{32}, 435_{13}.

pìlnas, -à: n. sg. piłná 36_{51}, 251_{24}, pilniémus 353_{11}, piłnáis 595_{9}; klaidingai i. sg. piłnų̃ 542_{43}.

skėtrùs, -ì: n. sg. ſketrús 539_{2}.

stambùs, -ì: ſtąbáus 8_{50}.

šveñtas, -à: ßwętamé 352_{9}, ßwęntúmp̃ 65_{29}, 76_{4}, ßwęntiémus 434_{43}, ßwęntáis 295_{40}, 430_{50}, ßwętoſé 250_{44} || ßwęntop' 24_{30}, ßwęntų̃ 108_{17}.

vaisùs, -ì: g. sg. ne waiſiós 564_{42}.

veřtas, -à: n. sg. wertá 492_{3}, wertóp̃ 134_{30}, wertų̃ 24_{20}, wertúmp̃ 28_{3}, wertús 28_{9}, 197_{29}, wertáis 250_{9}, 543_{13}, DK 20_{20} || wêrtais 542_{9}; newêrto 180_{36}, newêrtą 77_{53}, newêrtumi 77_{22}, newertiémus 92_{2}, newertús 428_{55}, newertáis 212_{22}, 243_{18} ir nêwertas 140_{9}, nê wertas 358_{22}, 389_{35}, nê werto 331_{9}, nêwertą 278_{35}, i. sg. nê wertu 324_{31}.

§ 89. Sprendžiant iš vedinių, veikiausiai dar Daukšos metu, o gal neseniai prieš tai (to tikrai negalima susekti) baritoniškai galėjo būti kirčiuojami šie būdvardžiai: *bendras* (plg. *beñdrumas, beñdrai, beñdrinykas, beñdrauti)*, *dvarnas* (plg. *dvarnumas*) *garbus* (plg. *gařbiai*), *lengvas* (plg. *leñgvumas, leñgvai, leñgviaus, leñgvesn*), *lėtas* (plg. *lẽtumas*), *paikas* (plg. *paĩkumas*),

pilnas (plg. *pìlnumas*), *skėtrus* (plg. *skẽtrumas*), *stambus* (plg. *stˌambumas, stˌambiai*), *šventas* (plg. *šveñčiausias*), *vaisus* (plg. *vaĩsumas*), *vertas* (plg. *veřtumas, veřtai*).

Būdvardžiai *báltas* ir *kiáuras* seniau galėjo būti tokie pat baritonai, kaip ir *pìlnas*. Tai iš dalies rodo dabartinė kalba, pav.: n. sg. *bálta, kiáura* Slnt., Mos., n. pl. *bálti* Slnt. adv. *kiáurai* Slnt., Sed., Pl., Var., Švėk., Pagr., Jurb., Kam., *báltumas* ir kt.

Bet Daukšos kalboje šalia *áugštas, -à* sutinkame *áugštumas*, kuris, kaip rodo *áuginti* (žr. 230 psl.), gali būti ir kalbos duomuo.

Kad tuo būdu gali rastis naujadarų, rodo Daukšos *kártus* šalia *kartùs*. Šis būdvardis savo dabartine vartosena niekuo nesiskiria nuo *gardùs, gárdų* ir *saldùs, sáldų* (plg. serb. *slȁdak*, rus. *солóдкий*): *gárdų, sáldų* ir *kártų* (šalia *kartùs*) šiandien sako ne tik ryt.. bet ir vak. augštaičiai (pav. Virb., Vilk., Paež., Bart., Šešt., Sint., Ser., Plok., Naum., Jurb. ir kt.), o *kařtų* ir *saĩdų* vartoja žemaičiai (pav., Darb., Slnt., Sed., Pl., Var., Švėk., Pagr.), Maž. Lietuvos (tilžėnai, vilkyškiečiai ir kt.) ir kaikurie vidurio augštaičiai (Joniškiuose, Šiauliuose ir kt.). Taigi *kartùs, kártų*, kaip ir *gardùs, gárdų* bei *saldùs, sáldų*, veikiausiai yra senovinis darinys, ir todėl *kártus*, o su juo drauge ir *kártumas* (žr. 57 psl.) gali būti naujadarai. Man rodos, šita nauja lytis galėjo atsirasti pagal v-tos galininką (*kártų* > *kártus*) lygiai taip pat, kaip, pav., pagal *dóvaną* (ir kitus linksnius su šakniniu kirčiu) šalia n. sg. *dovanà* yra susidarius nauja *dóvana* (žr. 95 psl.).

Bet šalia *gárdžius* ir *sáldžius* vieną kartą Daukša yra pavartojęs ir *gardžiàs* (34_1). Tad kaip tai reikia suprasti? Būga, LKŽ XLIX taria tai galint būti kitos šnektos lytimi. Tai iš tikrųjų yra galimas daiktas — galime tai manyti esant žemaitybę, nes pats Daukša ilgą laiką yra buvęs Žemaičiuose. Bet taip pat gali būti ir spaudos klaida; plg. acc. pl. g i w ú s 337_{32} šalia dažnesnio g ý v u s (žr. 148 psl.) arba i. sg. ſ w ê i k u s 557_{47}, n. pl. ſ w ê i k i 53_3, acc. pl. ſ w ê i k u s 558_2 greta *sveĩkas, -à*: n. sg. ſ w e i k á 368_9, i. sg. ſ w e i k ú 304_{44}, 413_{39}, ſ w e i k ų́ 414_{28}, acc. pl. ſ w e i k á s 105_{38}, ſ w e i k á i s 370_4. Man rodos, iš tų pavyzdžių nėra jokio reikalo spręsti Daukšos kalboje dar buvus **gỹvas* arba **svéikas*: šitaip darydami, mes turėtume Daukšos kalbai rekonstruoti apsčiai įvairių nepaprastybių.

§ 90. Dėl atskirų būdvardinių lyčių yra štai kas pasakytina:

Būdvardinės niekatrosios giminės lytys Daukšos kalboje daugiausia yra pirmykščiai kirčiuojamos, t. y. senovinių baritoninių būdvardžių tos lytys yra baritoninės, o oksitoninių — oksitoninės, pav.: *baĩsu, lýgu, patógu, pavõju, skaĩsu* (: ne ſkâłſų 290_{33}), *suñku, teĩsu, válna, vañgu* šalia *baĩsus, lýgus, patógus, pavõjus* (plg. *pavõjumas*), *suñkus, teĩsus, válnas, -a, vañgus* ir *pigù, privalù, saldù, vėlù* (: wełú 93_2) šalia *pigùs, privalùs, saldùs, vėlùs*. Dėl to *baisù, gañdu, pavojù* ir *vargù* reikia laikyti naujadarais. Lytys pamâʒu 572_{42} ir priwáłu 495_1 gali būti ir spaudos klaidos.

Būdvardiniai direktyvai vieni yra išlaikę senovinę kirčio vietą (pav., *ámžinop, ámžinosp, ámžinon, gáusosp, kárštosp, smañkausp, suñkausp*; *artimóp, didžióp, piktóp, tikróp*), o kiti yra tapę naujadarais (pav., *amžinóp, amžinùmp, bendróp, gatavóp, gatavõn, sunkiùmp, vertóp, vertùmp*). Šitie naujadarai yra atsiradę ne specialiai dėl polinksnių įtakos, bet pirmiausia dėl tos pačios priežasties, dėl kurios ir kiti baritoniniai būdvardžiai yra virtę oksitoniniais.

Kaikurie būdvardžių linksniai turi kirtį ne pačioje galūnėje, bet kamiengalyje, pav.: *aiškùmi, patogùmi, gražùmis, tikrómis* šalia *naujamè, šventamè, sventosè* ir kt. Sprendžiant pagal *vaikãmus, akìmus, mergóje, mergóse* ir kt., reikia manyti, kad toks būdvardinių linksnių kirčiavimas yra antrinis, ne pirminis, žr. 27 psl.

Pagal Daukšos kalbos duomenis d. sg. f. gali būti dvejaip kirčiuojamas, pav.: máʒai 159_4, 239_{36} ir piktái 227_{30}. Taip yra kirčiuojama ir dabar, pav.: *gerái, piktái* Sub., *vienái* Sint. ir kt. Taigi Daukšos *piktái* gali būti ir ne spaudos klaida.

Pagaliau šalia *nevertas* Daukšos kalboje reikia pripažinti buvus ir *nėvertas* (arba *nèvertas*): šiaip šį būdvardį dar tebekirčiuoja, pav., salantiškiai žemaičiai. Kilimo jis gali būti kilęs iš **nevertàs*, kaip *nėkokis* < **nekokìs, nėkuris* < **nekurìs* ir kt., žr. 190 psl.

Dėl duomenų stokos nevisai aišku, kuriai grupei reiktų skirti šiuos būdvardžius: aitriús 557_{47}, kâiro DK 6_{20}, n. sg. patáikas 56_{15}, acc. pl. pátaikus 92_{39}, acc. sg. ſrówų 149_{34}, ſwêtimen' ßalin' 386_{14}.

§ 91. Taigi iš visa, kas pasakyta, matyti, kad Daukšos metu daugumas būdvardžių, kaip ir daiktavardžių, nors ir nebevisur nuosekliai, dar buvo dvejaip kirčiuojami: vieni iš jų buvo kirčiuojami kaip I ir II, o kiti kaip III ir IV grupės daiktavardžiai, pav., *gáusus, smařkus* kaip *výras, pìršras*, o *saldùs, platùs* kaip *vérgas, vařkas*; plg. Endzelin, KZ XLIV 52 tt., Būga, LKŽ XLVII tt. Tokį ketveriopą, būdvardžių kirčiavimą, kaip matėme, dar iš dalies pažįsta kaikurie žemaičiai ir ryt. augštaičiai (pav., tverečėnai, žr. J. Otrębski, WNT I 256 t.).

Šitoks būdvardžių kirčiavimas, analogiškai pagal daiktavardžius spendžiant, rodos, turėtų atrodyti senovinis. Bet Hirtas kitaip mano: „Schon 1878 hat Bezzenberger (BB 2, 128) nachgewiesen, — sako jis, — daß die *u*-Adjektiva im Wesentlichen endbetont waren. Ausgenommen sind *áiškus, lýgus, švánkus, tánkus, tráišus* (t. y. tik tuos, kuriuos Kuršaitis pažymi savo gramatikoj, 225 psl. P. Sk.), die den Akzent im N. Sg., I. Sg., Akk. Pl. zurückziehen, das heißt also, auch diese Adjektiva sind einst der Analogie der endbetonten gefolgt, zogen dann aber den Ton nach meinem Gesetz zurück" (Akz. 172 t.). O tas jo dėsnis yra šioks: „Sind zwei Silben stoßend betont und die letzte trägt den Hauptton, so sind dieser auf die erste Silbe gezogen" (ib.). Toliau, 268 psl., jis dar pastebi, kad lietuvių kalboje esą tik „einige Wurzelbetonte Wörte", ir tie, jo nuomone, yra ne kas kita, kaip išimtys — naujadarai, sudaryti pagal niekatrosios giminės lytis, kurios iš senovės buvusios baritoniškai kirčiuojamos. Tačiau man toks galvojimas neatrodo kaip reikiant pagrįstas, ir štai kodėl.

Iš anksčiau sakyta galime pastebėti, kad baritoniniai būdvardžiai yra buvę ir tebėra ne išimtys, bet dažni dalykai. Ir dar daugiau: iš latvių ir slavų kalbų dar matyti, kad kaikurie lietuvių baritoniniai būdvardžiai yra didžiai seni, net iš pat baltų prokalbės paveldėti; taigi vien naujadarais jų nieku būdu negalima išaiškinti. Antra vertus, nedaug ką čia padeda ir Hirto formuluotasis dėsnis: juo, teisybė, galėjo kirčio vietą pakeisti tokios lytys, kaip i. sg. *kélmu*, acc. pl. *kélmus* ir kt.; taip pat tačiau yra teisybė, kad senoviniai akūtinės šaknies oksitonai kartais gali pagal acc., i. sg. ir kt. pavirsti baritonais, pav.: *kíetas, -à* > *kíetas, -a, kartùs, kártų* > *kártus* ir kt. Bet kad tuo būdu būtų atsiradę ir būdvardžiai *áiškus, brángus, grýnas, -a, lýgus, míelas, -a* (plg. lat. *mīļš*, serb.

mìo, mìla), *príešus, ráiškus, rústus, skáistus* (plg. lat. *skaĩsts*, serb. *čȋst, čȋsta*), *támsus, tánkus, tūlas, -a, véikus* ir kt., sunku pasakyti, nes priešingu atveju tektų sutikti, kad panašiai yra atsiradę *dūmas, -ai, mótė, výras, -ai* ir kt. Be to, šitaip aiškinant, lieka nesuprantama, kodėl yra ir trumposios bei cirkumflektinės šaknies baritoninių būdvardžių, pav.; *baĩsus, bjaūrus, drąsus, graūdus, kañtrus, smarkus, suñkus, teĩsus* ir kt. Jeigu pagaliau sutiktume su Hirtu, kad tos rūšies būdvardžiai šakninį kirtį visoje paradigmoje yra apibendrinę pagal niekatrosios giminės lytis, tada lieka dar neišaiškinta, kodėl visa eilė niekatrosios giminės lyčių ir iš *u*-kamieno būdvardžių sudarytų prieveiksmių tiek Daukšos, tiek dabartinėje kalboje yra gale kirčiuojama.

§ 92. Geriausiai visa tai galime išaiškinti pripažindami, kad jau senų senovėje, gal net ide. prokalbėje, būdvardžiai, kaip ir daiktavardžiai, buvo dvejaip kirčiuojami — vieni oksitoniškai, kiti baritoniškai; plg. Nieminen, Ausg. 142, 159 t. Kad taip iš tikro galėjo būti, rodo iš dalies senovinės kalbos, plg. sen. ind. *ánuḥ* „smulkus, puikus, švelnus“, *vásuḥ* „geras“, gr. θῆλυς „moteriškas“, τέρυς „nutrintas“ ir kt. Tai aiškiai patvirtina ir mūsų būdvardžių kirčiavimo istorija: Daukšos metu baritoninių būdvardžių skaičius yra buvęs daug didesnis kaip dabar; jų dar apsčiai yra ir dabartinėse tarmėse; bet juo toliau, juo daugiau jie nyksta. Taigi baritoninių būdvardžių kirčiavimas eina visai kitu keliu, kaip kad Hirtas mano.

Antra vertus, ir pats Hirtas būtų kitokių išvadų gavęs, jei nebūtų pasikliovęs viena Bezzenbergerio dar 1878 m. pareikšta nuomone, kurią vėliau, 1912 m., ir pats autorius, Bezzenbergeris, revidavo, t. y. pripažino, kad ide. prokalbės *u*-kamieno būdvardžių negalima laikyti vienais oksitonais. „Wie andere Kategorien..., — sako jis, — scheinen mir also die *u*-Adjektiva ursprünglich einer zwiefachen Betonung unterworfen gewesen zu sein“ (V. Thomsen Festschrift, 178 t.). Taip pat, matyti, Hirtui kliudė kaip reikiant mūsų būdvardžių kirčiavimą pažinti ir šaltinių nežiūrėjimas: jis teoperuoja tik Kuršaičio duomenimis, o kitų (Endzelyno, Būgos...) tyrimo rezultatų tam reikalui net nemini.

Antai, Bezzenbergeris, plačiau susipažinęs su medžiaga, sprendžia apie tą patį dalyką visai kitaip, negu Hirtas; pav., rem-

damasis lytimis *baĩsu, baĩsiai* (ib. 179), taria seniau galėjus būti ir **baĩsus*. Ir visai teisingai: daugelis vyriškosios ir moteriškosios giminės būdvardžių šakninį kirtį iš senovės yra turėję lygiai taip pat, kaip ir atitinkamos jų niekatrosios giminės lytys bei prieveiksmiai. Be to, senovinės vyriškosios ir moteriškosios giminės baritoniniai būdvardžiai veikiau nyko, kaip jų niekatrosios giminės lytys arba prieveiksmiai: tam didžiausia priežastis buvo paradigminė analogija; pav., pagal n. sg. f. *baĩsì* (iš **bi̯aĩsĩ́*) lengva buvo atsirasti ir g. sg. *baĩsiõs* vietoje senesnės *baĩsios*, o pagal tai ir kitoms lytims su galūniniu kirčiu. Todėl suprantama, kodėl niekatrosios giminės būdvardžiai ir prieveiksmiai, kur toji analogija mažiau galėjo veikti, šakninį kirtį yra ilgiau išlaikę, pav., Kuršaičio kalboje (plg. jo *bjaũru, daĩlu, graũdu, patõgu, suñku..., bjaũriai, daĩliai, graũdžiai, patõgiai* ir kt.). Dėl tos pačios priežasties analogiškai pagal senovinius baritonus dabartinėje kalboje kaikurios oksitoninės lytys turi kirtį atitraukusios nuo galūnės į šaknį, pav., *kařčiai, saĩdžiai* Sint., Paež., Ser., Jurb. šalia *karčiaĩ, saldžiaĩ* Vilk., Švėk., Sub., Kup., ir kt. O kitur, priešingai, baritoninės lytys yra pavirtusios oksitoninėmis, pav., *bjaurù, drąsù* Vilk., Sint., *amžinaĩ, kreivaĩ* Plaš., Vilk., Sint., Ser., Sub., Kup. ir kt.

b) Būdvardžiai su priesagomis *-ina-, -inia-, -inga-, -iška-* ir kt.

§ 93. Priesaginių būdvardžių kirčiavimas Daukšos kalboje yra išlaikęs pirminių žymių — dar rodo šakninį ir galinį tų pagrindinių žodžių kirčiavimą, iš kurių jie yra sudaryti. Pirminę, dar nevisai apibendrintą, šakninę kirčio vietą dar rodo šie būdvardžiai

1) su priesaga *-ina-, -inia-*:

áuksinas, -a: ſtúłpui áukſinam 81_{40}, g. pl. áukſinų 353_{42}, n. sg. áuxina 581_{24}.

mẽtinis: ikmétinį 491_{33}, métinius 545_{2} || metinéſe 545_{16}.

mólinas (-nis): n. pl. mólinos 581_{26}, mólinių 583_{28}.

pãskutinis: pâskutinis 566_{5}, 608_{34}, n. sg. páſkutine 195_{28}, g. sg. pâſkutines 552_{30}, acc. sg. páſkutini 185_{45},

pâſkutinių 578_{44}, pâſkutiniûſe 539_{4} || du paſkutiniú 2_{29}, paſkutiniús 312_{46}, 485_{1}.

príešinis: i. sg. priéßiniu 19_{21}, 422_{1}.

puřvinas, -a: g. sg. pûrwinos 559_{48}.

rýtinis: n. sg. rítine 520_{45}, acc. sg. rîtinę 427_{23}.

sidãbrinas (-nis): n. pl. ſidâbrinos 581_{25}, ſidâbrinų 353_{42}, 561_{52}, ſidábrinių 104_{29}, ſidâbrinių 163_{26}.

svõdbinis: ſwódbinis 354_{9}, ſwódbinį 353_{46}.

tẽvikštinis: téwikßtineie[a] 3_{17}.

2) su priesaga *-inga-*:

ãkmeningas: g. sg. ákmenįgos 476_{37}.

čiũdingas: cʒiûdingą 599_{44}.

gẽdingas: i. sg. gédįgu 84_{25}, gédįgi 55_{5}, gêdingump 65_{4}, gédįgomus 169_{35}.

kũningas: kúnįgiemus 45_{13}.

lõbingas: n. sg. łóbinga 625_{15} || acc. sg. łobîngą 190_{21}, i. sg. łobſngú 291_{28}.

maloningas: małónįgoþ 187_{9}.

méilaširdingas: méiłaßirdingi DK 33_{7}.

méilingas: méilingas 221_{29}, nemêilingas 160_{15}, acc. sg. mę́yląga 16_{39}, méilingą DK 44_{20}, i. sg. mêilingu 32_{8}, méilįgi 80_{43}, 95_{38}, méilingus 10_{37}, méilįgais 617_{1}, n. sg. méilįga 42_{7}, mêylįga 58_{21}.

náudingas: nâudįgas 519_{35}, náudingas 559_{3}, 605_{12}, náudįngas 578_{18}, ne náudingas 607_{26}, nenáudingą 392_{9}, n. sg. náudinga 547_{24}, g. sg. nâudingos 558_{46} || naudîngas 262_{28}.

pabaisingas: n. sg. pabáiſinga 16_{20}.

pakãjingas: pakâiingi 535_{7}.

paváizdingas: i. sg. pawáiʒdinga 557_{47}.

reĩkalingas: rêikalįgas 519_{35}, rêikalingas 560_{47}, 605_{12}, réikalįgo 455_{9}, réikalingo 538_{7}, réikalingi 585_{21}, ne réykalįgų 55_{26}, n. sg. rêikalinga 619_{7}, n. pl. ne rêikalingos 548_{23} || reikalîngo 161_{3}, i. sg. reikalîngu 112_{20}, g. pl. reikalįgú 166_{30}, 488_{37}.

rũpestingas: n. sg. rûpeſtinga 543_{32}.

smuřtingas: ſmúrtingo 540_{24}.

stebùklingas: ſtebúklį̃gas 46_{37}, 396_{39}, ſtebúklingas 424_{15}, 617_{38}, ſtebúklįgą 59_{40}, i. sg. ſtebúklingu 39_{52}, ſtebúklįgu 101_{9}, g. pl. ſtebúklįgų 125_{8}, ſtebúklingus 200_{25}, g. sg. ſtebúklingos 144_{24}, n. pl. ſtebúklingos 7_{20}, neutr. ſtebúklinga 34_{50}.

veĩkalingas: wêikalįngas 181_{22}, wéikalingas 473_{28}.

3) su priesaga *-iška-*:

bróliškas, -a: bróliſzkoie 379_{4}.

dvãsiškas, -a: g. sg. dwáſiſzkos 396_{19}, dwáſiſzkoie 134_{47}, dwáſiſzkieii 388_{32}, dwáſiſzkais 308_{28}.

gẽdiškas, -a: gêdiſzkas 169_{36}, gêdiſzkų 99_{42}, 109_{24}, gédiſzkų 161_{16}.

kũniškas. -a: g. sg. kûniſzkos 199_{23}, kûniſzki 275_{46}, kúniſzkais 387_{40}, 482_{35}, kûniſzkomis 129_{13}, 255_{32}.

móteriškas, -a: l. sg. môteriſzkoi' 141_{50}.

pãgoniškas, -a: páhoniſzkas 78_{10}, g. pl. páhoniſzkų 94_{35}, 114_{20}.

svíetiškas, -a: g. pl. ſwiétiſzkų 135_{18}, ſwiétiſzkais 490_{27} || ſwietiſzkų́ 244_{5}.

výriškas, -a: g. sg. wîriſzkos 261_{42}.

žẽmiškas, -a: ʒémiſzkų 24_{45}, ʒêmiſzkų 216_{42}, 277_{50}, ʒémiſkais 275_{36}.

žỹdiškas, -a: g. sg. ʒîdiſzkos 293_{4}, ʒîdiſzkų 293_{9}, 364_{8}, $382_{;}$, ʒîdiſzkiemus 203_{53} || ʒydiſzkų́ 443_{25}.

Kiti būdvardžiai dažnai tą kirčio vietą turi galūnėje ar priesagoje, pav.:

1) **krùvinas, -à**: kruwiná m' 145_{10}.

vãrinas, -à: acc. sg. wâriną 51_{16}, g. pl. warinú 561_{52}.

2) **galìngas**: g. sg. galįngós 582_{19}, galįgų́ių́ 57_{7}.

godìngas: godįgiéii 165_{31}.

išmintìngas: neišmintįgám̃ 482_{30}, išmintingamé 599_{27}, išmíntįgiéii 90_{20}, išintįgûių 419_{30}, išmintingûių 417_{4}.

uolìngas: n. sg. ůlînga 100_{3}, g. pl. ůlíngų 468_{7}.

vaisingas: n. sg. ne waiſingá 599_{49},
žalingas: ʒalîngų DK 45_{24}.

3) **angeliškas, -à**: g. sg. angeliſkós 262_{11}.
diẽviškas, -à: g. sg. Diewiſkós 134_{28}, 610_{43}, Diewiſkų 121_{19}, 257_{34}, 259_{18} || g. sg. Diéwiſkos 536_{21}, Diêwiſkos 604_{35}.
krikščióniškas, -à: n. sg. krikſczionińká 114_{5}, 253_{10}, 295_{52}, 304_{38}, 547_{8}, g. sg. krikſczioniſkós 116_{41}, krikſczioniſkós 136_{25}, krikſczioniſkóſp 444_{35}, krikſczioniſkų 67_{29}, 100_{11}, 108_{37}, 137_{37}, 166_{25}, 442_{42}, krikſczioniſkų 102_{22}, kriſczioniſkómuś 267_{24} || n. sg. krikſczióniſka 444_{2}, krikſczióniſká 2_{24},
kùnigiškas, -à: kúnigiſkas 27_{9}, kunigiſkám 27_{10}, kunigiſkoſſé 547_{32}.
meřgiškas, -à: g. sg. mergiſkós 48_{16}, 428_{24}, 439_{34}, 441_{31}, 474_{17}, mêrgiſkai 48_{14}, mérgiſką 561_{35} || g. sg. mérgiſkos 407_{15}, 422_{17}, mêrgiſkomis 427_{21}.
sūniškas, -à: g. sg. ſuniſkós 79_{45} || g. sg. ſûniſkos 561_{36}.
tridiẽviškas, -à: n. sg. tridiwiſká (= tridiewiſká) 460_{46}.
vaĩkiškas, -à: g. pl. waikiſkų 222_{34}.
vẽliniškas, -à: n. sg. weliniſká 71_{28}, g. sg. weliniſkós 395_{32}, weliniſkų 68_{34}, 289_{22}, welniſkáis 371_{24} || g. sg. wéliniſkos 459_{47}.
viẽšpatiškas, -à: g. sg. Wieſpatiſkós 135_{19}.
žmogiškas, -à: n. sg. ʒmogiſká 467_{42}, ʒmogiſkós 262_{11}, 378_{4}, 604_{35}, ʒmogiſkų 90_{16}.

§ 94. Augščiau surašytųjų būdvardžių pagrindiniai žodžiai savo kirčiavimu aiškiai yra skirtingi: vieni iš jų yra baritoniniai, kiti oksitoniniai. Ir šitas abejopas jų kirčiavimas dar atsispindi kalbamuose būdvardžiuose, pav.: *áuksas — áuksinas, -a, mẽtai — mẽtinis, mólis — mólinas(-nis), príešus — príešinis, rýtai — rýtinis, svodbà*, g. sg. *svõdbos — svõdbinis; ãkmuo — ãkmeningas, gẽda — gẽdingas, náuda — náudingas, paváizdas — paváizdingas, stebùklas, -ai — stebùklingas; pãgonis — pãgoniš-*

kas, výras, -ai — výriškas, -a ‖ *uolà, -ős — uolìngas, vaisiùs, -iaũs — vaisìngas, krikščionìs, -iẽs — krikščióniškas, -à, mergà, -ős — meřgiškas, -à, vẽlinas, -naĩ — vẽliniškas, -à* ir kt. Taip pat sulig būdvardžiais *pãskutinis, reĩkalingas, rũpestingas, veĩkalingas* reikia manyti buvus *pãsku- (pãskui...), reĩkalai, rũpesčiai, veĩkalai.* Ir tokių lyčių Daukšos kalboje tikrai yra buvę, nors šalia jų dar buvo ir *paskuĩ, reikalaĩ, rūpesčiaĩ, veikalaĩ* (žr. 43, 79, 240 psl.).

Bet kaip reikia aiškinti *svietiškų, žemiškám, žydiškų* ir *žmogiškà, -ős*? Daiktavardžių **žemẽ, -ẽs* bei **svíetas. -aĩ* nepatvirtina nei Daukšos kalba, nei dabartinės tarmės, todėl *svietiškų* ir *žemiškám*, jei tai nėra spaudos klaidos, tegali būti tik analoginiai naujadarai. G. pl. *žydiškų,* jei *žỹdas, -aĩ* būtų kalbos duomuo, galėtų būti dėsningas darinys (plg. 33 psl.); bet vis dėlto permaža yra duomenų, kad galėtume apie tai tikriau spręsti. Būdvardis *žmogiškà, -ős,* kaip rodo *žmogùs, -aũs* šalia *žm¡ogus* ir *žmonių* šalia *žmónių* (žr. 124 psl.), gali būti normaliai arba analogiškai kirčiuojamas.

Kad būtų puvę kirčiuojama **mergìškas* (: m e r g î ß k a s 599_{38}) ir **žydìškas* (: ʒ y d î š k ą 52_{22}), sunku tikėti, nes šiaip būdvardžiai su priesaga *-iška-* paprastai *-iš-* nekirčiuoja.

Sprendžiant iš *l¡otyniškas* (: L ô t i n i ß k i 546_{43}, L ó t i n i ß k ų 540_{6}), rodos, Daukša galėjo kirčiuoti ir **l¡otynai.*

Pagaliau, jei ne klaida, naujadaru dar tenka laikyti acc. sg. d i é n i n ị 391_{6}.

§ 95. Daukšos kalboje taip pat sutinkame keletą daugiaskiemenių oksitoninių būdvardžių su įvairiomis priesagomis, būtent:

mažitỹs: m á ʒ i c ʒ i o 425_{13}, m a ʒ i t i ė m u s 256_{38}, 587_{3}.

mažitelỹs: acc. sg. m â ʒ i t e l ị 399_{11}, m a ʒ i t e l i é i i 436_{12}, m a ʒ i t e l ų 516_{13}, 519_{52}, m a ʒ i t e l i é m u s 433_{38}, 434_{28}.

vidutinỹs: g. pl. w i d u t i n i ų 294_{24}, w i d ų t i n é ſ s i a 583_{41}.

viršutinỹs: n. sg. w i r ß u t i n é 295_{41}, w i r ß u t i n e i ê 313_{4}, w i r ß u t i n ì ų 472_{22} ‖ g. sg. w i r ß u t î n e s 572_{11}; acc. sg. w i r ß ú t î n ị 306_{27}, rodos, yra spaudos klaida.

visatimỹs: acc. sg. w î ſ ſ a t i m i 469_{15}, g. sg. w i ſ s a t i m é s 22_{40}, w i ſ s a t i m é ſ þ 444_{48}, l. sg. w i ſ ſ a t i m é i 457_{19}, w i ſ ſ a-

timéi' 460_{50} || n. sg. wiſátime 90_{13}, wiſſátime 207_{49}, 456_{45}, wiſsátime 443_{22} : g. sg. wiſſótimes 282_{5}.

Šitie būdvardžiai, kad ir dabar mums nevisai paprasti atrodo, yra vis dėlto buvę tikri kalbos duomenys: viena, tie žodžiai pačioje Daukšos kalboje pasitaiko įvairiomis lytimis; antra, kaikurie iš jų yra pažįstami ir dabartinėje kalboje (pav., žem. *girtitelỹs, mažitelỹs* ir kt., žr. Būga, Ai. St. 58, Jž. I 705), ir trečia, juos galėjus būti dar rodo šiandieninės įvardžiuotinės lytys *vidutinỹsis* ir *viršutinỹsis*. Pagaliau tokių būdvardžių galimumą patvirtina ir dzūkų *didelỹs, -lẽ* Merk. ir kt. Dabartinis *dìdelis, -ė* veikiausiai yra naujadaras, sudarytas pagal v-tos galininką ir kt. iš *didelỹs*; pereinamąjį laipsnį dar rodo *didelì, -liǫ̃* Virb., Sint. (> *dìdeli, -liu* Sub., Kup.) greta *dìdelis, -ė* ib.; plg. Arch. Phil. III 198, taip pat § 37, 78.

§ 96. Daiktavardiniai būdvardžiai su priesaga *-ta-* paprastai šlaiko pirminę kirčio vietą, pav.: *gýsla — gýslotas* (: g. pl. gîſłotų 176_{27}), *káulas, -ai — káuluotas* (: g. pl. káułůtų 176_{27}) ir kt. Bet kartais kirtis šokinėja nuo pirminio kamiengalio į galinį skiemenį, pav.: *nuodžià, -iõs — nuodžiótas, -tà* ir *nuodžióta* (: n. sg. nůdʒiotá 478_{2} || nůdʒióta 479_{45}), *ligà, -õs — ligótas, -ta* (: n. sg. ligôta 369_{3} || ligotiémus 514_{30}; plg. *šakotúoju, šakotúosius* Plok.) G. sg. râupsůto 76_{11}, rodos, yra spaudos klaida.

Būdvardis *raudónas* Daukšos kalboje turi pastovų kirtį: g. pl. raudónų 542_{17}, raudónais 542_{19}. Taip daug kur šis žodis yra ir šiandien kirčiuojamas, pav., Vilk., Bart., Mar., Sint., Jurb., Pagr., Slnt., Pl., Sed., Darb., Dov.; bet vietomis dabar yra sakoma ir *raudónas, -nì*, pav., Plaš., Paež., Šiaul., Sub., Kup., Kam., Šešt., KGr. 126.

Būdvardžių *dalyvas* ir *namykščias* (ar *namykštis*) kirčiuoti skiemenys yra cirkumfleksiniai, būtent: i. sg. daliwú 305_{33}, dalîwais 306_{9}, namikßcʒiús 458_{52}. Tai iš dalies patvirtina ir dabartinė kalba, pav.: *valỹvas* Vilk. (stud. K. Vėlyvio liudijimu), *pernỹkščias* Ser., *pernỹkštis* Naum., Sint., bet *vakarỹkščias* Sint., Ser.

Ar šalia *mažiñtelis* (: acc. sg. m a ʒ î n t e ł ę 140_2, i. sg. m a ʒ î n t e ł a 87_{41}) yra dar buvęs ir *mãžintelis* (: m á ʒ i n t e l i s 41_{39}), sunku tikėti.

§ 97. Suglaudę draugėn visa, kas šiame skyriuje pasakyta, galime pastebėti, kad Daukšos priesaginių būdvardžių kirčiavimas dar nėra tiek išlygintas, kaip dabar. Šiandien vienoje kitoje tarmėje tokio kirčiavimo bėra tik pėdsakų, pav.: *béržai* — *béržinis* Sub., Kup. > *beržìnis* Virb., Vilk., Sint., *kiaũlė* — *kiaũlinis* Sub., Kup. > *kiaulìnis*, *mólis* — *mólinis* Dov., Sub., Kup., Kam., Tver, > *molìnis* K 261, Virb., Vilk., Paež., Sint., Ser., Slnt., Sed., Pl., Švėk., Šiaul., *mẽtai* — *mẽtinis* Virb., Vilk., Paež., Šešt., Dov., Sub., Kup., Kam. > *metìnis* Darb., Slnt., Sed., Pl., Šiaul.; *mū́rai* — *mū́rinis* Sub., Kup. > *mūrìnis* K 264, Virb., Sint. Ypač ryškiai šis dvejopas kirčiavimas yra matyti ryt. augštaičių šnektose; pav., tverečėnai, be minėtųjų pavyzdžių, dar kirčiuoja *dúoninis, gìrninis, kárvinis, pãkulinis, rū̃binis, rañkinis, šóninis, vìštinis* šalia *arklìnis, dienìnis, daržìnis, dvarìnis, klevìnis, korìnis* ir kt., žr. J. Otrębski, WNT I 172 t. O Joniškiuose šalia *mẽtinis, svõdbinis, rýtinis* yra sakoma net ir *diẽninis*, t. y. einama visai kita linkme, kaip žemaičių ar vak. augštaičių.

Tas pat yra ir su priesaga *-inga-*: vieni (žemaičiai ir vak. augštaičiai) yra daug kur apibendrinę priesaginį kirtį, o ryt. augštaičiai dar vietomis tebeturi kilnojamą kirtį, pav.: vak. augšt. ir žem. *protìngas, -ga, -gi* ‖ ryt. augšt. *protìngas, -gà, -gì*; plg. Būga, KS 120. Pirminę kirčio vietą tarmėse tik atskiri būdvardžiai beturi išlaikę, pav.: *gė́da* — *gė́dingas* K 117, Slnt., Sed., Pl., *káina* — *káiningas* Jž. II 9, *kliáuda* — *kliáudingas* ib. 157, *kója* — *kójingas* ib. 197, *kréisa* — *kréisingas* ib. 224, *mìltai* — *mìltingas* K 256, Virb., Jaun. Gr. 131 > *miltìngas* Sub., Kup., *sùltys, -čių* — *sùltingas* Paež., Jaun. Gr. 131 ir kt. Plg. dar *mìltai* — *mìltuotas* K 256, Virb., Tver. (> *miltúotas* Sub.), *svíestas* — *svíestuotas* Tver. (> *sviestúotas* Sub.), *súodžiai* — *súodžiuotas* Tver., *sãmana* — *sãmanotas* Sub., Tver., taip pat *brólis* — *brólaitis* Bais., *brólėnas, bróliené* K 59, Tver., *kálvis* — *kálvaitis* Jž. II 22 (ir *Kálvaitis* „Subačiaus vls. pavardė"), *prū́sai* — *prū́saitis* KGr. 104 ir kt. Toliau plg. Torbiörnsson, StB III 152 tt.

Būdvardžiai su priesaga *-iška-* dabartinėje kalboje paprastai šaknyje kirčiuojami, tik vienur kitur iš jų sudarytieji prieveiksmiai turi galinį kirtį, pav., *draugiškaĩ, miliškaĩ* audžia (Sub.), *saviškaĩ, velniškaĩ* šalia *dvãsiškai, gẽdiškai* ir kt., žr. 177 psl.

§ 98. Jeigu dabar sulyginsime šias išvadas su Torbiörnssono Symb. 368 t. išvadomis, tai pamatysime, kad priesaginių būdvardžių, taip pat ir daiktavardžių kirčiavimo tendenciją, apskritai imant, jis visai teisingai nusako šiais žodžiais: „Das Suffix ist akzentuiert, wenn das Grundwort zu den Akzentklassen 3 und 4 gehört (also ursprünglich oxytoniert war), aber unakzentuiert, wenn das Grundwort zu den Akzentklasen 1 und 2 gehört (also ursprünglich barytoniert war). Hier kann man also mit Recht sagen, dass die Ableitung den Akzent des Grundworwortes ‚respektiert', denn Ableitung und Grundwort akzentuieren in diesem Falle ursprünglich dieselbe Silbe". Bet atskirais atvejais jis kaiką nevisai pamatuotai sprendžia; pav., apie būdvadžius su priesaga *-iška-* jis šiaip atsiliepia: „Das einzige Suffix der Gruppe II (šios grupės priesagos esančios visados nekirčiuotos. P. Sk.) ist also *-iškas*. Es liegt deshalb noch ein Grund vor, dies Suffix als entlehnt anzusehen. Und wir müssen daher den Schluss ziehen, dass die Gruppe II ursprünglich überhaupt nicht existiert hat" (370 psl.).

Bet, man rodos, tokios išvados negalima daryti: viena, šiandien jau niekas nebetikės, kad mūsų priesaga *-iška-* galėtų kada nors būti paskolinta (plg. Endzelin, Le. Gr. 269), ir antra, būdvardžiai su ta priesaga, kaip rodo Daukšos kalbos duomenys, seniau buvo dvejaip kirčiuojami lygiai taip pat, kaip ir būdvardžiai su priesaga *-inia-* ir *-inga-*, tik ilgainiui tas kirčiavimas buvo daugiau apibendrintas, ir todėl būdvardžiai su priesaga *-iška-* (išskyrus keliolika iš jų padarytų prieveiksmių) šiandien visur yra šaknyje kirčiuojami. Kas kita yra būdvardžiai su priesaga *-inia-* ir *-inga-*: jų senovinio dvejopo kirčiavimo pėdsakų dar galime rasti ir šiandieninėse tarmėse.

Taip pat jis nevisai pamatuotai visus daiktavardžius su priesaga *-uma-, -ybė-, -ystė-* ir kt. priskiria grupei, kurioje priesagos visados yra kirčiuojamos (368 psl.): iš Daukšos kalbos ir da-

bartinių tarmių kaip tik pastebime, kad r tokie daiktavardžiai buvo ir iš dalies tebėr dvejaip, senoviškai, kirčiuojami, pav.: *lýgumas, drąsumas, lýgybė, rūstybė, válnystė, mėlynė* ir kt., žr. §§ 27, 28, 61, 63, 64. Aiškus daiktas, šiandieninėje rašomojoje kalboje tokių lyčių beveik nebevartoja, bet iš vienos rašomosios kalbos todėl negalima dar spręsti apie antrinių vedinių kirčiavimą ir apskritai.

c) Įvardžiuotiniai būdvardžiai

§ 99. Apskritai imant, įvardžiuotiniai būdvardžiai Daukšos kalboje yra labai mišrai kirčiuojami, bet iš dalies vis dėlto šalia naujovinių lyčių dar galime rasti ir senovinių, pav.:

álkanasis, -oji: á ł k a n i e i i 273_{50}.

ámžinasis, -oji: ą m ʒ i n a ſ i s 46_{25}, á m ʒ i n a ſ i s 241_{27}, 395_{41}, á m ż i n a ſ i s DK 53_{21}, ą m ʒ i n ą i į 43_{44}, ą m ʒ i n o i i 8_{27}, á m ʒ i n ą ſ e s 526_{45} || a m ʒ i n ó i i 45_4, g. sg. a m ʒ i n ô ſ i o s 132_{18}, a m ʒ i n ó ſ i o s 219_{18}, a m ʒ i n o n ó n' 270_2, ą m ʒ i n ū i ų 188_{21}.

baũgusis, -ýji: b á u g u ſ s i ś 10_{51}, b a u g ĩ i i 544_{39}.

brángusis, -yji: b r ą g u ſ i s 41_{34}, 134_{34} 370_2, b r ą g i u i ų 195_{51} || b r ą g i ū i ų 616_{28}, b r ą g i ū i u 622_{16}.

didỹsis, -ėji: d i d é i i 128_{22}, 192_{26}, 213_{32}, g. sg. d i d ê ſ i o s 268_{15}, d i d i m ę i i m e 139_{37}.

drąsusis: d r ą ſ u ſ i s 162_6.

grýnasis, -oji: g r ĩ n o i i 526_{44}, g r ĩ n i e i i 615_3, g r ĩ n ū ſ i u s 109_{30}, 341_9, 526_{45}, 533_{12} || g r i n i é i i 182_{34}, 378_2 485_{46}, 578_{21}, g r i n ų́ i ų 533_9.

kartùsis, -ýji: k a r t ú ſ s i s 178_6, k a r t ĩ i i 170_{42}.

malonusis, -yji: m a ł ô n u ſ i s 95_{23}, m a ł ó n u ſ i s 184_{10}, m a ł ô n u ſ i s DK 46_{20}, m a ł ô n i i i 618_2 || m a ł ô n ú ſ i s 95_{32}.

méilusis, -yji: m é i l u ſ i s 316_{43}, m é i l y i i DK 20_{18}.

míelasis, -oji: m i é ł a ſ i s 40_{37}, 100_9, 316_{41}, 390_{17}, m i ė ł a ſ i ś 431_7, m i é ł o i i 432_{49}, g. sg. m i é ł o ſ i o s 153_{10}, m i é l i e i i 98_3, 107_{36}, 273_{42}.

pãstarasis, -oji: p á ſ t a r a ſ i s 178_4, p â ſ t a r a ſ i s 540_{50}, p â ſ t a r o i i 422_2, p á ſ t a r o i i DK 13_1, p á ſ t a r ů i u 177_{42}, p â ſ t a r u i ų 407_{13} || p a ſ t a r ó i i 460_{31}, p a ſ t a r ų́ i ų 453_{49}.

piktàsis, -óji: piktáſis 359_{12}, piktiéi 14_{25}, piktúių 40_{43}, piktų́ių 66_{33}.

pìlnasis: pîłnaſis 165_{47} || piłnôii 267_{37}.

pranarùsis: pranarúſis 362_{26}, pranarîuių 66_{33}.

ráišasis: ráyßieii 17_{7}, râißieii 19_{11} || raißiêii 19_{1}.

saldùsis, -ýji: ſałdúſis 437_{25}, DK 49_{24}, ſaldîii DK 20_{18}.

smaŕkusis: ſmárkiuių 324_{34} || ſmarkîų́ių 362_{20}.

šveñtasis: ßwęntaſis 134_{46}, ßwęntaſsis 442_{7}, ßwętaſis DK $54_{10, 13}$, ßwętą́ia 23_{41}, ßwęntiéii 128_{40}, 254_{38}, 276_{19}, ßwęntuių 61_{27}, ßwéntuių 75_{27}, ßwéntůſeiůſe 238_{10} || ßwęntoiệioi' 457_{37}, ßwęntuiû 275_{9}.

teĩsusis, -ýji: téiſuſiś 5_{40}, téiſufis 409_{6}, teisîii 396_{5}.

tikrasis, -oji: tikrôśios 147_{30}, tikrų́jų 23_{23}.

válnasis: newáłnuių 169_{7} || wałnuių́ 169_{6}.

Iš naujovinių lyčių yra pažymėtinos šios: g. sg. baiſiôſios 15_{32}, bałtóii 542_{14}, łapių́ių 434_{27}, łetų́iu 22_{44}, paikûių 583_{3}, putlių́ių 434_{27}, ſtropûių 256_{38}, ſų́kîų́ių 165_{22}, tąmſiąſes 33_{2}, tieſúſis 24_{44} ir kt.

§ 100. Iš augščiau surašytųjų pavyzdžių matyti, kad baritoninės įvardžiuotinių būdvardžių lytys jau gerokai yra nykusios Daukšos kalboje. Tam buvo bent kelios priežastys. Visų pirma senovinių trumposios ir cirkumflektinės šaknies būdvardžių paradigminių skirtybių F. de Saussure'o dėsniu yra jau nuo seniai radęsi, pav.: *baũgusis* || *baugýji*, *lãpusis* || *lapýji*, *lẽtasis* || *lėtóji*, *teĩsusis* || *teisýji* šalia senovinių gručių *didỹsis* || *didẽji*, *kartùsis* || *kartýji*, *saldùsis* || *saldýji* ir kt. Panašiu būdu anksti buvo pradėta dėsningai kirčiuoti ir kitus panašius linksnius, pav.: *lėtą́ją lėtíeji*, *lėtą́sias* (: łetiéii 141_{9}, 378_{2}, łetą́ſes 143_{4}), *paikíeji*, *paiką́sias* (: paikiéii 189_{26}, paiką́ſes 246_{47}) ir kt. Vėliau šalia *baugýji*, *teisýji*..., *lėtíeji*, *paikíeji*... lengvai galėjo atsirasti ir g. sg. *baugiõsios*, *teisiõsios*, g. pl. *lėtūjų*, *paikūjų* ir kt.; čia ypatingai palanki yra dirva analogijai, pav., *kartýji*: g. sg. *karčiõsios* = *baugýji*: g. sg. *baugiõsios* ir kt. Toliau šalia šių lyčių galėjo atsirasti *amžinóji*, *grynóji*, *brangýji*, *gryníeji*, *raišíeji* šalia *ámžinoji*, *grýnoji*, *brángyji*, *grýnieji*, *ráišieji* ir kt. Tuo būdu pirminis baritoninių įvardžiuotinių būdvardžių kirčiavimas ilgainiui turėjo apkisti, ir Daukšos kalboje randame jį jau gerokai pakitėjusį.

Bet ne vien tik baritoninių, ir oksitoninių įvardžiuotinių būdvardžių kirčiavimas Daukšos kalboje nėra visas pirmykštis išlikęs. Visų pirma čia krinta į akį tokios lytys kaip *artimuoju* (: ártimůiu 133_{9}), *artimuosius* (: ârtimůſius 126_{5}, 264_{11}), *áugštuosius* (: áugßtůſius 230_{37}), *gývuoju* (: gîwůiu 134_{23}), *gývuosius* (: gîwůſius 337_{34}) šalia *mãžuosius* (: máʒůſius 522_{38}), *sẽnuosius* (: ſênůſius 266_{9}), *žẽmuosius* (: ʒémůſius 471_{19}): jų vietoje, sprendžiant iš paprastųjų būdvardžių *artimas, áugštas, gývas, mãžas* ir kt. kirčiavimo (žr. 148 psl.), lauktume *artimúoju, artimúosius, augštúosius, gyvúoju, gyvúosius, mažúosius* ir kt. lygiai taip pat, kaip vietoje *gẽrasis* (: gêraſis 247_{23}, 381_{13}, 386_{27}, 390_{17}, giéraſis 496_{28} || gêráſis 224_{22}), *lãbasis* (:łábaſis 549_{27}), *sẽnasis* (: ſénaſis 398_{19}, sênaſis 403_{48}), *tikrasis* (: tíkraſis 38_{36}, tîkraſis 260_{35}), *bjaũryji* (: biéurii 120_{33}), *čỹstoji* (: cʒîſtoii 553_{42}), *šveñtieji* (: ßwętieii 31_{16}, ßwęntiei 273_{25}) ir kt. normaliai turėtų būti *geràsis, senàsis, bjaurýji, čystóji, šventíeji*. Tad kodėl taip yra? Tokios lytys kaip *áugštuosius, gývuoju, gývuosius* ir kt. veikiausiai yra atsiradusios tada, kai nebebuvo griežtai skiriamos senovinės akūtinės lytys (pav., *brángiuosius, grýnuosius* ir kt.) iš vienos ir *augštúosius, gyvúosius* ir kt. iš kitos pusės. Tuomet, nebejaučiant šito senovinio skirtumo, pagal acc. pl. *áugštus, gývus* vietomis galėjo atsirasti ir *áugštuosius, gývuosius*; plg. Nieminen, Ausg. 159. Pagal tai, jei ne klaidos, analogiškai vėliau galėjo atsirasti ir *mãžuosius, sẽnuosius*. Taip pat pagal *ámžinasis, grýnasis, míelasis* ir kt. gal yra atsiradę ir vardininkai *gẽrasis, sẽnasis*.

Iš atskirų lyčių reikia dar paminėti l. sg. m. ir direktyvus.

L. sg. didimęiime 139_{37}, nauiamęiime 463_{36}, taip pat ir pirmamęiime 43_{12}, 169_{47} veikiausiai reikia skaityti *didimęjime, pirmamęjime*, plg. *mažamęiję, pęrmamęiję* Mos., Slnt., kur *-ęiję* yra kilęs iš **-énjén* : *ĝaramę́njiė* Kvėd. (Jaunius, Поневговоры, II 9). Plg. 171 psl.

Direktyvai paprastai polinksniuose nekirčiuojami, pav.: tikróſioſp 382_{44}, tikrúmpiump 46_{7}, tikronąion' 403_{2}, plg. ßwęntoięioi' 457_{37}, tikroięioie 417_{35}. Bet vieną kartą sutinkame ir amʒinonón' 270_{2}. Ar tai yra vietoje amʒinónon', ar tikras kalbos duomuo, sunku spręsti.

Nevisai aišku, kurios būdvardžių *laimus* ir *tikras* lytys yra senoviškai, kurios naujoviškai kirčiuojamos, pav.: ne laimúſis 95_{49}, łáimiii 614_{11}, łaimîii 115_{19}, DK. 55_{21}, n. pl. nełáimiei 94_{51}, ne łáimiei 94_{24}, laimiéi 200_5; — tîkraſis 260_{35}, DK 53_{20}, tikráſis DK 5_{22}, tikriéii 195_{16}, tikroiéioie 417_{35}, tikronąion' 403_2. Dėl to plg. § 88.

d) Būdvardžių laipsniai

§ 101. Kaip nelyginamojo, taip ir kaikurie augštesniojo bei augščiausiojo laipsnio būdvardžiai Daukšos kalboje dar turi išlaikę senovinę kirčio vietą; bet taip pat yra jų nemaža ir naujadarų. Štai augštesniojo laipsnio atstovai su šaknies kirčiu:

baĩsesnis: n. sg. báiſeſne 8_{29}, 161_{20}, bâiſeſni 14_9.

bjaũresnis: n. sg. biéureſne 89_{42} || bieuréſnio 244_{13}.

brángesnis: brągeſnis 194_1, 331_{41}, 424_{37}, brągiaſnis 481_{20}, DK 10_{16}, n. sg. brągeſne 197_{44}, 458_{28} brągeſni 289_8, brągeſnių 112_{52} || brągéſnis 31_{46}.

dárgesnis: n. sg. dárgeſne 89_{41} || dargêſnio 104_{16}, n. sg. dargêſne 534_7.

drąsesnis: dráſeſnio 51_{17}.

dùksesnis (arba **dūksesnis**): n. sg. dúkſeſne 313_{35}.

dvãsingesnis: dwáſįgeſni 228_{29}.

gáusesnis: n. sg. gáuſeſne 293_{22}, 339_{30} || gáuſeſnių 389_{38}, gauſeſnéis 610_{42}.

gẽdingesnis: gédįgeªſnio 169_5.

įvaiskesnis: n. sg. įwáiſkeſne 89_{46}.

laimesnis: łáimeśnio 264_{52}, nełáimeſnio 360_{41}, nełáimeſni 40_{49} || łaimêſnis 224_{48}, 542_2.

malonesnis: małônesnįs 337_{26}.

méilingesnis: mêiliįgeſnįs 191_5, mêiliįgeſni 135_{23}.

míelesnis: miêłeſnis 424_{37} || miełêſnis 519_{39}.

mókytesnis: mókiteſnieii 193_{11}.

nõbažnesnis: nôbaǯneſnįs 303_{34}, n. pl. nôbaǯneſnes 125_{32}.

padoresnis: padóreſnio 159_{44}.

paláimintesnis: n. sg. pałáiminteſne 174_{36}.

patógesnis: patôgeſnįs 548_{12}, patôgeſnio 419_{43}, 529_{37}, g. sg. patógeſnes 112_{21}.

pavõžnesnis: n. sg. pawóʒneſne 458_{28}.

romesnis: rômeſnįs 303_{34}

skáistesnis: n. sg. ſkáiſteſne 92_{15}, 458_{29}.

smařkesnis: ſmârkeſnįs 271_{1}, ſmárkeſnių 361_{16}, ſmârkeſnius 161_{13}.

smùlkesnis: n. sg. ſmúlkeſne 89_{28}.

stebùklingesnis: n. sg. ſtebúklingeſne 450_{50}, ſtebúklągeſnio 267_{41} || ſtebuklingêſnis 525_{7}.

stropesnis: ſtrôpeſnįs 371_{9}, ſtrópeſneis 262_{22}.

suñkesnis: ſų́keªſnis 9_{28}, ſų́keſnis 392_{7}, n. sg. ſų́keſne 146_{38}, ſų́keſnio 361_{7}, n. pl. ſų́keſnes 174_{21}, sų́keſniůſe 286_{42} || ſų́kêſnis 234_{38}, ſųkêſne 534_{7}, n. pl. ſųkêſnes 293_{49}, ſųkę́ſnių 277_{21}.

šviẽsesnis: ßwiéſeſnio 548_{26} || ßwieſêſnįs 261_{21}.

tánkesnis: tą́kiaſnio 293_{43}, n. pl. tą́keſnes 293_{49}.

tůlesnis: tůleſni 597_{6}, tůłaſnius 481_{3}.

válnesnis: wálneſnio 478_{32}.

véikesnis: wêikeſnis 554_{45}.

výresnis: wîreſnįs 60_{25}, wîreſnis 368_{39}, wîreſnem' 191_{33}, wîreſniůiu 150_{21}, wîreſnieii 83_{46}, 622_{49}, wîreſnių 622_{47}, wîreſniemus 367_{10}, wîreſniůſius 191_{32}, wîreſniůſiąmp 22_{35} || g. pl. wirêſniu 205_{35}, wireſnių 494_{29}, wirêſniump 408_{24}, wireſniûių 609_{10}, 622_{48}.

žénklingesnis: n. sg. ʒę́klingeſne 92_{16}.

Su priesaginiu kirčiu yra paminėtini, pav., šie augštesniojo laipsnio būdvardžiai:

augštesnis: n. sg. aukßtéſne 458_{25}.

baltesnis: baltêſneis 430_{50}.

budresnis: budrêſnis 392_{29}.

dažnesnis: daʒnêſnemis 112_{45}.

didesnis: g. sg. didêſnes 97_{4}, 159_{44}, 183_{6}, didêſnių 389_{36} || g. sg. dideſnés 389_{40}, dideſniú 389_{11}.

geresnis: n. sg. gerêſne 112_{21}, geréſnio 74_{36}, gerêſnio 104_{17}, gerêſniomp 356_{17}, gerêſneis 143_{2}.

grynesnis: grinêſnįs 388_{54}.

kietesnis: i. sg. kieteſniú 99_{49}.

labesnis: łabêſnįs 407_{11}, n. sg. łabéſne 458 ‖ łábeſnis 542_{3}, n. sg. łábeſne 445_{50}

lapesnis: łapęſnįs 103_{20}.

lėtesnis: łetêſnis 389_{1}.

linksmesnis: linxmêſnio 10_{35}.

liuosesnis: łůſêſnįs 289_{29}.

mažesnis: mažêſnis 239_{45}, mažêſnio 331_{41}, i. sg. mažiaſniá 478_{33}, mažîâſnių 11_{38}, mažêſnemis 390_{31} ‖ mažeªſniú 11_{27}.

naudingesnis: naudįgęſnio 74_{36}.

piktesnis: piktêſnio 104_{16}, piktéſnio 244_{13}, piktêſnių 118_{9}, piktéſnių 361_{16}, piktéſniump 188_{30}.

privalingesnis: priwalįgêſnio $53_{27, 29}$.

sargesnis: ſargêſneis 301_{14}.

silpnesnis: ſilpniáſneis 325_{38}.

stipresnis: ſtiprêſnis 371_{9}, ſtiprêſnįs 542_{3}.

tikresnis: g. sg. tikrêſnes 195_{46}, tikréſneſp 444_{35}.

tobūlesnis: tobułêſnis 145_{4}, n. sg. tobułáſne 294_{2}, tobulêſneis 100_{19} ‖ tobûleſnis 561_{20}.

vertesnis: wertêſnįs 272_{40}, 339_{15}.

žalingesnis: žalįgêſnio 104_{16}.

žemesnis: l. sg. žemêſnime 390_{33}.

§ 101. Apskritai imant, visų šitų pavyzdžių kirčiavimas nėra senoviškas: kaikurie iš jų yra jau naujoviškai kirčiuojami. Pav., *balt$_{1}$esnis*, *gryn$_{1}$esnis*, *lap$_{1}$esnis*, *lėt$_{1}$esnis*, *tobūl$_{1}$esnis*, *vert$_{1}$esnis* veikiausiai senovėje, kaip rodo jų pagrindiniai žodžiai (žr. § 86), yra turėję šakninį kirtį, būtent: **báltesnis*, **grýnesnis*, **lãpesnis*, **lėtesnis*, **tóbūlesnis*, **veřtesnis*. Gal būt, jei ne klaida, senovinį šakninį kirtį yra išlaikęs ir *žẽmesnis* (: žêmeſnįs 616_{17}).

Taip pat svarbus dalykas yra priesaginė augštesniojo laipsnio priegaidė; bet iš Daukšos kalbos negalime jos patirti. Vienintelis šaltinis tam reikalui kaip tik yra dabartinė gyvoji kalba. Bet čia vienodumo nėra: vyd. ir ryt. augštaičių bei žemaičių tarmėse, taip pat net pažemaitės augštaičių (pav., vilkyškiečių, tilžėnų ir kt.) šnektose šitos būdvardinės lytys turi tęstinę priegaidę, pav.: *baltẽsnis*, *gerẽsnis* ir kt. Trumpąją priegaidę priesagoje tesutinka-

me tik siaurame plote — vak. augštaičių šnektose (pav., Naum., Virb., Vilk., Sint., Vel. ir kt.), todėl yra galimas daiktas, kad ji yra neseno kilimo: *baltèsnis, gerèsnis* trumpąją priegaidę veikiausiai turi tuo pat būdu, kaip ir *sàvo, mèsiu, mèstų* šalia kitų šnektų *sãvo, mesiù, mestų̃*. Beržytėje, Gineituose, Kalnaberžėje ir kt. tų lyčių vietoje sakoma *sãvo, mẽstų*, taip pat ir *baltẽsnis, gerẽsnis*. Taigi, iš to sprendžiant, reikia manyti, kad ir Daukšos kalboje augštesniojo laipsnio būdvardžiai yra veikiausìai turėję kirčiuotoje priesagoje tęstinę, ne trumpąją priegaidę.

Toliau tenka pastebėti, kad priesaginė kirčio vieta yra beveik pastovi, pav.: g. sg. *did₁esnės, did₁esnių, ger₁esniop, maž₁esnių, pikt₁esnių, pikt₁esniump, tikr₁esnių, silpn₁esniais, tobūl₁esniais* ir kt. Bet yra pavyzdžių ir su galine kirčio vieta, pav.: g. sg. *didesnẽs, didesnių̃, mažesnių̃, vyresnių̃jų, gausesniaĩs* ir kt. Pagal dabartìnę vartoseną ir viena ir kita gali būti tikra: *didesnių̃* dabar yra sakoma KGr. 213, Plaš., Vilk., Bart., Paež., Šešt., Sasn., Sint., Ser., Jurb., Pagr., Švėk., Šiaul., Ram., Vab., *piktesnių̃* Dov., kitur *didẽsnių* Slnt., Sub., Kup., Kam. Ypač įdomu yra tos šnektos, kur dabar tos lytys yra dvejopai kirčiuojamos; pav., Pagramančio šnektoje yra sakoma *didesnių̃, didesniaĩs* ir *didèsnių, didèsniais*. Man rodos, kad tokios lytys kaip *didesnių̃, didesníems, didesniaĩs* ir kt. gali būti senovinės — dar tų laikų, kada buvo sakoma **didesnỹs* (plg. *didesnỹsis* || *mažitelỹsis* ir kt.) šalia *brángesnis* ir kt. Vėliau tos lytys galėjo būti apibendrintos — vienos anksčiau, kitos vėliau. Plg. Torbiörnsson, SG II 41 t., H. Pedersen, EL 12.

§ 103. Panašiai kaip augštesniojo, taip ir augščiausiojo laipsnio būdvardžių yra dar išlikusių su senoviniu šaknies kirčìu. Tokie yra:

brángiausias: brągeuſes 263_{46}, brągiauſio 481_{17}, brąngeuſią 132_{33}, brągeuſią 422_{25}, i. sg. brągeuſiu DK 5_{27}, brągeuſe 147_{51} || brągiáuſias 615_{8}, brągéuſią 432_{35}, 604_{4}, i. sg. brągéuſsiu 573_{19}.

gẽdingiausias: n. sg. gédįgeuſia 176_{25}, d. sg. gédįgiauſiai 71_{30}.

laimiausias: n. sg. łáimiauſia 560_{20} || n. sg. ne łaimiéuſe 174_{36}.

maloniausias: małônea uſea s DK 45_{21}.

maloningiausias: małónįgiauſias 449_{49}.

mieliausias: miélauſes 116_{9}, 263_{46}, 364_{18}, miêleuſis 130_{13}, miéleuſem 102_{30}, acc. sg. miélauſi 43_{44}, miélauſime 94_{46}, miéliauſieii 11_{54}, miélauſieii 29_{46}, 135_{23} || mieláuſias 46_{42}, mieláuſes 170_{41}, mieléuſes 545_{35}, mielêuſes DK 43_{22}, mieláuſiam' 170_{30}, mieláuſieii 19_{15}, 584_{29}, mieſáuſiei 21_{7}, mieléuſieii 542_{15}.

pãstariausias: páſtareuſes 410_{20}, d. sg. páſtareuſei 411_{37} || páſtarêuſią 169_{52}.

patógiausias: patógiauſias 27_{6}, 439_{4} || patogiáuſias 27_{13}.

pìrmiausias: pírmieuſes 252_{17}, 333_{19}.

skáisčiausias: ſkáiſceuſęį 161_{9}.

stebùklingiausias: ſtebúklingieuſes 424_{16}, ſtebúklįgeuſioſp 442_{33}.

švánkiausias: ßwąkiauſes 332_{30}.

šveñčiausias: acc. sg. ßwęnczéuſių (= -ſią) 397_{2}, ßwęnczíauſime 393_{16} || ßwęnczêuſio 197_{37}, ßwęnczéuſeii 221_{25}.

teĩsiausias: téiſiauſius 434_{21}.

tóbūliausias: tóbuleuſią 618_{30} || tobuláuſes 132_{8}, tobulêuſes 144_{36}, tobûleuſias 596_{39}.

výriausias: wîreuſias 22_{20}, wîreuſes DK 47_{23}, wîreuſ am 72_{50}, wîriauſius 26_{50} || n. sg. wiréuſe 459_{46}.

Priesaginį kirtį turi šie augščiausiojo laipsnio būdvardžiai:

arčiáusias: n. pl. arczéuſi 233_{34}, arczíáuſi 483_{47}.

augščiáusias: augßczêuſes 100_{31}, 176_{43}, aukßczéuſioio 154_{41}, augßczéuſią 87_{29} || áukßcziauſioio 514_{18}, áugßczeuſiůiu 619_{20}.

baisiáusias: n. pl. baiſêušios 144_{35}.

didžiáusias: didžéuſes 86_{38}, 333_{19}, 391_{38}, didžêuſes 128_{25}, 134_{13}, didžiáuſias 176_{41}.

geriáusias: geréuſes 249_{7}, geriáuſio 432_{36}.

greičiáusias: greiczêuſes 125_{25}.

gryniáusias: griniaúſiůiu 39_{44}.

labiáusias: łabiáuſes 407_{17}.
lėčiáusias: łecʒêuſes 352_{11}.
mažiáusias: maʒéuſes 86_{37}, 161_{43}.
pikčiáusias: pikcʒêuſią 231_{37}, pikcʒéuſeis 281_{43}.
pilniáusias: pilnêuſioii 396_{6}.
reikalingiáusias: reikalįgéušes 277_{46}.
saldžiáusias: ſaldʒéušias 153_{16}.
skaudžiáusias: ſkaudʒêuſes 145_{6}.
smarkiáusias: ſmarkêuſio 104_{10}.
sunkiáusias: ſųkéuſes 234_{28}, 391_{38}, ſųkiéuſius 436_{20}, *n.* sg. ſųkêuſia 176_{24}, n. pl. ſųkeûſios 144_{28}.
tikriáusias: tikrêuſes 151_{26}, 197_{26}, tikréuſes 383_{13}, tikriáuſias 448_{11}.

Nepaprastos lytys atrodo mieleuſiéii 556_{16}, 620_{15}, mieſauſiéii 584_{45}, paſtariauſiémus 557_{28}, n. sg. ßwęnczauſią 441_{31}. Ar tai yra tikri kalbos dalykai, nežinia, nes jiems patikrinti trūksta duomenų. Tas pat reikia pasakyti ir apie trumpieusîs 127_{38}.

e) Vietininkiniai būdvardžiai

§ 104. Daukšos kalboje pasitaiko nemaža būdvardžių, kurie yra sudaryti iš vietininkų, pav.: g. pl. artįęių 90_{22}; dąguięiis 98_{47}, i. sg. dąguięiu 229_{49}, ſu karaliſtė dąguięie 104_{18}, n. pl. dąnguiėii 14_{20}, g. pl. dąguięių 91_{42}, dąguięiump̀ 307_{30}, acc. pl. dąguięius 91_{52}, 277_{51}, dąguięion' 452_{36}; g. pl. dienoięių 268_{33}; widuriiėio DK 39_{32}, i. sg. widuriiėiu 122_{43}; n. pl. ʒémeięiie 616_{33}, ʒémeięių 385_{6}, ʒêmeiûſe 312_{14} || g. pl. ʒeméięiu 7_{19}, źe^{a}méių DK 17_{5} ir kt.

Pagal v-tos įnaginiką ir d-tos galininką vietininko galinis *-e* šiuose būdvardžiuose veikiausiai dar tebebuvo ilgas ir, be to, akūtinis, būtent — *ę́*, pav.: *dangujęjis*, *dienojęjis*, *viduryjęjis* ir kt.; plg. Specht, TŽ IV 89—90. Tatai sutinka ir su etimologija: **dangujén* > **danguję́* > *dangujè*.

Dėl *žẽmėjęjis* šalia *žemėjęjis* plg. 135 t. psl.

4. Būdvardiniai prieveiksmiai

a) Nelyginamasis laipsnis

§ 105. Būdvardiniai prieveiksmiai yra labai glaudžiai susiję su pačiais būdvardžiais, iš kurių jie yra sudaryti: senovinių baritoninių būdvardžių yra daugiausia baritoniniai, o oksitoninių oksitoniniai prieveiksmiai, būtent:

1. **áiškiai**: áißkiei 71_{35}, áißkei 88_{48}, 241_{2}, 259_{27}, 284_{42}, 446_{6}, âißkei 159_{43}, éißkey 18_{9} || áißkéi 108_{39}, aißkéi 361_{35}.

ámžinai: ąmʒinai 53_{12}, ámʒinai 77_{40}, 518_{38} || ąmʒinái 100_{30}, amʒinái 86_{29}, 280_{34}, 340_{13}, ámʒinái DK 14_{15}.

baĩsiai: bâiſei 37_{9}, 80_{6}, 183_{23}.

beñdrai: będrai 242_{38}, 296_{42}, 529_{2} || bęndrái 132_{49}, będrái 354_{11}, 359_{26}.

bjaũriai: biéurei 170_{17} || bieuréi 239_{24}.

brángiai: brągei 109_{7}, 190_{13}, 242_{46}.

brūkanai (arba **brukanai**): brûkanai 5_{7}, 243_{42}, 553_{16}, 568_{32}.

dósniai: dôſnei 126_{37}, dôſnai DK 59_{7} || doſnéi 292_{12}.

drąsiai: drąſei 28_{25}, 182_{26}, 187_{29}, 339_{5}, 448_{2}, 479_{5}, 545_{12}.

dvãsiškai: dwâſißkai 6_{17}, dwáſißkai 326_{42}.

gařbiai: gârbiei 131_{32}.

gáusiai: gâuſei 116_{39}, gáuſei 153_{18}, 299_{47}, 390_{54} || gauſéi 554_{20}.

gėdiškai: gédißkai 131_{33}.

graũdžiai: grâudʒei 162_{43}, gráu̯dʒiai 310_{41}.

greĩtai: grêitai 427_{20}, gréitai 475_{45}.

ypačiai: îpacʒei 176_{18}, 222_{46}, 542_{36}.

įžúliai: įʒûłei 122_{3}.

kañtriai: kątrei 9_{31}, kąntrei 209_{32}, 361_{46}, kántrei 273_{52} || kantréi 569_{37}.

kreĩvai: k r ê i w a i 523_{41}.

leñgvai: ł ę g w a i 90_{9}, 403_{25}, 604_{9} || ł ą g w á i 5_{47}, 285_{40}, 440_{46}, ł ę n g w á i 160_{30}.

lýgiai: l î g e i 254_{11}, 261_{38}, l î g i e i 359_{36}.

maloniai: m a ł ó n e i 102_{33}, 156_{28}, m a ł ô n e i 130_{50}.

méilingai: m é y l į g a y 62_{45}, m ê i l į n g a i 242_{14}, m é i l į g'a i 281_{43}.

mielai: m i é ł a y 42_{25}, m i é ł a i 160_{4}, 344_{17}, 365_{19}, m i é ł e i 345_{7}, || m i e ł á i 433_{24}, 464_{45}, 620_{10}.

náudingai: n á u d į g a i 109_{12}, n â u d į g a i 109_{28}.

nõbažnai: n ó b a ʒ n a i 98_{17}, 153_{39}, 442_{17}, n ô b a ʒ n a i 230_{30}, 301_{17}, 310_{7}, n ô b a ʒ n á i 40_{6}.

noprõsnai: n o p r ó ſ n a i 185_{5}, 308_{17}, n o p r ô ſ n a i 26_{3}, 332_{13} || n o p r o ſ n á i 408_{4}, 548_{22}.

nóriai: n ô r e i 57_{13}, 543_{5}, 569_{27}, n ó r e i 150_{42}.

nóringai: n ó r į g a i 475_{43}.

padóriai: n e p a d ó r e i 160_{17}, p a d ô r e i 219_{36}, p a d ó r e i 457_{31}.

pãgoniškai: p á h o n i ß k a i 258_{9}.

pakãjingai: p a k á i i n g a i 572_{29}.

pãprastai: p á p r a ſ t a i 333_{17}.

patógiai: p o t ó g i e^{a}i 6_{30}, 8_{53}, p a t ó g e i 29_{6}.

ráiškiai: r á y ß k e i 44_{19}, r á i ß k e i 479_{1}, r á i ß k i e i 296_{10}.

rũsčiai: r û ſ c e i 366_{10}.

skẽtriai: ſ k ê t r e i 111_{27}.

smaſkiai: ſ m â r k e y 65_{13}, ſ m â r k e i 85_{43}, 102_{29}, 168_{50}, 169_{15}, 248_{34}, 311_{35}.

staĩgiai: ſ t á i g e i 472_{45}.

stambiai: ſ t ą m b i e i 111_{27}.

stebùklingai: ſ t e b ú k l i n g a i 12_{10}, 27_{39}, DK 60_{8}, ſ t e b ú k l į g a i 84_{14}.

suñkiai: ſ ų́ k i a i 37_{4}, ſ ų́ k e i 113_{25}, 165_{34}.

švánkiai: ß w ą́ k e i 1_{31}, 203_{35}, ß w ą́ k e y 54_{52}.

šviẽsiai: ß w i é ſ e i 399_{34}, 457_{34}, 538_{50}, ß w i é ſ i a i 450_{36} || ß w i e ſ i á i 108_{12}, 469_{17}, ß w i e s é i 130_{23}, 138_{26}, ß w i e ſ é i 139_{33}, 243_{44}.

tampriai: t á m p r e i 176_{18}.

tánkiai: t ą́ k e i 79_{28}, 281_{41}, 552_{27} || t ą k é i 472_{28}.

teĩsiai: téĩei 85_{19}, 168_{13}, 243_{42}, 277_{33}, 319_{42}, 331_{31}, têĩei 171_{8}, 284_{38}, 553_{16}.

tóbūlai: tôbułei DK 59_{27} || tobułái 54_{40}, 74_{40}, tobułéĩ 195_{33}, 207_{35}, 370_{16}, DK 47_{8}.

vakarýkščiai: wakarîkßczei 409_{3}.

válnai: wáłnai 160_{22}, 360_{45}, 433_{27}.

vařgiai: wârgei 84_{14}, 101_{15}, ne wárgei 304_{37}.

véikiai: wéikei 71_{41}, 78_{36}, wêikei 374_{25}.

veřtai: wértai 438_{27}, wêrtai 552_{29}, 574_{26} || wertái 29_{42}, 105_{21}, 131_{44}, 182_{37}, 188_{43}, 325_{24}, 370_{45}, 430_{11}.

viẽžlyvai: wîeźliway 52_{31}, wiéźliwai 191_{32}, 354_{1} || wieźliwái 455_{18}.

výriškai: wîrißkai 525_{10}, 555_{20}, 563_{15} || wirißkái 448_{26}.

2. **aklaĩ**: akłái 105_{42}.

aprėpnaĩ: aprepnái 99_{29}, áprepnái 270_{7}.

apvalaĩ: apwałéi 293_{24}.

artimaĩ: artimái 230_{38}.

atžagariaĩ: atźagaréi 28_{5} || átźagarei 20_{39}

augštaĩ: augßtái 92_{20}, 230_{32}, 429_{5}, 595_{37}, 600_{36}.

čystaĩ: czyſtái 36_{34}.

dažnaĩ: daźnái 81_{21}, 131_{42}, 188_{42}, 287_{18}, 369_{31}, 385_{13} || dáźnai 276_{2}, 362_{4}.

didžiaĩ: didźéi 3_{11}, 327_{49}.

dieviškaĩ: be diewißkái 374_{14}.

falšyvaĩ: falßiwái 162_{11}, 303_{2}.

gardžiaĩ: gardźéi 109_{7}.

geraĩ: gerái 100_{16}, 239_{9}, 284_{15}, 287_{24}, 298_{26} 301_{17}, 310_{7}.

giliaĩ: giléi 100_{6}.

gražiaĩ: graźéi 93_{34}, 303_{41}, 398_{39}, 538_{12}.

ilgaĩ: iłgái 118_{27}, 150_{21}, 216_{35}, 238_{7}, 277_{48}, 472_{28}.

išmintingaĩ: ißmintįgái 218_{3}.

išdrikaĩ: iźdrikái 479_{16}.

ištikimaĩ: ißtikimái 93_{30}, 230_{30}, 385_{54}, iźtikimái 112_{46}, 184_{21}, 538_{17}.

kairaĩ: kairái 344_{24}.

kaltaĩ: ne kałtái 306_{39}.

karčiaĩ: karczéi 122_{42}, 159_{16}, karczźéi 162_{35}.

karštaĩ: karßtái 298_{26}.

labaĩ: łabái 2_{46}, 162_{35}, 176_{50}, 207_{40}, 233_{10}, 362_{4}, 552_{20} || łábai 72_{38}.

lėtaĩ: letái 452_{45}

linksmaĩ: linkſmái 57_{10}, lįnkſmái 66_{12}.

mandagiaĩ: mandagéi 204_{1}, mąndagéi 258_{29}, mandagiéi 388_{7}.

mažaĩ: maʒái 295_{2}.

menkaĩ: mękái 162_{28}, 340_{17}, 353_{30}.

miernaĩ: miernái 294_{14}.

mizernaĩ: miʒernái 254_{28}, miſernái 303_{28}, 446_{16}.

nuogaĩ: nůgái 141_{14}, 265_{48}.

nuošírdžiaĩ: nůßirdʒéii 106_{9}, nůßirdʒéi 117_{10}, 220_{26}, 318_{35}, 327_{44}, 362_{38}, nůßîrdʒéi 244_{35}.

pabažnaĩ: pabaʒnái 230_{30}.

parodnaĩ: parodnái 265_{6}.

pigaĩ: pigái 4_{41}, 11_{27}, 19_{53}, 22_{17}, 86_{5}, 212_{15}, 415_{22}, DK 3_{7}, bepigái 208_{13}.

piktaĩ: piktái 27_{8}, 106_{10}, 129_{45}, 279_{25}, 287_{24}, 294_{50}, 366_{44}.

pilnaĩ: pilnái 18_{37}, 298_{23}, 413_{38}, pilnái 27_{35}, 61_{20}, 98_{17}.

plačiaĩ: płacʒéi 84_{43}, 147_{28}, płacʒéi 92_{20}, 293_{31} || płáczʒiai 557_{39}.

retaĩ: retái 277_{40}, 448_{17}.

sargiaĩ: ſargéi 202_{7}.

seniaĩ: ſenéi 14_{12}, 27_{13}, 124_{13}, 171_{4}, 235_{5}, 239_{43}, 403_{28}.

stipriaĩ: ſtipréi 176_{50}, 448_{14}, 606_{6}, ſtipriái 444_{20} || ſtîprei 117_{10}, ſtíprei 168_{49}, 419_{7}.

storaĩ: ſtorái 329_{14}.

šiurkščiokaĩ: ßiurkßczʒiokái 72_{5}.

šykščiaĩ: ßikßcʒéi $384_{45,46}$.

šventaĩ: ßwętái 230_{30}.

teisingaĩ: teiſingái 362_{15}.

tiesiaĩ: tieſéi 134_{17}.

tikraĩ: tikrái 7_{21}, 10_{13}, 31_{14}, 65_{24}, 98_{12}, 133_{33}, 144_{23}, 236_{35}, 287_{29}, 295_{2} || tîkrai 44_{16}.

tingiaĩ: tįgiái 490_{30}.

trumpaĩ: trumpái 38_{38}, 224_{16}, 252_{35}, 277_{48}, 293_{15}, 297_{40}.

tuščiaĩ: tußcʒéi 344_{17} || túßcᵉai DK 23_{29}.

tvirtaĩ: t w i r t á i 86_{19}, 94_{16}, 100_{21}, 297_{36} 318_{29}, 446_{20}.
ūmaĩ: v m á i 335_{16}.
vargiokaĩ: w a r g i o k á i 224_{24}.
vienaširdžiaĩ: w i e n a ß i r d ʒ é i 457_{48}.
žemaĩ: ʒ e m á i 358_{20}.

§ 106. Sulyginę šiuos prieveiksmius su būdvardžiais, iš kurių jie yra padaryti, tuojau galime pastebėti, kad daugumas jų savo kirčiavimu sutinka, t. y. turi išlaikę, kad ir nebevisados, pirmykštę kirčio vietą, pav.: *áiškiai, ámžinai, baĩsiai, bjaũriai, brángiai, dósniai, drąsiai* ir kt. Bet kaikurie iš jų jau yra virtę naujadarais, pav.: *amžinaĩ, bendraĩ, bjauriaĩ, čystaĩ, dosniaĩ, gausiaĩ, lengvaĩ, lėtaĩ, menkaĩ, mielaĩ, miernaĩ, noprosnaĩ, pilnaĩ, tiesiaĩ, vertaĩ, viežlyvaĩ* ir kt. vietoje *ámžinai, beñdrai, bjaũriai, *čỹstai* (plg. *čỹstumas*), *dósniai, gáusiai, leñgvai, *lėtai* (plg. *lėtumas*), **meñkai* (plg. *meñkumas*) *míelai, noprõsnai, *pìlnai* (plg. *pìlnumas*), *tiẽsiai* (plg. *tiẽsus, tiẽsumas*), *veřtai, viẽžlyvai.*

Sulig *ãklumas, ãpvalumas* ir *ãklam* dar nevisai aišku yra, senoviškai ar naujoviškai yra kirčiuojami prieveiksmiai *aklaĩ* ir *apvalaĩ*, nes permaža yra duomenų.

Taip pat nelengva ką pasakyti ir dėl *karčiaĩ*: jei sutiksime, kad *kártus* ir *kártumas* yra naujadarai (plg. 151 psl.), tada *karčiaĩ* galėtų būti senoviškai kirčiuojamas.

Prieveiksmiai *gařbiai* ir *t̨ampriai* lyg rodo seniau galėjus būti **gařbus* ir **t̨amprus* (plg. Būga, LKŽ XLIX), o sulig *mandagiaĩ* ir *nuoširdžiaĩ* turime laukti *mandagùs* ir *nuoširdùs.* Bet dabar tų būdvardžių vietoje kartais yra sakoma *mañdagus* ir todėl *mañdagiai* (pav., K 242), o vietoje *nuoširdžiaĩ* sutinkame ir *núošìrdžiai* (pav., Baranauskas, Arch. Phil. II 69_{34}). Kodėl taip yra, sunku pasakyti. Gal būt, *mañdagus* yra pagal *mañdagų* atsiradęs iš *mandagùs,* o *núoširdžiai* pagal *núoširdų* iš **núoširdus*?. Plg. Bezzenberger, Thomsen Festschrift 179.

Kiek keblesnis dalykas yra *stipriaĩ, tikraĩ*: daiktavardžiai su priesaga *-uma-* ir atitinkami būdvardžiai sutartinai rodo galėjus būti Daukšos kalboje tokius prieveiksmius (*stipriaĩ, tikraĩ*); bet vieną kitą kartą pasitaiko ir *stìpriai* bei *tìkrai.* Būga, LKŽ XLVIII ir XLIX mano, kad *stìpriai* ir *tìkrai* gali būti senos lytys, o *stipriaĩ, stiprùs, stiprùmas* ir *tikraĩ, tikrùmas* naujadarai; plg.

stìprus Tver. Tačiau, remiantis Daukšos duomenimis, to negalima įrodyti; plg. **plãčiai* (tai veikiausiai yra spaudos klaida) šalia *plačiaĩ*.

Prieveiksmiai *išmintingaĩ* ir *teisingaĩ* (šalia r e i k a l î n g a i 256_{30}) iš vienos ir *šiurkščiokaĩ* bei *vargiokaĩ* iš kitos pusės rodo, kad ne šaknyje kirčiuojami būdvardžiai su priesaga *-inga-* ir *-oka-*, turėjo dar nevisai nusistovėjusią kirčio vietą. Tai dar patvirtina ir kaikurios dabartinės šnektos; pav., Dovyduose šalia *išmintìngai* dar yra sakoma ir *išmintingaĩ* (plg. 161 psl.), o *gerokaĩ* dar pažįsta K 226, Plaš., Šešt., Sub., Vab., Kup., Kam. ir kt.; šiaipjau dabar daug kur tų prieveiksmių kirtis jau yra pastovus, išlygintas: *išmintìngai, gerókai* (pav., Vilk., Bart., Sìnt., Jurb., Pl., Sed., Šiaul. ir kt.); o vietomis yra dar net dvejopai kirčiuojama: *gerókai* ir *gerokaĩ* (pav., Pagr.),

Taip pat senovinę kirčio vietą turi išlaikę prieveiksmiai, sudaryti iš būdvardžių su priesaga *-iška-*, pav.: *dvãsiškai*, bet *dieviškaĩ*; plg. *draugiškaĩ* KD s. v. A n d a c h t, *saviškaĩ* ib. s. v. A l l o d i a l g u t, e i g e n t ü m l i c h, *velniškaĩ* SInt., Sed., *miliškaĩ* Sub. ir kt. **Vyriškaĩ* šalia *výriškai* galėtų būti klaida; bet plg. salantiškių žemaičių *biesiškaĩ* šalia *bíesiškai* ir *bíesai*.

L o t i n i ĩ k á i 469_{14} šalia L ô t i n i ß k i 546_{43}, L ó t i n i ß k ų 540_{6} yra neaišku, nes tai yra negyvosios kalbos žodis.

Prieveiksmis *dovanai* yra ne kas kita, kaip senovinis v-tos naudininkas, t. y. *dóvanai* „zum Gechenk“ > *dóvanai* „dykai, veltui, unengeltlich, umsonst“ (plg. Brugmann, Gr. II^2 30). Vėliau adv. *dóvanai* Pl., Dov. pagal kitus gale kirčiuojamus prieveiksmius buvo paverstas į *dovanaĩ*. Daukšos kalboje šis prieveiksmis yra daugiausia dar pirmykščiai kirčiuojamas: d ó w a n a i $43_{21}, 72_{27}, 83_{6}$, 85_{13}, 98_{17}, 185_{6}, d ó w a n a y 55_{47} || d o w a n á i 41_{41}, d ô w a n á i 370_{31}.

Dėl duomenų stokos nedaug ką galima pasakyti apie a b î p u ĩ e i 142_{35} || a b i p u ĩ é i 289_{4}, á t ʒ a g a r e i 20_{39} || a t ʒ a g a r é i 28_{5}, D i é w o b a i m e i 568_{33} || d i e w a b á i m i e i 553_{16}, w ê l t á i 311_{51} (plg. *veltaĩ* LM I 155_{16}).

§ 107. Dalyviniai prieveiksmiai savo kirčiavimu nesiskiria nuo būdvardinių. Štai *priderančiaĩ* (: p r i d e r ą n c ʒ é i 29_{6}, 77_{26},

priderąncʒéy 49_{23}, 50_{44}, priderąncʒéi 238_{37}, 248_{10} priderącʒéi 205_{40}, 295_{14}) yra išlaikęs senovinį galūninį kirtį lygiai taip pat, kaip ir pats dalyvis *prideràs, prideràntì*; plg. *žibančiaĩ* KD s. v. blank, feurig, Užv. šalia *žibąs*. Šiandien *prideràntiaĩ* bėra retai vartojamamas (pav., Slnt., Sed. ir kt.); daug dažniau sutinkame naujadarą *prìderančiai* Plaš., Vilk., Bart., Šešt., Sint., Jurb., Švėk., Pl., Šiaul., Dov., Kup., Kam. arba *prìderinčiai* Ser. Priderącʒei 248_{3} veikiausiai yra klaida.

Dalyviniai neveikiamieji esamojo laiko prieveiksmiai yra kirčiuojami sulig pačiais dalyviais, pav.: *rẽgimas, -à — regimaĩ*: regimáy 50_{15}, regimái 68_{31}, 89_{4}, 102_{23}, 249_{23}, 446_{4} (rẽgimai 549_{19}, 605_{30}, jei ne klaida, yra naujadaras); *sùderamas, -à — suderamaĩ*: ſuderamái 468_{31}; *reĩkiamas, -a — reĩkiamai*: bereikiamai 450_{31}; plg. dar *regimaĩ*, bet *jaũčiamai* KD s. v. bemerkbar.

Prieveiksmis ʒinomái 591_{3}, nors dabar, kiek žinau, tesakoma tik *žìnomai,* gali būti ir ne klaida: tai rodo galėjus būti dalyvis *žinąs* (žr. 212 psl.).

Dalyviniai neveikiamieji būtojo laiko prieveiksmiai, kad ir turėdami akūtinę šaknį, paprastai yra gale kirčiuojami, pav.: apreikßtái 254_{21}, 315_{22}, pagautái 234_{4} 340_{17}, 414_{19} || pagáutái 33_{16}, pagâutai 534_{6}, paiųktái 191_{6}, 340_{45}, paiunktái 414_{35}, pagerbtái 370_{45}. Panašiai yra kirčiuojami šie prieveiksmiai vietomis ir dabar, pav., *pagautaĩ* Bart., Šiaul., Kam. ir kt. Man rodos, toks kirčiavimas yra senas, plg. *pagáutas, -tà, -tì*: adv. *pagautaĩ* = *išmintìngas, -gà, -gì* : *išmintingaĩ*. Todėl prieveiksmis *pagáutai* gali būti naujai kirčiuojamas pagal *pagáutas, pagáutą* ir kt. lygiai taip pat, kaip kad pagal tai vak. augštaičių šnektose vietoje n. sg. f. *pagautà* yra jau sakoma ir *pagáuta*, plg. § 137.

Reikiamybės dalyvių prieveiksmiai vieni turi galūninį, kiti negalūninį kirtį, pav.: bereiktinái DK 27_{9}, mirtinái 228_{23}, 280_{24}, 325_{41}, pabęktinái DK 47_{8}, paʒintinái 241_{24}, 300_{8}, ne perĩkirtinái 611_{27}, nuweiktinái 370_{50}, wirßutinái 267_{45}, 425_{44}, wiſsûtenái 185_{22} || abeiótinai 552_{22}, ne iʒbiłótinai 361_{48}, 397_{16}, bûtinai 598_{14}, îpatinai 76_{37}, įĩpėtinai 541_{6}, pakâktinai 542_{21} (ir pakaktinái 170_{3}), pride-

rétinai 6_{21}, 552_{29}, pusétinai 213_{13}, regêtinai 267_{12}. Kokias nors griežtas kirčio kilnojimo taisykles čia sunku nustatyti; bet vis dėlto galime pastebėti, kad nuo akūtinio žodžio vidurio skiemens kirtis rečiau tenukeliamas į galūnę.

b) Augštesnysis laipsnis

§ 108. Kaip nelyginamojo, taip ir augštesniojo laipsnio prieveiksmiai yra skirtini į dvi grupes: į tokius, kurie dar turi, kad ir nevisados, šakninį kirtį, ir tokius, kurių kirtis yra galūnėje. Pirmajai tad grupei priklauso:

aimiaus: áimieus 88_{33}, 384_{33}.

baĩsiaus: bâiseus 98_{28}.

brángiaus: brą́giaus 36_{44}.

dósniaus: dôſneus 144_{34}, dóſneus 525_{23}.

drą̃siaus: drą́ſiaus 28_{36}, 477_{4}, drą́ſeus 43_{25}, 161_{10}, 250_{5}, 364_{48}.

gandžiaus: gą́ndʒeus 96_{48}, 109_{11}, 120_{11}, 135_{13}, 246_{33}, gándʒeus 159_{41}, gândʒeus 533_{21} || gandʒéus $432_{42, 47}$, 530_{18}, 593_{9}, gandʒiáus 626_{17}.

gáusiaus: gáuſeus 33_{36}, 144_{33}, gáuſiaus 36_{44}.

greĩčiaus: grêicʒiaus 54_{37}, 95_{44}, 554_{43}, gréicʒeus 110_{44}, gréicʒeus 207_{23}, 314_{4}, 336_{28}, 364_{39}, grêicʒeus 109_{48}, 225_{16}, 228_{6} || greicʒéus 229_{48}, 419_{21}, greicʒiáus 472_{48}.

leñgviaus: łą́gwieus 235_{5}.

míeliaus: miéleus 90_{39}, miélaus 235_{5}.

patógiaus: patôgeus 111_{4}, 214_{19}.

romiaus: rômieus 289_{29}.

smarkiaus: ſmârkeus 107_{42}, ſmárkeus 385_{17}.

suñkiaus: ſų́keus 114_{37}, 120_{40}, 150_{17}, 155_{1} || ſų́kéus 119_{20}, 244_{26}

tánkiaus: tą́keus 268_{26}, tą́keus DK 28_{14}.

tóliaus: tólaus 505_{17} || toláus 43_{39}, 71_{47}, 271_{41}, toléus 240_{13}, 547_{3}, tolâus 469_{6}.

véikiaus: wêikeus 533_{19}, wéikeus 574_{24} || weikéus 114_{50}, 116_{47}, 130_{18}, 131_{39}, 162_{32}, 165_{29}.

Prie antrosios grupės reikia skirti:

arčiaũs: arczíáus 587_{17}.

augščiaũs: augſczéus 34_{45}, 116_{39}, augßczéus 236_{36}, 238_{18}, 281_{27}, 382_{16}.

daugiaũs: daugéus 62_{50}, 71_{22}, 81_{21}, 114_{8}, 119_{53}, 133_{50}, 208_{51}, 242_{25}, 303_{14}, 329_{19}, daugéús 76_{46}, daugêus 219_{32} || dáugiaus 52_{5}.

dažniaũs: dażnéus 325_{37}.

didžiaũs: didżéus 80_{34}, 114_{31}, 219_{33}, 229_{10}, 277_{8}, 281_{24}, 331_{19}, 525_{23}.

geriaũs: ge^{a}réus 4_{12}, geréus 46_{14}, 118_{18}, 150_{4}, 224_{45}, 533_{19}, gerêus 235_{6}, geriáus 150_{4}, 469_{27}, 457_{15} || giáreus 13_{24}, géreus 37_{2}, 279_{37}, 294_{26}.

ilgiaũs: ilgiáus 14_{7}, ilgêus 14_{50}.

labiaũs: łabiáus 22_{3}, łabiéus 89_{22}, 115_{29}, 242_{43}, 396_{49}, łabîaus 160_{15} || łábíaus 32_{6}, łábiaus 492_{39}.

laimiaũs: łaimiáus 609_{15}.

linksmiaũs: linxmiéus 268_{30}.

mažiaũs: mażéus 96_{48}, 102_{37}, 260_{54}, 273_{12}, 340_{25}, 543_{16}, mażiáus 444_{51} || máżiaus 481_{12}, 499_{1}.

mielaširdžiaũs: miełaßirdżéus 545_{20}.

pakaktiniaũs: pakaktinéus 98_{5}.

pigiaũs: pigéus 136_{21}, 188_{41}, 346_{28}.

pikčiaũs: pikczéus 160_{21}.

plačiaũs: płaczéus 137_{18}, 216_{2}, 219_{34}, 241_{16}, 245_{35}, 257_{43}, 310_{6}, 327_{6}.

sylingiaũs: ſilingiáus 610_{10}.

stipriaũs: ſtipréus 111_{47}, 229_{35}.

šviesiaũs: ßwieséus 146_{39}, ßwieſeús 226_{36}, ßwieſéus, 404_{31}, ßwieſiáus 439_{20}.

teisiaũs: teiſiaús 9_{14}.

tikriaũs: tikréus 19_{44}, 20_{22}, 203_{50}.

tobūliaũs: tobulaús 26_{10}, tobuláuś 43_{21}, tobuléus 131_{41}, tobuláus 347_{1}.

žemiaũs: żemiéus 137_{29}, 145_{10}, 246_{7}, żemíaus 202_{49}.

Iš antrosios grupės tenka laikyti naujadarais *ilgiaũs*, *laimiaũs teisiaũs, tobūliaũs* ir gal *šviesiaũs*. Dėl *tikriaũs* plg. 176 psl.

Prieveiksmiai **gẽriaus*, **lãbiaus*, **mãžiaus* ir taip pat **dãžniaus* (: dáźneus DK 7_{14}) veikiausiai yra klaidos.

Pagaliau, pirmykštis kirčiavimas dar atsispindi ir augštesniojo laipsnio būdvardžiuose su priesaga *-esn(i)*, pav.: łęgwesń 347_{36}; náudjngeſn' 432_{41}, náudíngeſn' 518_{21}; patógiaſn' 441_{52}; wârġeſń 200_{50}, wârgeſn' 576_{39} || wargiáſn' 482_{34}; daugîaſń 70_{45}, daugêſń 146_{28}, daugéſnig 344_{53} dâugéſn' 188_{28}; geréſn' 272_{4}, 332_{15}; ne maźésń 258_{2}; rupeſtjgiáſn' 482_{34}.

c) Augščiausiasis laipsnis

§ 109. Augščiausiojo laipsnio prieveiksmiai Daukšos kalboje daugiausia buvo kaip šiandien kirčiuojami, pav.: daugiêuſei 80_{21}, daugéuſei 156_{6}, 272_{43}, 324_{14}, 332_{12}, 437_{29}; didźiâuſei, 272_{28}, didźéuſei 378_{1}; łabiêuſei 135_{16}, łabiéuſei 517_{48}, łabiáuſei 584_{1}; maźéuſei 430_{6}; płaczjáuſei 334_{28}; ßwieſéuſei 400_{2}; toláuſei 272_{24}, 304_{48}; trumpiáuſei 368_{37}; źiamiáuſiai 483_{24}.

Prieveiksmis brągeuſei 340_{18} veikiausiai yra išlaikęs senovinį kirtį; o daugiauſiái 71_{35}, arba dáugeuſei 155_{28}, rodos, yra paprastos spaudos klaidos.

5. Skaitvardžiai

§ 110. Kiekvienas iš kiekinių skaitvardžių yra ypatingos darybos, todėl ir kiekvieno kirčiavimas tenka skyrium nagrinėti.

Vienas Daukšos kalboje turi dvejopą kirtį — šakninį ir galūninį, pav.: wiénam' 186_{18}, wiénam 453_{44}, wiénůiu 448_{8} wiénan' 607_{15}, wiéni 541_{34}, 547_{47}, wiénų 542_{6}, wiéniemus 526_{41}, wiénais 529_{52}, n. sg. wiéna 316_{51}, 557_{5}, g. sg. wiénos 440_{2}, 536_{34}, 542_{44}, wiénai 89_{47}, 337_{22}, DK 20_{1} || wienám 56_{23}, 93_{10}, wienám' 87_{25}, newienám' 255_{24}, wienamé 257_{49}, 284_{6}, wienóp 168_{50}, 259_{42}, 348_{38}, 375_{27}, wienî 280_{13}, wieniémus 186_{15}, 276_{4}, wienáys 64_{32}, wienáis 117_{6}, n. sg. wiená 87_{28}, 276_{49}, g. sg. wienós 546_{5}, wienoié 351_{9}, wienóie 406_{15}.

Tokį kirčio svyravimą randame ir kituose *vieno* dariniuose wiénat' 141_{36}, 538_{50} || wienát' 276_{43}, 303_{25}, 409_{15}; wiénok' 457_{29}, 531_{38}, wiénokią 29_{6}, 547_{41} || wienókią 11_{32}, 87_{27}, wienókig 33_{35}, wienók' 280_{12}; wiénůliką 563_{40}; wienáip' 91_{44}, 384_{42}, wienaipó 408_{15}, 542_{11}. Tą pat rodo ir pažymimasis įvardis *kiekvienas*: kiekwiénam 211_{20}, 533_{42}, kiekwiénam' 365_{33}, 388_{8}, 542_{36}, 574_{48}, kiekwiênam 585_{17}, kiekwiéname 531_{11}, 557_{11}, kiekwiénai 370_{14}, kiekwiénoi 460_{21} || kiekwienóp 104_{2}, kiekwienám 72_{50}, kiekwienám' 133_{27}, 316_{16}, 366_{22}, 381_{26}, kiekwienamé 117_{4}.

Kiekinio skaitvardžio *du* irgi yra dvejopas kirtis, pav.: dwieių $132_{21, 28}$, 182_{22}, 357_{20}, 391_{14}, dwieiůsé 342_{14} || dwiéių 79_{43}, dwêių 417_{7}. Tai sutinkame ir dabartinėje kalboje: *dviejų* Plaš., Pagr., Švėk., Slnt., Var., Šiaul., Sub., Kup., Kam. || *dviẽjų* KGr. 261, Virb., Vilk., Bart., Paež., Sint., Jurb., Dov.

Kaip *du,* panašiai yra kirčiuojami ir *abu*: abieių 133_{27}, 270_{4}, abeių 74_{4} || abiéių 79_{17}, 226_{33}, 259_{1}, 563_{30}. Dabartinėje

kalboje *abiejų̃* || *abiẽjų* yra sakoma tose pat vietose, kur ir *dviejų̃* || *dviẽjų*.

Bet kodėl šalia *abiejų*, *dviejų* ta pačia reikšme yra dar vartojama ir *abejų*, *dvejų*? *Abejų*, *dvejų* veikiausiai yra senesnės lytys, o *abiejų dviejų* jaunesnės, savo *-ie-* analogijos keliu gavusios iš kitų linksnių, pav., l. du. *dviejau(s)* = sen. ind. *dvajóḫ*; taigi *dvejų* = sva. *zwei* (iš **zweiiu*) ir kt., žr. Brugmann, Gr. II^2 2, 20, Spehht, LM II 187. Toliau Spechtas ib. 188 mano, kad naujadaras *dviẽjų* savo cirkumfleksą gavęs iš *dviẽm*. Bet po to dar lieka neaišku, kur tame linksnyje senovėje yra buvęs kirfis? Gr. δοῖων (iš *δϜοιῶν), got. *twaddjē*, serb. *dvájû* lyg rodo, kad *dvejų̃* > *dviejų̃* būtų sena lytis šalia *dù* iš **dṷố* (plg. sen. ind. *duvā́u*, *duvā́*, ssl. *dъva*) ir *abù* iš **o-bhố* || sen. ind. *u-bhā́u* „abu“, nors serb. *ôba*, gr. ἄμφω; plg. Trautmann, Wb. 64, Būga, LKŽ II. Todėl yra galimas daiktas, kad *abiẽjų*, *dviẽjų* turi atitrauktinį kirtį.

Kiti kiekiniai skaitvardžiai iki dešimties niekuo ypatinga nesiskiria nuo dabartinių, pav.: t r i i ú̃ 62_{48}, 259_{21}, 322_{20}, t r ĩ s é 172_{21}; k e t u r i ú̃ 26_{39}, 144_{5}, k ê t u r i s 390_{49}, k ĩ a t u r i a s 11_{36}, k ê t u r e s 106_{39}, 297_{27}, 298_{49}, k ê t u r i a s 111_{6}, k e t u r é i s 178_{21}; p ę k i ú̃ 139_{20}, p ę k i á s 26_{41}, p ę k é s 299_{12}, p ę k é i s 390_{3}; ß e ß i ú̃ 139_{21}, 446_{23}, ß e ß ĩ ĩ é 262_{2}; ĩ e p t i n i ú̃ 144_{6}, ĩ e p t i n i ú m p̀ 159_{28}, ĩ e p t ĩ n i s 148_{9}, 300_{1}, ĩ e p t ĩ n e s 93_{24}, 148_{4}; a ß t ū n i ú̃ 92_{19}, a ß t ū n ĩ o m u s 201_{30} ir kt. Tokios lytys kaip acc. k i e^{a} t u r i á s 9_{4}, k e t u r é s 257_{49} ir acc. pl. ĩ e p t i n é s 431_{31} veikiausiai yra spaudos klaidos, nes sunku manyti, kad kada nors dar būtų buvę n. pl. **ketùrios* ir **septỹnios*.

Dėl *dešimties* ir *šimto* žr. 35, 41 ir 120 psl.

§ 111. Iš kelintinių skaitvardžių savo baritonumu daugiausia išsiskiria *pirmas* ir *antras*, pav.: p í r m a ĩ i s 2_{17}, p ĩ r m ů́ š i u s 149_{30}, p ĩ r m o i i DK 15_{20}, p ĩ r m i e u s 115_{27}, 138_{47}, 144_{23}, 150_{44}, 232_{4}, p ĩ r m e^{a} u s DK 28_{19} || p i r m ó p 19_{26}, p i r m ó ṕ 144_{26}, p i r m a m é 177_{37}, n. sg. p i r m á 247_{5}, p i r m o i é 351_{7}, p i r m a m ę́ i i m e 43_{12}, 169_{47}, p i r m ú m p i u m p̀ 206_{27}, p ĩ r m ą̃ ĩ e s 120_{50}, p i r m á i ĩ e i s 281_{24}, p i r m o m ĩ ĩ i o m i s 188_{41}, p i r m i e û s 217_{47}, p i r m i á u s 477_{17}, p i r m i é u s 530_{41}, 539_{26}, neutr. p i r m á 175_{44}. — ą́ n t r a m 64_{12}, ą́ n t r a m' 359_{28}, 365_{18}, ą n t r ú 34_{12}, 255_{8}, ą́ n t r a m e 257_{43}, 407_{35}, g. sg. ą́ n t r o s 8_{3}, 98_{22},

102_{21}, 143_{32}, 237_{11}, 334_{42}, l. sg. ą n t r o i' 101_{25} || ą n t r á m 73_{24}, 112_{48}, 348_{4}, 536_{8}, a n t r a m é 177_{38}, ą n t r â i s 281_{25}, g. sg. ą n t r ó s 26_{48}, 68_{29}, a n t r ô s 560_{31}. Šiandien pirminę kirčio vietą dar rodo *pusañtros* Plaš., Vilk., Bart., Paež., Sint., Jurb., Pagr., Slnt., Dov., Dus. (Būga, LKŽ XLVII, Arch. Phil. I 67), *añtaras* Tver., *pusañtarų* Gerv. (Arum. 18); plg. dar ryt. augšt. *añtaras*: *kataràs* (Būga, Ai. St. 71, Trautmann, Wb. 10, 120 t.) = sen. ind. *ántaraḥ* : *kataráḥ*.

Kiti kelintiniai skaitvardžiai paprastai kirčiuojami, pav.: n. sg. k e^{a} t w i r t á 2_{21}, k e t w î r t ą 564_{4}, k e t w i r t a m é 295_{33}, p u ſ- k e t w i r t ų́ 373_{49}; d e w i n t a m é 295_{48}; d e ß i m t a m é 295_{48} ir kt.

6. Įvardžiai

§ 112. Daugelis Daukšos įvardinių lyčių, lyginant su šiandienine rašomąja kalba, nieko ypatingo nesudaro, todėl, kalbant apie įvardžius, tenka tik tas jų lytis paliesti, kurios yra charakteringos pačiai Daukšos kalbai.

Asmeninių įvardžių nevisai paprasti yra kilmininkų, naudininkų ir galininkų linksniai, nes jie kartais yra dvejaip kirčiuojami, pav.:

manęs 10_{42}, 19_{3}, 34_{5}, 41_{39}, 150_{16}, 487_{27} || mánes 19_{9}.

tawęs $3_{25, 31}$, 8_{46}, 11_{49}, 33_{50}, 47_{39}, 60_{38}, 74_{41} || táwęś 523_{48}.

ſawęs 6_{40}, 12_{2}, 29_{22}, 31_{18}, 57_{23}, ſawęſp 4_{34}.

manė 19_{20}, 73_{11}, 74_{22}, 79_{39}, 99_{17}, 111_{15}, 118_{4}, 167_{6}, 203_{12}, 259_{3}, 274_{16}, 336_{39}, 345_{3}, 536_{9} || máne 160_{35}, 516_{6}.

tawė 9_{29}, 39_{54}, 95_{37}, $101_{1, 9}$, 106_{17}, 170_{27}, 519_{32}, tawę 9_{11}, 274_{17} || táwe 47_{49}, 55_{44}, 326_{33}.

ſawė 28_{4}, 30_{44}, 81_{18}, 92_{11}, 326_{13}, 344_{18}, sawė 98_{37}, ſawę 27_{53}, 60_{49} || sáwe 326_{12}.

mûſų 3_{25}, 79_{6}, 302_{45}, 316_{10}, 325_{48}, 337_{15}, múſų 13_{25}, $39_{2, 11}$, mûſump̀ 554_{23}, 576_{2} || muſú 4_{17}, 61_{27}, mųſú 496_{20}, 505_{22}, muſúmp̀ $2_{3, 11}$, 147_{19}, 185_{23}, 215_{7}, 237_{9}, 325_{50}, muſúmp 5_{51}, 41_{8}, 45_{50}, muſúmp' 24_{37}, muſûmp̀ 98_{17}, muſûmṕ 269_{21}, mųſúmp̀ 201_{6}, musúmp̀ 205_{40}, muſúmp̀ 302_{36}.

iúſų 39_{19}, ſuſų 99_{16}, iųſų 117_{42}, iûſump̀ 576_{40}, iûſump' 619_{38} || iųſú 117_{43}, iųſúmp 96_{4}, 235_{38}, iųſúmṕ 194_{21}, iuſúmṕ 269_{21}, iųſúmp̀ 216_{10}, 280_{41}, 382_{47}.

múmus 31_{47}, 79_{28}, 105_{3}, 171_{19}, 186_{9}, $195_{2, 7}$, 215_{9}, 389_{7}, 446_{29}, 528_{32}, 620_{36} || mumús 25_{18}, 153_{25}, 250_{33}, 385_{52}, 442_{17}, 528_{23}, 531_{42}, 542_{40}.

iúmus 34_{11}, 38_{5}, 41_{16}, 53_{27}, 190_{11}, 250_{48}, 446_{41} || iumús 499_{48}.

iiémus 16_{4}, 38_{3}, 195_{25}, $250_{2, 40}$, 302_{4}, 509_{10} || iiemús 276_{48},

Lytys *manę̃s, tavę̃s, savę̃s, manè, tavè, savè, mūsų, jūsų* (plg. lat. *mūsu, jūsu*), *mùmus, jùmus, jíemus* veikiausiai yra senovinės.

Acc. sg. m á n e, t á w e, s á w e, jei ne spaudos klaidos, galima sulyginti su sintautiškių *màne, tàve, sàve,* kur trumpoji priegaidė aiškiai rodo atitrauktą kirtį. Daukšos g. sg. m á n e s, t á w ę s gali būti ir spaudos klaidos.

Direktyvai *mūs\ump, jūs\ump* su galiniu kirčiu yra pažįstami ir dabartinėje kalboje, pav.: *mūsùmp* Diev., *mūsùnk, jūsùnk* Gerv. (Arum. 30, 60), *mūsumpí* KGr. 399. Šitos lytys lyg rodytų, kad kirtis dėl polinksnio įtakos gali būti atitraukiamas iš šaknies į galūnę; bet čia kirtis gali būti į galūnę atitrauktas ir dėl kitos, tuo tarpu dar nežinomos, analoginės priežasties. Kilmininkuose *mūs\ų, jūs\ų,* jei ne klaidos, kirtis, gal būt, į galūnę yra nutrauktas analogiškai pagal *mūs\ump, jūs\ump.*

D-tos naudininkai *mumùs, jumùs, jiemùs,* kuriuos pažįsta ir dabartinės tarmės (pav., Deltuvoje ir kt., žr. Būga, Ai. St. 137), veikiausiai yra naujadarai šalia senesnių lyčių *mùmus, jùmus, jíemus*: viena, tiek Daukšos, tiek šių laikų kalboje kitų vardažodžių d-tos nandininkai yra kamiengaliuose kirčiuojami (žr. 27 psl.); antra, *mùmus* lengvai galėjo pavirsti į *mumùs* dėl *mumìs,* nes d-tos įnagininkas nuo seniai daug kur yra veikęs ir dar dabar tebeveikia d-tos naudininką, plg. Arumaa, Unters. 48 tt.

Panašų kirčio kilnojimą kaip *mūsump* || *mūs\ump* sutinkame dar ir kituose įvardiniuose direktyvuose, pav.: m ûſ i m p 132$_{50}$, 525$_{38}$, m ûſ i m p 626$_{21}$ || m u s î m p 98$_{24}$, 132$_{43}$, m u s î m p 109$_{39}$, 131$_{45}$, m u ſ î m p 135$_{27}$; i ûſ i m p 607$_{33}$ || i u s î m p 133$_{52}$. Kiti panašūs direktyvai paprastai yra tik galūnėje kirčiuojami, pav.: i a m î m p 167$_{6}$, i e m î p 261$_{12}$; i ûſ i ą m p 60$_{35}$, i ûſ i ą m p 108$_{44}$, m a n î m p 239$_{54}$.

Naudininkas *mãni, tãvi* (: m á n i ę 287$_{26}$, t á w i g u 131$_{9}$) turi senovinį šaknies kirtį lygiai taip pat, kaip ir v-tos naudininkas *ãvi* || *ãvie* ir kt., plg. 41 psl.

§ 113. Savybiniai įvardžiai, apskritai imant, yra dabarnykščiai kirčiuojami:

m â n a s 39$_{19}$, 68$_{6}$, 72$_{6}$, m â n o 15$_{27}$, m a n ô i e 222$_{11}$, m a n ú 248$_{2}$.

táwas 9_{41}, 55_{21}, táwo 9_{10}, 34_{10}, tawám' 320_{28} || táwam' 428_{33}, táwam 432_{11}, táwai 104_{12}, tawų́ 157_{23}.

ſáwo 39_{12}, ſawám 274_{19}, ſawám' 565_{33}, ſâwai 22_{37}, sáwai 111_{28}, ſáwai 353_{1} || ſawái 211_{25}, 472_{8}, ſawáme 339_{43}, ſawômis 20_{41}, ſawáis 71_{33}, ſawómis 279_{29}, ſawůſná 304_{48}, ſawîmp̀ 135_{21}, ſawáip̀ 95_{21}.

Visi šitie įvardžiai yra buvę oksitonai, ir jų oksitonumą, be ko kita, dar rodo einamieji pašalio vietininkai, pav.: manóp 151_{44}, manósp̀ 201_{1}, ſawóp 71_{41}, ſawóp̀ 96_{31}, 170_{33}, 236_{16}, 356_{49}, 391_{9}, sawúmpiiump̀ 46_{7}.

Tik neaišku, kokią turėjo priegaidę *mano, tavo, savo*. Dabar yra sakoma *màno, tàvo, sàvo* (daugiausia vak. augštaičių tarmėje) ir *mãno, tãvo, sãvo* (žemaičių ir ryt. augštaičių tarmėse).

Įvardžiuotinės lytys mânaſis 56_{8}, mánaſis 142_{35}, táwaſis 2_{44}, tą́waſiś 3_{12} gali būti taip kirčiuojamos, kaip ir būdvardžiai *gẽrasis, sẽnasis* ir kt., žr. 165 psl.

D. pl. mų́ſißkiamus 465_{12} veikiausiai yra išlaikęs pirminį kirtį; dabartinis *mūsìškis* tad turi jau antrinį kirtį.

§ 114. Parodomasis įvardis *anas* paprastai yra oksitoniškai kirčiuojamas: anás 2_{50}, 14_{2}, 281_{49}, anó 276_{6}, aną́ 66_{10}, 124_{6}, 281_{49}, anamê 13_{44}, d. sg. anąi̇́ 11_{27}, anái 15_{12}, 32_{11}, 161_{7}, 195_{47}, anóie 175_{47}, anié $98_{23, 24, 26}$, 101_{3}, 168_{48}, 239_{43}, 281_{27}, anîe 145_{13}, anų́ 124_{5}, 161_{2}, aniémus 276_{11} ir kt. Bet viena kita to įvardžio lytis yra ir šaknyje kirčiuojama, pav.: n. sg. ánas 6_{17}, 204_{46}, 205_{17}, 235_{3}, 317_{36}, 337_{12}, ânas 66_{6}, áną 322_{13}, ánie 60_{43}, ir kt.

V-tos vardininkai *ãnas* ir *anàs* dabar kaikuriose tarmėse yra reikšmėmis skiriami: *ãnas* „jis, er“ ir *anàs* „jener“ (pav., Rimšėje ir kt.). Daukša šitą įvardį, kad ir nevisai nuosekliai, irgi tomis reikšmėmis vartoja (plg. dar *ãnys* „jie“: ániś 16_{1}, ánįs 90_{35} ir kt.), bet kirčiavimui tai neturi jokios įtakos; plg. Nieminen, Ausg. 152. Tokį kirčio svyravimą, kaip *ãnas* ir *anàs*, rodo ir *ansaĩ*, žr. 190 psl.

N. pl. *ãnie*, kaip rodo žemaičių tarmės (žr. Būga, LKŽ 78), Daukšos kalboje gali būti ir kalbos faktas.

Kaip *anas*, taip ir *šìtas* Daukšos kalboje yra dažnai oksitoniškai kirčiuojamas, pav.: ßitą́m 390_{24}, ßitám' 407_{19}, 607_{30}, ßitám DK 7_{19}, ßitą́ 264_{14}, 324_{20}, ßítáme 134_{22}, ßitîe 257_{23},

284_{28}, ßitié 308_{27}, 424_{25}, 443_{13}, 445_{20}, 457_{31}, 526_{37}, 533_{27}, 553_{31}, 580_{18}, 591_{22}, 602_{29}, ßitų̃ 446_{21}, ßitiémus 546_{8}, 575_{24}, ßitáis 155_{9}, 436_{2}, 442_{6}, 450_{13}, 451_{20}, 545_{45}, 606_{3}, ßitóii 349_{8}, 588_{35}, ßítoiẽ 268_{34}, n. pl. ßitóĩg̃ 543_{24} || ßîto 323_{33}, 348_{28}, ßîtą̃ 170_{22}, ßîtie 270_{30}, ßítų̃ 74_{46}, ßítiemus 86_{5}, 273_{27} ir kt. Šito įvardžio oksitonumą dar rodo ir nekaitomosios lytys: ßitái 2_{3}, 3_{24}, 4_{21}, Sʒitáiġ 391_{11}, ßitáiṗ 267_{15} ir kt. Taigi drauge su Nieminen, Ausg. 48 negalima sakyti, kad „in diesen Formen das Zeichen sichtlich an falscher Stelle gesetzt ist". Jeigu tai būtų spaudos klaidos, tai vargiai būtų galima rasti tiek įvairių linksnių su galūniniu kirčiu — tai viena; antra, galūninį šio įvardžio kirtį iš dalies patvirtina ir dabartinė kalba; pav., Kuršaitis Gr. 238, 257 kirčiuoja n. sg. *šità*, *šitám*, *šitiẽ*, *šitų̃*, *šitíems*, taip pat g. sg. *šitõs* KD s. v. betheiligen, durchkommen, acc. pl. *šitùs* s. v. anwenden ir kt.; *šitiẽ*, *šitų̃* sako dar šeštokiečiai, rimšėnai ir kt. Todėl, kad ir daug kur dabar yra sakoma *šìtas*, *-a*, vis dėlto negalima sakyti, kad ir *šito* linksniai su galūniniu kirčiu nebūtų seni. Man kaip tik rodos, kad seniau galėjo būti ir **šitàs*, **šitõ*, nes, viena, ne tik *šitám*, *šitiẽ* ir kt., bet ir acc. sg. *šitą̃*, n. pl. *šitõs* ir kt. jau randame Daukšos kalboje, ir antra, dabartinėse tarmėse šalia n. ir i. sg. *šìta*, acc. pl. *šìtuos* ir *šìtas* sutinkame ir *šità*, *šituõs*, *šitàs*. Labai tad yra galimas daiktas, kad *šità*, *šituõs*, *šitàs* yra senesnės lytys, o *šìta*, *šìtuos*, *šìtas* naujesnės, nes labai sunku tikėti, kad, anot Nieminen, Ausg. 48^{1}, **ši* būtų buvę anksčiau kirčiuota, kaip sekanti kalbamojo įvardžio dalis *-tas*; priešingu atveju reiktų dar įrodyti, kad *šitas* buvo sudarytas jau nustojus veikti F. de Saussure'o dėsniui. Bet šitoks manymas atrodo labai supintas ir dirbtinas: daug paprasčiau yra, jei įvardį *šitas* tariame buvus oksitoną, būtent **šitàs*, **šitõ*, **šitãmui*, *šitą̃*, *šitiẽ* ir kt., lygiai taip pat, kaip *anà*, *anõ* ir kt., ir drauge su Zubatý, LF XXXVI 342, N. van Wijku, Altpr. 110 ir Fraenkeliu, Bsl. 63^{1} *šitaĩ* laikome *šito* niekatrąja gimine.

§ 115. Kad taip iš tikro kirtis galėjo būti ilgainiui atitrauktas visuose linksniuose iš galūnės į šaknį, rodo *koks* ir *toks*. Daukša šituos įvardžius dar beveik gale kirčiuoja, pav.: kokîs 288_{28}, kokió 107_{16}, 378_{34}, kokiọ́ṗ 33_{18}, 98_{11}, kokiám' 96_{45}, kokiám̀ 366_{24}, acc. sg. kokî 163_{31}, kokié 91_{53}, 109_{3}, n. sg. ko-

kîg 80_{27}, 174_{6}, 242_{23}, kokiá 8_{32}, 14_{3}, g. sg. kokiós 30_{4}, 33_{19}, 91_{2}, 112_{21}, 152_{33}, 229_{23}, 387_{26}, kokiái 155_{34}, acc. kokîą 89_{41}, kokią 152_{26}, 161_{43}, 162_{32}, 384_{16}, 473_{50}, i. sg. kokiá 9_{32}, 177_{28}, 519_{9}, kokė́ 339_{5}, n. pl. kokiós 229_{23}, acc. pl. kokėś 132_{3}, 187_{15}, kokiás 185_{28}, 448_{12} 456_{4}, kokė́ĩg 388_{11} ‖ kókis 175_{4}, ne kôkio 192_{17}, kókiam 22_{42}, n. sg. kóki 319_{20}, 387_{32}, kókia 191_{54}, g. sg. ne kókios 234_{23}, acc. sg. kókią 583_{17}, i. sg. kókia DK 27_{17}; — tokiám DK 14_{7}, tokimė́ 38_{45}, 267_{7}, 295_{51}, tokié 120_{50}, 364_{28}, tokių 60_{31}, 125_{17}, 155_{30}, 478_{51}, tokiúmp̃ 96_{3}, tokiús 119_{18}, 360_{42}, tokêis 14_{30}, tokéis 197_{46}, 280_{20}, n. sg. tokiá 14_{3}, g. sg. tokiós 108_{7}, i. sg. tokiá 617_{24}, acc. pl. tokés 237_{31}, 378_{51} ‖ tókio 382_{35}, tókį 564_{39}, tókime 177_{7}, tôkiůs 385_{20}, n. sg. tóki 93_{34}, tókias 573_{26}.

Tokiam kirčiavimui pritaria ir dabartinės tarmės: ryt. augštaičių šnektose (Sub., Kup., Vab., Kam. ir kt.) sakoma *kóks, kokiõ, kokį, kokiuõ, kokiuõs, kokiàs* ir kt. arba *kokìs, kokiõ, kokį, kokiù, kokiùs* (Rim., Tver. ir kt.). Toliau į vakarus sakoma jau dažniau su šakniniu kirčiu; pav., Šeštokuose jau yra *kóks, kokiõ* ir *kókio, kokiám, kókį, kokiàs*; Vilk., Bart., Paež., Plaš., Pagr., Švėk., Slnt., Sed. ir kt. jau sakoma *kóks, kókio, kokiám, kókį, kókias*, o Sint., Jurb. net ir *kókiam*. Panašaus svyravimo sutinkame ir kitose šnektose; pav., Kuršaitis Gr. 241 kirčiuoja *kõks, kókio, -kiám, kókį* ir *kokį, kokiẽ, kókius, kokià, -iõs*, Salantiškiai žemaičiai šalia *kókio, tókio* irgi sako *kokià, -iõs, tokiõs*. Net zanavykai, ir tie neapsieina be to svyravimo; pav., Plokščiuose tie įvardžiai gali turėti pastovų ir kilnojamą kirtį, būtent — n. sg. *kókia* ir *kokià* ir kt. Neseniai *kokià, -iõs* buvo sakoma (daugiausia senosios kartos) ir Sintautuose; bet dabar čia dažniausiai yra kirčiuojama *kókia, -ios*; *kokià, -iõs* dar galima sutikti tik atskiruose posakiuose. Taigi *kokìs, -ì* (arba *kokià*) ir *tokìs, -ì* (arba *tokià*) yra buvę seni oksitonai, tik vėliau, nesenais laikais, įvairiose vietoįvairiai yra virtę ir dar dabar tebevirsta baritoniniais naujadarais; plg. Nieminen, Ausg. 160.

Įvardžiai *joks, kitoks, visoks* turi Daukšos kalboje pastovų kirtį: îokio 197_{51}, iókio 542_{7}, g. sg. iókios $11_{37, 52}$, îokios 288_{42}, iôkios 545_{9}; n. sg. kitókia 624_{18}; n. sg. wiſsôkia 30_{30}, 117_{37}, 185_{21}, 366_{33}, wiſſókia 529_{38}, wiſſôkiop̃ 95_{22}, g. sg. wiſsókios 3_{2}, wiſſókios 541_{35}, wiſsôkių 112_{36}, 303_{45}, wiſ-

sókioſump 45_{28}, wiſsôkius 31_{24}, wiſsôkias 31_{23}, wiſsôkiomis 393_{25}, wiſsókiůse[a] 3_{54}.

Šitokis nevienodai kirčiuojamas: ßítokių 268_{34} || ßitókio 588_{2}, n. sg. ßítóki 617_{24} || ßitokiéģ 166_{21}. *Kažkokis* turi pradinį kirtį: kážkokis 250_{1}.

§ 116. Nemaža įvardžių Daukšos kalboje yra su priešdėliu *ne-* ir pasturdėliais *-ai, -ja, -jau*. Priešdėlis *ne-* dažniausiai kirtį atitraukia į save, pav.: nêkokis 257_{16}, nêkokio 168_{17}, nêkokį 422_{34}, nêkokią 257_{36}, 327_{1}, nê kokių 250_{23}, nêkokių 398_{47}, nê kokiůs 520_{1}; — nêkuris 190_{37}, nê kurem' 603_{30}, nêkurie 50_{44}, 185_{41}, 189_{25}, nékurie 363_{5}, nêkuriemus 56_{15}, 388_{5}, nêkuriůſemp 160_{20}, nêkuri 118_{11} || nekurié 165_{39}, 457_{45}, 485_{36}, ne kuriů 485_{5}; — nêką 292_{28}. Čia *nẽkokis*, *nẽkuris* ir *nẽkas* yra kilę iš *nekokìs*, *nekurìs* ir **nekàs*.

Pasturdėliai *-ai, -ja, -jau* taip pat, kaip ir priešdėlis *ne-*, atitraukia kirtį į save. Štai įvardžiai 1) su *-ai*, ąnſái 33_{13}, 270_{45}, 320_{18}, 337_{5}, ąnsái 200_{35}, ansái 113_{8}, 238_{39} || ąnſai 29_{12}, 110_{40}, 336_{25}; kokſái 2_{14}, 232_{4}, 348_{24}, koksái 101_{11}, 401_{30} || kókſai 477_{17}; kurſái 17_{9}, 53_{20}, 215_{15}, kursái 101_{10} || kúrſai 515_{25}; patiſsáiģ 110_{47}; ßitokſái 357_{47}; taſsái 129_{23}, 185_{10}, 295_{17}, taſſái 515_{45} || tâſsai 185_{9}, táſſai 498_{12}; tokſái 116_{5}, 160_{1}, toksái 104_{34}, 130_{49} || tôkſai 533_{22}, tôkſái 14_{44}, tókſái 204_{40}; — 2) su *-ja*[1]): g. sg. anoſiéģ 268_{16}; taſiéģ 280_{9}, taſiêģ 539_{47}, tąiêģ 243_{24}, tąiéģ 276_{43}, tąiáģ 460_{4}. tůiég 133_{45}, tamęiéģ 169_{20}, 253_{2}, g. sg. toſiéģ 258_{19}, tatiéģ 176_{19}, 398_{41} || tamęieģ 119_{54}, tamęiaģ 193_{7}, táiſieg 149_{6}; — 3) su *-jau*: taſiáu 44_{13}, taſiéu 112_{9}, 125_{35}, 404_{36}, 539_{37}, taſiáug 337_{27}, toiéu 142_{32}, tąiáug 105_{14}, g. sg. toſiéu 256_{10}, toſiáuģ 468_{51}, d. sg. taiiéu 109_{1}, n. pl. toſiáu 7_{54} || táſiauģ 69_{8}, 499_{12}, tóiau 282_{41}, táiſjau 361_{10}; tokiůſiéu 141_{33}.

Kaikurios šitų įvardžių antrinės lytys (pav., *kóksai*, *tóksjau*, *tàsjau* ir kt.) gali būti kalbos faktai. L. sg. tamęiéģ ir tamę-

---

[1]) Nors vietoje *-ja* Daukša dažnai rašo *-ie*, bet tai yra tik rašybos dalykas: *a* po *j* jau Daukšos metu buvo tariamas kaip *ä* arba platus *e*, todėl yra dažnai svyruojama — kartais parašoma *-ia*, kartais *-ie*; plg. dar *tasià* „тот же", *tojà* „та же" ir *tajà* „то же" Dus. Tą pat *-ja* sutinkame ir žodžio *teĩpaja* rašyboje. Plg. Būga, LKŽ LV, Hermann, Lit. Stud. 362 tt.

ieg (iš **tamén-ja*, plg. § 100) gal taip santykiauja, kaip *mergóje*, *mergojè*, žr. § 10.

§ 117. Dar nevisai nusistojusį kirtį randame įvardžiuose *kiekas* ir *niekas*: kiêkas 142_{48}, kiékas 282_{48}, 297_{31} || kiekó 208_{4}, 254_{13}, kiekám' 131_{33}, 150_{15}, 303_{48}, kiekamé 424_{6}; — nîekas 48_{1}, niékas 337_{23}, niékam' 114_{40}, 230_{1}, 255_{13}, 276_{27}, niêkam 147_{5}, niékame 109_{49} || niekás 47_{23}, níekás 219_{33}, niekám 50_{49}, niekám' 602_{24}, DK 23_{18}, g. pl. niekų̃ 308_{25}. Matyti, šitie abu įvardžiai iš pradžios yra buvę oksitonai (plg. dar n. sg. *kiekà* Sint. [senesnioji karta], *tiekám*, *tiekõs* LM II 216), todėl seniau šalia *niekàs* (> *niẽkas*, plg. *niekaĩ* Dus.) galėjo dar būti ir **kiekàs*; plg. Nieminen, Ausg. 153.

Įvardžiai *kuris*, *patis* ir *visas* taip pat, kaip ir šiandien, Daukšos kalboje buvo oksitoniškai kirčiuojami, pav.: kurís 2_{16}, kurîs 130_{41}, kurimé 60_{48}, kuriamé 178_{2}, kurių̃ 121_{21}, kurîůs 121_{16}, kurîii 11_{25}, 89_{48}, d. sg. kuréi 337_{31}, 541_{33}, kurioié 71_{24}, kurîoie 324_{36}, kuriômis 8_{42}, kuriói̯e 540_{2} kuriói̯ia 622_{13}; — n. sg. patís 357_{35}, patîs 369_{20}, 493_{11}, patiés 133_{8}, 141_{41}, 295_{25}, patiês 248_{1}, pacz̨iám 157_{35}, pacz̨ém' 261_{41}, patimé 243_{27}, pacz̨ių̃ 621_{22}, pacz̨éis 468_{13}, d. sg. pácz̨ei 418_{55}, pacz̨ioiê 268_{38}; — wiſsóp̃ 109_{5}, 205_{14}, 221_{14}, wiſſamę̃ 294_{24}, wiſsamé 418_{16}, wiſsų̃ 89_{48}, wiſſómis 626_{23}, wiſsóſe 168_{17}, wiſsôſiąmp̃ 333_{20}, wiſsůśiąmp 194_{1} ir kt.

N. sg. pâtis 558_{8}, jei ne klaida, galėtų turėti naujai atitrauktą kirtį, plg. 123 psl.

Normaliai yra kirčiuojama d. sg. kámuģ 543_{27} ir direktyvas kaná 447_{1}.

Tūliarópas yra dabarnykščiai kirčiuojamas: tularôpi 119_{17}, tularópų 144_{20}, tularôpus 104_{1}, 119_{2}, tularópoſe 95_{17}. Acc. pl. tûlaropus 535_{8} galėtų dar turėti senovinį kirtį, bet gali būti ir spaudos klaida, kaip ir g. pl. tularopų̃ 78_{37}.

7. Veiksmažodžiai

a) Tiesioginė nuosaka

α) Esamasis laikas

§ 118. Visų pirma Daukšos kalboje netematinių ir tematinių veiksmažodžių kirčiavimas.

Netematinių veiksmažodžių esamojo laiko lytys yra šiaip kirčiuojamos:

nuſidemé 168_{30}, 325_{37}, pradémé 111_{42}, 252_{24}, nuſidêſt 113_{13}, nuſidéſt 177_{39}, nuſidéſt' 272_{44}, nuſidêſtiś 217_{29}, nudêſtis 325_{28}, padéſt 103_{16}, padêſt 134_{33}, padêſt' 223_{22}, padéſti 339_{29}, pradêſtis 213_{33}, pridêſt 120_{18}; klaidingai práde[a]ſt 14_{23}, úʒdeſt' 174_{11}.

éimi 447_{15}, 448_{21}, ataîmi DK 50_{14}, priéitis 203_{24}, 227_{43}, eimé 102_{2}, ieimé 33_{51}, prieimé 36_{34}, 85_{17}, 115_{15} || éime 559_{37}, įêime 575_{48}.

éſmi 194_{12}, 256_{23}, êſsmi 381_{20}, êſſmi 446_{43}, 447_{2}, néſſmi 158_{42} || eſſmí 164_{11}, ne eſmí 259_{15}; éſsi 189_{14}, 237_{26}, 466_{3}, éſſi 252_{6}, êſsi 272_{11} || eſsî 52_{18}, e[a]ſsiégu 21_{24}; ne éſt' 257_{15}; eſsmé 31_{19}, 33_{19}, 44_{45}, 96_{32}, 116_{46}, 103_{19}, 619_{12}, eſsmé 135_{5}, 221_{44}, 233_{11}, 280_{4}, 366_{50}, eſſmé 168_{25}, 182_{16}, 202_{16}, 266_{30}, || êſſme 404_{21}, ne éſme 568_{49}, êſſme[a] DK 16_{25}; eſté 32_{4}, 99_{15}, 136_{10}, 191_{11}, 199_{54}, 222_{15}, 233_{16}, 261_{14}, 272_{18} || éſte 495_{22}.

atliéktiś 134_{6}, atliékt' 574_{47}.

miegmé 298_{12}, miegſté 149_{2}.

Šitie netematiniai veiksmažodžiai, lyginami su sen. indų II grupės veiksmažodžiais, rodos turį daug bendro su jais, būtent — *ēsmi, ēsi, ēsti, esmè, estè* : *ásmi, ási, ásti, smáḥ, sthá* (plg. gr. εἰμι, εἶ iš *ἔσι, ἔστι, ἐσμέν iš *ἐσμές, ἐστέ) arba *eĩmi, eĩti, eimè* : *ḗmi*

(plg. gr. εἶμι) *ḗti, imáḥ*. Jeigu dar atsiminsime, kad Daukšos kalboje yra dar išlikusių senovinio silpnojo kamieno pėdsakų (pav., **są̃s : santì > ẽsąs : ẽsanti*, žr. 213 psl.), tai tas pirmykštis panašumas mums atrodys dar akivaizdesnis. Bet drauge su Spechtu, LM II 31 (su jo nuomone sutinka ir Hirtas, Akz. 304) vis dėlto negalime pasakyti, kad Daukšos netematinių veiksmažodžių kirčiavisai (ganz) sutampa su sen. indų II grupės veiksmažodžių kirčiavimu. Visai senoviškai, be abejonės, yra kirčiuojamas v-tos III ir d-tos I bei II asmuo (plg. čak. *jȅst, jesmȍ, jestȅ*); žr. v. Wijk, AIS 42. Bet v-tos I ir II asmuo iš pradžios yra turėję galūnin akūtą, būtent — *esmì, esì* yra kilę iš **esmíe, *esíe* (plg. *duomies* Bezzenberger, BGLS 198 ir Daukšos *esíegu*). Taigi negalimas yra daiktas, kad Daukšos *ẽsmi* ir *ẽsi* būtų išlaikę senovinį kirtį; taip pat nevisai tikėtina, ką Spechtas, LM II 31 sako ir apie *e*ᵃ*fiégu*, „wo der vergeschobene Akzent auf Rechnung des Enklitikons kommen kann". Man kaip tik atvirkšciai rodos: *esmì, esì* veikiausiai yra senesni dariniai, kilę iš**ˌẽsméi, *ˌẽséi* (dėl jų darybos plg. Endzelin, Le.Gr. 546 tt.), o Daukšos kalboje tos lytys gali turėti atitrauktą kirtį nuo galūnės į šaknį dėl tos pačios priežasties, dėl kurios jis, kirtis, Daukšos kalboje ir kitais atvejais esti atitraukiamas (žr. 27 t. psl.), arba dėl analogijos (pav., pagal *ẽsti*); tuo pat būdu gal yra atsiradę ir *ẽsme* bei *ẽste* vietoje *esmè* ir *estè*. Plg. Būga, LKŽ XXXIX, taip pat paskutiniu laiku A. Senn, StB IV 86 tt. [1]).

§ 119. Tematinių veiksmažodžių esamojo laiko lytis Daukša, apskritai imant, kirčiuoja kaip šiandien. Tai geriausiai matyti iš priešdėlėtų lyčių:

---

[1]) A. Sennas tame pačiame straipsnyje (94 psl.) mano, kad Daukšos *é* čia reikia skaityti kaip *è*, o *ê* kaip *ẽ*, pav.: *éfmi* = *èsmi*, bet *êffme* = *ẽsme*. Gravis čia atsiradęs atitraukiant kirtį nuo galūnės į šaknį, o cirkumflektinis *ẽ*- iš neigiamųjų lyčių (pav., *nẽsti* < **ne-esti*). Bet toks jo manymas nedaug kuo tėra pagrįstas: viena, Daukšos kalboje šalia *éfmi, éffi, éfme* sutinkame ir *êfsmi, êfsi, êffme*, t. y. Daukša akūtą ir cirkumfleksą vartoja pakaitais vienam ir tam pačiam reikalui; antra, jei Daukšos *éfmi* iš tikrųjų turėtų būti *èsmi*, tai lygiai taip pat galėjo būti ir *èsme*, nes abidvi tos lytys turi atitrauktinį kirtį ir abidvi gali turėti *e*- arba *é*-. Tuo būdu tikrai nežinome, koks pradinis tų lyčių garsas yra buvęs Daukšos kalboje. Aš šioje knygoje dėl visa ko rašau *ẽsmi, ẽsi, ẽsme*...

nêbaiſies 285_{41}; nêbieuriś 115_{25}, nê biauriś 281_{42}, né biauris 421_{39} || nebiáuris 431_{21}; nêbodis 431_{21}; nêdera 69_{13}, prîde^{a}ra DK 20_{7}; ne núdiria 361_{9}; nêdręſa 160_{13}, né dręſa 336_{7}, nê dręſame 291_{42}, 320_{15}; pâgardi 276_{46}; nêgeriś 166_{18}; ápigina 219_{7}, vẓúginaś 254_{24}; úẓgiria 226_{34}; páimąſi 385_{11}; nêkałbu 224_{29}, nêkałba 74_{23}, 138_{15}; prâkele 88_{18}; prálidi 174_{12}, prâlidi 407_{4}, 550_{10}, prâlidy 431_{19}, ne pâlidi 307_{43}; páliti 191_{48}, 339_{26}, 356_{32}, pálitis 203_{41}, 476_{14}, pâlitis 614_{30}, nê litis 614_{31}; nêmini 117_{5}, 193_{3}, pâmini 80_{39}; úẓmuba 295_{19}; atáneba 486_{12}, atâneba 551_{39}; népirka 383_{1}; nê regieś 174_{35}, nêregi 255_{32}, nê regi 286_{37}, nê regime 272_{26}; núremia 99_{35}, páremia 137_{37}, pâremia 139_{51}; áprękaś 39_{18}; páſkiriu DK 22_{13}; nê tekame 543_{28}; nêtiki 85_{44}, nê tiki 232_{22}, né tiki 243_{13}, nê tikime 291_{43}, nê tikites 556_{2}; páwageme 126_{3}; núwełka 4_{42}; nêwiſka 60_{44}; páẓwilgi 162_{42}, nótẓwilgiś 380_{27}.

Šakninį kirtį išlaiko, pav., šios priešdėlėtos esamojo laiko lytys: vẓdęgia 161_{41}; vẓdrâudẓia 294_{39}, vẓdráudẓia 336_{17}; ne gáilis 36_{31}, paſsigáili 165_{45}; ne gâli 86_{13}, 116_{29}, 204_{11}, 232_{11}, 366_{10}, įſigâli 85_{40}, 613_{38}; ne gêîdẓe 202_{41}, ne gêidẓe 320_{33}; pagêrbia 175_{8}; ne gîrdi 202_{41}; apgręẓe 213_{45}, apgręẓia 290_{28}, 344_{33}, atgręẓia 222_{12}; vẓgúli 69_{12}, 91_{52}, 357_{47}, nugúlime 360_{10}; atſigúldẓia 19_{18}; iẓkąka 203_{41}; nukęncẓe 209_{32}, nopkęncẓe 528_{14} || nôpkęncẓe 528_{3}, nôpkęncẓia 528_{14}; ne łâiko 235_{31}; prałąkia 29_{23} || práłąkia 248_{12}; atłąko 191_{48}; ne lâuboś 78_{5}; ne liécẓia 587_{27}; ne pêikia 175_{15}, 314_{38}; ne râibo 223_{19} ne rêikia 225_{7}, be rêikia 540_{37}; atſiųncẓe 151_{33}, ne sîuncẓia 219_{33}, parſsiúncẓia 276_{47}; nuſmêlkiá 84_{2}, nuſmêlkia 275_{44}; paſmêrkia 178_{3}, 217_{28}, paſmérkia 228_{4}; ne ſtéigetéś 229_{53}; ne ßáukiame 329_{26}; paßêlpia 250_{15}, 538_{17}, paßêlpiame 308_{34}; paßwęncẓe 265_{6}; patârpſta 61_{13}; atatéiſia 247_{20}; ne têikia 103_{42}; patęka 69_{46}, 101_{22}; atatiéſia 250_{36}; ne túri 87_{35}, ne túrime 161_{30}; ne wêikia 362_{22}; pawêrcẓia 277_{29}; ißwérẓeme 126_{3}; paẓéidẓia 184_{15}, ne paẓéidẓe 209_{31}, paẓêidẓia 295_{19}; praẓęgia 132_{21}; apẓiébia 291_{10}, 594_{5}, vẓẓîebie 282_{12} || ápẓiébia 10_{7}.

§ 120. Šiandien šitos lytys nebevisur yra kaip Daukšos kirčiuojamos. Pav., vietoje *nèbaisies, nèbjauris, nèbodis, pàgardi, nègėris* (ar *nẽgeris*), *pàlydi, pràlydi, pàlyti, pàžvilgi* dabar jau yra sakoma ir *nebjaũris* Laz., *nebõdis* Laz., *palỹdi* Sub., Kup., Dus., *pralỹdi* Laz., Bart., Vilk., Jurb.; bet sutinkame dar ir *nèbjaurias* Pagr., *pàlydi* Endr., Slnt., *pràlydi* Paež., Sint., Šešt., Pagr., Pl., *pàlyti* Paež., Šešt. O vietomis yra visai priešingai daroma: vietoje *negãli, pagãli* Sub., Kup., Dus., *atgrę̃žia* Laz., Paež., Bart., Ser., Jurb,, Sub., Kam., *negùli, nugùli* Vab., Sub., Dus., *netùri, patùri* Sub., Kup. — yra sakoma ir *nẽgali* Diev. (Arum. 30), *ìšgali, pàgali* Endr., *įsìgali* Laz., Vilk., Ser., Pagr., Slnt., *àtgręžia* Šešt., Vilk., Šiaul., Darb., *nùgali* Paež., Bart., Vilk., Ser., Jurb., Pagr., Slnt., Šiaul., *nẽturi* Gerv. (Arum. 14) ir kt.

Taigi, apskritai imant, priešdėlėtų esamojo laiko lyčių kirčiavimas Daukšos kalboje dar tiek neįvairuoja, kaip dabartinėse tarmėse. Bet vis dėlto tam tikro svyravimo sutinkame ir jo kalboje; pav., šalia *nèbjauris, nopkeñčia, praleñkia* yra ir *nebjaũris, nopkenčia* (t. y. *neàpkenčia*) ir *pràlenkia.* Kad tokios lytys kaip *neàpkenčia* ir *pràlenkia* gali būti ne klaidos, bet kalbos faktai, rodo dabartinis *àtgręžia* šalia *atgrę̃žia.* Plg. dar p á g r i ú v a 474_2, á p i a k i n a 484_8.

Taip pat Daukšos kalboje pasitaiko lyčių, kurios šiandien atrodo nevisai įprastos, pav.: n e d ê r a 360_{29}, n e i n d é r a 607_{15}, p r i d é r a 459_{19}, 581_{31}, n e p r i d é r a 520_{22}, n e d r ę̌ ſ u 491_{26}, v ž̧ g ê m a 520_6, v ž̧ g é m a 585_{31}, n u m é t a 585_{26}, a t n ê ß a 606_{31}, n e į w â g i a s 613_{39}. Tokių pavyzdžių Daukšos postilėje nedaug tepasitaiko, ir, be to, jie yra nevienodi, todėl kaikurie iš jų galėtų būti ir klaidos. Bet, antra vertus, panašiai kirčiuojamų tokių lyčių yra ir dabartinėje kalboje, pav., *nekaĩba, apsẽrga* Dus (Būga, LKŽ XXXV) ir *neleñda* Gerv. (Arum. 12) greta *nèkalba, àpserga* ir *nèlenda* K, Virb., Sint. ir kt.

§ 121. Pagaliau Daukšos kalboje galime rasti dar nepaprasčiau kirčiuojamų esamojo laiko lyčių, pav.: b i ł o m é 452_3 (plg. b i ł á u 73_{24}, 103_{32}, 336_{25}, 400_{14}, 431_{22}), g i r i a m é 624_{48}, i m a m é 604_{43}, p r i i m a t é 452_4, k e l a m é 168_{30}, m i n i m é 573_{15}, r e g i m é 585_{26}, ſ u r ę k a m é 525_{23}, t u r i m é 211_{30}, 347_{27}, 517_{24}, 543_{16}, $547_{16, 19}$, 580_3, 587_{49}, 616_{19}, n e t u r i m é $531_{5, 9}$, 544_{40} (plg. t u r i m ê g u

KL 58_5) || t ú r i m e 33_{12}, 57_{24}, 112_1, 584_{39}, ž í n o m é 308_{19}, 452_3, ž i n o m é 481_{49}, n e ž i n o t ê 482_{20} ir kt.

Tad kaip reikia aiškinti šitokį kirčiavimą? Norint į tą klausimą atsakyti, pirma reikia žinoti, kaip esamojo laiko lytys buvo senovėje kirčiuojamos. O tai yra nelengvas dalykas: iš vienos pusės tam trūksta dar specialių visašališkų potyrių, o iš kitos pusės ir esančiosios nuomonės apie tai nėra vienodos.

Tiesa, tiek vienos, tiek kitos nuomonės kaibininkai šiandien pripažįsta, kad veiksmažodiniai, kaip ir daiktavardiniai, kamienai seniau galėjo būti dvejaip kirčiuojami — vieni šaknyje, kiti gale, kamiengalyje. Bet tolimesnę kirčiavimo raidą jie nevienodai aiškina: vienų (Fortunatovo, Endzelyno, Būgos, Niemineno) nuomone, kamiengalyje kirčiuotos lytys turėjo d-tos I ir II asmenyje nukelti kirtį į galūnę, būtent — **ved,ame* pirmiau turėjo pavirsti į **vedamè*, o jau vėliau iš to reguliariai turėjo išriedėti dabartinis *vẽdame*; plg. Poržezinskij, Спряж. 47, Endzelin, KZ LI 13 tt., Nieminen, Ausg. 165, Būga, LKŽ XXXVIII tt. Bet Torbiörnssonas, AV 26 tt., tarydamas vienus kamienus kirčiavus šaknyje (pav., *nešù, nešì, nẽša*... kaip sen. ind. *bhárami, bhárasi, bhárati*...), o kitus kamiengalyje (pav., *lìpù, lìpi, lìpa*... kaip sen. ind. *tudấmi, tudási, tudáti*...), mano, kad esamojo laiko lyčių kirčiavimas ilgainiui pagal bendratį buvęs analogiškai išlygintas, būtent — senovinis **lìpàme* vėliau buvęs pagal *lìpti* paverstas į *lìpame*. Kirčio atitraukimui nuo šaknies į priedėlį jis suformuluoja tokį dėsnį: „von einer akzentuell offenen Binnensilbe wird der Akzent auf die unmittelbar vorangehende kurze Silbe zurückgezogen“ (42 psl.). Pav., šituo dėsniu *sùrenka* < **su-reñka*, o *nuveĩkia* palieka su senoviniu šakniniu kirčiu, nes žodžio *veĩkia* pirmasis skiemuo pradžioje yra buvęs akzentuell geschlossen (*veik-ja*). Žodyje *sùrenka* kirtis buvo, anot Torbiörnssono, atitrauktas lygai taip pat, kaip ir d-tos vardininke *dùkteres* iš **duktères* = gr. θυγατέρες, sen. ind. *duhitáraḥ*.

Šitą paskutinį Torbiörnssono dėsnį priima ir Hirtas, Akz. 173 t., 298 tt. Pav., jis mano, kad tuo dėsniu *sùkava* galįs būti kilęs iš **sukáva*, *sùkata* iš **sukáta*. Taip pat panašiu būdu esąs kirtis atitrauktas iš šaknies į priešdėlį lytyse *nùkeliu, pàkasame* ir kt. Kirčio atitraukimas į priešdėlį arba jo pasilikimas šaknyje pri-

klausąs nuo šakninio skiemens pavidalo: „Ist sie (t. y. Wurzelsilbe) kurz (mit *a, e, i, u*), — sako jis, — so wird der Ton zurückgezogen... Ist sie fallend betont, so gibt es das nicht. In diesem Fall ist der alte Ton erhalten geblieben" (300 psl.).

§ 122. Bet man drauge su Būga, TŽ II 485 t. tiek Torbiörnssono, tiek Hirto išvedžiojimai neatrodo įtikimi: ir vienas ir kitas iš jų visai nekreipia dėmesio į d-tos I ir II asmens galūninių balsių kokybę, t. y. kalbėdami apie pirminį tų lyčių šokinėjimą, jie abudu taria čia buvus trumpą *-e*, būtent *-me* ir *-te*. Bet iš tikrųjų šitos galūnės jau senovėje, net baltų (o gal net ir indoeuropiečių)) prokalbėje, ir kirčio šokinėjimo metu buvo su ilgaisiais balsiais. t. y. *-mē* ir *-tē*. Tai rodo mūsų sangrąžinės lytys su *-mės, -tės* (pav., *vėdamės, vėdatės*) šalia žem. *-mos* ir lat. (dial.) *-mēs* šalia *-mās*; plg. Porželinskij, Спряж. 51 tt., Brugmann, Gr. II^2 3, 721 t., Endzelin, Le. Gr. 552. Ir todėl, reikia manyti, šitie ilgieji galiniai skiemenys daug veikiau galėjo į save atitraukti kirtį nuo priešstovinčio gretimojo skiemens, kaip šakniniai trumpieji skiemenys, juo labiau, kad galinis akūtinis skiemuo dažnai valioja kirtį į save nutraukti net nuo priešpaskutinio akūtinio skiemens, pav., **mergáį-én* > *mergojè* ir kt. (žr. 26 psl.). O antra vertus, kaip Būga l. c. teisingai pastebi, vidurinio atviro skiemens kirtis mūsų kalboje ir šiaipjau nekeliamas pirmyn į gretimąjį trumpą skiemenį.

Pagaliau tenka dar pridurti, kad senovinių kalbų kirčiavimo ir apskritai dažnai negalima tiesiogiai jungti su dabartiniu mūsų kalbos kirčiavimu: tarp jų jau yra gan ilgas laikotarpis praslinkęs, ir todėl daug kas mūsų kirčiavime yra apkitę, tiesiog naujai susidarę; dėl to tose kalbose yra daug ir priešybių atsiradę, žr. 18 psl. Taigi Endzelynas neklysta sakydamas: „Вѣрно то, что только путемъ сопоставленія съ родственными языками не можемъ доказать сохраненія въ балтійскихъ языкахъ стараго различія между oxytona и barytona" (Акц. 4). Beveik tos pat nuomonės yra ir v. Wijkas, AIS 51.

Tuo būdu, jeigu, pav., *móte* ir *duktẽ*, kaip rodo graikų bei sen. indų kalbos, senų senovėje galėjo būti ir kitaip kirčiuojama, tai dar labai sunku pasakyti, koks yra tiesioginis sąryšis tarp senovinio, indoeuropiškojo, ir dabartinio, lietuviškojo, kirčiavimo. O šiuo atveju lietuvių kalbos duomenys tik tiek terodo, kad *móte*

seniau tebuvo šaknyje kirčiuojama, o *duktẽ* galūnėje (žr. 127 psl.). Bet jeigu vis dėlto pirminio šių priebalsinių kamienų kirčiavimo pėdsakų ir galėtų kiek atsispindėti tuose daiktavardžiuose (plg. *duktẽ* : sen. ind. *duhitā́*, gr. θυγάτηρ > *θυγατήρ, g. sg. *dukterès* : *duhitúḥ*, θυγατρός, g. pl. *dukterū̃* : Hom. θυγατρῶν, *duhitr̥nā́m*...), tai acc. sg. *dùkterį* ir acc. pl. *dùkteris* visų pirma veikiau yra tiesiogiai išriedėję iš **dukteriñ*, **dukterìs* (plg. *dukterinà* > *dukteriñ*, *dukterýsna*), negu iš **duktẽrin*, **duktẽrīs* (plg. sen. ind. *duhitáram*, gr. θυγατέρα ir *duhitr̥n*, θυγαθέρας), nes neįtikėtina, kad trumpoji šaknis *duk-* lengviau būtų galėjusi į save atitraukti kirtį nuo *-ter-*, kaip, pav., akūtinė d-tos galininko galūnė *-ìs*. Be to, **mātē(r)* kitose ide. kalbose ir šiaip buvo kitaip kirčiuojama (plg. sen. ind. *mātár-*, gr. μήτηρ < *μητήρ, g. sg. *mātúḥ*, μητρός, *mātáram*, μητέρα...).

Bet Torbiörnssonas sako, kad paprastai kirtis mūsų kalboje negali būti kilnojamas nuo kirčiuoto galūninio skiemens į daugiaskiemenio žodžio pradžią („von einer akzentuierten Endsilbe wird... der Akzent nicht zurückgezogen", AV 27[2]). Bet man toks tvirtinimas neatrodo, kaip reikiant pagrįstas, ir štai kodėl.

Visų pirma sen. indų ir graikų kalbos sutartinai rodo, kad priešdėlėtose daugiaskiemenių žodžių lytyse kirtis gali būti iš senovės keliamas nuo galo į pradžią (žr. 226 psl.). Tuo pat būdu, man rodos, ir Daukšos bei žemaičių (pav., Slnt.) yra atsiradęs *nẽvertas* iš **nevertàs*, *nẽkokis* iš **nekokìs*, *nẽkuris* iš **nekurìs*, *nẽkada (-dai)* iš **nekadà (-daĩ)*, *àtrasi* iš *atrasì* ir kt. (žr. 203 psl.).

Kad kirtis daugiaskiemeniuose žodžiuose gali būti nuo galo nukeliamas į pirmutinį skiemenį, rodo dar ir tokių daiktavardžių kirčiavimas, kaip *nẽgandas*, *-aĩ* || *prãnašas*, *-ai*, *aldijà*, *-õs*, *aĨdiją* || *ãtakia*, *-ios*, *kãtinas*, *-aĩ* || *pentìnas*, *-ai*, *užmačià*, *-iõs*, *ùžmačią* || *nežadžià*, *-ãdžios* ir kt.; toliau plg. Būga, LKŽ XXIV tt.

Pagaliau, kad kirtis iš tikro galėjo būti galiniuose d-tos I ir II asmens skiemenyse, rodo iš dalies slavų kalbos; plg. ukr. *vedemó*, *zovemó*, serb. *pletémo*, *zovémo*, sen. rus. (ir dabar tarmėse) *идумé*, *можемé*, *спумé*, *стоумé* ir kt., žr. Durnovo, Введ. I, 114, Sobolevskij, Лек.[4] 278. Šitas galūninis slavų, kaip ir lietuvių, kirtis veikiausiai yra antrinio kilimo. Plg. dar Endzelin, KZ LI 14, v. Wijk, AIS 42

§ 123. Taigi iš visa, kas pasakyta, galima, rodos, jau be didelės abejonės spręsti, kad priešdėlėtos esamojo laiko lytys, šaknyje kirčiuojamos, Daukšos kalboje dažniausiai pirmykštėje vietoje turi išlaikiusios senovinį kirtį, o tos, kurios priešdėlyje kirčiuojamos, yra savo kirtį gavusios iš kamiengalio, būtent — *negãli* turi išlaikęs senovinę, šakninę, kirčio vietą, o *nèmini* yra kilęs iš **nemin,i*; tą seną skirtą rodo ir dalyviai *gãlįs* bei *minį̃s*; plačiau apie tai žr. § 132. Todėl Daukšos lytys *nèbjauris*, *pàlydi*, *pàlyti* ir *negãli*, *nugùli*, *netùri* ir kt. yra tuo būdu laikytinos senesnėmis už dabartinues lytis *nebjaũris*, *palỹdi*, *palỹti*, *nègali* (arba *nẽgali*), *įsìgali*, *nùguli*, *nèturi* (*nẽturi*).

Šituo dėsniu ir 195 t. psl. minėtais duomenimis remiantis, iš dalies, rodos, galima manyti Daukšos kalboje buvus ir gale kirčiuojamų esamojo laiko d-tos I ir II asmens lyčių: *giriamè*, *imamè*, *imatè*, *keliamè*, *minimè*, *regimè*, *renkamè* ir kt. Bet šalia tokių pavyzdžių sutinkame ir *turimè*, *žinomè*. Tad kaip tai gali būti? Juk paprastai yra sakoma *netùri*, *nežìno*. Bet Daukšos *žinąs* (žr. 212 psl.) rodo, kad vietoje dabartinio *nežìno* seniau galėjo būti ir **nèžino* lygiai taip pat, kaip kad šalia dabartinio *nugriẽjo* salantiškiai žemaičiai drauge su Daukša pažįsta ir *nùgriejo*, žr. 201 psl. Panašiai, gal būt, yra buvę ir su *turimè*; o gal tai yra analogiška pagal *giriamè*, *imamè* ir kt. kirčiuojama, bet dėl duomenų stokos to griežtai tuo tarpu negalima tvirtinti.

Aiškios klaidos yra: d a l i i é 389_{23}, g a d i n á 65_{25}, g i w e n á 437_{21}, i ß r i ß á 470_{28}, k e l a u i á 472_{44}, p a t e r i o i a m é 602_{18} ir kt. Plg. dar g á d í n a 30_{39}, w á d i n a 211_{23}, ir kt.

Pagaliau tenka dar paminėti akūtines esamojo laiko lytis. Paprastai Daukša tokias lytis šaknyje kirčiuoja, pav.: p r i ſ s i é k i a DK 25_6, n e m î r ß t a 140_{29}, n u m î r ß t a 325_{43}, n e ſ ê r g a m e s (= *nesérgamės* „nesisėrgime“) 272_{23} ir kt. Bet jis kirčiuoja ir p á ʒ į ſ t a 19_{44}, p á ſ i ʒ i ſ t a 162_{42}, p á ʒ į ſ t a m e 458_{39}. Kad tai būtų tikri kalbos faktai, tenka abejoti, bet vis dėlto plg. ryt. augšt. *pãsiekė* Sub. = vak. augšt. *pasíekė* Virb. ir kt.

β) Būtasis kartinis laikas

§ 124. Apskritai Daukša būtojo kartinio laiko lytis kirčiuoja, kaip ir šiandien, būtent:

Priešdėlėtos neakūtinės *ė*-kamieno lytys dažnai yra priešdėlyje kirčiuojamos, pav.: pâbęge 147_{9}, pábęngeś 53_{40}; ne pâbereu 391_{17}, ne pâberei 391_{10}; atádawe 116_{39}, 241_{48}, atádawei 307_{4}, nê daweś 318_{45}; atâdęge 155_{8}, atâdęges 52_{24}, atâdęgeś 88_{35}; úʒdraude 340_{8}; pâgerbe 68_{37}, 175_{34}, 591_{10}; ápiiůke 172_{24}, apîiůke 172_{33}; núkente 67_{1}; nê liepieu 246_{36}; nê meldes 315_{13}; númire 3_{32}; âtaneße 48_{15}, átaneße 487_{24}, atâneße 431_{5}; núpelne 449_{10}; nê ſiunczeu 246_{36}, núſiunczeu 392_{17}, núſiunte 1_{8}, atâſiunte 22_{20}, páſiunte 246_{12}; núſmełke 97_{23}; páſmerkę 185_{42}; pâßelpe 577_{41}; nêtare 193_{26}, 399_{12}, nê tare 227_{26}, nútare 172_{32}; atâteyſe 20_{44}, âtateiſes 417_{29}; atátieſe 536_{23}; né weykeś 59_{26}; úʒwerpei 272_{6}; páʒeidʒeu 106_{22}, páʒeidei DK 59_{32}, pâʒeideme 29_{50}; núʒęge 252_{10}; ápʒiebe 18_{50}, 61_{5}.

Su šakniniu kirčiu šio kamieno lyčių Daukšos, kaip ir dabartinėje kalboje, irgi pasitaiko, pav.: ißkłâuſe 315_{13}, ne łąkete 526_{43}, nupełniáu 474_{6}, nupełne 8_{3}, 33_{45}, 396_{24}, 609_{9}, nupêłne 192_{33}, 223_{28}, 348_{1}, 391_{3}, ſupełne 246_{45}, ſumáiße 475_{27} ir kt. Bet Daukšos kalboje su šakniniu kirčiu taip pat sutinkame ir tokių būtojo kartinio laiko lyčių, kurios paprastai dabar ne šaknyje yra kirčiuojamos, pav.: iʒbáre 198_{28}, iʒdáwe 167_{26}, nuſidáwe 492_{51}; ne pridęgete 526_{42}; atême 572_{38}, priême 574_{33}, 576_{49}; apgręʒe 213_{45}, apgręʒe^{a}te^{a} DK 26_{3}; immête 359_{9}, atmête 416_{9}; atminiáu 620_{2}; vʒmúße 410_{18}; apriéte 610_{46}; nuſiúnte 22_{15}; iʒtariáu 523_{45}; nuwéike 551_{33}; ne wôgeme 526_{40}; ne vʒʒęge 252_{10}; apʒiébe 557_{17} ir kt.

o-kamieno lytys su neakūtine šaknimi paprastai yra šaknyje kirčiuojamos, pav.: iʒgîrdo 391_{15}; ſugrîʒo 591_{4}; ne lîkoś 89_{1}; atpîrko 4_{13}, nupîrko 524_{28}; ne râdo 324_{49}; ne rádos 326_{30}; praßúko 260_{28}, $327_{38, 50}$, 540_{41}; nopwîłko 391_{45}; pawîrto 412_{7} ir kt. Tačiau pasitaiko to kamieno lyčių ir su priešdėliniu kirčiu, pav.: ſûbrido 122_{35}; nótaio 511_{13}; úʒgrieio 287_{46}; páliko 491_{2}; âtpirko 432_{19}; práßuko 471_{6}; páʒinos 160_{47} ir kt.

Akūtinės šaknies, tiek *ė*-, tiek *o*-kamieno, lytys paprastai turi šakninį kirtį, pav.: pabôdoś 23_{11}; padôbe 107_{39}, 202_{13}; pri-

łâido 218_{6}, atłêide 546_{25}; išłéio 267_{32}; išpłêšei 35_{54}, nupłêše 145_{14}, prapłêšeme 414_{36}; aprêyške 56_{16}, išréiške 450_{12}; paĩpénde 365_{41}; vẑĩtrôpo 374_{45}; praškóko 5_{2}; ištrêmę 16_{15}, yẑtréme 57_{8}, ištrême 118_{26}, atatrême 35_{38}; ĩutrîne 107_{39}; apwîłdo 44_{10}.

Šitas Daukšos kirčiavimas nevisas yra senovinis; jis nemaža jau yra išlygintas. Pačioje žilojoje senovėje veikiausiai tiek *ė-*, tiek *o*-kamieno būtojo kartinio laiko lytys vienos buvo šaknyje, kitos kamiengalyje kirčiuojamos; tai dar rodo daiktavardžiai su priesaga *-ima-* (žr. §§ 31, 32). Vienos iš senovinių kamiengalyje kirčiuotų lyčių nuo galūnės kirtį yra tiesiogiai atitraukusios į priešdėlį (pav., **numir¸ė > nùmirė*, **pabėr¸ė > pàbėrė* ir kt.), kitos veikiausiai kirtį yra analogiškai apibendrinusios arba priešdėlyje arba šaknyje. Pav., tokios lytys kaip *pàgerbė*, *pàsmerkė*, *pàšelpė*, *nètarė* ir kt. gali būti analogijos keliu kilusios iš **pageřbė*, **pasmeřkė*, **pašeĩpė*, **netãrė* ir kt. Gal būt, lytys *atẽmė*, *priẽmė*, *apgręžė*, *apriẽtė*, *nusiuñtė* ir kt. dar iš dalies teberodo pirmykštę kirčio vietą, nors šalia šiokių lyčių yra ir **išbãrė*, **įmẽtė*, **atminiaũ* ir kt., kurios gali būti arba klaidos, arba naujadarai (plg. *nekaĩba*, *apseřga* ir kt.) Tas pat gali būti ir su lytimis *sùbrido*, *ùžgriejo*, *pàliko*, *pràšuko* ir kt.: vienos iš jų gali turėti kirtį iš kamiengalio (pav., *pàliko* || *likõs*, *likęs*), kitos analogijos keliu iš šaknies; dabartineje kalboje jos beveik visos yra apibendrinusios šakninį kirtį.

§ 125. Visai kitokios rūšies pavyzdžiai yra su galiniu kirčiu Daugiausia gale kirčiuojamų lyčių sutinkame sangrąžinių, pav.: iůkéś 104_{37}, iůkés 518_{29}; kełés 576_{48} || kéłeś 79_{22}, kéłes 210_{15}, 334_{4}, 337_{15}; likós 52_{18}, atlikós 468_{14}; ĩedós 532_{2} || ĩédos 476_{6}; ĩtoiós 2_{52}, 231_{12}, 403_{47}, 438_{39} || ĩtóios 3_{26}, 28_{15}, 40_{33}, 235_{2}, 318_{3}, 438_{56}, ĩtóioś 39_{44}, 195_{12}; teikês 40_{30}, 442_{15}, teikés 487_{35} || têikes 5_{51}, 40_{54}, téikeś 442_{14}; tikós 228_{44}, 512_{42} || tîkoś 58_{36}; iẑpaẑinós 586_{31}; weikés 537_{43}. Tai patvirtina ir dabartinė kalba; pav., ryt. pietiečių šnektose randame: *gulėsì*, *sėdosì*, *stojosì* Ziet.; *metėsì*, *radosì*, *stojosì* Diev.; *sėdosì* Gerv.; *radõs*, *rinkõs*, *sėdõs*, *stojõs*, *skutẽs* Laz.; *sėdõs*, *stojõs* Dus., Leip.; *kėlẽs* Leip.; *džiaugẽs*, *ėmẽs*, *kėlẽs*, *kėlėmẽs*, *sėdõs*, *stojõs*, *stvėrẽs* Tver. ir kt.

Šitas kirčiavimas mokslininkų yra nevienaip aiškinamas. Pav., J. Endzelynas, KZ XLIV 57 pirmasis yra sugretinęs *sėdõs, stojõs, kélẽs* su lat. *sêdâs, stâjâs* ir *cêlês* (plg. dar IF XXXIII 107). O v. Wijkas, AIS 21, 40 ir Būga, KZ LII 225 aiškiai pasisako dėl pirmykščio galūninio šių lyčių kirčiavimo. Bet W. Schulze, KZ XLIV 131 ir Spechtas, KZ LIII 91 mano, kad kirtis čia antriniu būdu buvęs nutrauktas į galūnę dėl enklitinės dalelytės *-si* įtakos. Bet man vis dėlto Endzelyno, Wijko ir Būgos nuomonė atrodo patikimesnė: viena, ji daugiau dera su visu Daukšos kirčiavimu (plg. §§ 79–83); antra vertus, yra pagrindo manyti, kad sangrąžinėse lytyse kaip tik lengviau galėjo išlikti senovinis kirtis.

Tam tikrą skaičių lyčių su galūniniu kirčiu galime rasti Daukšos raštuose ir nesangrąžinių, pav.: padaré 191_{22}, dawé 521_{39}, 537_{13} || dáwe 218_{2}, eió 39_{14}, vẑgimé 40_{20}, pagręẑê 270_{18}, půlę 266_{50}, apſaké 494_{13} || paſſáke 496_{6}, paſtaté 264_{26}, iẑpaẑinó 401_{28}, paẑinomé 127_{16}, paẑinoté 447_{7} ir kt. Bet šalia to dar pasitaiko ir pádare 475_{26}, îſtâte 268_{21}, įſtáte 268_{35} ir kt. Dėl to toks galinis kirčiavimas veikiausiai yra klaidingas, nes pavyzdžiai yra labai nevienodi ir prieštaringi; plg. § 123.

Pagaliau tenka dar pastebėti, kad būtojo kartinio, kaip ir esamojo, laiko lytys su priešdėliu *ata-* yra nevienodai kirčiuojamos, pav.: atâneße 431_{5}, atâſiunte 22_{20} ir âtaneße 48_{15}, átaneße 487_{24}, âtateiſes 417_{29} ir kt.

γ) Būsimasis laikas

§ 126. Dabartinėje kalboje būsimasis laikas yra nevienodai kirčiuojamas: vak. augštaičiai ir žemaičiai turi visur apibendrinę šakninį kirtį, o ryt. augštaičių šnektose neakūtinės šaknies veiksmažodžių būsimojo laiko I ir II v-tos asmuo yra dar su galiniu kirčiu, pav. *pirksiu, mèsiu* || ryt. *pirksiù, mesiù*. 3 asmuo irgi nevisur vienodai yra kirčiuojamas: paprastai yra sakoma *duõs, laũks, skaitỹs, žiūrẽs, bùs, lìs*. Bet Kuršaitis Gr. 275 kirčiuoja *matỹs, penẽs*, žem. *bũs, lỹs*, o ryt. augštaičiai šalia *bùs, lìs* sako net ir *matìs, skaitìs* (pav., Sub., Kup.).

Seniausio kirčiavimo pėdsakų, be abejonės, turi šiuo atveju išlaikę ryt. augštaičiai: viena, lyčių *mèsiu, vèsiu* jaunumą lengvai išduoda gravis (plg. Hirt, Akz. 175, 315), ir antra, tokių lyčių oksi-

tonumo senumą rodo dar kitos ide. kalbos (plg. sen. ind. *dāsyā́mi* < **dōd-si̯ṓ-* = *dúosiu*). Taip pat ir III asmuo *laũks, matỹs* rodo dar seną metatonijos laipsnį; Kuršaičio *láuks, matýs* yra naujai sugaryta pagal v-tos I ir II asmenį, plg. Specht, LM II 203.

§ 127. Daukša būsimojo laiko kirčiavimu yra artimiausias ryt. augštaičiams: neakūtinės šaknies veiksmažodžiai v-tos I ir II asmenyje daugiausia turi galinį kirtį, pav.: eiſiú 261_{7}, 448_{23}, ateisiú 141_{46}, ateiſiú 413_{2}, ataiſsiú 446_{42}; iʒ́gaſiés 400_{33}; apgręßiés 307_{39}; atgrißiú 95_{49}, sugrißiú 118_{7}, ſugrįſsîų 280_{40}; imſiú 446_{42}, 448_{24}, 457_{15}, atimſiú 436_{18}, priimſiú 319_{26}; paiuſiés 400_{26}; kelsîs 234_{11}; atkirſių́ 65_{20}; ikiſsiú (= *įkišiù*) 201_{29}; likſiés 312_{34}; numinſiés 400_{31}; numirſių́ 430_{16}; raſiú 399_{17}; atśiųśių́ 232_{7}; tarſiú 491_{21}; weikſiés 344_{49}; įʒ́ęġſiú 261_{8}. Kiek mažiau yra duomenų su atitrauktiniu šaknies kirčiu, pav.: atéiſiu 415_{21}, 556_{12}; ißméſių 283_{19}, notméſiu 55_{38}; ráſsi 399_{20}, ne ráſi 583_{20}; intékſi 519_{45}; atwêſsiu 548_{43}.

Nevisai paprastai yra kirčiuojamos kaikurios priešdėlėtos lytys, pav.: átadęgs 286_{3} || atadę́gs 306_{42}; átliks 65_{19}; né mirs 122_{50}; ápnírs 361_{32}; páiłs 297_{9} 310_{1}, páilsime 308_{25}; átraſi 497_{39}, néraſsi 62_{28}. Šiaipjau III asmuo yra kaip dabar kirčiuojamas, pav.: atéis 13_{18}, praéis 13_{6}, atanéß 390_{14}, atrás 279_{9}, apſráups 14_{34}, uʒ́uſpés arba vʒtróps 14_{43}, vʒ́utwêrs 307_{44}, apwaldʒ́iós 533_{27} ir kt.

Akūtinės šaknies veiksmažodžiai būsimajame laike paprastai turi šakninį kirtį, nav.: giárſiu 485_{15}, gîrſsiu 624_{2}, aprêikßiu 224_{25}, apréikßiu 236_{41}, vʒ́ſprągis 110_{44}, kałbéſiu 220_{11}. Bet pavyzdžiai iʒ́kałbeſsiés 558_{31}, łaiſiés 554_{42} || priłáiſies 36_{6} lyg rodo, kad kirtis kartais gali būti nutraukiamas nuo akūtinės šaknies ar priesagos į galūnę. Ir iš tikro: *iškalbėsíes, leisíes* (iš **léiséi-*) gali būti tokie pat kalbos faktai, kaip ir *teneskundíes* (žr. 209 psl.), *mergojè* (iš **mergā́i̯-én*) ir kt.

Dėl duomenų stokos sunku ką tikro pasakyti apie atadůſſų́ DK 28_{16}, paſſakiſiú 439_{20} ir kt. ſugrįßimę́ 248_{18} ir mpulſimé 555_{51} galėtų būti sulyginami su *giriamè* ir kt., žr. § 123.

b) Tariamoji nuosaka

§ 128. Tariamąją nuosaką, kaip ir kitus dalykus, Daukša kirčiuoja nevienodai. Dviskiemenes tos nuosakos lytis jis daugiausia kirčiuoja galūnėje, pav.: bucʒé 105_{26}, bucʒiá 528_{14}, bucʒió 391_{19}, 467_{42}, 531_{29}, butúmbey 66_{44}, butûmbite^{a} 16_{37}, butą̀ 105_{30}, 602_{34}; ſudegtą̀ 83_{43}; padetą̀ 6_{19}, pradetą̀ 55_{9}, pradetą́ś 149_{28}; dirbtą́mbim' 96_{33}, dirbtúmbim' 96_{50}; iʒdůcʒé 402_{24}, iʒdůcʒió 164_{13}, důtą̀ 152_{1}, atadůtą̀ 79_{48}, DK 13_{3}, pridůtą̀ 4_{24}, důtą́ś 11_{30}, pridůtûmbei 36_{54}, důtúmbimeś 22_{42} (ir důtumbimés 442_{39}); notaytą̀ 16_{35}, išeitą̀ 28_{31}, prieitûmbime^{a} 4_{26}; eſtúmbim' 96_{33}; ſugautą̀ 155_{5}; pagerbtûmbime DK 25_{11}; gercʒé 149_{8}, gertúmbim' 96_{33}; apgintą̀ 4_{12}; girtą̀ 31_{10}; įgitumbimé 31_{11}, įgitúmbim' 118_{29}, įgitą̀ 28_{52}, igitą̀ DK 8_{9}; ſugłauſtúmbimes 30_{28}; ſugrįštą̀ 310_{18}, apgrištą̀ DK 7_{14}; ne paiſſtúmbim 219_{16}; atimcʒiô 381_{22}, nimtúmbei 382_{38}; nułaiſtą̀ 2_{8}, išłaiſtú 11_{10}, atłaiſtú DK 20_{6}; liktą̀ 310_{18}; išme^{a}gſció 21_{33}; ne^{a} megtą̀ 22_{27}; išmeßcʒé 120_{12}; ſuſimiltúmbites 12_{2}; įmmußtą̀ 99_{39}; paʒincʒé 106_{21}, iʒpaʒintą̀ 119_{3}, iʒpaʒintúmbei 101_{5}, paʒintúmbime 31_{14}; raſtumbéi 583_{48}; išrautúmbite 82_{40}; reiktą̀ 81_{13}, 134_{30}; apreykštą̀ 45_{13}; ne^{a} apriktúś 3_{47}; rinktą̀ 89_{19}; aprugštą̀ 140_{43}; įʒſpauſtą̀ 31_{49}; ſtotą́ś 33_{50}, vʒſtotúmbei 11_{46}, atſtotûmbei 37_{3}; intekcʒé 214_{45}; paßwęſtą̀ 29_{17}; taptúmbime 6_{16}; teſtą́ś DK 7_{13}; ištrauktą̀ 3_{52}; ſutrintą̀ 14_{15}, intrintą̀ 99_{39}; nuwęgtúmbime 31_{10}; ne iʒwerſtą̀ 140_{43}; weſtą́ś 68_{32}; paʒeiſtumbéi 522_{36}.

Tos pat rūšies tariamosios nuosakos lyčių nemaža yra ir su šakniniu kirčiu, pav.: aûktų DK 3_{7}; nubôſtumbime DK 38_{14}; búcʒio 531_{19}, bûcʒio 577_{22}, búcia 112_{54}, bûtumbei 554_{44}, bûtumbime 529_{36}, 602_{19}, bútų 96_{52}, bûtų $538_{44, 46}$, $592_{46, 47}$, i593_{1}, 600_{49}; atadę́ktų 17_{21}; pradétų 595_{24}, nuſidétumbime 353_{6}; ne drę́ſtų 446_{3}; įéytų 45_{50}, notêitumbei 584_{4}; ſugáutų 155_{3}; gêiſtumbei 518_{2}, gêiſtumbime 532_{29}; prigłâuſtų 534_{49}; vžgrútų DK 53_{11}; pakłáuſtų 17_{41}, pakłâuſtų 622_{23}; vžklîſtų DK 3_{18}; nopłáiſtumbime 575_{21}, priłáiſtumbimeś 520_{22}; pamégczia DK 46_{12}, pamêgtų

561$_{12}$; apmîrtų 585$_{15}$; atnêßtų 551$_{31}$; ſupûtų 242$_{52}$; rêiktų 208$_{21}$, 588$_{43}$, berêiktų 523$_{2}$; priſiéktų DK 25$_{14}$; vžſlégtų DK 53$_{12}$; praſtôtų 122$_{1}$; paßêłptų 540$_{1}$, paßéłptumbite 537$_{7}$; téktų 543$_{42}$, pritéktų 538$_{21}$; pritráuktų 9$_{13}$; iʒtrêmtų 558$_{3}$; wêiktus 538$_{30}$; nuwęgtų 155$_{6}$; pawêrîtų 585$_{10}$ atwêſtų 566$_{42}$, priwêſtų 9$_{7}$; pawîrſtumbime 585$_{11}$; praʒûtų 94$_{50}$.

Daugiaskiemenės tariamosios nuosakos lytys su priesagomis *-o-*, *-ė-*, *-y-*, *-in-*, *-au-* dažniausiai turi priesaginį kirtį, pav.: abeªótų 18$_{2,6}$, abeiôtų 20$_{48}$; biiôtumbeis 312$_{40}$; dalîtų 357$_{36}$; padarîczio 236$_{17}$, darîtumbim' 361$_{24}$, darîtumbime 96$_{34}$; nugabéntų DK 26$_{1}$; pagadînczе 120$_{12}$; gałétų 2$_{27}$, 62$_{52}$, gałêtų 239$_{32}$, 282$_{16}$, 300$_{7}$, 344$_{41}$, gałétumbei 282$_{30}$, gałétumbime 347$_{10}$; gerêczioś DK 46$_{12}$; gimdîtų 257$_{41}$; giwęntų 6$_{18}$; groʒêtumbeis 312$_{39}$; atilſéczioś 214$_{44}$; kałbêczе 402$_{23}$, kałbêtų 28$_{31}$, 365$_{38}$, kałbétų 259$_{5}$; karaláuczе 384$_{6}$; iʒkarótumbei 391$_{51}$; kłausîtų 298$_{29}$; pamatîtumbime 2$_{10}$; miłêtų 234$_{52}$, 236$_{34}$, 324$_{20}$, miłétumbim' 224$_{51}$, 283$_{34}$, miłétumbime 368$_{30}$; minétų 54$_{7}$; norétų 277$_{17}$, norétumbim' 264$_{21}$; pełdêtų 270$_{50}$; praßîtumbim' 232$_{3}$; priwałáutų 121$_{42}$; ramîntų 119$_{7}$, nuramîntų 79$_{17}$; raudôtų 421$_{10}$; regétųs 496$_{4}$, regêtumbim 243$_{45}$; nerikłótųs 68$_{42}$; ſakîtų 361$_{2}$, paſsakîtų 272$_{38}$; ſakiótų 54$_{9}$, ſakiôtumbime 146$_{43}$, ſakiótumbite 103$_{17}$; ſiełótumbeis 312$_{37}$; ſketráutų 239$_{5}$; ſtebétumbeiś 101$_{4}$; tarnáuczе 170$_{43}$, tarnáutų 3$_{30}$, tarnâutų 71$_{1}$; tekétų 71$_{16}$, tekétųs 68$_{32}$; tikêtumbim' 218$_{35}$, tikétumbim' 242$_{38}$, tikêtumbime 272$_{42}$; turêczio 402$_{24}$, turétų 4$_{5}$, 18$_{29}$, 30$_{52}$, 85$_{31}$, turêtų 218$_{11}$, 303$_{12}$, turétumbim' 239$_{14}$, turêtumbime 329$_{24}$; pawadîntų 91$_{50}$; wartôtų 325$_{10}$, wartótumbimę 300$_{5}$, wartótumbime 329$_{28}$; ʒadêczios 231$_{1}$, ʒadétų 31$_{50}$; ʒągſtîtų 328$_{16}$; ʒinôczе 402$_{23}$; ʒwałgáutųs 472$_{47}$...

Bet kartais, kad ir rečiau, šios rūšies lytys esti kirčiuojamos ir gale, pav.: abeiotų 53$_{7}$; daritų 30$_{49}$, 61$_{15}$, atdaritų 494$_{37}$; gaiłetų 270$_{50}$; pagimditų 431$_{36}$; kłauſitų 390$_{6}$; atłąkitų 472$_{35}$; ißlůſůtų 2$_{38}$; neßiotúmbim 40$_{19}$; nupelnitų 32$_{26}$; praßitų 32$_{19}$; regétųs 495$_{15}$; ſakiczé 452$_{5}$, paſakitúmbi-

me 560_{48}; ſakiotų́ 68_{42}, perſakiotų́ 61_{15}, ſakiotúmbiṁ 471_{36}, ſakiotûmbiṫ 210_{14}; tarnautų́ 70_{45}; turetúmbiṁ 264_{13},

Pagaliau šalia daugiaskiemenių šaknyje kirčiuojamų tariamosios nuosakos lyčių pasitaiko jų ir su galiniu kirčiu, pav.: ſudêgintu 85_{31}, iʒ́gêłbetų 54_{49}, pakrútincʒioś 237_{28}, prałôbintų 4_{10}, papîlditų 101_{4}, iʒ́pîlditųś 149_{35}, płátintų 285_{53}, płátintųs 472_{14} || ſudeᵃrintú 2_{40}, iʒ́ġelbetų́ 4_{13}, iʒ́gíditų́ 285_{53}, lįkſmintús 229_{17}, palįkſmintų́s 472_{9}, mitintų́ 492_{22}, ißpilditų́ 38_{42}, iʒ́pilditų́s 86_{43}, iʒ́pilditúś 154_{10}, 156_{44}, papilditų́ 308_{44}, płatintûś 335_{11}, pratintų́ 456_{6} paſtíprintų́ 441_{24}.

§ 129. Peržvelgę augščiau surašytuosius pavyzdžius, tuojau galime pastebėti, kad Daukša tariamosios nuosakos vienaskiemenio kamieno lytis daugiausia galūnėje kirčiuoja; bet tos pat rūšies lyčių jis vartoja ir su šakniniu kirčiu. Daugiaskiemenes lytis jis irgi dvejaip kirčiuoja: vienas (dažniau) galūnėje, kitas priesagoje. Tad kuo tai reikia paaiškinti?

E. Sittigas Daukšos tariamosios nuosakos kirčiavimą šiaip nusako: „Ist ein Verbalstamm im Simplex einsilbig, so wird der Ton (im Kontexte ständig, in Pausa oft) an das Bildungselement abgegeben; ist dagegen ein Verbalstamm im Simplex mehrsilbig, so verbleibt der Ton auf dem Stamme“ (KZ LII 212). Ir toliau visą šiandieninį tariamosios nuosakos kirčiavimą šitaip apibūdina: „In großen Teilen Ostlitauens, vielleicht einst auf dem ganzen Sprachgebiete, müssen die Optative einsilbiger Stämme, auch ihrer Komposita, den durch Anhängung der enklitischen Formen einen Hilfsverbs entstandenen Hauptton auf dem Bildungselemente *-tum* bewahren, während die Optative mehrsilbiger Stämme einen auf dem Stamme zunächst als Vorton erwachsenen Nebenton wieder als Hauptton herstellen; die heutigen Dialekte des westhochlitauischen und niederlitauischen Gebietes haben die letzte Betonungsart auch bei einsilbigen Stämmen einheitlich durchgeführt und ebenso wie bei den mehrsilbigen die Intonation nach dem Infinitiv gestaltet“ (ib. 222). Taigi ta nuomone Daukša tariamąją nuosaką yra kirčiavęs beveik taip, kaip dabartiniai ryt. augštaičiai.

Nors atskirų duomenų autorius neduoda, bet tą savo tvirtinimą užtat skaitmenimis paremia.

Tačiau šita nuomonė Daukšos tariamosios nuosakos kirčiavimo sklandžiai vis dėlto neišaiškina, ir štai kodėl. Šiandien visose vietose, kur arčiausia nuo buvusios Daukšos tėviškės lietuviškai tebekalba, tariamosios nuosakos lyčių niekur gale nekirčiuoja; gale taip pat nekirčiuoja jų vak. augštaičiai ir žemaičiai. Su galiniu kirčiu tos nuosakos lytis pažįsta tik ryt. augštaičiai. Bet, antra vertus, tie, kurie tariamosios nuosakos lyčių su galiniu kirčiu nepažįsta, kirčiuoja nevienodai. Paš., vieni sako *nèštų, dir̃btų, giedótų* (Dov., Šiaul. ir kt.), kiti *nèštų, dir̃btų, giedõtų* (Bart.), *nèštų, dir̃btų, giedõtų, girdẽtų, dir̃bčia, dur̃čia* (Vilk.) ir *dìrbčia, dìrbtum, dìrbtų, giedótų* (Paež., Sint., Plaš.), *nẽštų, dìrbtų, giedótų* (Slnt., Švėk.).

Tą nevienodybę, tur būt, reikia šitaip aiškinti. Vak. augštaičių lytys *mèstų, nèštų* savo trumpąja priegaide rodo, kad kirtis čia neseniai atkeltas iš galūnės į šaknį. Taip pat yra galimas daiktas, kad vilkaviškiečių lytys *dir̃bčia, dur̃čia, stum̃čia* yra daug senesnės už sintautiečių ir kt. *dìrbčia, dùrčia*...: šios pastarosios gali būti vėliau išlygintos pagal *dìrba, dìrbti* ir kt. Bet iš kitos pusės *dir̃bčia, duõčia* veikiausiai yra vėlesnio kilimo, kaip ryt. augšt. *dirbčià, duočià* : *dfr̃·b̥č̊à, duõč̊à* Sub., *dir̃bč̊, duõč̊* Dus., Sal., *buczà* Baran. Arch. Phil. I 99_7, II 70_6 ir kt.

Nuo vienaskiemenių kamienų neatlieka ir daugiaskiemeniai: ryt. augšt. *kalbėčià, rašyčià* (Salose ir Dusetose *kalbėč̊à* arba dažniau *kalbẽč̊, rašĩ·č̊*, Subačiuje *kałbã·č̊à, gribǫũ·č̊à*, plg. *galėczà* Baran. Arch. Phil. I 90_{20}, 99_{28}, *norėczà* II 70_{11}, *pasakyczà* II 68_{15}, *mokėczà* II 69 ir kt.) taip gali santykiauti su vilkaviškiečių *kalbẽčia, rašỹčia*, kaip *dirbčià* su *dir̃bčia*. Taip pat *giedótų* gali sutikti su *giedõtų*, kaip *duõčia* su *dúočia*.

Taigi, toliau nesigilinant į tariamosios nuosakos kirčiavimą (tai yra jau specialios studijos dalykas), galima manyti, kad Daukšai XVI amžiuje daugiausia buvo pažįstamos tariamosios nuosakos vienaskiemenio kamieno lytys su galiniu kirčiu (pav., *būčià, būtų̃, degtų̃, dėtų̃* ir kt.); bet jis galėjo pažinti tos rūšies lyčių ir su šakniniu kirčiu dėl šių priežasčių: viena, jis tariamosios nuosakos lytis galėjo dvejaip kirčiuoti — arba pažindamas tą dvejopą kirčiavimą iš savo šnektos, arba norėdamas labiau savo kalba įtikti ir vienos

ir kitos šnektos žmonėms; čia jis galėjo eiti tuo pačiu keliu, kuriuo ėjo kirčiuodamas neveikiamuosius būtojo laiko dalyvius (plg. n. sg. f. *gautà* ir *gáuta*, *pagirtà* ir *pagìrta*, *prakeiktaĩs* ir *prakéiktais* ir kt., žr. § 136). Tą galimybę iš dalies rodo ir darybìnis tų lyčių įvairumas, pav., *duočia* ir *duočio* (žr. 204 psl.). Antra vertus, šaknyje kirčiuojamos lytys negali būti klaidos arba atsitiktinis dalykas, nes jų pakaitais, kad ir rečiau, vis dėlto kone visame tekste pasitaiko apygausiai ir įvairiuose pavidaluose. Taigi nėra pagrindo drauge su Sittigu tvirtinti, kad tariamosios nuosakos vienaskiemenio kamieno lytys Daukšos kalboje buvo tik gale kirčiuojamos.

Taip pat nevisai pagrįsta atrodo jo ir ta nuomonė, kad tariamosios nuosakos daugiaskiemenio kamieno lytys Daukšos kalboje išlaikančios kirtį kamiene. Viena, mes negalime tvirtinti, kad, pav., ſakiczé 452$_5$, šalia pagadînczе 120$_{12}$ yra ne kalbos faktas, nes, kaip jau anksčiau minėta, panašių lyčių dar šiandien galime tarmėse sutikti; taigi Daukša šalia *sakyčià* (plg. ryt. augšt. *kalbėčià*, *rašyčià*) galėjo pažinti ir *pagadiñčia* (arba *pagadìnčia*). Antra, su galiniu kirčiu šios rūšies pavyzdžių, kad ir nevisai gausiai, vis dėlto pasitaiko Daukšos kalboje įvairiais pavidalais. Ir trečia, tokios lytys, man rodos, ir šiaip galėjo būti gale kirčiuojamos, nes jeigu šiandien šalia naujadarų *dìrbčia*, *kalbėčia*, *tarnáučia* yra sakoma *dirbčia*, *kalbėčia*, *tarnaũčia* ir *dirbčià*, *kalbėčià*, *tarnaučià*, tai kodėl seniau negalėjo būti šalia dabartinių *dìrbtų*, *kalbėtų*, *tarnáutų* arba *dirbtų*, *kalbėtų*, *tarnaũtų* dar ir *kalbėtą̃*, *tarnautą̃?* Tai iš tikrųjų yra visai tikėtinas dalykas, ir todėl Daukšos *abejotą̃*, *darytą̃*, *gailėtą̃*, *klausytą̃*, *lankytą̃*, *liuosuotą̃*, *nešiotą̃*, *pelnytą̃*, *prašytą̃*, *regėtą̃*, *sekiotą̃*, *tarnautą̃*, *turėtą̃* ir kt. lengvai negalime laikyti paprastomis spaudos klaidomis ar šiaip neapsižiūrėjimu. Visai kitas klausimas, kaip šitokios lytys yra susidariusios; bet tai jau yra atskiras dalykas, ir todėl čia, nebenorėdamas perdaug nukrypti į šalį, jo nebenagrinėsiu.

Pagaliau nevisai paprastas daiktas yra tokios lytys kaip **suderintą̃*, **išgydytą̃*, **linksmintą̃s*, **mitintą̃*, **išpildytą̃*, **pratintą̃* ir kt. Taip, gal būt, yra kirčiuojama nusižiūrėjus į *abejotą̃*, *darytą̃* ir kt. O gal būt, tai yra ir paprastos klaidos.

Aiškiomis klaidomis, rodos, reikia laikyti šiuos pavyzdžius: abéiotumbime 318$_6$, káriautų 164$_9$, apmáudůtų 332$_{12}$, tú-

retų 496_{17}, patwirtîntų 195_{34} ir kt. Panašu į klaidą ir aprâudotų 587_{5} ir nužawîntų 150_{40}, nors, jei Daukša tikrai būtų pažinęs subst. *ráuda*, kaip kad sintautiečiai sako, galėtų būti ir **ráudoti*, plg. *jáuta* : *jáutoti* ir kt. (žr. KZ LII 291). prażúditumbime 278_{39} gali būti kalbos faktas: *žūdyti* Dus. (KZ LII 277).

Lytys áteitų 471_{8}, páßwęſtų 30_{25}, pâwerſtų 205_{12} ir kt. gali būti skaitomos kaip *àteitų*, *pàverstų* < *ateitū*, *paverstū* (plg. 190, 201 psl.). práilgintų 207_{24}, gal būt, reikia skaityti *praĩlgintų*. O átrakintų 246_{26} veikiausiai yra klaida.

c) Leidžiamoji nuosaka

§ 130. Leidžiamoji nuosaka Daukšos kalboje yra įvairiai kirčiuojama. Šios nuosakos *o*-kamieno veiksmažodžiai su *-ai* beveik visi turi šakninį kirtį, pav.: atadârai 570_{33}, te padárai 251_{27}, padâraime 253_{50}; iżkłâuſai 546_{23}, tekłâuſai 83_{26}, 98_{16}; tegi bîłai 577_{18}; tegi ne páißai 367_{27}; te parôdaiġ 205_{16}; te patáiſais 392_{23}; teſkâytai 59_{52}. Visi kiti veiksmažodžiai turi kirtį arba priešdėlinėje dalelytėje *te-*, arba šaknyje, arba galūnėje, pav.: te álkinieś 109_{26}, te álkiniś $109_{24, 25}$; te ißbár 257_{32}; te iżdédis 251_{11}; têſsi 51_{41}, téſsi 82_{23}, 194_{5}, 257_{8}, te nêſsi 520_{30}; tene dżêugis 285_{54}; te gauniéġ 141_{20}; te giédiġ 577_{15}; tê vżginis 413_{24}; te vż griûvi 555_{16}; te ne krûpauii 239_{34}; teliépiġ 204_{28}; temêldiś 151_{42}; te môkiś 191_{41}; te prâtinieś 101_{32}; têgi ne regis 264_{34}; te ne fiełôiis 239_{34}; teneſkundiés 249_{47} || te[a] ſkúndieś DK 40_{9}; te paſtipriniés 555_{20}; te netikiés 564_{23}; te ne prałéid 566_{32}; te wêiżd 566_{31}.

Iš šiandieninių tarmių yra pažįstamos lytys *padãrai*, *tedãrai*, *tegaunĩ̃* (*tegaunỹ*) ir kt., plg. R. Jono Gr.[2] 84. Bet Daukšos kalboje sutinkame sangrąžinių lyčių su galūniniu kirčiu, todėl šalia dabartinio *teneskundiẽ*, *tenetikiẽ*, gal būt, Daukša pažino **teneskundíes*, **tenetikíes* ir taip pat **tegauníeg* (plg. *tiẽ* : *geríeji*). Kitos lytys su šakniniu kirčiu turi veikiausiai tokią pat priegaidę, kaip ir III asmenyje, būtent: *teálkinies*, *teišdẽdis*, *teužgriūvi*, *teliẽpig*, *temeĩdis*, *teprãtinies* ir kt. Galūninis *-i* čia, rodos, gali

būti kilęs iš *-ie* (ir gal *-ī*); dėl to žr. Nieminen, Ausg. 107, Stang, Die Sprache des lit. Katechismus von Mažvydas, 155 t. Taigi Daukšos *teliẽpi* gali būti išriedėjęs iš **teliẽpie* (plg. *tùries* „turėkis" Tver.) arba **teliepiẽ* (**teliepỹ*).

Lytys, kurios turi kirtį dalelytėje *te-*, veikiausiai yra naujadarai.

d) Verba infinita

α) Veikiamieji esamojo laiko dalyviai.

§ 131. Daukšos veikiamieji esamojo laiko dalyviai, kaip ir dabartinėje kalboje, yra dvejaip kirčiuojami: vieni šaknyje, kiti galūnėje. Šaknyje beveik visi yra kirčiuojami *sta-*, *o-* kamieno veiksmažodžių dalyviai ir dalyviai su intarpu *-n-*. Štai dalyviai

1) *sta-* kamieno:

álkstąs: áłkſtątiii 399_{20}.
mḗgstąs: g. pl. mékſtączіu 20_{33}.
-mìlstąs: ſuſimîłſtąs 298_{6}.
mìrštąs: mîrßtąs 103_{12}, 137_{45}, 145_{27}, 264_{12}, 534_{52}, mîrßtąnczem 563_{11}, mîrßtąncʒiame 62_{35}, mîrßtąnczeme 202_{18}, mîrßtąnti 150_{37}, 441_{27} || mirßtanczіûių 591_{18}, mirßtątiémus 199_{31}, 536_{29}.
rìmstąs: ne nurîmſtączіůſius 90_{38}, nurîmſtanczіomis 249_{8}; klaidingai nérimſtą 304_{2}.
trókštąs: trôkßtąs 167_{2}, trókßtąſis 399_{20}, trôkßtąntiii 625_{16}, trókßtąnciam' 286_{25}.

2) *o-* kamieno:

bỹląs: bîłąs 251_{5}, 594_{49}, bîłąnczem $264_{29, 31}$, bîłancʒіų 38_{9}.
dãrąs: dârąs 121_{18}, dárąś 143_{2}, dárąs 213_{9}, 231_{29}, 234_{27}, dârączіam' 390_{21}, dârąnczіam' 391_{24}, dáranczіam 481_{51}, dáranczʒіų 100_{38}, dáranczіomus 311_{13}.
drãskąs: dráſkancʒіeis 156_{8}.
gáudąs: gáudąs 288_{10}.

gim̃dąs (-džiąs): gîmdątiii 36_{10}, gîmdʒ́ianteii 9_{17}, g. sg. gîmdącʒios 614_{49}.

ieškąs: iéßkąncʒem 526_{6}, iéßkąntiemus 290_{44}.

išgãnąs: iʒ́gánąs 263_{33}, iʒ́gânąſis 2_{47} || iʒ́ganancʒiûių 543_{4}.

išmãnąs: ißmâną 91_{45}.

kãrąs: kárącʒem 104_{46}, kârącze^{a}m DK 43_{13}.

laĩzdąs: g. sg. lâiʒdancʒ́ios 81_{38}, łéiʒ́dą 249_{46}, łáiʒ́dąiie 454_{31}, łáiʒdąncʒeme 236_{16}, łáiʒ́dancʒioie 272_{2}, łáiʒ́dancʒiomis 272_{46}.

maĩdąs: numáłdąntiii 432_{49},

paliaubąs: paláubąſis 527_{15}, paláubantiii 543_{35}.

prãšąs: prâßąncʒem' 389_{30}, práßąncʒ́ių 273_{10}.

privãląs: priwâłąs 241_{30}, priwáłąs 481_{35} || priwałą́s 291_{20}.

ráudąs: ráudancʒeis 335_{39}.

ródąs: g. sg. beródancʒios 440_{16}.

sãkąs: paſiſâkąſis 121_{46}, paſiſâkąntiemus 268_{37}.

válgąs: wáłgąs 285_{11}.

žnáibąs: ʒ́náibancʒių 341_{2}.

3) su intarpu *-n-*:

geñdąs: gę́ndąſis 436_{17}, pagę́ndaſſis 7_{50}, pagę́dąſis 614_{27}, l. sg. gêndącʒioi' 201_{3}, gêndąncʒiůſius 185_{15}.

gę̃sąs: ne vʒ́gêſanti 527_{6}.

miñtąs: nemîntas 10_{30}, nemîntą 130_{15}, nemíntancʒius 411_{16} || némintą 276_{17}.

pakañkąs: pakąkąs 182_{8}, pakąnkąs 241_{29}.

pateñkąs: patę́kąs 224_{20}, nepatę́kąnti 310_{10}, patę́ką 100_{3}, 101_{38}, 238_{4}, patę́kancʒiuių 188_{20}, nepatę́kąncʒiųių 222_{21}, patę́kancʒiumṕ 325_{17}, patę́kancʒeis 364_{42}, patę́kancʒiůſe 392_{3}.

rį̃jąs: noprîiąs 209_{37}, apſirîiąs 285_{11}, prarîiantiii 26_{17}, g. sg. aprîiąncʒ́ioś 84_{23}, apſirîiąncʒem 103_{48}.

a-kamieno veiksmažodžių dalyviai labai dažnai yra galūnėje kirčiuojami, vistiek, kad ir šaknyje akūtą turėdami, pav.:

augą̃s: augąncʒîomus 100_{17}.

degą̃s: degą́ſis 398_{20}, g. sg. deganczįós 105_{39}, deªgąnczįós DK 50_{30}, dégąnczes 568_{24} || dêgąſis 601_{18}.

derą̃s: derą̃s DK 25_{9}, ne derą̃s 255_{13}, pridęrą̃s 54_{23}, prideráš 227_{47}, 389_{21}, DK 39_{2}, nê derąnczio 331_{9}, prideªrączióp DK 44_{26}, nederą́ 370_{11}, ne ſuſiderą́ 193_{34}, derąnczių 122_{53}, nederączių 344_{47} || nêderąnczıu 603_{39}, ſuderąntiémus 330_{36}, nê derąnczįůſius 188_{37}, ſuderączéis 112_{46}, n. pl. nêderąnczios 535_{34} || pridéràs 446_{7}, pridêrąntį 423_{27}, n. sg. pridéràntı 536_{47}, i. sg. nedérańczıu DK 41_{10}.

dirbą̃s: dirbanczıám 367_{8}, dirbanczıûių 543_{22}.

duodą̃s: důdą́ſis 143_{32}, paſsidůdą̃s 209_{30}, įſidůdą̃s 385_{17}, atdůdą̃s 434_{10}.

ėdą̃s: edą̃s 196_{5}.

kalbą̃s: kałbą̃s 121_{18}, bekałbanczėm 159_{12}, d. sg. kałbanczėi 547_{16}, be kałbąntiémus 591_{39} || ne kálbaſis 399_{20}.

meną̃s: g. sg. notmenąnczıós 477_{44}, ne menąnczėis 325_{38}.

moką̃s: ne moką́ 389_{2}, nemokączıuſų 286_{39}, nemokanczıûių 340_{6}.

nešą̃s: atneßą̃s 263_{32}, neßątiémus 542_{30}, atâneßanczıus 558_{41}.

puolą̃s: půłą́ſis 398_{41}.

sergą̃s: seªrgą̃s DK 44_{10}, ſergą́ DK 48_{23}, ſergąntîii 369_{44} || ſergánczıų 309_{12}.

skelą̃s: ſkełą̃s 359_{39}, 481_{34}. Dėl kamieno plg. ſkéłame 367_{15}, ſkeªłameª DK 12_{16}, pêłda 263_{44}, pêłdame 264_{21}, peldét' 383_{8}.

žibą̃s: žibą̃s 593_{39}, i. sg. žíbączıu 265_{14}, žibątimé 258_{35}, žibąnczıų 622_{19}, žibąnczėis 120_{39}, 358_{8}, 509_{13}, žibanczėis 349_{34}.

žiną̃s: n. pl. žinąiie 577_{12}.

a-kamieno veiksmažodžių dalyvių su šakniniu kirčiu pasitaiko daug mažiau, pav.:

dėdą̃s: nudêdą̃s 314_{4}, nuſidêdą̃s 314_{5}, padêdąntı 116_{36}, 321_{2}, pradêdąntiii 399_{39}, padédą 377_{34}, n. pl. padé-

dancʒios 548_{24}, nuſidêdąncʒių 223_{2}, nuſidędącʒių 315_{23}, nuſidêdąncʒiųių 360_{41}, nuſidêdancʒius 217_{26}, nuſidêdąncʒius 284_{47}.

miẽgąs: miégącʒio 182_{18}, g. pl. miéganczių 545_{33}, be miéganczių 567_{33}, miégącźius 153_{8}.

ráudąs: ráudąncʒeis 335_{39}.

sérgąs „sergįs, saugojąs“: ſérgą 38_{1}, ſêrgą 179_{10}. J. Endzelynas, KZ LI 10 neteisingai tai sumaišo su *sergą̃s* „krank“.

sópąs: ſópantiii 542_{10}.

šókąs: praßókantiemus 278_{34}.

Iš vieno acc. pl. niéźancʒes 209_{25} sunku spręsti, ar n. sg. tikrai yra buvęs **niẽžąs*, plg. Būga, LKŽ XXXV. Taip pat iźtiéſąſis 260_{42} dėl darybos, rodos, reiktų skaityti **ištiẽsiąsis* (plg. *tiẽsti* : *tiẽsia*), nors rašyba rodo ir ką kita.

Visai skyrium reikia dar paminėti du dalyvius su šakniniu kirčiu, būtent:

ẽs „einąs“ (dėl darybos plg. Specht, KZ LVII 293 t.): éncźem 220_{24}, ißéncźem 159_{2}, d. du. éncʒiam' 202_{31}, atêntį 45_{42}, éntiemus 73_{26}, g. sg. atáncʒios 15_{6}, atáncźios 26_{21}, aténcʒioś 308_{24}, atęncʒés 289_{36}, aténtîii 251_{3} || nuęntiémus 592_{2}.

ẽsąs: êſsąs 36_{30}, êſſąs 163_{32}, 191_{1}, 254_{10}, 586_{34}, 594_{39}, éſſąs 213_{17}, éſsą 84_{35}, ſáncʒiam' (iš n.sg. **sąs*, plg. slav. *sy*, sen. ind. *sant-*) 72_{41}, ſáncʒem 204_{15}, ſąncʒiús 142_{36}, ſáncʒiůſius 7_{30}, êſsąnti 90_{2}, êſſąnti 259_{4}, ſąntîii 354_{31}, 542_{6}, ſantîii 545_{9}, g. sg. wiſſur éſſącʒios 547_{3}, wiſsur sáncʒioſios 89_{15}, ſáncʒiośios 139_{16}, l. sg. éſsącʒioi' 233_{41}, n. pl. neſáncźios 143_{26} || g. sg. wiſſuréſſącʒiós 344_{50}, ſąntiémus 523_{8}, 574_{50}.

ja- kamieno veiksmažodžių dalyviai dažniau yra šaknyje kirčiuojami, būtent:

geĩdžiąs: géydźiąie 51_{12}.

leñkiąs: g. sg. prałękęncʒos 411_{3}.

liáująs: paléuięcʒioſioſp (korektūroje) 221_{48}, paláuięntime 542_{1} || palauiąs 382_{49}.

liẽpiąs: g. pl. liépiąncʒių 331_{3}.

plẽšiąs: plẽßąiie 303_{28}, i. sg. plẽßęnczìu 315_{39}.

reĩkią: réikią 249_{42}, DK 41_{27}, ne réikią 231_{2}.

rẽpiąs: aprẽpiątii 399_{39}.

stemb̃iąs: ſtębiątiii 380_{15}, g. pl. ſtębiączìu 343_{43}, ſtęmbiączeis 404_{27} || ſtęmbięczìũ 518_{18}.

tãriąs: ſutârentį 415_{42}, ne târent 80_{24}, ne târent' 445_{44}, ne târiąnt 248_{23}, ne tárent' 437_{12}, 440_{2} || nê tarent' 616_{42}.

veĩkiąs: i. sg. nuwêikenczìu 92_{10}.

veĩkiąs: be wérkiąs 214_{41}, wêrkęntiii 417_{10}, n. pl. ne wêrkiaiie 581_{42}, wêrkęnczìumṕ 175_{13}, wérkęnczieis 477_{2}, wêrkęnczeis 578_{27}.

vókiąs: nuwôkenczìų̃ų̃ 433_{37}, nuwókiąnczeis 435_{12}.

žeĩdžiąs: g. pl. žéidzenczìų 341_{2}, pažêidžęczìų 9_{45} || paželdžianczìų́ 463_{49}.

žeñgiąs: žęgęnczem 220_{25}, nužégęntiii 138_{11}.

žiẽbiąs: apžiébiąs 529_{11}, apžiêbiąntiii 45_{42}, apžiébiąntiii 400_{16}, g. sg. apžiébięczìoſios 591_{13}.

Su galūniniu kirčiu *ja*-kamieno dalyvių man yra pasitaikę šie:

bijąs: biięnczìumṕ 473_{26}, diewobiiąntiémus 464_{44} || biiantiemuś 471_{17}, Diewobiiẽnti 464_{20}.

bojąs: nodboięczìų́ 122_{12} || nódboiąſis 391_{21}.

geriąs: geríąs 196_{5}, 285_{11}.

jaučiąs: ieuczęczìûių 555_{10}, iauczìantiémus 554_{45}.

keliąs: i. sg. prâkelenczìu 88_{12}, kełentiémus 199_{32}.

laukiąs: g. pl. łaukęnczìų́ 159_{35}, łaukęnczìûių 543_{34}.

veriąs: atwerę́ſis 428_{14}.

viliąs: apwiłą́s 261_{31}, nopwiłą́s 260_{14}.

Nors prieš *ą* yra rašomas *ł*, vis dėlto, rodos, čia negali būti *o*-kamieno dalyvio: tas *ł* veikiausiai klaidingai parašytas vietoje *l*, plg. 3 praes. wila 143_{4} = *vìlia*.

Iš vieno iſłáidžáſis 398_{20} neaišku, ar Daukšos kalboje turėjo būti *léidžiąs* ar *leidžiąs*.

i-kamieno dalyvių yra su šakniniu ir galūniniu kirčiu. Štai dalyviai, turį šakninį kirtį:

gaĩlįs: g. pl. gáilinczįųś 283_{28}, gáilintiemuſiemus 268_{37} || g. sg. gailinczióś 477_{27}, gailintiémus 348_{22}.

gãlįs: gálįs 56_{27}, 191_{21}, 242_{3}, gâlįs 528_{35}, wiſſogâlįſis 16_{42}, wiſsagâlįſis 240_{17}, g. sg. gálinczios 398_{18}, negálinczių 243_{5}, negálinczius 341_{9}.

giřdįs: iis kaip' ne gîrdis 116_{22}.

gùlįs: gúliś (= gúlįś) 186_{17}, vźgúlinczių 33_{38}, vźgúlinczium̧ 281_{30} || gulįnczįûių 551_{2}.

liũdįs: lûdintiemus 550_{43}.

mýlįs: mîlįs 237_{36}, 325_{19}, mîlinczem 186_{4}, mîlinczįûiu 191_{49}. Dėl priegaidės plg. mîlu 35_{6}, 236_{42} = *mýliu* K 255, Sint., Rg., Endr., Slnt. (ryt. augšt. *mylių* Sal., Dus., Pr.).

nórįs: nórįs 130_{34}, nórinti 261_{20}, ne nórinczių 411_{17}.

pavýdįs: butų pawîdįs 626_{2}.

sẽdįs: ſédis 1_{15}, ſédįs 229_{47}, sêdįs 319_{51}, beſédinti 180_{10}, sêdinczem' 200_{31}, fêdintiemus 125_{20}, ſédintiemus 625_{9}, ſédinczeis 350_{40}.

stóvįs: g. sg. ſtówinczios 478_{45}, ſtówinczių 173_{8}, 595_{17}, ſtowinczįuių 158_{12}, ſtówintiemuſiemus 381_{23}.

tùrįs: túrį 30_{1}, 136_{26}, 209_{39}, ne túrį 80_{15}, túrinti 261_{10}, túrinczem' 385_{33}, 389_{31} || ne turintiémus 476_{18}.

véizdįs: be wêizdinti 180_{10} || g. sg. beweizdinczįós 440_{17}, weizdinczįûių 590_{16}, weizdintiemuſiémus 590_{18}.

Galūninį kirtį turi šie *i*-kamieno dalyviai:

dėvįs: g. pl. dewinczių 542_{20}.

regįs: regintiémus 228_{36}.

smirdįs: ſmirdinczéis 145_{20}.

stebįs: beſtebintiémus 194_{18}, béſtebis 49_{2}.

tikįs: iźtikîſis 168_{7}, tikinczém 94_{17}, tikinczîuių 44_{2}, tikinczîuių 297_{39}, tikinczįuių 508_{13}, tikintiémus 291_{46}, 490_{42}, netikintiémus 194_{18}.

tingįs: tinginczįúių 384_{12}, tįginczįų́ių 385_{39}.

Triskiemenio kamieno dalyviai grießiięnczéis 115_{32}, karalauięnczįûių 544_{23}, źałauiąnczių 493_{10}, g. sg. marinączios 103_{32} lyg rodo galėjus būti *griešijąs*, *karaliaująs*, *ža-*

laująs, marinąs. Šiaipjau veiksmažodžių *gyventi* ir *klambentí* dalyviai turi ir priesaginį kirtį: giwênąſis 262_{45}, giwénąnczų 349_{29} || giwenantiémus 543_{11}, giwenątiémus 607_{31}; kłambênanczem' 221_{3}.

§ 132. Štai visos veikiamųjų esamojo laiko dalyvių grupės. Jos visos — tai lengvai galime pastebėti jas tarpusavyje lygindami — nevienodai yra atstovaujamos, ir, be to, kaikurie jų atstovai savo kirčiavimu svyruoja. Bet vis dėlto bendri tipai yra visai aiškūs: be *sta-* bei *o-*, taip pat dar ir *ja-* kamieno veiksmažodžių dalyviai daugiausia turi šakninį kirtį. Net ir kaikurie *ja-* kamieno dalyviai, kurie turi galūninį kirtį (pav., *bijąs*), gal būt, Daukšos šnektoje, kaip ir daugelyje dabartinių tarmių, buvo dar šaknyje kirčiuojami, tik jo raštuose tam pavyzdžių nerandame.

Iš kitos pusės *a*-kamieno dalyviai yra daugiausia galūnėje kirčiuojami. Dalyvis *dẽdąs* dabar jau irgi turi galūninį kirtį, bet Daukšos kalboje jo šakninis kirtis yra atsiradęs nebe atematinių yčių įtakos, būtent — vietoje sanovinio *pradẽsti* Daukša dar yra sakęs *pradẽda* (plg. wiſsi nůdemeſe pradêdameś 327_{13}), lygiai taip pat, kaip vietoje *prieĩna* (plg. *eĩnąs* KD s. v. Aussicht, Feldweg, Sub., Kup. = *eĩtąs* Slnt.) seniau buvo sakoma *prieĩti* (žr. 192 psl.); tik vėliau, kada vietoje *pradẽda* buvo pradėta sakyti *pràdeda*, *dẽdąs* buvo paverstas į *dedąs.* Dėl panašios priežasties veikiausiai baritonai yra *ẽsąs, miẽgąs* ir kt., nes seniau trečiaisiais asmenimis irgi buvo vartojama *ẽsti, miẽgti.* Plg. Endzelin, KZ LI 5 ir 10, Būga, LKŽ XXXVI.

Ir visa tai nėra atsitiktinis dalykas: kaip rodo Endzelyno, KZ LI 2 tt. ir Būgos, LKŽ XXXV tt. surinktieji pavyzdžiai, Daukšos veikiamųjų esamojo laiko dalyvių kirčiavimas pagrindiniais bruožais sutinka su dabartiniu kirčiavimu, ypač tilžėnų ir žemaičių tarmėse. Čia, kaip ir Daukšos kalboje, galime dar rasti nemaža akūtinės šaknies dalyvių su galūniniu kirčiu, pav.: *augąs, bėgąs, dirbąs, gaunąs, kandąs, puoląs, šokąs* Endr., Slnt., *augąs, bėgąs, duodąs, ėdąs, mokąs, šokąs* K (plg. Endzelin, KZ LI 10 tt.).

Daug kur su Daukša dėl dalyvių kirčiavimo sutinka ir ryt. augštaičiai, tik tuo skiriasi, kad šie akūtinės šaknies dalyvius dabar daugiausia jau šaknyje kirčiuoja, pav.: *áugąs, bẽgąs, dìrbąs, dúodąs, ẽdąs, kándąs, šókąs, vérdąs* Sub., Kup. šalia *kalbąs, ker-*

tą̃s, kremtą̃s, lendą̃s, perką̃s, sergą̃s, šneką̃s, varvą̃s, vežą̃s, žibą̃s || *eĩnąs, miẽgąs, pasiliẽkąs, sãkąs, skaĩtąs, sliñkstąs, liñkstąs, geñdąs, pateñkąs, rĩjąs, tiñkąs,* taip pat *duriąs, krečiąs, kuliąs, lekiąs, sutariąs* || *jójąs, léidžiąs, liẽpiąs, plaũkiąs, stáugiąs, gaĩliąs, gãliąs, giĩdžiąs, gùliąs, sẽdžiąs tỹliąs,* ir kt. Beveik taip pat kirčiuoja ir tverečėnai, pav.: *nešą̃s, mušą̃s, imą̃s, rijąs, kalbą̃s, sergą̃s, tveriąs, vemiąs, pingą̃s, nerandą̃s* ir *žìndąs, gùliąs, sẽdžiąs, jójąs, mìršt̃ąs, rãšąs, sãkąs, žìnąs* ir kt. (žr. J. Otrębski, WNT I 53—54).

Taigi veikiamųjų esamojo laiko dalyvių kirčiavimas nėr visur vienodas; jis ilgainiui yra vis kitėjęs. Atematinių veiksmažodžių atmainą Daukšos kalboje jau aiškiai galime pastebėti, bet jų dalyvių kirčio vieta čia pasilieka dar senovinė, šakninė (pav., *dẽdąs, ẽsąs*). Tačiau šiandieninėje kalboje jau daug kur yra sakoma ir *dedą̃s, esą̃s* (pav., Sub., Kup. ir kt.); tik *eĩnąs, liẽkąs* ir *miẽgąs* yra pastovesni.

Bet Daukšos kalboje ir dabartinėse tarmėse, pastoviausi savo kirčiavimu, rodos, yra *sta-* ir *o-* kamieno dalyviai: tai yra senovės palaikas. Senovinį šitų dalyvių kirčiavimą dar rodo plati jų ligšiolinė vartosena. Savo pastovumu taip pat neatsilieka ir dalyviai su intarpu *-n-*.

Bet palaidesni dalykai yra *i*-kamieno dalyviai: tie iš jų, kurie Daukšos kalboje yra su šakniniu kirčiu, Tilžės ir kt. šnektose dažnai turi galūninį kirtį, pav., *gailĩs, galĩs, girdĩs, mylĩs, norĩs, sėdĩs, stovĩs, turĩs* ir kt. (plg. Endzelin, KZ LI 15 t.). Tad kurie iš jų yra senesni? Būga, LKŽ XXXVIII senoviniam veikiamųjų esamojo laiko dalyvių kirčiui nuspręsti suformuluoja šiokį dėsnį: „Jei dviskiemenė tiesioginės nuosakos trečiojo asmens lytis, gavus priešdėlį *ap-, at-, į-, iš-, nu-, pa-, par-, pra-, pri-, su-, už-, be-*, arba neigiamąją dalelytę *ne-*, turi kirtį ant priešdėlio arba dalelytės, tai esamojo laiko veikiamasis dalyvis kirčiuoja galinį skiemenį. Kai trečiasis tiesioginės nuosakos asmuo kirčiuoja ne priešdėlį arba neigiamąją dalelytę, bet veiksmažodžio šaknį, tai tuomet dalyvis turi kirtį šaknyje". Šituo dėsniu sulig lytimis *nèmini* : *negãli* atitinkami dalyviai turi būti *minĩs* : *gãlįs*. Ir iš tikro: jeigu sutinkame, kad *mìnime* yra kilęs iš **minim̨ė* (plg. §§ 122, 123), tai, priešingai Torbiörnssono, AV 30 t. išvedžiojimams, galime irgi manyti, kad priešdėlėtosios III asmens lytys su šakniniu kirčiu rodo, jog šak-

ninį kirtį iš senovės turi ir atitinkamas esamojo laiko veikiamasis dalyvis, ir atvirkščiai. Todėl šituo dėsniu Daukšos *gaĩlįs*, *gãlįs*, *giřdįs*, *tùrįs* gali būti senesni už *gailĩs*, *galĩs*, *girdĩs*, *turĩs*.

Dėl dalyvių su akūtine šaknimi (pav., *sẽdįs* : *sėdĩs*, *stóvįs* : *stovĩs* ir kt.) tuo dėsniu nieko negalime pasakyti, nes, kaip rodo *augą̃s* ir *áugąs*, tos rūšies dalyvių kirtis yra kitėjęs kitokiose aplinkybėse; pav., *áugąs*, *bẽgąs* ir kt. vietoje *augą̃s*, *bėgą̃s* galėjo susidaryti analogiškai pagal *áuga*, *áugti* ir kt., dėl to, kad priešdėlėtos lytys *neáuga*, *nebẽga* visai nebesudaro reikiamų sąlygų kirčiui šokinėti nuo daugiaskiemenio žodžio galo į jo pradžią; plg. *velėnà*, *velẽną* > *velẽna*, *krikščionìs*, *-čiónį* > *krikščiónis* ir kt. Tas pat, gal būt, yra su Daukšos *sẽdįs*, *stóvįs*: rus. *сижý*, sen. rus. *сѣжсý*, *смою* lyg rodytų, kad mūsų *sẽdžiu* ir *stóviu* gali turėti atitrauktinius kirčius, ir todėl *sėdĩs*, *stovĩs* gali būti senoviniai dariniai, o Daukšos *sẽdįs*, *stóvįs* naujadarai.

Kad Daukšps kalboje gali būti dalyvinių kirčiavimo naujadarų, rodo jo paties kiti pavyzdžiai: *mirštančiųjų*, *mirštantíemus*, *gailintíemus*, *gulinčiųjų*, *neturintíemus*, *stembiančiųjų*, *nuentíemus*, *santíemus*, *nẽderančių* ir kt. Dalyvis *pridẽrąs*, *pridẽranti*, jei ne klaida, gal būt, yra kirčiuojami pagal naujadarą *pridẽra*. Acc. pl. *prideŗančius* yra arba spaudos klaida, arba taip kirčiuojamas dėl sakinio įtakos.

β) Veikiamieji būtojo kartinio laiko dalyviai

§ 133. Paprastai šitie dalyviai Daukšos kalboje yra šaknyjė kirčiuojami, pav.: nubôdę 327_{15}; búwęs 334_{45}, 336_{27}, 419_{8}; dáwęs 422_{35}, padâwęs 318_{17}; neſudęgęs 398_{20}; pradéięs 345_{25}, nuſidéię 428_{8}, nuſidéiuſeis 428_{8}; êmęs 386_{19}, išêmęs 322_{17}; ſugrĩžęs 385_{24}; atłáidęs 436_{22}; nulúdęs 464_{19}; numêtęs 540_{16}, pamêtęs 344_{44}, 403_{6}, 419_{17}; numíręs 195_{3}, numîręs 413_{20}, numîruſio 182_{2}, numîrę 450_{51}, numſruſių 48_{14}, numíruſių 50_{34}, numîruſiu 190_{7}, numîruių 203_{5}; môkęs 348_{19}, mókęs 531_{29}; pamúßę 351_{37}; atnéßę 347_{49}; płéßęs 570_{18}, prapłéßęs 402_{13}; įráuſęs 392_{26}; paſiútęiie 141_{15}; ſtóięś 42_{39}, 102_{14}, praſtóięs 382_{10}; praßókuſiump 550_{33}; praßúkęs 595_{12}; tâpęs 46_{27}, 567_{9}, 617_{17}, tápęs 170_{25}, 432_{3}; táręs 316_{6}; atatêiſę 41_{13}; patûłžęs 339_{3};

pawârgęs 331_{11}; atwêdęs 425_{43}, wêduſiųių 49_{34}; nenuwêikę 419_{44}; iſswêrtę 365_{1}; iſswîdęs $322_{12}, 333_{45}$; apwîlkęs 604_{9}; pawîrtęs 582_{26}; įwôgęſi 84_{15}; praźúwęšis 281_{3}.

Bet kartais Daukša tuos dalyvius kirčiuoja ir gale, pav.: nodboiętę 135_{12}; ne buwęs 583_{51}; perdawę 362_{48}; ſugrįźęs 385_{25}; kełęs 189_{38}; iźkętuſiémus 543_{11}; kłauſęs 356_{11}; łaidęś 282_{7}, pałaidęs 459_{28}; g. sg. atlikuſiós 568_{20}, acc. pl. paſilikuſiús 549_{50}; numirę̃s 191_{52}, 228_{28}, g. sg. numiruſiôs 546_{22}, numirę̃ 179_{5}, 371_{13}, numirę̃iie 547_{48}, 585_{5}, numirę̃ię 585_{40}, numiruſių 584_{47}, numiruſiûių 545_{35}, 546_{6}, 550_{12}, miruſiémus 544_{21}, miruſsiémus 578_{19}, numiruſiémus 546_{9}, 550_{32} || acc. sg. numirúſi 371_{37}, numirúſiuių 371_{14}, numiruſiús 450_{51}, miruſiás 548_{3}, númiruſių 3_{32}, numiruſių 211_{40}, 401_{40}, númiruſių 190_{10}; ne mitęs 271_{30}; paźinę 442_{36}; nupinę 169_{38}; płeßę 313_{23}, nupłeßę 393_{39}; praiiſpůłęs 169_{21}, nupůluſiûių 521_{50}; ſedęs 136_{13}, ſedęś 347_{35}; paśiutęs 529_{53}; ſtoięs 39_{48}, ſtoięś 314_{34}; nußałęs 250_{20}; I. sg. praßokuſiói 309_{38}; tapę̃s 150_{45}, 239_{47}; tikuſiûių 553_{5}, ne tikuſiómis 567_{38}; atwerę̃ſis 428_{14}; weduſių 493_{19}.

§ 134. Jeigų kaikurie iš augščiau surašytųjų pavyzdžių būtų ir klaidingai sukirčiuoti, tai vis dėlto reikia pripažinti, kad gale kirčiuojamų veikiamųjų būtojo kartinio laiko dalyvių Daukšos kalboje galėjo tikrai būti: viena, tai aiškiai rodo patys duomenys, ir antra, tokių dalyvių dar pasitaiko dabartinėje kalboje; pav., Baranauskas, Arch. Phil. III 70_{24} rašo R_{3-6} pažįstant *juõkỹs, jẽmỹs = juokę̃s, ėmę̃s*.

Šitokį galinį tų dalyvių kirčiavimą galime įvairiai aiškinti. Akūtinės šaknies dalyvių galinio kirčiavimo senumą visų pirma rodo pati lietuvių kalba, būtent — *kėlę̃s, leidę̃s, pynę̃s, sėdę̃s, stoję̃s, šokę̃s* : *kėlẽs, sėdõs, stojõs* ir kt. O trumposios arba cirkumflektinės šaknies dalyvių galinį kirčiavimą, be pačių pavyzdžių (*davę̃s, grįžę̃s, kentę̃s, likę̃s, mirę̃s, pažinę̃s, pasiutę̃s, nušalę̃s, tapę̃s, tikę̃s, vedę̃s*), gal dar rodo jų kirčio atitraukimas į priešdėlį, pav.; pádawęs 284_{42}, acc. pl. pádawuſes 241_{34}, ſúgrįźę 254_{27}, númiruſių 3_{32}, 190_{10}, nûmiruſsių 585_{29}, g. sg.

páwirtuſios 100_{1}, páʒeidęs 293_{5}, práʒwelgęs 431_{38} ir kt. Toliau plg. §§ 124, 125.

Kaip reikia aiškinti acc. sg. numirúſi 371_{37}, numirúſių-ių 371_{14}, vʒʒęgúſiam' 479_{27}, acc. sg. praʒuwúſe 174_{18}, tuo tarpu nežinau.

ỹ) Neveikiamieji esamojo laiko dalyviai

§ 135. Neveikiamieji esamojo laiko dalyviai savo kirčiavimu dažnai sutinka su tiesiogine nuosaka, bet kartais esti ir nutolimų. Štai kaip tie dalyviai yra kirčiuojami Daukšos kalboje:

1) **aprẽpiamas**: noprépiamas 595_{49}, n. sg. noprêpiemá 237_{8} || âprepiemas 261_{29}, i. sg. áprepiamu 47_{29}.

apslẽpiamas: nopsłápiemas 265_{36}.

atatráukiamas: atatráukiamas 394_{10}.

bereĩkiamas: beréikiamas 352_{40}, g. sg. berêikiamos 457_{33}, beréikemieii 166_{21}, ne rêikiami 519_{3}.

-dẽdamas: iʒdêdamas 90_{35}, ſudédamas 580_{5}, n. sg. ſudedamá 429_{17}.

geĩdžiamas: géidʒiamáſis 34_{8}, géidźeªmi DK 50_{3}.

išbỹlomas: ne iʒbîłomas 46_{43}, ne iʒbîłomaſis 129_{40}, n. sg. ne iʒbîłoma 161_{32}, ne iʒbîłomoii 169_{19}.

nutãriamas: nutâriamas 329_{11}, g. sg. nutáriamos 473_{25} || g. sg. nuteremós (= nutaremós) 66_{21}, nútaremą 248_{22}, nútaremus 302_{11}.

pabeñgiamas: ne pabęgemi 448_{40}.

pajùngiamas: g. sg. paiúgeªmos 1_{16}.

pakãkinamas: pakâkinamas 124_{30}.

pakañkamas: pakąkami 294_{9}.

paliaubomas: i. sg. ne palâubomu 112_{44}, ne paláubomoie 564_{15}.

paliáujamas: nepałauiamôii 373_{46}, ne palauiamóſp' 619_{4}.

panókamas: l. sg. nepanókomoy' 46_{38}.

-nókstamas: n. sg. ne panókſtama 406_{21}, ne prinókſtami 389_{47}.

pažįstamas, -a: n. sg. paʒîſtama 226$_{31}$, ne paʒîſtamam' 361$_{5}$, paʒîſtamieii 179$_{19}$, g. pl. paʒîſtamu 65$_{38}$ || g. sg. paʒinſtamós 588$_{5}$.

pašeĩpiamas: n. pl. paßélpiemos 546$_{6}$.

pašveñčiamas: paßwęnczemas 138$_{28}$.

priẽjamas: ne priéiemoie 249$_{33}$.

siuñčiamas: n. sg. fiąnczema (=fiųnczema) 232$_{46}$.

trótinamas: n. sg. trótinama 113$_{26}$.

užmókamas: n. sg. vʒmokamá 380$_{28}$.

véldamas: g. pl. wêłdamų 4$_{9}$, wéłdamų 484$_{43}$.

2) **àpimamas**: neápimamoſe[a] 8$_{37}$.

ìškalbamas: né ißkałbamus 354$_{18}$, n. sg. né ißkałbamá 241$_{12}$ || ne iʒkálbamas 490$_{35}$.

pàkeliamas: nepâkelamas 354$_{28}$, ne pakelemá 310$_{25}$, ne pakelemųių 354$_{16}$, acc. pl. nepâkialemas 273$_{47}$.

rẽgimas, -à: régimaſis 51$_{31}$, nê regimas 249$_{23}$, i. sg. nêregimu 131$_{3}$, rêgimůiu 204$_{29}$, l. sg. regimamé 249$_{24}$, regimąiime 134$_{10}$, regimų 293$_{10}$, n. sg. regimá 88$_{34}$, ne regimá 249$_{42}$, i. sg. nê regima 88$_{28}$, 250$_{12}$ || g. pl. régimų 156$_{27}$.

àtstumiamas: átſtumiamas 433$_{14}$.

ìštikimas, -à: îßtikimaſis 384$_{25}$, ißtikimá 80$_{49}$, ißtikimói 1$_{30}$, i. sg. néißtikimu 419$_{8}$, néißtikimůių 404$_{24}$, ißtikimiémus 238$_{43}$, 149$_{41}$, 490$_{34}$, ißtikimâiſeis 161$_{50}$.

pàvejamas: ne pâweiemaſis 241$_{28}$, nepaweiemų 262$_{15}$.

Kaikurie iš tų dalyvių turi antrinių lyčių, bet nevienodo kilimo. Dalyviai *sùdedamas* ir *nùtariamas*, sprendžiant iš *pradẽda*, *dẽdąs* ir *sutãriąs*, *netãriant* (žr. 214 ir 216 psl.), gali būti naujadarai vietoje senesnių *sudẽdamas* ir *nutãriamas*.

Kuris naujadaras yra iš *aprẽpiamas* ir *àprėpiamas*, iš pačios Daukšos kalbos sunku spręsti.

Taip pat nelengva pasakyti, ar g. sg. *pažįstamõs* yra kalbos faktas, ar klaida, nes, be to, dar yra: g. sg. mirßtamós DK 59$_{17}$ (Būga, LKŽ XL tai laiko klaida), nepalauiamóſp' 619$_{4}$ greta nepalauiamôii 373$_{46}$ (plg. *paliaująs*), iʒkęnczemû-

i ų 525_{14}, g. sg. V ʒ g a w i m ô ſ i o s 111_{38}. Sprendžiant iš dabartinės kalbos, tai gali būti ir naujadaras; plg. *pažįstamas, -mì, -mų* Sub.

Dalyviai n. sg. v ʒ m o k a m á 380_{28}, n. sg. ſ e i e m á 99_{29}, ſ k e ł b i a m á 445_{50}, į ſ p e i e m á i s 260_{47}, kad ir akūtinę šaknį turėdami, kirtį kilnoja nuo šaknies į žodžio galą; plg. *užmokamà* KD s. v. a n z a h l e n.

Nors kelis kartus pasitaiko *išbylìomas* (pav., n e i ʒ b i ł ô m a s 595_{49}, n. sg. n e i ʒ b i ł ó m a 542_{19}, g. sg. n e i ʒ b i ł ó m o ſ i o s 617_{12}, i. sg. n e i ʒ b i ł ó m ą i i e 530_{26}), vis dėlto sunku butų tvirtinti, kad tai yra tikras kalbos faktas, nes paprastai neveikiamųjų esamojo laiko dalyvių su kirčiuotu III asmens kamiengaliu nepasitaiko; plg. dar acc. pl. n e ſ u ſ k a i t ô m a s 555_{46}, greta g. pl. n é ſ u ſ k a i t o m u 457_{42} ir n. pl. p a g i a ł b á m o s 551_{16} šalia n. pl. g ê ł b a m o s 546_{6}.

ð) Neveikiamieji būtojo laiko dalyviai

§ 136. Nors neveikiamųjų būtojo laiko dalyvių kirčiavimas yra nevienodas, bet vis dėlto jų galime skirti dvi didžiąsias grupes: į tokius, kurių kirtis dažnai (bet ne visados) šokinėja nuo akūtinės šaknies į galūnę ir atvirkščiai, ir tokius, kurie, būdami neakūtinės šaknies, kirtį paprastai kilnoja nuo galūnės į priešdėlį, pav.:

1. **dẽtas, -à**: n. sg. p a d e t á 398_{34}, ſ u d e t á 250_{43}, 314_{24}, g. pl. ſ u d e t ú 8_{41} || n. sg. p r a d é t a 445_{8}, g. sg. ſ u d é t o s 563_{13}, p a d ê t a m' 533_{44}, n. pl. p a d é t i 41_{34}.

dìrbtas, -à: n. sg. i ʒ d i r b t á 98_{39}.

dúotas, -à: n. sg. p a d ů t á 194_{33}, 312_{14}, 395_{39}, 396_{13}, g. sg. p a d ů t ó s 396_{16}, d ů t ů i ų 390_{22}, d ů t á i s 101_{12}, p a d ů t á i s 270_{25}.

gáutas, -à: n. sg. p a g a u t á 193_{20}, ſ u g a u t á 155_{34}, p a g a u t á m' 234_{5}, i. sg. p a g á u t a 449_{18}, p a g a u t á i s 448_{19}.

gìrtas, -à: n. sg. p a g i r t á 184_{3}, 471_{10}, p a g i r t ó i i 177_{5}, g. sg. p a g i r t ó s 42_{27}, 152_{32}, 395_{43}, DK 11_{14}, p a g i r t ó ſ p 47_{37}, p a g i r t i é j i 485_{46}, p a g i r t á i s 200_{1} || n. sg. p a g î r t a 542_{12}, $613_{21, 24}$, 617_{10}, p a g î r t i e i i 588_{17}.

griáutas, -à: n. sg. pagreutá 312_{1}.

jùngtas, -à: paiųktóii 266_{10}, paiųktiéii 475_{31}, paíųktų 54_{47}.

kąstas, -à: įkąſtiéii $454_{29, 35}$.

kéiktas, -à: prakêyktas 66_{49}, prakêiktas 142_{51}, n. sg. prakeiktá 440_{30}, 614_{11}, prakeiktóii 15_{27}, 170_{6}, g. sg. prakeiktós 317_{11}, i. sg. prakéiktu 302_{27}, 343_{32}, prakeiktiéii 34_{5}, 171_{20}, 286_{27}, prakeiktų 304_{52}, prakeiktųjų 100_{11}, prakêiktus 248_{37}, prakeiktáis 115_{32}, įžkeiktáis 281_{27} || prakéiktaſis 155_{43}, prakéiktam' 566_{1}, n. pl. prakêikti 533_{49}, prakéikti 534_{21}, prakêiktůſius 117_{11}, prakéiktais 546_{48}.

kéltas, -à: prakeltiémus 367_{39} || n. sg. pakélta 617_{23}, n. pl. įžkélti 558_{14}, prikélti 584_{40}.

léistas, -à: n. sg. atłeiſtá 119_{27}, 238_{34}, nułaiſtá 8_{29}, priłaiſtá 479_{51}.

mìntas, -à: n. sg. pamintá 97_{19}.

piltas, -à: n. sg. įžpiłtą 8_{38}.

réikštas, -à: aprêikßtas 29_{10}, 38_{38}, aprêykßtas 42_{1}, apréikßtas 424_{11}, n. sg. apreikßtá 183_{9}, ißreikßtá 90_{4}.

rýtas, -à: n. sg. praritá 14_{40}.

siűtas, -à: n. sg. neſiutá 172_{15}.

skélbtas, -à: n. sg. ſkełbtá 320_{29}.

skéltas, -à: priſkełtáis 423_{31}.

slĕgtas, -à: n. sg. vžſłegtá 287_{2}.

spáustas, -à: n. sg. ſuspauſtá 312_{27}, priſpauſtá 446_{10}, l. sg. įžſpauſtói 456_{8}.

spĕtas, -à: įſpetáis 281_{32}.

trémtas, -à: ißtriámtas 485_{28}, n. sg. attremtá 115_{12}.

tvértas, -à: n. sg. ſutwertá 258_{48}, 418_{4}, ſutwertųiu 7_{4} || ſutwêrti 521_{46}, 529_{50}.

vértas, -à: n. sg. atwertá 178_{11}.

2. **dègtas, -à**: úžděktus 2_{5}.

deñgtas, -à: užděgtá 88_{48}, úždęgtą 323_{13}, vždękti 310_{40}, úždęgtůſius 255_{47}.

draũstas, -à: úždrauſtas 295_{41}, neutr. úžudrauſta 110_{43}, úždrauſta 295_{7}.

druműstas, -à: g. sg. ſudrumſtós 559_{47}.

geĩstas, -à: géiſtaſis 408_{1}.

geřbtas, -à: págerbtas 305_{36}, pâgerbtas 392_{35}, n. sg. pagerbtá 565_{30} ‖ n. sg. pagérbta 561_{9}.

glaũstas, -à: ſúgłauſtas 242_{35}, 454_{13}.

grę̃ztas, -à: âtgręßtas 46_{5}.

imtas, -à: átimtas 307_{41}, n. sg. priimtá 444_{22}.

juõktas, -à: ápiůktas 212_{4}.

kviẽstas, -à: pákwieſtas 338_{16}.

leñktas, -à: pałą̃ktas 315_{11}.

liẽstas, -à: prilieſtám' 336_{8}.

mèstas, -à: âtmeſtas 54_{50}, pâmeſtą 70_{13}, i. sg. îßmeſtu 234_{20}.

miñtas, -à: prâmintas 29_{30}, 604_{33}, prámintas 253_{40}.

nèštas, -à: vẑúneßtas 236_{15}.

riñktas, -à: îßrįktůſius 128_{11}.

siųstas, -à: âtſiųſtas 27_{31}, âtſiuſtas 79_{10}, 259_{16}, átſiųſtas 29_{29}, 205_{2}, 216_{15}, 334_{31}, núſiųſtas 273_{20}, páſiuſtas 247_{7}, paſiųſtiémus 366_{47}, pâſiųſtůſius 205_{40}.

slẽptas, -à: páſłeptas 458_{22}, n. sg. paſłeptá 88_{48}, ápſłeptą 323_{13}, n. pl. âpſłeptos 52_{25}.

smeřktas, -à: pâſmerktas 243_{28}, páſmerktas 225_{30} 403_{22}, paſmerktî 262_{31}, páſmerktus 243_{30}.

šaũktas, -à: n. pl. âpßauktos 59_{21}.

šeĩptas, -à: pâßełptas 551_{26}.

švę̃stas, -à: páßwęſtas 140_{25}, 193_{4}, paßwęſtáis 428_{26}.

treñktas, -à: nutrę̃ktám' 347_{42}.

viĩktas, -à: ápwiłktas 79_{36}, âpwiłktas 242_{50}, âpiwiłktą 35_{19}.

žeĩstas, -à: pâžeiſtas 293_{5}, 600_{20}, i. sg. pážeiſtu 296_{5}.

žiẽbtas, -à: ápžiebtas 102_{34}, i. sg. ápižiebtu 26_{17}, g. sg. apžiebtós 559_{26}.

Prie pirmos grupės reikia dar priskirti tuos dalyvius, kurių pavyzdžiai yra tik su akūtinės šaknies kirčiu, pav.:

dùrtas: pradúrtas 145_{22}.

káltas: iškáłtame 182_{23}.

kártas: n. pl. vẑkârti 621_{47}.

kráutas: n. pl. apkráuti 33_{23}.

líetas: nuliétam' 581_{23}.
pűstas: g. sg. papûſtos 532_{42}, acc. pl. papûſtas 533_{2}.
ráutas: n. pl. išráuti 85_{19}.
skìrtas: atſkîrtas 607_{28}, n. sg. paſkîrta 526_{8}.
stótas: praſtôtas 607_{21}.
šáutas: n. sg. išáuta 580_{16}.
tráuktas: n. sg. iʒtrâukta 576_{42}.

Daugiaskiemenių kamienų dalyviai, apskritai imant, savo kirčiavimu nedaug kuo tesiskiria nuo paprastųjų, būtent:

darýtas: n. sg. padarîta 314_{24}, n. pl. padarîti 44_{37}.
darkčiótas: n. pl. darkcʒiôti 527_{14}.
gaišìntas: n. sg. iʒgaišînta 117_{38}.
girdėtas: n. sg. girdêta 444_{22}.
graudìntas: n. pl. įgraudînti 124_{23}.
grąžintas: n. sg. ſugrąʒintá 625_{13}, ſugrąʒîntieii $137_{40, 50}$.
liuosúotas: išłůſůtáis 188_{8}.
mazgótas: n. pl. numaʒgôti 263_{15}.
raugìntas: raugîntoie 139_{49}.
skandìntas: paſkąndintiéii 527_{27}, paſkądintiéii 580_{11}, paſkąndintųių 453_{34}, paſkądintûių 580_{22}, paſkandîntais 152_{49}.
šlakýtas: n. sg. apšłakîta 398_{35}.

Pagaliau skyrium yra dar paminėtini tie neakūtinės šaknies dalyviai, kurių kirtis atrodo nevisai reguliarus, pav.: pridęktas DK 40_{4}, vʒdrâuſtoio 626_{17}, n. pl. pákwieſtí 351_{10}, išmêſtas $607_{18, 22}$, inméſtas 300_{43}, îšrinktí 557_{46}, ſúrinktí 8_{7}, išrînktieii 372_{15}, îšrišti 547_{25}, pakáftas 487_{15}, prigîmtomus 311_{42}, n. pl. práminti 534_{17}, atſiųſtas 259_{11}, átſiųſti 410_{31}, nuſiųſtas 598_{9}, g. sg. paſłéptos 557_{20}, paſłéptam' 524_{23}, 525_{16}, išwêſtas 566_{18}, apwîłktą 586_{46}, n. pl. ápwiłkti 250_{3}, apwóktas 605_{18}, iʒéiſtas 614_{1}, įʒêiſto 542_{14}, n. pl. ápʒiebti 497_{8} ir kt.

§ 137. Tad kaip reikia aiškinti šitą neveikiamųjų būtojo laiko dalyvių kirčiavimo įvairumą? Man rodos, šitaip.

Akūtinės šaknies dalyviai *dẽtas, -à, dìrbtas, -à, dúotas, -à* ir kt. yra senesni, kaip *dẽtas, -a, dìrbtas, -a, dúotas, -a*: šitoks kirčiavimas buvo ne tik Daukšai gerai pažįstamas, bet dar ir šiandien yra plačiai žinomas, pav., Vilk., Bart., Šešt., Švėk., Slnt., Dov., Kaln., Šlap., Surv., Ram., Vab., Sub., Kup., Svėd., Kam., Rim. ir kt.; *pagáutas, -a* dabar tesako labai siaurai, pav., Tilžėje (plg. n. sg. *išgriáuta* KD s. v. Bresche, *sugniáužta* ib. s. v. ballen, *skìrta* s. v. Abart ir kt.), Plaš., Sint., Ser., Jurb., Pagr. ir kt. Taigi šios rūšies dalyviai savo kirčiavimu prilygsta daiktavardžius *kélmas, -aĩ* ir kt. Bet pasakyti, kad jie visi būtų buvę senoviniai oksitonai, rodos, negalima: veikiausiai tik viena jų dalis tokie yra buvę; kita jų dalis gali būti buvę baritonai; tačiau ilgainiui jų visų kirčiavimas buvo išlygintas, būtent: tie iš jų, kurių šaknys yra vienaskiemenės, su laiku galėjo tapti oksitonais; o akūtinės šaknies dalyviai vėliau iš analogijos galėjo pradėti virsti naujais baritonais. Tuo būdu šalia *dúotas, -à, pagìrtas, -à, pakélтas, -à* ir kt. galėjo atsirasti ir n. sg. *padėta, pagìrta, pakélta*...

Taip pat galimas daiktas, kad oksitoniškai seniau galėjo būti kirčiuojami ir tokie neveikiamieji būtojo laiko dalyviai, kurių bendratiniai kamienai baigiasi garsais *-ė-, -y-, -in-, -uo-* ir kt.: viena, tai iš dalies rodo paties Daukšos pavyzdžiai *sugrąžintà, išliuosuotaĩs, paskandintíeji* ir kt.; antra, tos rūšies pavyzdžių randame ir dabartinėse tarmėse: *įklampintà* Sub., Kup., *paguldytà* ib., Skap. (LM II 17_{22}), *minėtà* LM I 61_{31} ir kt.

Neakūtinės šaknies neveikiamieji būtojo laiko dalyviai, buvę oksitonai, savo kirtį paprastai atitraukia į priešdėlį, pav., *ùždraustas, -à, àtgręžtas, -à* ir kt. Tai, matyti, yra senas dalykas, nes tokį kirčio atitraukimą jau pastebime ir kitose senovinėse ide. kalbose, pav.: sen. ind. *ágataḥ* = gr. ἄβατος „nepaliestas, nepravažiuojamas, nepraeinamas, neprieinamas“, *ájñātaḥ* = ἄγνωτος „nepažįstamas, ignōtus“, *ápihitaḥ* „uždarytas, apsiaustas“ = ἀπίθετος „pradėtas“ ir kt. šalia *gatáḥ* „ėjęs“ = βατός „pasiekiamas, prieinamas“, *jñātáḥ* = γνωτός „pažįstamas, žinomas“, *hitáḥ* = θετός „padėtas“ ir kt.; plg. Thumb, Handbuch des Sanskrit, 417, Brugmann-Thumb, Griech. Gr.[4] 194 t.

Bet jeigu vis dėlto Daukšos kalboje randame kiek pavyzdžių, kur nuo to dėsnio nutolsta, tai tatai tenka aiškinti arba naujadarais, arba tarminiais dariniais, arba klaidomis. Pav., n. pl. *pà-*

kviesti, ìšrinkti, sùrinkti, ìšrišti, pràminti, àtsiųsti, àpvilkti, àpžiebti gali būti analoginiai naujadarai. Panašūs dariniai gali būti *prideñgtas, uždraũstas, atsių̃stas, paslẽptas, apvil̃ktas, apvõgtas, įžeĩstas, apžiẽbtas* ir kt., plg. *atgrę̃žtas* Sub. Tačiau n. pl. vʒ́dę́kti 280_{15}, 310_{40}, atméfti 608_{47}, paßáukti 558_{3}, apßwiéfti 576_{30}, priwérfti 90_{27} ir kt. — yra taip kirčiuojami arba dėl pauzinės įtakos (plg. § 10), arba tiesiog klaidingai.

ε) Pusdalyviai

§ 138. Daukšos pusdalyvių kirčiavimo tenka skirti bent kelias rūšis.

Visų pirma reikia pastebėti, kad neakūtinės šaknies priešdėlėti vyriškosios giminės pusdalyviai vienaskaitoje dažnai atitraukia kirtį į priešdėlį, pav.: ápgręʒ́damas 388_{45}; fúgriʒdamas 322_{19}; ne îßeidamas 235_{19}, núeidamas 325_{6}; átkirʒdamas 605_{46}; átliepdamaś 93_{10}; âtlikdamas 48_{7}, átlikdamas 210_{14}, pálikdamas 103_{17}, 152_{30}, pâlikdamas 111_{1}, 192_{19}, páligdamas 488_{24}; âtmindamas 54_{8}, átmindamas 360_{52}; númirdamas 4_{31}; âtneßdamas 36_{53}, átneʒdamas 180_{2}; né peikdamas 345_{14}; páfkasdamas (=pákasdamas) 307_{10}; pâtekdamas 28_{27}; nêtrukdamas 197_{41}; úʒ́werpdamas 247_{44}; pâźeiźdamas DK 60_{7}; úʒ́ʒ́ęgdamas 216_{25}, 236_{9}. Bet atitinkami moteriškosios giminės pusdalyviai, tiek su priešdėliais, tiek be priešdėlių, vienaskaitoje dažniau yra gale kirčiuojami, pav.: budamá 39_{32}, 52_{40}, 114_{36}, 398_{22}, 472_{37}, 561_{34}, 562_{39}, 602_{21} ‖ bûdama 428_{44}, 601_{33}, 613_{29}, búdama 440_{7}; fudedamá 429_{17} vʒ́degdamá $251_{4,6}$; důdamá 136_{39}, 218_{23}, 482_{14}; geiʒdamá 483_{34}; yßeydamá 52_{33}, 66_{17}, ißeidamá 427_{35}; priimdamá 193_{49}; nepalaudamá 420_{17}; ne paʒ́indamá 432_{3}, iʒ́paʒ́indamá 474_{16}, 483_{47}; teikdamá 410_{41}; werkdamá 151_{20}; ápʒ́iebdamá 251_{5}.

Daugiskaitoje vyriškosios giminės paprastieji pusdalyviai kirčiuojami šaknyje ir galūnėje, vistiek, kokią priegaidę ta šaknis turėtų, o sangrąžiniai galūnėje, pav.: búdami 156_{8}, bûdami 237_{7}, 428_{10}, 450_{51}, 557_{37}, 607_{37}; pradédami 257_{20}, 572_{11}; ne^{a} gêizdami DK 26_{33}, ne^{a} géizdami DK 27_{32}; gúłdami DK 7_{9}; yéidami DK 7_{22}; apîiůkdami 169_{37}; pakâfdami 578_{28};

łáukdami 187_{38}, DK 24_{21}; neª paláudami 26_{21}, ne paláudami 87_{35}; atmîndami DK 26_{34}; płéßdami 234_{33}; apréikßdami DK 27_{21}; atſtódami 611_{35}; ßáukdami 616_{27}; trôkʒdami 31_{5}, trôkßdami 555_{6}; wêrkdami 578_{27} || ne budamí 27_{48}, 104_{31}, budamî 287_{4}; kraudamí 46_{32}; ne łaukdamí 284_{20}, 336_{6}; muʒdamî 174_{9}; płakdamí 174_{9}; teykdamí 60_{31}; bet: prieijdamiés 172_{30}, prieidamiés 370_{45}; vʒgindamiés 105_{31}; kełdamiés 126_{45}, DK 17_{9}; kłaupdamiés 168_{34}; kłauʒdamiés 254_{30}; mełʒdamiés 375_{39}, 414_{1}; muʒdamiés 181_{39}; paʒindamiés 116_{32}; ſeʒdamiés 126_{45}, ſefdamiés DK 7_{22}; ſpauʒdamiés 288_{36}; dʒiaugdamós 472_{43}.

Pusdalyviai, kurių bendratiniai kamienai yra daugiaskiemeniai ir, be to, šaknyje ar kamiengalyje kirčiuoti, kirti paprastai išlaiko vietoje, pav.: biłôdamas 79_{29}; ne darîdamas 307_{10}; gułédamas 307_{10}; kapôdami 234_{33}; pataikáudamas 391_{49}, pateykáudami 92_{43}; ſakîodami 249_{10}; ʒągſtîdamas 350_{17}; — biłódama 251_{4}; môkidama 72_{27}, mókidama 251_{3}; ſtowédama 52_{2}; turédama 52_{42}; áłkindamieś 587_{16}, ſergêdamies 524_{11}.

ſergedamiés 517_{32} ir ʒemindamiés 483_{24} veikiausiai yra analoginiai dariniai arba klaidos. ſwárſtidamies 558_{4}, jei ne iš **svárstyti* sudarytas, gali būti klaida, kaip ir né tikedamies 496_{41} ir gal prádedamas (= pradėdamas) 503_{14}.

Pusdalyviai didîndami 219_{44}, dirbdámi 289_{45}, graudindâmies 573_{9}, priimdámas 45_{30}, meªłzdámieś DK 16_{8} ir kt., be abejonės, yra klaidingai kirčiuojami.

§ 139. Taigi Daukšos pusdalyvių kirčiavimas, kad ir nevisai yra paprastas, vis dėlto, kaip matėme, galima suskirstyti tam tikromis grupėmis. Šiandien tos grupės nevisos vienodai yra pažįstamos. Pirmąją grupę (*išeidamas*, *àtnešdamas* ir kt.) gerai pažįsta žemaičiai (Slnt., Pl., Švėk. ir kt.) ir iš dalies augštaičiai (pav., KGr. 343, Vkš., Paež., Baranauskas, Arch. Phil. II 71_{8} ir kt.). Taip pat šiandien plačiai yra pažįstami moteriškosios giminės pusdalyviai vienaskaitoje su galiniu kirčiu (*būdamà*, *duodamà* ir kt.), pav., Paež., Sint., Švėk., Slnt., Sub., Kup. ir kt. Bet kad kur šalia *būdamà*, *duodąmà*, *geisdamà*, *išeidamà*, *verkdamà* ir kt. būtų nuosekliai sakoma ir *bûdami*, *geĩsdami*, *išeĩdami*, *láukdami*, *veřk-*

damì ir kt., man neteko patirti iš dabartinės gyvosios kalbos; paprastai šalia *būdamà* ir kt. yra sakoma ir *būdamì*, *bėgdamì*, *eidamì* ir kt. (plg. Specht, LM II 118) arba ir vienos ir kitos lytys yra maišomos.

Tačiau reikia pripažinti, kad toks Daukšos pusdalyvių kirčiavimas nėra pramanytas: kaip rodo sangrąžinės lytys *gindamíes, keldamíes, klaupdamíes, klausdamíes, melsdamíes, sėsdamíes* ir kt., galėjo būti seniau Daukšos šnektoje arba tose vietose, kur jam teko būti, ir *būdamì, geisdamì, eidamì, verkdamì* ir kt., bet vėliau buvo išlyginta. Pav., toliau į šiaurę nuo buvusios Daukšos šnektos šiandien yra atitraukiamas nuo galūnės į pirmąjį skiemenį ne tik vyriškosios giminės pusdalyviuose daugiskaitoje, bet ir moteriškosios giminės vienaskaitoje. Taip antai stud. M. Stonio liudijimu Šiaulių valsčiuje dabar esą sakoma *bū́dama, geĩsdami, guĨdami, atmiñdami* ir kt. Taip pat, pasak mokytojo P. Būtėno, Joniškių šnektoje esą sakoma *bū́dama, guĨdami, išeĩdamas, -a, láukdami* (ir *laukdamì*), *palìkdami, veřkdami* ir kt. Mišrai pusdalyvius daugiskaitoje kirčiuoja Kuršaitis, pav.: *bū́dami* KD s. v. abschweifen, also, *pritráukdami* s. v. absatzweise, bet *besisukdamì* s. v. aufwirbeln ir kt.

e) Veiksmažodinės lytys su priešdėliu *per-*

§ 140. Veiksmažodinės lytys su priešdėliu *per-* yra nevienodai kirčiuojamos: dažniau jos turi kirtį priešdėlyje, bet kartais pasitaiko jų ir su šakniniu arba priesaginiu kirčiu, pav.:

1. pérgałeio 47_{17}, pérgałetų 4_{32}, pêrgałetas 47_{17}, g. sg. pérgałetos 105_{35}; pêrkelineĩ 68_{31}, pêrkelimas 188_{16}; pêrłaidʒia 69_{19}, pêrłaidʒ́ia 70_{5}, pêrłaido 69_{30}, pêrłeido 105_{5}, 175_{40}, pêrłaiĩk' 587_{38}, pêrłaiĩtų 30_{6}; pêrłipt 36_{19}; pérmaine 72_{29}; pérmaniĩ 91_{42}, pérmaniĩ' 298_{10}; n. sg. pêrmußta 51_{45}; pérpłauktumbime 82_{7}; pêrĩiunte 35_{44}; pêrĨkirtų 69_{46}, pêrĨkirtas 70_{15}; pêrweriu 90_{37}, pêrwers 49_{7}.

2. perdûrtas 577_{23}; pergałéio 592_{20}, pergałéĩime 587_{11}, pergałét 587_{39}, pergałéiimas 542_{5}, pergałé-

iimo 542_{11}, i. sg. pergałėiimu 542_2; pergiwêno 555_{25}, pergiwênai 580_{33}; perkałbėt 519_4; permainîtų 595_{50}; perîtóia 588_{45}.

Dabartinėje kalboje tos lytys irgi nevienodai kirčiuojamos: vak. augštaičiai ir žemaičiai jas paprastai kirčiuoja tik priešdėlyje, o ryt. augštaičiai daug kur jas sako ir su nepriešdėliniu kirčiu; pav., subatėnai, kupiškėnai ir kt. kirčiuoja *perbėgo, pertráukė, pergyvėno* ir *pérnešė, pérmetė*. Senesnis veikiausiai yra ryt. augštaičių kirčiavimas, o vak. augštaičių ir žemaičių, tur būt, tik vėlesniais laikais buvo išlygintas. Tai iš dalies patvirtina ir rusų kalba, kur priešdėlis *nepe-* ortotoniškai ir proklitiškai yra vartojamas, pav.: пéрекись, bet перекúснуть ir kt.; toliau plg. Plāķis, Die litauischen und lettischen Zusammensetzungen mit Präpositionen... und das Problem ihrer Intonationen (AUL XVIII 53—59). Dėl to Daukšos metu, reikia manyti, šios rūšies veiksmažodinių (ir taip pat vardažodinių) priešdėlėtų lyčių kirčiavimns juo labiau galėjo būti dar priešdėlyje neapibendrintas.

f) Atskiros veiksmažodžių lytys

§ 141. Be lig šiol nagrinėtųjų veiksmažodinių lyčių, yra dar tokių, kurios Daukšos kalbai yra didžiai būdingos (charakteringos) ir dabar yra jau nemaža apkitusios, bet anksčiau, kalbant apie bendruosius veiksmažodžių kirčiavimo reiškinius, nebuvo progos jų paliesti. Todėl šitame skyriuje kaip tik tenka paminėti tokius veiksmažodžius, kurie savo kirčiavimu įvairuoja pačioje Daukšos kalboje bei dabartinėse tarmėse arba šiandien rečiau bepažįstami arba visai nebevartojami. Tokie yra:

ámžinauti: pirmámʒinàwimo 43_{35}.

apijuokuoti: apîiůkůie 105_4, apîiůkůieme 103_{26}, apîiůkawo 104_{45}.

ãšaruoti: n. pl. áßarůięncʒios 178_{14}.

ãtakioti „mścić“: átakiot' 362_{14}.

áuginti: vʒâuginť 561_{32}, áugina 565_{31}, vʒâugina 566_{24}, n. pl. vʒáuginti 566_{29}, acc. sg. vʒâuginimą 521_{39}, vʒáuginimą 566_{33} ‖ vʒauginái 177_8.

báilauti: báiłaut 79_{37}, báiłauť 150_{33}, báiłauia 399_{25}.

beñdrauti: bę́drawo 428_{1}, bę̂drawimo 53_{25}, bę́drawimoṗ 36_{38} || bę́dráuṫ 280_{49}, bę́drâwimas 57_{18}, 138_{27}, bę́dráwimas 258_{41}, bę́dráwimo 115_{31}, i. sg. bęndrâwimu 137_{25}.

blasterėti: błáſtereiimo „uciszenia“ 37_{7}.

bránginti: brą́ginṫ 11_{1}, 289_{10}, brą́ginť 362_{24}, brą́ginau 16_{8}, brą́gina 122_{46}, brą́gino 151_{3}, 441_{31}, brą́gintumbime 152_{23}.

bū́gauti: ne bûgaukime 230_{17}.

dáigyti „bóść“: n. sg. ißdáigita 100_{40}, dâigo 101_{7}.

dánginti: dą́ginasi 325_{31}, acc. sg. nudángintą 177_{14}.

daugsinti: dáugſindami 240_{15}.

dėdinėti: nuſidédineť 584_{5}, g. pl. nuſidédineięnczіu 587_{4} || vʒ́dedinéṫ 618_{35}, ſudedinêdamas 259_{10}.

dẽkavoti: dékawoṫ 4_{36}, dêkawoiu DK 54_{10}, dêkawokim' 42_{26}, dékawocʒe 620_{2}, dêkawotumbim' 132_{35}, dêkawoiimay 57_{28}.

dovanóti: dowanóṫ 236_{24}, 241_{43}, 545_{52}, dowanôio 183_{28}, 267_{30}, 327_{34}, 332_{2}, apdowanôtų 378_{28} || dówanoio 543_{11}, apdówanotų 623_{22}, n. pl. dówanoti 564_{44}.

drąsinti: drą́ſina 42_{17}.

dréiskėti „targać się“: drêiſkeio 292_{6}.

duksė́tis (arba **dūksė́tis**): dukśêtis 320_{15}, duksêtuś 224_{46}, dukſétumbimes 576_{27}, dukſêdamas 162_{2} || dûkſedamies 620_{51}, i. sg. dûkseiimu 616_{26}.

dùksinti (arba **dūksinti**): padúkſint 226_{4}.

dū̃moti: dûmoṫ 62_{3}, 161_{19}, dúmoť 485_{13}, dûmoť 593_{22}, dûmoiate 349_{11}, dûmoio 7_{30}, 600_{10}, dûmotumbim 50_{12}, dûmoiimas 6_{26} || l. sg. dumóiime^{a} 28_{26}.

ė́džioti: êdʒ́ioie 150_{4}, neêdʒ́ioio 150_{12}, êdʒ́iodamas 518_{42}.

eĩgetauti: êlgetauṫ 305_{15}, élgetauṫ 570_{5}, élgetauie 271_{40}, êlgetawo 271_{12}, êlgetaudamas 102_{9} || ne iſelgetáwo 308_{20}.

eĩgetoti: élgetoṫ $308_{6, 17}$ || elgetóť 619_{10}.

gáusinti: n. pl. pagáusinti 610_{43}.

gė́dėtis: gédetis 221_{24}, ne gédetųś 277_{1}.

gélbėti: gêłbeť 318$_{31}$, giáłbeť 522$_{31}$, iʒgêłbeť 122$_{52}$, pagêłbeť 318$_{37}$, gêłbedami 318$_{40}$, iʒgéłbetų 180$_{4}$.

gláudoti „žartować“: tu... głáudoiį 10$_{25}$, głáudoie 96$_{22}$.

glůdoti: głůdoio 416$_{1}$.

gramzdinti: grámʒdína 285$_{48}$.

graũdinti: pagráudinť 536$_{20}$, gráudina 121$_{39}$, 603$_{20}$, grâudina 537$_{1}$, 552$_{27, 35}$, 581$_{40}$, gráudino 160$_{31}$, gráudintų 485$_{13}$, gráudinimo 567$_{25}$, grâudinimą 325$_{50}$, pagráudinimą 556$_{22}$ || graudinų́ 433$_{24}$, graudîna 4$_{49}$, graudináu 33$_{27}$, graudinaú 34$_{13}$, graudínimo 13$_{23}$.

grožėtis: įſigrôʒeięs 595$_{16}$, grôʒedamas 593$_{25}$, grôʒeiimas 574$_{28}$, grôʒeiimą 583$_{6}$ || įſigroʒêtų 134$_{51}$, groʒéios 620$_{6}$, groʒêtumbeis 312$_{39}$.

ieškoti: iéßkoł 112$_{52}$, iéßkoť 493$_{17}$, paiéßkot 4$_{32}$, iéßkokime 600$_{31}$, iiéßkote 96$_{25}$, iéßkotų 30$_{4}$, 89$_{19}$, 112$_{54}$, 207$_{14}$, iéßkodami 83$_{48}$ || ießkôio 574$_{11}$, 600$_{26}$.

kárščiuoti: kárßcʒiůii 491$_{4}$.

kãtulti: kâtułtu 209$_{25}$.

kláidėti: kłáideiimas 99$_{4}$, kłáideiimo 584$_{31}$, kłáideiimą 375$_{13}$, kłáideiimų 219$_{24}$, du kłáideyimu 62$_{18}$ || kłaidêiimas 518$_{17}$.

kliáudėti: ne kłáudeio 273$_{11}$, kłáudetų 291$_{23}$ || kłáudéio 276$_{4}$.

kliedėti: kliedéiimas 62$_{41, 46}$, 349$_{23}$, kliedéiimai 254$_{13}$, kliedéiimus 119$_{25}$, 337$_{3}$.

klõniotis: klônioti 61$_{25}$, kłónioiůs DK 54$_{29}$, kłónioioś 74$_{20}$ pakłônioios 536$_{38}$ || paſikłoniôio 536$_{40}$, kłoniôkiteś 522$_{24}$.

kõlioti: kôloł 295$_{14}$.

krůpauti: krúpauť 448$_{5}$ || krupâwimą 626$_{36}$.

láidoti: pałáidoio 186$_{3}$, n. sg. pałáidota 546$_{19}$, łáidoiimui 550$_{42}$, i. sg. pałáidoiimu 183$_{1}$ || łaidół 539$_{44}$, łaidóiimo 550$_{9}$ pałaidôiimą 550$_{45}$.

lõjoti: łóioia 295$_{18}$, iʒłóiotas 391$_{22}$.

máinioti: máinioia 386$_{40}$.

mėginti: mégint 203$_{52}$, pamégint 167$_{39}$, mégina 124$_{38}$, 186$_{34}$, mêgina 276$_{40}$, ißmégintų 348$_{33}$, ißmęginęs 238$_{5}$,

mégindamas 124_{35}, méginimas 133_{8}, iß mêginimas 215_{4}, paméginimo 103_{48} || iß megínęs 401_{25}.

mẽlynuoti: iß mêlinawes 177_{8}.

mérdėti: mérdeł 354_{47}.

mėtinėti: ne iß métineiome 570_{38}, vęs mêtinekime 298_{12} || atmetinéie 547_{37}.

mìrgterėti: mîrktereiime 597_{11} || mirkteréiimas 579_{48}, 581_{6}, mirgteréiime 560_{19}.

mokėti: mokêio 323_{32} || mókeio 586_{26}, vęs mókeiimo $561_{28, 34}$.

moliavóti: molawódawo 455_{14}, molawótas 582_{11} || ięs mólawotas 581_{29}, neutr. môlawota 527_{4}.

náikinti: iß náikinimo 371_{48}, iß náikinimą 372_{24}, ięs náikinimai 8_{21} || iß naikínuś 47_{7}, yß naikíno 74_{14}.

nártauti: ne nártauł 294_{31}, nártauia 294_{34}.

nértėti: nértet' 296_{22}, nêrteiimo 33_{29}.

niedėti: paniédetas 266_{50}.

norėti: norêio 226_{26}, 359_{8}, panoréſsite 603_{15}, norétumbim' 264_{22} || ne nóreio 557_{20}, nóredamas 569_{37}, panôreiimo 624_{32}, panôreiimu 605_{48}; plg. panôrina 448_{20}.

páinioti: impáinioie 143_{9}, páinioieś 417_{41}, páinioies 36_{31} || įsſipainióio 574_{4}.

pánčiuoti: ſupąnczių̇ł 277_{21}, apipąnczewo 118_{34}.

pãsnikauti: pâſnikauł 111_{8}, pâſnikawo 3_{32}, páſnikawo 108_{14}, 111_{3}, 314_{44}.

pavydėti: pawidéio 18_{8} || pawîdet 626_{7}, ne pawîdeio 541_{19}.

pečėtavoti: peczêtawoia 10_{25}.

peldėti „żałować“: peldét' 383_{8}, ne pełdéio 241_{46}, ne pełdêtų 270_{50}.

posėti: ſtabų pôſſeiimo „bałwochwalstwa“ 138_{7}.

prãmonioti: prâmonioie 89_{41}, prámonioie 119_{35}, ne prámonioio 450_{24}.

prãnašauti: pránaßawimo 478_{23} || pranaßáuia 411_{26}, pranaßáwo 303_{2}, pranaßâwimas 149_{35}.

príešauti: priéßauia 231_{9} || prießáuia 615_{4}.

príeštarauti: priéßtarauia 51_{36}, priéßtaraus 49_{6},

priéßtarauięnczią 248_{40}, priéßtarawimo $51_{27,34}$ || prießtaráudama 542_{9}.

pũstyti: púſtiie 573_{29}, iʒpûſtiiimui 89_{30}.

pùtlauti: pûtłauii 332_{45}, pûtłauia 332_{40}.

ráiškytis: ráißkitiś 375_{20}, paſiráyßkit 41_{12}, paráyßkitis 59_{36}, ne ráißkoſi 373_{54}.

raũdonuoti: ráudonůia 332_{33}, ráudonůiąs 625_{24}.

rũpesčiauti: rûpeſczіawimas 603_{34}, rûpeſcewimo 125_{49} || rupeſcîawimą 64_{15}, rupeſcêwimą 125_{51}.

rũstauti: rûſtauia 129_{29}.

sáugoti: ſáugoł 292_{39}, sáugoť 428_{13}, ſáugoiu 127_{24}, ſáugoie 118_{14}, ſaúgoie 237_{44}, ſáugoia 550_{17}, ſáugos 127_{15}, ſáugotų DK 18_{10}, saúgoiimas 432_{8}, paſáugoiimu 608_{43}, ſáugoiime 295_{51} || ſaugôtiś 301_{30}, ſaugôtis 303_{14}, ſaugóie 539_{4}, ſaugóia $608_{4,7}$, ſaugóies 545_{6}, ſaugóieme 584_{27}, vʒſaugôios 621_{28}, ſaugôſsite 607_{44}, ſaugóię eſt 542_{36}, ſaugóiimas 295_{29}, vʒſaugôiimo 292_{36}.

sérgėti: ſêrgeł 180_{16}, sêrgeł 227_{31}, ſêrgetiś 116_{31}, ſérgetiś 301_{37}, ſêrgeio 137_{47}, sêrgetųś 204_{26}, sêrgetumbimeś 202_{36} || ſergétis 518_{25}, 588_{38}, ſergêtis 519_{4}, ſergêtų 520_{13}, ſergêtumbimeś 525_{14}, ſergêdamies 524_{11}.

sielótis: ſiełôtiś 125_{35}, ſiełótiś 332_{47}, ſiełôtis 415_{11}, ſiełóieś 333_{28}, ſiełóiimeś 230_{43}, ne ſiełóiameś 114_{51}, ſiełôſis 298_{12}, ſiełóiimą 82_{17}, ſiełóiimais 100_{33} || ſiéłoiemes 550_{6}, ſiéłoiimą 603_{35}.

skambėti: ſkąmbeł 446_{8}.

skelėti: ſkełêſite 101_{1}.

skéldėti: ſkéłdeio 179_{3}.

slãtyti: ſłátiiimás „gnuśność“ 353_{16}, ſłátiiimo 247_{26}.

sódinti: įſódino 604_{21}, paſódino 617_{7}, įſódintas 604_{8}, n. pl. iʒſódinti 203_{49} || paſodíno 229_{40}.

stokóti: ne ſtokóie 200_{52} || ne ſtókoie 542_{14},

stórastauti: ſtôraſtauiant 25_{25}.

šárvinti: n. pl. paßárwinti 621_{38}.

štorauti „staczać“: ßtórauiate 189_{12}.

támsinti: vʒtąmſina 61_{26}.

tárpinykauti: târpinikawimo 537_{27} || tarpinikâwimo 536_{53}.

tėvikštauti: tėwikßtawimo 260_{22}, tėwikßtawimą 3_{46} || tėwikßtâwimą 535_{23}.

tijūnauti: tiûnaut 305_{13}, tiiûnauť 307_{41}, tiiûnawimo 307_{15}.

trūsauti: trúſawo 491_{46}.

tūskenti: tûſkena 554_{26}.

tvárčiuoti: ſutwârczewo 180_{4}.

tvárdytis: twârditiś 519_{19}, twárdikiteś 33_{29}, twârdidamas 55_{34}.

tvãryti: ſutwáriio 258_{16}, ſutwâritas 258_{47}, n. pl. ſutwâriti 549_{45}, ſutwâritůſe 134_{1}.

ůkinykauti: i. sg. hûkinikawimu 385_{7}.

váikščioti: wâykßczioio 15_{54}, wáikßczioio 568_{18}, apwáikßczioio 571_{30} || waikßczioôdamas 612_{12}.

vaikštinėti: apwaikßtinéieme 572_{12}, waikßtinêtų 557_{24} || ſuſiwáikßtineieme 572_{2}, perwáikßtines 526_{31}.

váistyti: wáiſtiť 348_{45}, 370_{31}, iźwáiſtiť 371_{35}, nuwáiſtiť 370_{27}, iźwáiſtiſiu 73_{20}, wáiſtitų 105_{26}.

váistoti: ißwáiſtoio 156_{26}.

vãkaruoti (arba **vãkarauti**): priwâkarawuſis 618_{30}.

vángstyti: wągſtit 149_{24}, wągſtiť 281_{21}, wągſtiť 301_{30}, wângſtiſite 100_{47}.

veizdėti: weiʒdéť 542_{16}, nuweiʒdéť 444_{39}, weiʒdékite 330_{3}, weiʒdêtų 20_{19}, weiʒdédamas 416_{7}, i. sg. apſiweiʒdéiimu 556_{20} || apſiwêiʒdet' 553_{33}, apwêiʒdes 555_{4}, wêiʒdedami 533_{35}.

veldėti: weldêſſite 101_{25}.

vérginti: įwérgina 246_{47}.

verkslauti: wêrkſſawimo 429_{37}.

vėsinti: atwéſina 207_{12}, atwéſsįſsiu 436_{10}, atwéſink' 545_{34}, n. pl. atwêſinti 8_{6}, atwéſinimą 434_{18}.

vietóti: įwietót 106_{31}, įwietók 73_{3}.

vynióti: inwinióio 179_{41}, įwiniótą 384_{49}.

výrauti: ſwetimwîrawo 95_{34}, ſwetimwîrawimo 69_{40}.

žėnklinti: źęklina 167_{30}, 424_{2}, paźęklino 367_{21}.

žerplėti: žerpłés 14_{35}, źerpłéięczіomis 621_{48}.

žvilgterėti: ʒwiłkterés DK 44_{7}, źwilgteréięs 563_{3}, 571_{11}.

§ 142. Daugelis augščiau surašytųjų veiksmažodžių turi išlaikę pirminę pagrindinių žodžių kirčio vietą, pav.: *ámžinas, -a — ámžinauti, apìjuoka — apìjuokuoti, ãšara — ãšaruoti, brángus — bránginti, eĩgeta — eĩgetauti, eĩgetoti, *gláuda — gláudoti, graũdus — graũdinti, pánčiai — pánčiuoti, prãnašai — prãnašauti, príešus — príešauti, pùtlus — pùtlauti, ráiškus — ráiškytis, stórasta — stórastauti, tárpinykas — tárpinykauti, ũkinykai — ũkinykauti, váistai — váistyti, výrai — výrauti* ir kt.

Kaikurių kitų veiksmažodžių šakninį kirtį tenka aiškinti įvairiai. Pagal *augą̃s* Daukšos *áuginti* veikiausiai yra naujadaras, savo šakninį kirtį gavęs iš *áuga, áugti* ir kt.

Dóvanoti taip pat savo kirtį gali būti gavęs iš vėlesnio naujadaro *dóvana* (žr. 95 psl.).

Veiksmažodis *ieškoti* yra naujai susidaręs pagal *ieškau* iš senesnio *ieškóti* = sl. *iskáti*, žr. Būga, KZ LII 294, LKŽ XL. Dėl tokios kirčio vietos pakaitos plg. *klíedėti, klíedu* > *klíedėti* Sub. arba *sopėti, sópa* > *sópėti* Kvėd. Prie to, gal būt, reikia dar priskirti ir *gr¡ožėtis, m¡okėti, n¡orėti* ir kt. Čia iš priesagos į šaknį kirtis gali būti atitrauktas lygiai taip pat, kaip ir daiktavardžiuose *sprindỹs, sprìndį* > *sprìndis* ir kt., žr. 18 psl.

Páinioti, gal būt, pirmiau yra kilęs iš *painióti* (plg. Daukšos *įsipainiójo*), o šis savo ruožtu iš **panióti*, lygiai kaip *gáinioti* yra išriedėjęs iš *gainióti* Slnt., Kv. < *ganióti* Vel., Naum.; žr. Būga, KZ LII 295.

Pavýdėti (plg. rus. *ви́деть*) gali turėti išlaikęs senovinį šaknies kirtį arba pagal *pavýdi* Rg., Naum., K yra perdirbtas iš *pavydėti*.

Skėtráuti (: ſketráutų 239$_5$), sprendžiant pagal *skẽtrumas* (žr. 60 psl.), veikiausiai yra naujadaras vietoje *skẽtrauti*.

Veiksmažodžiai *bãilauti, dréiskėti, ėdžioti, nértėti* (ir *nártauti*) dabartinėje kalboje turi visą eilę atstovų, plg. *éižėti, skéndėti, smárkauti* ir kt.

Dėl kartotinių mažybės veiksmažodžių *d¡ėdinėti, m¡ėtinėti* ir *v¡aikštinėti* plg. *baũžinėti* Als., *klaũsinėti* Naum. ir kt.

Skoliniai *dẽkavoti, klõniotis, kõlioti, lõjoti* ir *tvãryti* turi išlaikę pirminę kirčio vietą: gud. *дя́ковать, ду́мать, кля́нться, ля́ять* arba lenk. *łajać*, lenk. *tworzyć*. *Mõliavoti* šalia *moliavóti* (iš lenk. *malować*) veikiausiai turi atitrauktinį kirtį; plg. dar krî-

ʒewodamas 525_{42} || kriʒewói 170_{14}, kriʒewôie 105_{31}; pakûtawoie 592_{21}, pakûtawok' 555_{39}.

Grutės *sáugoti* || *saugóti*, *sérgėti* || *sergėti*, *síelotis* || *sielótis* yra, be abejonės, kalbos faktai; tai rodo *sáugoti* Naum., Slnt., Kv., Sub., Kup., Dus. : *saugóti* K 367, Jaun. Gr. 172, 195, *síelotis* Sub., Kup. : *sielóties* Dus., Lkm. *Sérgėti* pagal *sérgmi* galėtų būti kilęs iš *sergėti*, plg. rus. *смерéчь* Plg. dar *išgélbėti*, ir ryt. *išgelbėt* Jž. I 576.

Dánginti ir *náikinti* šiandien pažįsta ryt. augštaičiai (pav. Sub., Kup.); kitur yra sakoma ir *dangìnti* (žem.), *naikìnti* K 266, Virb., Naum., Sint., Žem. ir kt.; plg. Būga, KZ LII 262 ir 265.

Taip pat neabejojami faktai Daukšos kalboje yra buvę *mẽginti*, *sódinti* ir *vẽsinti*: viena, *mẽginti* dar yra pažinęs Duonelaitis (žr. Nesselmann, Lit. Dichtungen, 277 psl.); antra, *vẽsinti* gali santykiauti su ryt. augšt. *vẽsus*, kaip *brángínti* su *brángus* ir kt.

Pagaliau iš pavyzdžių twirtîna 119_{30}, twirtína 193_{30}, 232_{36}, patwirtíno 323_{47} ir kt. (jei tai nėra klaidos) lyg atrodo, kad Daukšos kalboje dar galėjo būti ir *tvirtìnti* vietoje *tvìrtinti* šalia *brángínti* ir kt.

8. Prieveiksmiai, prielinksniai ir kitkas

§ 143. Nekaitomose kalbos dalyse, kaip ir kaitomose, kirčiuojant nesilaikoma kokios nors vienos linijos: čia irgi galime pastebėti dažnai vieną ir tą patį dalyką nevienodai kirčiuojant. Štai dvejopai kirčiuojami pavyzdžiai:

apé 17_{24}, 150_{13}, 161_{8}, 188_{8}, 242_{35}, 493_{20}, 560_{11} || âpe 94_{4}, 242_{34}, ápe 330_{1}.

arbá 9_{39}, 88_{40}, 165_{13}, 271_{15}, 308_{6}, 457_{4} || árba 61_{12}, ârba 152_{35}.

ârgu 11_{1}, 132_{15}, árgu 481_{41} || argú 424_{25}, 425_{28}.

atpęcʒ 36_{1}, 146_{36}, atpęcʒ 323_{26}, 482_{38} || átpęcʒ 479_{13}.

cʒiónai 152_{14}, cʒiónai 411_{23}, 592_{24}, cʒiônai 410_{50}, 606_{14}, czîonai DK 17_{19}, cʒión 85_{16} || cʒionái 173_{22}, 273_{14}, 577_{34}, 616_{18}, cʒionáiġ 384_{42}.

cʒiuſtá 120_{30}, 519_{2} || cʒiúſta 441_{38}.

ganá 129_{16}, 292_{39}, 447_{6} || gána 292_{8}, 504_{34}.

káipaġ 296_{28}, 361_{27} || kaipág 88_{50}, kaipáġ 281_{10}, 302_{12}.

kaipóg 14_{29}, 146_{3}, kaipóġ 12_{4}, 88_{50} || káipoġ 449_{2}, 452_{5}.

kódrin' 149_{39}, 174_{45}, kódrinaġ 29_{21} || kodrînaġ 85_{40}, 99_{29}, 109_{23}.

kółai 65_{9}, kółei 101_{6}, 133_{10}, kôłei 348_{46}, kóleig 96_{24} || kołéi 348_{43}, 527_{25}, kołái 468_{15}, 607_{27}, ikkołáy 46_{37}.

pagál' 5_{8}, pagál 26_{5}, 34_{36}, 46_{8}, 391_{2}, pagaléi 34_{39}, 89_{9}, 254_{40}, 345_{48}, pagałéi 33_{36}, pagaléy 60_{11} || págal' 27_{16}, págal 43_{27}, pâgal' 611_{34}, págalei 553_{24}.

páſkui 1_{21}, 377_{14}, pâſkui 14_{2}, 21_{32}, 24_{6}, 28_{41}, 32_{24}, 35_{32}, 44_{45}, 51_{38}, 57_{22}, 70_{36}, 594_{18}, pâſkuy 15_{36}, pâskui 148_{18} || paſkúi 15_{7}, 26_{33}, 174_{10}, 178_{43}, paſkuî 78_{23}.

téipaġ 103_{50}, 295_{6}, 302_{7}, 339_{31}, téipaiau 2_{19}, 21_{9}, 51_{26}, 74_{28}, 84_{35}, 369_{39}, téipaiáu 67_{34}, téipaiag 31_{7}, téipayaġ 51_{6},

téypaiaġ 66_{24}, teipaieġ 362_{43}, téipo 308_{23} || teipáġ 294_{3}, teipâgu 160_{17}, teipáieg 369_{43}, teipáiaġ 493_{25}, 560_{41}, teipó 16_{16}, 23_{7}, teipóġ 4_{46}.

teiéus 206_{25}, 377_{19} || tę́ieuġ 141_{17}.

tęnái 7_{44}, 8_{8}, 9_{14}, 31_{48}, 79_{49}, 149_{29}, tęnáy 39_{34} || tę́nai 7_{26}, 24_{40}, 545_{34}, tę́nay 52_{11}.

tiektái 3_{17}, 13_{29}, 19_{4}, 24_{8}, $99_{2, 3, 4}$, 112_{12}, 192_{8}, 224_{6}, 276_{44}, 295_{45}, 302_{9} || tiéktai 518_{42}, 520_{40}, 526_{45}, 533_{27}, 534_{13}, 584_{32} tîektai DK 3_{22}.

tôdrin 6_{12}, tódrin 72_{8}, 83_{11}, tódrįn 50_{41}, tódrį̃n' 50_{43}, tódrin' 29_{22}, 121_{40}, 199_{36}, 343_{33}, 361_{37}, tódrinag 10_{47}, tódrinaġ 564_{22} || todrîn' 50_{1}, todrînaġ 1_{36}, $44_{35, 47}$, 83_{5}, 233_{45}, 239_{39}, todrînag 101_{24}, todrináġ 46_{37}, 271_{33}, 566_{31}.

§ 144. Kaikurie iš šių dvejopai kirčiuojamų žodžių yra ir šiandien pažįstami, pav.: *čiónai*, *čión* K 71, KD s. v. anher || *čionaĩ* Paež., Jurb., Švėk., Slnt., Kam., *čionái* Šešt., Dov., Sub., Rim., Gerv. (plg. Specht, LM II 205); *niẽkados* Baran. Arch. Phil. I 96_{3} || *niekadõs* Sub.; *pagaĩ'* (*-i* minkštas) Sub., *pagaĩ* Slnt., Švėk. || *pãgal* Paež., Jurb.; *paskuĩ* Paež., Sint., Kup., Kam. || *pãskui* ib.; *tẽnai*, *tẽn* K 453 || *tenái* Sub.

Kaikur *paskuĩ* savo reikšme yra skiriama nuo *pãskui* : *paskuĩ* reiškia „darnach, nachher", o *pãskui* „nach, hinterher" Tilž., Virb., Bart., Mar., Sint. ir kt. Ryt. augštaičiai (pav., subatėnai, šimoniečiai ir kt.) irgi pažįsta tokį skirtumą, tik jie visai kitaip kirčioja: jie eina *paskuñ* ką, bet *pãskum* „nachher" ateina. Daukša šitokio reikšminio skirto nedaro: jis pakaitais abiem reikšmėm vartoja *pãskui* ir *paskuĩ*.

Išimtį sudaro *dãbar* ir *dabaĩ*: *dãbar* Daukšos kalboje reiškia „noch", o *dabaĩ* „jetzt", pav.: dábar „jeszcze" 3_{47}, 10_{45}, 14_{9} (kiti bus dábar artimesni), 42_{17}, 51_{36} (šią dieną dábar priėßtarauia), 79_{25}, dâbar 21_{4} || dabár 41_{39}, 77_{5} (kuris ne dabár pradėjoś... bet' nůġ tenų ámžių), 77_{10} (dabár regiś ne wêrtas buti), 79_{40}, dabárġ 69_{38} ir kt. Šitą skirtumą pažįsta žemaičiai ir kaikurie augštaičiai, pav., *dãbar* „noch" Kul., Slnt., Jž. I 710 s. v. gona, Gerv. (Arum. 13) ir *dabaĩ* „jetzt" Slnt., Sub., Kup.; plg. dar *dá* (iš *dár*) „dãbar" Mar., Virb., Pr. ir *daĩ* „dabaĩ" ib. Taigi šis skirtumas yra senas dalykas.

Dabar tarmėse yra sakoma *teipõ* ir *teĩpaja, teĩpajau* (plg. Nieminen, Ausg. 153); panašiai kirčiuoja ir Daukša. Tad drauge su Būga (Kalbos dalykai, 8) būtų galima manyti, kad toks kirčiavimas yra susijęs su balsių kokybe, t. y. jei po *p* yra *o*, tai kirtis turi būti ne šaknyje, o jei yra *a*, kirtis esti šaknyje. Bet Daukša taip nevisados daro: kartais kirtį deda ant *a* po *p*, kartais šaknyje, nors po *p* esti *o*. Tad kaip tai reikia suprasti? Man rodos, *teipõ*: *teĩpaja* Daukšos kalboje yra kirčiuojama senoviškiau, o *teĩpo*: *teip*ı*agu, teip*ı*aja* naujoviškiau, nes, viena, pirmųjų atstovų Daukšos kalboje sutinkame daug daugiau, kaip antrųjų, ir antra, *o* iš tikro galėjo ilgiau ant savęs išlaikyti kirtį (plg. *teipógi*); pagaliau, *a* po *p* veikiausiai yra, atitraukus kirtį į šaknį, sutrumpėjęs iš *ã*.

Taip pat panašiai galėjo būti ir kitais atvejais; plg. *pagaleĩ* > *pagalî* > *pagaĩ* || *pãgal, atpénč* (plg. rus. *онáмъ*) > *àtpenč* (jei tai ne spaudos klaida) ir kt. Bet galėjo būti ir atvirkščiai. Pav., jei sutiksime, kad *paskui* yra kilęs iš senesnio v-tos įnagininko, *pãsaku* (plg. Arch. Phil. III 53 t.), tai *pãskui* gali būti senesnė lytis, o *paskuĩ* naujesnė. Tam pritaria ir etimologija: *pãsaku* „hinterher" > *pãskui*, bet vėliau temporalinei reikšmei atskirti nuo lokalinės galėjo būti sudarytas naujadaras *paskuĩ*.

Bet kaikur sunku žinoti, kur kirtis yra atitrauktinis, o kur senovinis, pav.: *k*ı*odrin, t*ı*odrin* ir *kodr*ı*in, todr*ı*in*. Jų lygmenys *kodel, todel* (arba *kodėl, todėl*) yra šiaip kirčiuojami: d e l ė i 331$_{1}$, d e l ė i ģ 315$_{35}$, 330$_{12}$ (= *deleĩ* Rim. > *deĩ* Sub.) || d ė l i ģ 291$_{20}$, 327$_{33}$: k o d ė l i ģ 23$_{30}$, k o d ė l i ģ 469$_{22}$, k o d ė l' 226$_{20}$; t o d ė l e i ģ 334$_{43}$, t o d ė l i g 234$_{46}$, t o d ė l i ģ 303$_{14}$, 310$_{4}$, 334$_{48}$.

Neiginys *ne-* atitraukia kirtį į save, pav.: n ė k a d a 574$_{42}$, n ė k a d a i 546$_{33}$ || k a d á i 7$_{38}$, 41$_{10}$, 207$_{21}$, 445$_{32}$, k a d á i ģ 195$_{33}$; n ė k u r kitur nubėgo 418$_{29}$; plg. *nėkokis, nėkuris*. Tą pat daro ir *nie-*: n i é k a d' 2$_{21}$, 11$_{25}$, 90$_{27}$, n i é k a d a 2$_{22}$, 192$_{3}$, n i é k a d o s 183$_{13}$, 228$_{12}$, 267$_{4}$, 356$_{18}$, 383$_{34}$ || n i e k á d' 27$_{19}$, n i e k a d ó s 403$_{2}$.

Kiti nekaitomųjų kalbos dalių atstovai yra parprastai kirčiuojami, pav.: ą n t á i 474$_{9}$; a p l î n k u i 309$_{29}$; á p ł a m u 356$_{4}$, 382$_{29}$, 388$_{38}$; a p ł u k ú i 41$_{15}$, 310$_{49}$; a t p é d u i 108$_{3}$; a u r é 152$_{3}$, 318$_{10}$; e r t é ś 33$_{22}$, 50$_{22}$, e r t é s 356$_{10, 11}$, 408$_{3}$; i d ą n t 2$_{2}$, 31$_{48, 50}$; i d ą n t' 175$_{18}$, i d ą n t i ģ 362$_{43}$; k a n á eiĩi 447$_{1}$; k i t á i p 74$_{30}$, k i t á i p 280$_{25}$, 306$_{6}$; n e k i t ó k e i p 217$_{14}$; neutr. p i r m ą 16$_{31}$;

ßęiéu 149_{39}; ßęnái 274_{22}, ßenái 401_{11}; ik ßiôłei 141_{27}, ik' ßiółei 364_{44}; ßionái 423_{39}; tacʒéu 402_{11}, 435_{4}; tadą̀ġ 446_{8}; tiesîogui 72_{53}, tieſiógui 328_{3}, tieſiógiui 517_{44}; tółei 103_{35}, 133_{10}, ik tôlei 243_{14}, ik' tôłei 348_{47}; tů intimpós 11_{14}, 84_{7}; wiſſadós 220_{40}, 268_{23} ir kt.

Prieveiksmiai su *-ynių* (*-yniui*) turi priesaginį kirtį: didînių 344_{37}, didîniúy 67_{7}, imtîniu éio 196_{18}, tolîniui 194_{34}, ʒemînių 355_{4}, ʒemînniui 322_{9}. Tai reikia veikiausiai aiškinti tuo, kad šios rūšies prieveiksniai, bent Daukšos kalboje, aiškiai yra kilę iš daugiskaitos kilmininkų *didýnių, imtýnių, žemýnių,* plg. didînių eitų 344_{37}, ßirdį mûſų nugrįʒeme... ʒeminiump̀ 325_{17}. ártiniui 228_{31}, ʒeminiûi 374_{30}, ʒéminiui 482_{33} gali būti klaidos.

Prieveiksmis *zotag* (: ʒôtag 1_{10}, ʒótaġ 82_{10}, 334_{38}, ʒótag 99_{33}, ʒótag 3_{42}, 310_{51}...) gal turi savo kirtį paveldėjęs iš pirminio šaltinio — iš gud. **zámoro*, plg. SLA 235.

II. Daukšos kirčiavimo senumas

1. Daukšos kirčiavimo įvairumas ir jo priežastys

§ 145. Analizuojant atskirus duomenis, lengvai galima pastebėti, kad Daukšos kirčiavimas yra labai nevienodas. Dėl to K. Būga manė, kad tas Daukšos kirčiavimo nevienodumas priklauso nuo kelių žmonių vertimo. Pav., rašydamas apie acc. pl. g a r d ʒ i á s 34_1 ir g á r d ʒ i u s 209_{27} jis pabrėžia tas lytis esant dviejų šnektų, „nes Daukšos postilė yra kelių žmonių vertimas“ (LKŽ XLIX). Kitoje vietoje jis dar aiškiau sako: „Daukša spaudos klaidų sąraše á i m i e u s vietoje liepia skaityti ł á i m i e u s. Tai rodo, kad Daukšos postilė yra ne vieno, bet kelių žmonių vertimas. Draugo vertėjo á i m i e u s būta Daukšai nepažįstamo žodžio“ (ib. 23 psl.). Arba: „Daukšos vardą dėvi visa postilė, bet iš jos teksto matyti, kad postilė nėra vieno žmogaus darbas, nes joje yra ne vienos šnektos lyčių ir žodžių. Vienas Daukšos vertėjų yra tarės *ãklam*, bet kitas — kitos rytiečių šnektos atstovas — *aklų̃*. Ὀξύτονον'as *aklų̃* Daukšos postilėn yra patekęs iš tos rytiečių šnektos, kuri jau ir XVI amžiuje, kaip ir šiandie, būdvardžių teturėjo vieną tiktai rūšį ὀξυτόνον'inę: *gerám, antrám, baltám* (dat. s.). Daukšos postilėje turime ir kitos rytiečių augštaičių šnektos atstovą, kurio šnektoje XVI amžiuje dar tebebuvo gyvi senovės βαρύτονον'iniai būdvardžiai, pav., ą̃ntram DK.[2] 88_{26} (dat. s.), miélieii 74_{29}, 125_{36}, 145_{21}, 364_{14}, tůłais 130_{18}, 214_{33}, 267_{26}, 352_{28}“ (ib. 39 psl.).

Bet toks samprotavimas neatrodo kaip reikiant pagrįstas, nes iš paties Daukšos kirčiavimo visiškai negalima pasakyti, kad *gardžiàs, ãklam, gerám, baltám, antrám* būtų vienos šnektos, o *gárdžius, aklų̃, añtram, mielieji, tůlais* — kitos arba kitų šnektų. Visų pirma, kaip jau yra 27—28 psl. rašyta, kirtis nuo galūnės

į šaknį Daukšos kalboje gali būti nukeliamas dėl sakininės pauzos ar tarminės įtakos. Iš kitos pusės yra visiškai neįtikėtina, kad taip kirčio vietą būtų galėję įvairiai žymėti įvairių šnektų įvairūs vertėjai, kaip kad Daukšos kalboje yra. Jei taip iš tikrųjų būtų buvę, tai, reikia manyti, visa postilė būtų bent ištisomis dalimis įvairiai kirčiuota. O tuo tarpu toje pačioje postilėje dažnai randame vieną ir tą patį žodį kirčiuojant ne tik viename puslapyje arba pastráipoje (abzace), bet ir vienoje arba gretimose eilutėse, pav.: n. sg. b a i ſ ú s ir b á i ſ a u ś 285_{33}, d a i k t á i 199_{42} ir d á i k t a i 199_{43} ir kt. Šituo atveju kalbamosios įvairybės niekuo nesiskiria nuo gramatinių ar žodinių įvairybių, pav.: iʒġ a w í ų pawîrto wilkais ¦ wel' eit' muſųmp a w ê l i u m ṗ 302_{46}, ne paliks tawíp' á k m e n e s ąnt á k m e n i o 309_{30}, wiénas łaßas w á n d e n e s... ner niéko kíto tiektái łaßélis w ą́ n d e n i o 429_{11} ir kt. Toliau žr. Arch. Phil. IV 9 tt. Dėl to, reikia manyti, Daukšos kirčiavimas, kaip ir pati kalba, veikiausiai yra vieno žmogaus, tik tas žmogus, be abejonės, yra daug kur buvęs ir gyvenęs. Ir toks iš tikrųjų tegalėjo būti tik M. Daukša, ne kas kitas. Būdamas kilimo vidurio augštaitis ir įvairiose vid. Augštaičių bei Žemaičių vietose kunigavęs, jis kaip tik galėjo būti susipažinęs ir su kitomis tarmėmis, ypač tokiomis, su kuriomis jam teko daugiau susidurti. Tai iš dalies dar patvirtina ir jo kirčiavimas, kuris daugiausia sutinka su šiaurinėmis vidurio augštaičių (pav., Joniškių ir kt.), žemaičių (pav., salantiškių ir kt.) ir rytiečių augštaičių, ne pietiečių vakariečių šnektų kirčiavimu. Būtent, Daukšos *dáiktai, kálnai, tė́vai, žénklai, dvãrai, grãbai, lãtrai, maĩštai, smuřtai, tiñklai, tvãnai, vaĩdai, vaŕgai, šimtaĩ, prãnašai, vãkarai, dãktarai, drą̃sumas, lýgumas, rū́stumas, st¦ambumas, dė́jimas, kė́limas, pãprotis, pãsiuntinis,* g. sg. *aũšros, kãktos, nãštos, ãdata, ãšara, nùgara, pãsaka, skẽpeta, vãsara, kãlė, gìltinė, gerýbė, piktýbė, šãknis, ùgnis, vótis* (arba *votìs, vótį*), *káršatis, ãkmuo, vánduo, brángus, gáusus, rū́stus, támsus, baĩsus, drą̃sus, kañtrus, suñkus, abiejų̃, dviejų̃, kokìs, kokiẽ, kokių̃, kokiuõs, kėlẽs, sėdõs, stojõs, eisiù, imsiù, būčià, būtų̃, griáutas, -à, skéltas, -à, pérgalėti* ir *pergalė́ti, bránginti, dánginti, íeškoti, náikinti* ir kt. dar aiškiai rodo, kad kaikurios žemaičių ir vidurio bei rytiečių augštaičių šnektose nuo XVI amžiaus, t. y. Daukšos laikų, lig šiol kirčio vieta yra pakitėjusi tik laipsniškai, ne iš esmės, t. y. vienoje kitoje

kalbamoje tarmėje daukšinio kirčiavimo pėdsakų yra išlikusių net lig šių laikų. Bet vakariečių augštaičių šnektose augščiau minėtosios rūšies žodžius linkstama jau kiek kitaip kirčiuoti, pav.: *kalnaĩ, ženklaĩ, šiĩmtai*, g. sg. *kaktõs, nugarà, gerỹbė, piktỹbė, brangùs, abiẽjų, kókis, -ia, eĩsiu, mèsiu, bū̃čiau, skélt̃as, -a, pérgalėti, brangìnti, ieškóti, naikìnti* ir kt.

Ir tai geografiškai yra visiškai suprantamas dalykas: Daukša, būdamas vidurio augštaitis, katekizmą ir postilę, kaip rodo jo kalbos analizė, visų pirma yra stengęsis rašyti, taip pat gal ir kirčiuoti, iš savo gimtosios šnektos, kurią geriausiai buvo pažinęs, o vėliau ir iš kitų, kaimyninių, pirmiausią iš žemaičių, tarmių, su kuriomis jam daugiau teko susidurti. O kadangi vidurio augštaičių tarmė, ypač Kėdainių, Surviliškio bei Vadaktų apylinkėse, nemaža bendro turi su tolimesnių rytiečių šnektomis, tai nestebėtina, kodėl Daukšos kirčiavimas daug kur sutinka su dabartinių ryt. augštaičių kirčiavimu. Daug tolimesni Daukšai yra vak. augštaičiai, todėl ir jo kirčiavimas mažiau tesutinka su jų kirčiavimu.

§ 146. Tačiau toks Daukšos ir dabartinių tarmių kirčiavimų sulyginimas yra vis dėlto reliatyvus ir paviršutiniškas, nes Daukša, daug kur sutikdamas su žemaičiais, vietomis savo kirčiavimu yra artimas vak. augštaičiams ir tuo pat metu tolimesnis dabartiniams ryt. augštaičiams (plg. 108 psl.). Tad kuo tai reikia paaiškinti? Man rodos, pirmiausia tuo, kad Daukša XVI amžiuje daug geriau už bet kurią dabartinę tarmę ar šnektą yra išlaikęs senesnį pagrindinių žodžių ir jų antrinių darinių kirčiavimą visoje paradigmoje, pav.: 1. *tẽvas, -ai, váistas, -ai, žénklas, -ai*, 2. *gõdas, -ai, maĩštas, -ai, saĩtas, -ai, tiñklas, -ai, tvãnas, -ai*, 3. *dárbas, -aĩ, jùngas, -aĩ, vérgas, -aĩ*, 4. *kraštas, -aĩ, sãpnas, -aĩ, šiĩmtas, -aĩ*, r 1. *brángus, dósnus, gáusus, rū̃stus, támsus*, 2. *bjaū̃rus, daĩlus, drą̃sus, graū̃dus, kañtrus, suñkus, vañgus*, 3. *gardùs, gárdų, saldùs, sáldų*, 4. *gilùs, gražùs, pigùs...* šalia *mẽtinis, mólinis, príešinis, gẽdingas, -a, méilingas, gẽdiškas, -a, žẽmiškas, -a* ir *išmintìngas, -à* (iš *išmintìs, -iẽs*), *diẽviškas, -à* (iš *Diẽvas, -aĩ*), *meĩgiškas, -à* (iš *mergà, -õs*), *vẽliniškas, -à* (iš *vẽlinas, -aĩ*), taip pat *brángesnis, smañkesnis, stebùklingesnis, suñkesnis, výresnis* (iš *brángus, smañkus, stebùklingas, suñkus, výras, -ai*), *brángiausias, míeliausias, výriausias, brángiai, drą̃siai, kañtriai*

míelai, suñkiai, ãtakioti, beñdrauti, brángínti, eĨgetauti, prãnašauti, príešauti, támsinti ir kt.

Ilgainiui šitoks kirčiavimas, žinoma, negalėjo išlikti: jis jau gana seniai yra pradėjęs kitėti ir dabar tebekinta. Visų pirma lietuviams nevisai pakenčiamos pasirodė dvejybinės, ištisos baritoninės ir oksitoninės, panašių žodžių kirčiavimo kategorijos, todėl jas šiuo ar kitu būdu jau labai anksti ėmė lyginti. Štai jau ir Daukšos kalboje šalia *tẽvai, grãbai, lãtrai, tiñklai, vařgai, prãnašai, veikalaĩ, apãštalai, dãktarai, beñdrinykas, ámžinumas, grýnumas, méilumas, pìlnumas, skáistumas, támsumas, bùklumas, kañtrumas, kreĩvumas, meñkumas, paklùsnumas, suñkumas, vařgumas, veřtumas, dẽjimas, kẽlimas, léidimas, réiškimas, stójimas, tvẽrimas, ẽjimas, ẽmimas, geřbimas, jaũtimas, slẽpimas, geidulỹs, náuda, gamtà*, g. sg. *gamtos, sylà*, g. sg. *sỹlos, pãšalpa, sándara, dovanà, -õs, pradžià*, g. sg. *prãdžios, beñdrystė, karãlystė, móterystė, móteriškė, bjaũrybė, rũstybė, támsybė, výresnybė, miřtis, šãknis, ùgnis, priežastìs, -iẽs, viešpatìs, -iẽs, krikščionìs, -iẽs, dangùs, -aũs, sąnariùs, -iaũs, skaičiùs, -iaũs, skyriùs, -iaũs, vaisiùs, -iaũs, ãkmuo, vánduo, bedievỹs, brángus, grýnas, -a, kárštas, -a, támsus, válnas, -a, baĩsus, bjaũrus, kañtrus, paklùsnus, suñkus, šveĨnus, šviẽsus, diẽviškas, -à, meřgiškas, -à, brángesnis, gáusesnis, suñkesnis, výresnis, brángiausias, míeliausias, šveñčiausias, výriausias, ámžinai, leñgvai, míelai, šviẽsiai, veřtai, greĩčiaus, suñkiaus, véikiaus, dviejũ, abiejũ, mùmus, jùmus, šitiẽ, -tũ, kokìs, kokiõ, kokĩ, esmì, esì, esmè, kẽlẽs, sėdõs, stojõs, eisiù, imsiù, rasiù, bũčià, duotũ, girtũ, padėtas, -à, kéiktas, -à, būdamà, būdamì, pergalėti, beñdrauti, eĨgetauti, graũdinti, klõniotis, mìrgterėti, prãnašauti, sáugoti, sérgėti, sielótis, čiónai, pagaĨ, pãskui* ir kt. — randame ir *tėvaĩ* 30 psl., *grabaĩ* 31, *latraĩ* 31, *tinklaĩ* 32, *vargaĩ* 33, *pranašaĩ* 42, *veĩkalai* 43, *apaštalaĩ* 47, *daktaraĩ* 48, *bendrinỹkas* 53, *amžinùmas* 56, *grynùmas* 56, *meilùmas* 57, *pilnùmas* 57, *skaistùmas* 57, *tamsùmas* 57, *buklùmas* 58, *kantrùmas* 59, *kreivùmas* 59, *menkùmas* 59, *paklusnùmas* 60, *sunkùmas* 60, *vargùmas* 60, *vertùmas* 60, *dėjìmas* 65, *kėlìmas* 66, *leidìmas* 66, *reiškìmas* 69, *stojìmas* 67, *tvėrìmas* 67, *ėjìmas* 67, *ėmìmas* 67, *gerbìmas* 68, *jautìmas* 68, *slėpìmas* 68, *geĩdulis* 79, *naudà, -õs* 86, *gamtà, -õs* 86, *sylà, -õs* 86,

pašalpà, -õs 92, *sandarà, -õs* 92, *dóvana* 92, *pradžià, -iõs* 100, *bendrỹstė* 112, *karalỹstė* 112, *moterỹstė* 112, *moteriškė* 113, *bjaurýbė* 114, *rūstýbė* 114, *tamsýbė* 114, *vyresnýbė* 114, *mirtìs, -iẽs* 116, *šaknìs, -iẽs* 117, *ugnìs, -iẽs* 117, *priežastis* 121, *viẽšpatis* 131, *krikščiónis* 121, *dañgus* 124, *sąnarius* 125, *skaĩčius* 125, *skỹrius* 125, *vaĩsius* 126, *akmuõ* 127, *vanduõ* 127, *bediẽvis* 131, *brangùs* 140, *grỹnas, -à* 141, *kárštas, -à* 141, *tamsùs* 142, *válnas, -à* 142, *baisùs* 142, *bjaurùs* 143, *kantrùs* 143, *paklusnùs* 143, *sunkùs* 144, *švelnùs* 144, *šviesùs* 144, *diẽviškas, -a* 158, *meřgiškas, -a* 158, *brang|esnis* 166, *gaus|esnis* 166, *sunk|esnis* 167, *vyr|esnis* 167, *brangiáusias* 169, *mieliáusias* 170, *švenčiáusias* 170, *vyriáusias* 170, *amžinaĩ* 172, *lengvaĩ* 173, *mielaĩ* 173, *šviesiaĩ* 173, *vertaĩ* 174, *greičiaũs* 179, *sunkiaũs* 179, *veikiaũs* 179, *dviẽjų* 182, *abiẽjų* 182, *mumùs* 185, *jumùs* 185, *šìtie, -tų* 188, *kókis, kókio* 189, *ẽsmi, ẽsi, ẽsme* 192, *kẽlės* 201, *sẽdos* 201, *stójos* 201, *eĩsiu* 203, *mèsi* 203, *ràsi* 203, *b|ūčia* 204, *b|ūtų* 204, *dẽtas, -a* 222, *kéiktas, -a* 223, *bũdama* 227, *bũdami* 227, *pérgalėti* 229, *bendráuti* 231, *elgetáuti* 231, *graudìnti* 232, *kloniótis* 231, *mirgterẽti* 233, *pranašáuti* 233, *saugóti* 234, *sergẽti* 234, *síelotis* 234, *čionaĩ* (ar *čionái*) 238, *pãgal* 238, *paskuĩ* 238. O vienas kitas antrinis darinys net visai neberodo pirminio kirčiavimo žymių; pav., vietoje **baĩsumas, *teĩsumas* yra kirčiuojama tik *baisùmas, teisùmas* (žr. 62, 63, 65 psl.). Taip pat nemaža laukiamų baritoninių būdvardžių vietoje randame oksitoniškai kirčiuojamus būdvardžius, pav., *beñdras, lẽtas, paĩkas* ir kt., žr. 180 ir kt. psl. Dėl būdvardžių augštesniojo laipsnio naujadarų žr. 168 psl.

§ 147. Ir šitokį Daukšos kirčiavimo išlyginimą reikia, man rodos, pirmiausia aiškinti ne vertėjų daugumu, bet kirčiuojamųjų lyčių senumu ar naujumu, būtent — vienos ir tos pat Daukšos kaibos įvairiai kirčiuojamos lytys nebūtinai turi būti kelių vertėjų iš įvairių tarmių ar šnektų paimtos, kaip kad K. Būga yra manęs, — jos galėjo būti ir vieno Daukšos daugiausia imtos iš savo gimtosios šnektos ar iš tų tarmių ar šnektų, kurios jam buvo geriau pažįstamos. Viena, kaip jau augščiau buvo minėta, tai patvirtina pats Daukšos kirčiavimo būdas; antra, įvairiai kirčiuojamas lytis, jei ne visas, tai bent jų dalį, galėjus būti Daukšos gimtojoje šnek-

toje rodo dabartinės vidurio augštaičių šnektos; pav., Dovyduose (Joniškių vls.) P. Butėno liudijimu yra kirčiuojama *véidai* r *veidaĩ*, *ẽžerai* ir *ežeraĩ*, *prãkaitai* ir *prakaitaĩ*, *prãgarai* ir *pragaraĩ*, *vãkarai* ir *vakaraĩ*, g. sg. *kãktos* ir *kaktõs*, *nãštos* ir *naštõs*, *skẽpeta* ir *skepetà*, g. sg. *prãdžios* ir *pradžiõs*, *išmintìs* ir *ìšmintis*, *áiškus* ir *aĩškùs*, *ãklasai* ir *aklasaĩ*, adv. *išmintìngai* ir *išmintingaĩ*, neutr. *pìrma* ir *pirmà*, *dirbą̃s* ir *dìrbąs*, *laukdamì* ir *láukdami* ir tt. Taigi senesnis kirčiavimas, nors, palyginti, Daukšos kalboje dar gerokai yra išlikęs, vis dėlto jau ir XVI amžiuje galėjo būti pradėjęs įvairuoti, o gal būt, nemaža jau buvo pajvairėjęs ne tik vidurio augštaičių, bet ir kitose gretiminėse šnektose. Ir jei dabar aplinkinės Babėnų srities ar varniškių (ir kitų artimesnių) žemaičių šnektos nebe visus Daukšos kirčiavimo palinkimus vienodai patvirtina, tai veikiausiai reikia aiškinti tuo, kad kalbamose vietose dabar gali būti jau kitaip kirčiuojama, kaip Daukšos laikais. Būtent, iš vienos pusės tokios lytys kaip *krẽklai*, *lãtrai*, *maĩštai*, *mùlai*, *rẽksmai*, *saĩtai*, *smuřtai*, *stãlai*, *tiñklai*, *tvãnai*, *vaĩdai*, *vaĩgai*, *prãnašai*, *vãkarai*, *dãktarai*, *drą̃sumas*, *rũstumas*, *gẽrimas*, *lũžimas*, *truputỹs*, g. sg. *aũšros*, *bjaũrus*, *drą̃sus*, *nẽvertas*, *priderančiaĩ*, *augą̃s*, *dirbą̃s*, *kandą̃s*, *šoką̃s*, *ìšeidamas*, *pàlikdamas* ir kt. gali būti nuo Daukšos laikų lig šiol geriau išlikusios žemaičių (pav., telšiškių) šnektose, o ryt. augštaičiai gali būti jas jau daugiau pakeitę; pav., šalia *tẽvai*, g. sg. *kãktos*, *ùgnis*, *ãkmuo*, *vánduo*, *brángus*, *támsus* Rytiečiuose jau daug kur randame ir *latraĩ*, *mulaĩ*, *tėvaĩ*, *tinklaĩ*, *tvanaĩ*, *ugnìs*, g. sg. *ùgnies*, *akmuõ*, *vanduõ*, *bjaurùs*, *kantrùs*, *prìderančiai*, *áugą̃s*, *kándą̃s*, *šóką̃s*, *išeĩdamas*, *palìkdamas* ir kt.

§ 148. Ypač būdingas yra kirčiavimas tų dabartinių vidurio augštaičių šnektų, kurių plotas yra netoli nuo buvusios Daukšos gimtinės. Pav., Karolỹs Sagatỹs iš Gineitų (Surviliškio vls.) man yra šiaip kirčiavęs (jo tarmiškas lytis išvertus į rašomąją kalbą): *béržas*, *-aĩ* (l. sg. *beržè*), *dáiktas*, *-aĩ*, *dvãras*, *-aĩ*, *grãbas*, *-aĩ*, *ìnkstas*, *-aĩ*, *kálnas*, *-aĩ*, *lãtras*, *-aĩ*, *šimtas*, *-aĩ*, *tẽvas*, *-aĩ*, *tvãnas*, *-aĩ*, *ùrvas*, *-aĩ*, *žẽnklas*, *-aĩ*, *kãminas*, *-aĩ* (l. sg. *kaminè*), *pjáutuvas*, *-aĩ*, *adveñtas* ir *bíesas*, *-ai*, *jùngas*, *-ai*, *óras*, *-ai*, *tiñklas*, *-ai*, *pãtronas*, *prãlotas*, *šulnỹs*, *šùlnį*, *žaltỹs*, *žálti*, *paprotỹs*, *sieksnỹs*, *sprindỹs* (acc. sg. *síeksnį*, *sprìndį*), *žiupsnỹs*,

balẽ, -ẽs, eglẽ, -ẽs, garbẽ, gařbę, gerklẽ, gérklę, gìltinė, dovanà, -õs, lopetà, -õs, nugarà, -õs ir *ãdata, ãšaka, plãštaka, skẽpeta, vãsara, válnysta, pradžià, -iõs, usnìs* (g. pl. *ùsnių*) *brangùs, brángų, saldùs, sáldų* ir *támsus, tánkus, beržìnės, uosìnės* malkos, *dviejũ*, neutr. *pirmà, kóks, kokiõ, kokĩ, kokiẽ..., eisiù, eisì, pirksiù, -sì, eĩčia, eĩtų, nẽštų, ieškóti, pervelėti* ir kt. Beveik panašiai yra man tekę girdėti kirčiuojant Kalnãberžėje iš Povilo Bubino ir Adomo Bagdono, Survìliškyje iš Juozo Žirgulio, Lažũ káimėje (Surviliškio vls.) iš Juozo Kasperiūno, Šlapãberžėje (Dotnuvos vls.) iš Donato Gãlinto, Pūstelnykuoe (Josvainių vls.) iš Benedikto Šulskio ir Mato Bartkaus, Beržytėje (Dotnuvos vls.) iš Mataušo Sagaičio ir kt.

Sulyginę dabartinį rytiečių bei vidurio augštaičių ir žemaičių šnektų kirčiavimą, galime pastebėti, kad šiuo atveju Daukšai lyg artimesni yra žemaičiai ir rytiečiai augštaičiai, negu vid. augštaičiai. Tačiau toks atrodymas gali būti ir neesminis. Iš vienos pusės tokios lytys kaip *dvãras, -aĩ, grãbas, -aĩ, lãtras, -aĩ, tẽvas, -aĩ, žẽnklas, -aĩ, jùngas, -ai, brangùs, brángų* ir kt. lengvai gali būti naujadarai (plg. §§ 14—17, 85—92 ir kt.). Bet iš kitos pusės tokios lytys kaip *kãminas, -aĩ*, l. sg. *kaminė, tiñklas, -ai, šulnỹs, šùlnį* (kaip *žaltỹs, žáltį*), *dovanà, -õs, válnysta, támsus, tánkus kóks, kokiõ, kokĩ, pirksiù, ieškóti, pervelėti* ir kt. rodo, kad kalbamose vid. augštaičių šnektose šalia vėlyvesnių naujadarų yra ir gali būti išlikusių senesnių kirčiavimo padarų, kuriuos dar pažino, ir Daukša. Kitas dalykas yra tokios lytys kaip *kálnas, -aĩ, sieksnỹs, síeksnį, sprindỹs, sprìndį, paprotỹs, nugarà, -õs, ieškóti* ir kt., kurių vietoje Daukša yra vartojęs *kálnas, -ai* (taip pat šalymais ir *dáiktas, -ai* bei *dáiktas, -aĩ*), *žiñgsnis, pãprotis, pãsiuntinis, nùgara, ieškoti*. Tai, man rodos, pirmiausia reikia aiškinti tuo, kad tokios rūšies lytys jau ir XVI amžiuje galėjo būti nevienodai tarmėse kirčiuojamos. Būtent, *dáiktas, -ai, kálnas, -ai, dãgis, rỹšis, pãprotis, pãsiuntinis, nùgara* ir kt. tuomet galėjo būti vartojamos žemaičių šnektose, iš kur jas galėjo pažinti ir Daukša. Gal būt, panašiai yra Daukšos kalboje atsiradęs ir *ieškoti* šalia vieną kitą kartą pavartoto *ieškóti* (žr. 232 psl.).

Taigi, apskritai imant, Daukšos kirčiavimo įvairavimas aiškiai nerodo, kad jo postilė, kaip ir katekizmas, būtų kelių žmonių

versta. Veikiau atrodo, kad tai yra vieno žmogaus, būtent patiės M. Daukšos, darbas.

2. Daukšos kirčiavimas ir J. Endzelyno teorija

§ 149. Kalbant įvade apie Endzelyno Plākio teorijas (14—21 psl.), teko pastebėti, kad pirminę kirčio vietą susekti tiek lietuvių, tiek latvių kalboje yra nelengva, nes vienur ir kitur priegaidės gali būti nemaža pakitėjusios dėl analogijos bei kitų priežasčių; iš kitos pusės kaikurios dabartinių priegaidžių įvairybės gali būti iš senovės paveldėtos arba senesniais laikais susidariusios. Todėl, prieš lyginant lietuvių bei latvių priegaides ir iš to lyginimo ką sprendžiant apie pirminę kirčio vietą, svarbu yra patirti, kiek kurioje kalboje kirčio vieta šiaip gali būti pakitėjusi.

Ir betiriant Daukšos kirčiavimą, iš tikro paaiškėjo, kad XVI amžiuje pagrindinių žodžių ir jų antrinių darinių pirminė kirčio vieta dar tebebuvo, palyginti, gerokai išlikusi, nors ir nebe visais atvejais. Toliau įvairiose tarmėse bei šnektose tas kirčiavimas yra nuolat kitėjęs ir dabar tebekinta. Pav., šiaurės vakarų žemaičiai daugelį daiktavardžių bei būdvardžių tebekirčiuoja kaip Daukša. Aiškiai keturias būdvardžių kirčiavimo kategorijas skiria ir kaikurie rytiečiai augštaičiai (pav., tverečėnai). Bet augštesniojo ir augščiausiojo laipsnio būdvardžių šakninio kirčiavimo, kiek man teko patirti, dabartinės tarmės, rodos, nebepažįsta. Taip pat ir priesaginių būdvardžių kirčiavimas dabar jau daug kur yra išlygintas; pav., tokių lyčių kaip *diẽviškas, -à, meřgiškas, -à* ir kt. man lig šiol dar iš niekur nėra pasisekę patirti. O būdvardžiai su priesagomis *-inia-*, *-inga-*, *-uota-* ir kt. tik vienur kitur bėra pirmykščiai kirčiuojami, bet ir tai nevienodai; pav., būdvardžiai su priesaga *-inia-* šaknyje daugiau dar yra rytiečių augštaičių tarmėje kirčiuojami, o vak. augšt. ir žemaičių tarmėse jau daugiau čia yra apibendrintas priesaginis kirčiavimas. Pagaliau veiksmažodinių lyčių kirčiavime Daukša daugiau sutinka su vidurio bei ryt. augštaičiais, kaip su dabartiniais žemaičiais ar vak. augštaičiais.

§ 150. Dėl to dabar iš eilės svarbu yra žinoti, ar šitoks kirčio vietos kitimas sutinka su J. Endzelyno teorijos rodomais keliais. Kiek man betiriant Daukšos kirčiavimą yra tekę patirti,

pagrindinių žodžių ir jų antrinių darinių kirčio vietos kitimas tik iš dalies sutinka su J. Endzelyno teorija, bet turimaisiais duomenimis jai perdaug ir nesipriešina. Štai visa eilė Daukšos kalbos žodžių, kurie savo kirčiavimu tą teoriją paremia: *dáiktas, -aĩ* — lat. *daîkts, tẽvas, -ai* — *tẽvs, dárbas, -aĩ* — *daŕbs, grū́das, -aĩ* — *grûds, jùngas, -aĩ* — *jûgs, mẽšlas, -aĩ* — *mêsls, óras, -aĩ* — *ârs, pláukas, -aĩ* — *plaûks, rýtas, -aĩ* — *rîts, vérgas, -aĩ* — *veŕgs, žíedas, -aĩ* — *ziêds, žìrgas, -aĩ* — *ziŕgs, brólis* — *brãlis, mólis* — *mãls, vẽjas, -ai* — *vẽjš, ožỹs, óžį* — *âzis, žaltỹs, žáltį* — *zaĺktis* (= *žalktỹs*), *láima* — *laĩma, naudà, náudą* — *naûda, sẽkla* — *sẽkla, galvà, gálvą* — *gaĺva, dovanà, dóvaną* — *dâvana, sáulė* — *saũle, versmẽ, vérsmę* — *vêrsme, nósis* — *nãss, širdìs, šìrdį* — *siŕds, žvėrìs, žvẽrį* — *zvêrs, lietùs, líetų* — *liêtus, mẽnuo* — [*mẽnesis*], *móté* — *mãte, gáusus* — *gaũss, lýgus* — *lĩdzs, skáistus* — *skaĩsts*, [*rómus*] — *rãms, gývas, -à* — *dzívs, jáunas, -à* — *jaûns, núogas, -à* — *nuôgs, plónas, -à* — *plâns, saldùs, sáldų* — *saĺds, víenas, -à* — *viêns, kėlẽs* — *cêlês, sėdõs* — *sêdâs, stojõs* — *stâjâs, mìrštąs* || *mìrštu* — *miŕstu, augą̃s* — *aûgus, duodą̃s* || *dúodu* — *duôdu, ėdą̃s* || *ẽdu* — *êdu, moką̃s* || *móku* — *mâku* ir kt.

Šalia tos rūšies pavyzdžių Daukšos kalboje taip pat randame ir tokių, kurie dabar savo priegaidėmis su latvių kalbos atitikmenimis nesutinka, bet lengvai gali būti išaiškinti lietuvių kalbos naujadarais, pav.: *dáiktas, -ai* — lat. *daîkts, kálnas, -ai* — *kaĺns, spą́stas, -ai* — *spuôsts, náuda* — *naûda, dóvana* — *dâvana, báimė* — *baîme, néndrė* — *niêdre, vótis* — *vâts, víenas, -a* — *viêns, šókąs* || *šóku* — *sâku, sẽdįs* || *sẽdžiu* — *sêžu* ir kt. Visų pirmą šie daiktavardžiai lengvai gali būti atsiradę iš *dáiktas, -aĩ, kálnas, -aĩ, *spą́stas, -aĩ, naudà, náudą, dovanà, dóvaną, *baimẽ, báimę* (plg. 107 psl.), **nendrẽ, néndrę, votìs, vótį* tuo pat būdu, kaip *bríedis* iš *briedỹs, bríedį* = lat. *briêdis, sprìndis* iš *sprindỹs, sprìndį* = *sprîdis, jùngas, -ai* iš *jùngas, -aĩ* = *jûgs* ir kt., plg. 18 psl. Šios rūšies baritoniniai naujadarai daugiausia atsiranda iš senesnių akūtinės šaknies oksitonų ne savaime, bet analogijos keliu pagal tokius linksnius, kurie seniau kirtį iš galūnės galėjo atitraukti į šaknį. Būtent, *jùngai, náuda, vótis* ir kt. pagal *jùngas, jùngą, jùngus, náudą, náudas, vótį* ir kitus šaknyje kirčiuotus linksnius gali turėti apibendrintą šakninį kirtį iš galūnės.

Kad taip iš tikrųjų gali būti, visų pirma rodo tokie naujadarai kaip *geidulỹs, geĩdulį > geĩdulis, truputỹs, trùputį > trùputis, velėnà, velėną > velėna, išmintìs, išmintį > išmintis, krikščionìs, krikščiónį > krikščiónis, priežastìs, príežastį > príežastis, viešpatìs, viẽšpatį > viẽšpatis* ir kt.; plg. dar 81, 94—96, 111, 122—123 psl., taip pat K. Būga, LKŽ XLVI. Panašiu, analoginiu, būdu, be abejonės, gali susidaryti ir būdvardinių, veiksmažodinių ir kitokių naujadarų. Pav., būdvardis *kartùs, kártų*, kuris savo vartosena niekuo nesiskiria nuo *gardùs, gárdų, saldùs, sáldų*, veikiausiai yra sena lytis, todėl Daukšos *kártus*, jei nėra klaida, gali būti naujadaras; plg. 151 psl. Lygiai taip pat *ieškoti*, kaip ir *klíedėti* bei *sópėti* pagal *ieškau, ieško, klíedu, klíedi* (*klíeda*) ir *sópa* gali būti kilę iš *ieškóti* = slav. *iskáti, kliedĕti* = lat. *klîdêt* ir *sopĕti* = *sâpêt*; plg. 236 psl.

§ 152. Taigi Daukšos kirčiavimo duomenys J. Endzelyno teorijai ne prieštarauja, bet tam tikrais atvejais ją net ir patvirtina. Sakau „tam tikrais atvejais“, nes tąja teorija teišaiškinama tik pirminė akūtinės šaknies žodžių kirčio vieta, o trumposios arba cirkumflektinės šaknies žodžių pirmykštės kirčio vietos ji visai negali išaiškinti — tai viena; antra, jei ši teorija būtų tikra ir kitais negu augščiau minėtais atvejais, tai kirčio kilnojimas jos nurodytais keliais turėtų būti daug senesnis už patį Daukšos kirčiavimą, nes pagrindinių žodžių ir jų antrinių darinių kirčio vieta Daukšos kalboje dažnai esti kilnojama visai nepriklausomai nuo tos teorijos. Pav., vietoje *áugštumas, tólumas, víenumas, gėrimas, jójimas, kėlimas, klýdimas, líejimas, lūžimas, plėšimas, slėgimas, stójimas, šókimas tvėrimas, víenybė, rýtinis, náudingas, šókąs, sėdis, stóvis, dóvanoti* (231 psl.) ir kt. sprendžiant pagal *áugštas* = lat. *aûgsts, tolùs* = *tâls, víenas* = *viẽns, gérti* = *dzeĩt, jóti* = *jât, kélti* = *ceĩt, klýsti* = *klĩst, líeti* = *liêt, lūžti* = *lûzt, plėšti* = *plêst, sėsti* = *sêst, slėgti* = *slêgt, stóti* = *stât, šókti* = *sâkt, tvérti* = *tveĩt, rýtas* = *rîts, naudà* = *naûda, dovanà* = *dâvana* — turėtume laukti *augštùmas, tolùmas, vienùmas, gėrìmas, jojìmas, kėlìmas, klydìmas, liejìmas, lūžìmas, plėšìmas, slėgìmas, stojìmas, šokìmas, tvėrìmas, vienýbė, rytìnis, naudìngas, šokąs, sėdįs, stovįs, dovanóti*. Tačiau toks kirčiavimas gali būti ne pirminis, bet antrinis, būtent: *áugštumas, víenumas, jójimas, stójimas*

mas, *vienybė*, *naudingas*, *stovįs*, *šokąs*, *dovanoti* ir kt. panašios lytys galėjo atsirasti vėliau, kada nebebuvo jaučiama pirminio šaknninio ir galūninio kirčiavimo skirtumo. Tada, nebejuntant to skirtumo, vienur ilgainiui galėjo susidaryti vienoks panašių lyčių kirčiavimo palinkimas, kitur kitoks. Dėl to, pav., žemaičiai veiksminės reikšmės daiktavardžius su priesaga *-ima-* yra linkę daugiausia šaknyje kirčiuoti (plg. 72 psl.), o rytiečiai augštaičiai esamojo laiko veikiamųjų dalyvių dažniau akūtinę šaknį kirčiuoja (plg. 216 t. psl.).

Tuo būdu, remdamiesi Daukšos kirčiavimu, J. Endzelyno teorijos negalime atmesti. Bet tąja teorija taip pat negalime išaiškinti dar daugelio kitų lietuvių kalbos kirčiavimo dalykų, — ji tepredentuoja tik vieną viso kirčiavimo dalį apimti. Todėl, toliau tiriant lietuvių kalbos kirčiavimą, bus svarbu detaliau patirti, kaip iš tikrųjų yra linkstama kilnoti kirčio vietą visoje lietuvių kalboje, kuriuo būdu tas palinkimas yra nuolat kitėjęs ir kiek pagaliau tuo būdu patirtąją pirmykštę kirčio vietą yra galima aiškinti J. Endzelyno teorija.

3. Daukšos kirčiavimo reikšmė bendriesiems akcentologiniams tyrinėjimams

§ 153. Daukša savo vertimų kalbą yra kirčiavęs vien praktikos reikalui, tam, kad skaitytojai, daugiausia katalikų dvasininkai, geriau galėtų sakyti pamokslus ir šiaip suprantamiau prabilti į savo parapijonis. Taip kirčiuodamas jis, žinoma, anais laikais jokio mokslinio tikslo negalėjo turėti, todėl kirčiavo visai paprastai — kaip pats iš savo gimtosios tarmės arba iš kitų, pirmiausia žemaičių, šnektų buvo girdėjęs ir kaip jam tekste kirčiuojamieji žodžiai atrodė skambesni. Antra vertus, savo kirčiavimu, kaip ir visa kalba, jis norėjo būti artimesnis ne tik savo gimtojo, vidurio augštaičių, krašto, bet ir apskritai visos žemaičių vyskupystės žmonėms, todėl kirčiuodamas gal ir tyčiomis perdaug nevengė įvairybių. Pagaliau jo vertimai buvo spausdinami Vilniuje, kur jis pats vargiai galėjo taisyti savo korektūras, todėl, veikiausiai kam kitam taisant korektūrą, gal nemaža nevienodybių ir prieš Daukšos norą yra atsiradę. Tuo būdu Daukšos kirčiavimas yra labai nevienodas, vie-

tomis net klaidingas, dėl to ištisos, vienalytės jo kirčiavimo sistemos negalime sudaryti.

Bet vis dėlto Daukšos kirčiavimas bendrajai akcentologijai yra labai instruktyvus. Visų pirma iš to kirčiavimo geriau kaip iš bet kurios dabartinės tarmės galime patirti pagrindinių žodžių ir jų antrinių darinių kirčio vietą, kuri dabartinėse tarmėse yra jau gerokai pakitėjusi. Iš kitos pusės, konstatavę Daukšos kalboje mažiau pakitėjusią kirčio vietą, mes lengviau galime sekti tos kirčio vietos kitėjimą nuo Daukšos lig šių laikų. Pav., radę Daukšos kalboje ir šiaurės vakarų žemaičių bei ryt. augštaičių (pav., tverečėnų) šnektose ketveriopą būdvardžių kirčiavimą, galime jau konstatuoti, kad senovėje būdvardžiai savo kirčiavimu nėra skyręsi nuo daiktavardžių. Ir dar daugiau: tuo būdu mes dar patiriame, kad žemaičių ir rytiečių augštaičių, o tarp jų ir vidurio augštaičių šnektų kirčiavimas nuo Daukšos laikų lig šiol yra daugiau išlaikęs senesnių pėdsakų, kaip vak. augštaičių šnektos, kuriomis dabar remiasi dabartinė bendrinė kalba. Dėl to, sprendžiant ką apie lietuvių kalbos kirčiavimo dalykus, pirmiausia tenka daugiau kreipti dėmesio į žemaičių ir ryt. augštaičių, ne vien į vak. augštaičių šnektas. Juo labiau dabar nebegalima ką galutinai spręsti apie lietuvių kalbos kirčiavimą vien iš Kuršaičio gramatikos bei jo žodynų, kaip kad yra daręs H. Hirtas, arba iš Niedermanno Senno Brenderio lietuvių rašomosios kalbos žodyno, kuriuo paskutiniu laiku be jokios kritikos yra didžiai pasiklioveęs T. Torbiörnssonas. Priešingai, dabar norint susidaryti tikresnę nuomonę apie lietuvių kalbos kirčiavimo raidą, visų pirma reikia pradėti Daukša ir paskui toliau eiti į žemaičių, vidurio bei rytiečių augštaičių tarmes, paskiau į vak. augštaičių šnektas ir tik galų gale į normalizuotą dabartinės bendrinės kalbos kirčiavimą.

§ 154. Ir tai yra visai nebe pagrindo: Daukšos kalboje randame plačiai vartojant ne tik tokių senesnių lyčių, kurių dabartinėse tarmėse tik vienur kitur besutinkame, bet ir tokių, kurie dabartinėje kalboje plačiau nebevartojami arba visai nebepažįstami, pav.: *tẽvas, -ai, *nuopeĩnas, -aĩ, patrõnas, pralõtas, taleñtas, titùlas, ẽjimas, ėmimas, geřbimas, jaũtimas, slẽpimas, nerimãstis, -čiai, gamtà*, g. sg. *gamtos, nežadžià, -ãdžios, nuodėmė̃, -ẽs, dėmę(?), beñdrystė, karãlystė, móteristė, válnystė, móteriškė, rũstybė, tám-*

sybė, výresnybė, miřtis, šãknis, ùgnis, viešpatìs, -iẽs, sąnariùs, -aũs, vaisiùs, -iaũs, ãkmuo, vánduo, keleivỹs, kẽleivio, bedievỹs, bẽdievio, pãskutinis, méilingas, stebùklingas, krikščiónìškas, -à, vẽliniškas, -à, viršutinỹs, -ẽ, visatimỹs, -ẽ, baũgusis, -ýji, brángesnis, gáusesnis, suñkesnis, brángiausias, míeliausias, adv. *dóvanai, brángiaus, greĩčiaus, antrà*, g. sg. *añtros, nẽkokis, nẽkuris, niekàs, niekám, numirẽs, sėdẽs, stojẽs, *ẽs, eñčiam, *sąs, sañčiam, sudẽda, dẽdąs, sudẽdamas* (220 psl.), *sutãriąs* (214 psl.), *nutãriamas* (220), *beñdrauti, dũmoti, graũdinti, mẽginti, prãnašauti, tárpinykauti, vángstyti, vẽsinti* ir kt.

Iš kitos pusės yra įdomu tai, kad Daukšos kalboje jau galime rasti nemaža tokių kirčiavimo naujadarų, kurių kiekvienu metu gali susidaryti ir dabartinėse tarmėse. Dėl to yra visiškai tikėtina, kad lietuvių kalbos kirčiavimas yra kitėjęs ne tik nuo Daukšos laikų lig šiai dienai, bet ir anksčiau, dar net prieš Daukšą. Taigi dabartinis lietuvių kalbos kirčiavimas, savaime suprantama, yra jau gerokai nutolęs nuo savo pirminio šaltinio: nuolat bekitėdamas jis vietomis yra išlaikęs senų ar senesnių lyčių, o vietomis daug ir visai naujų padarų sudaręs Todėl dabartinis akcentologas, užuot dabartinį lietuvių kalbos kirčiavimą lyginęs su senovinių (sen. indų, graikų, germanų....) kalbų kirčiavimu ir iš to lyginimo daręs kokias nors išvadas, visų pirma turi gerai ištirti to kirčiavimo raidą bei jos etapus ir tik jau vėliau ką nors plačiau spręsti. Šiaipjau be atodairos jungti dabartinius lietuvių kalbos kirčiavimo duomenis su kitų antikinių indoeuropiečių kalbų dažnai dar kaip reikiant neištirtais atitikmenimis, kaip kad vienas kitas kalbininkas dar dabar mėgsta daryti, visai nedaug tėra naudos. Ir čia Daukša, būdamas seniausias lietuvių kalbos kirčiavimo šaltinis, kaip tik mus įspėja nuo tokių mažai produktyvių žingsnių ir bereikalingo laiko gaišinimo.

Apskritai imant, Daukša ne tik mums suteikia seniausių žinių apie lietuvių kalbos kirčiavimą, bet duoda dar progos geriau ir metodologiškai susiorientuoti lietuvių kalbos kirčiavimą betiriant. Dėl to Daukšos reikšmė bendrajai akcentologijai dar padidėja.

Sutrumpinimai

Acc. = accusativus
adv. = adverbium.
AIS = N. van Wijk, Die baltischen und slavischen Akzent- und Intonationssysteme. Amsterdam, 1923.
Ai. St. = K. Būga, Aistiški studijai. I-ji dalis. Peterburgas, 1908.
Akz. = H. Hirt, Indogermanische Grammatik. Teil V: Der Akzent. Heidelberg, 1929.
Акц. = И. Эндзелинъ, Къ литовской акцентуаціи и именит. пад. множ. ч. основъ на -о. Петроградъ, 1917 (iš Извѣстій Отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ. Т. XXI).
Als. = Alsėdžiai.
Altpr. = N. van Wijk, Altpreussische Studien. Haag, 1918.
Anyk. = Anykščiaĩ.
AnŠ = Anykščių šilelis (= Ostlitauische Texte. Weimar, 1882).
Arch. Phil. = Archivum Philologicum. Kaunas.
Arum. = P. Arumaa, Litauische mundartliche Texte aus der Wilnaer Gegend. Dorpat, 1931.
AUL = Acta Universitatis Latviensis. Rīgā.
Ausg. = E. Nieminen, Der urindogermanische Ausgang *-ăi* des Nominativ-Akkusativ Pluralis des Neutrums im Baltischen. Helsinki, 1922.
AB = R. Nachtigall, Akzentbewegung in der russichen Formen- und Wortbildung. I. Substantiva auf Konsonanten. Heidelberg, 1922.
AV = T. Torbiörnsson, Die litauischen Akzentverschiebungen und der litauische Verbalakzent. Heidelberg, 1924.
Bais. = Baisógala.
Bart. = Bařtininkai.
BB = Beiträge zur Kunde der indogermanischen Sprachen, herausgegeben von A. Bezzenberger. Göttingen.

Beržˇ. = Beržýtė, Dotnuvõs vls.
Bet. = Betýgala.
Bir. = Bìržai.
BrB = Bretkūno Biblija.
Bsl. = E. Fraenkel, Baltoslavica. Göttingen, 1921.
čak. = čakavų, čakaviškai.
d. = dativus.
Darb. = Darbė̃nai.
Diev. = Dievėniškis.
DK = Э. Вольтеръ, Литовскій катихизисъ Н. Даукши. Санктпетербургъ, 1886.
Доб. = В. Н. Добровольскій, Смоленскій областной словарь. Смоленскъ, 1914.
Dov. = Dovỹdai, Jonìškių vls.
Ds. = Dysnà
du. = dualis.
Dūk. = Dúkštas.
Дурново, Введ. = Н. Дурново, Введение в историю русскаго языка. Часть I. Brno, 1927.
Dus. = Dùsetos.
EL = H. Pedersen, Études lituaniennes. Köbenhavn, 1933.
Endr. = Endriejãvas.
FBR = Filologu Biedrības Raksti. Rīgā.
g. = genetivus.
Gerv. = Gervė̃čiai.
Garl. = Garliavà.
Gil. = Gilijà, Mažoji Lietuva.
Gin. = Gineitaĩ, Survìliškio vls.
Girdž. = Girdžiū́nai, Rimšė̃s par.
got. = gotų, gotiškai.
gr. = graikų, graikiškai.
Brugmann Gr. = K. Brugmann, Grundriss der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Strassburg, 1897—1916.
Griech. Gr. = Griechische Grammatik von K. Brugmann, bearbeitet von A. Thumb. IV. Aufl. München, 1913.
gud. = gudų, gudiškai.
i. = instrumentalis.

ib. = ibidem,
ide. = indoeuropiečių, indoeuropietiškai.
IF = Indogermanische Forschungen. Strassburg.
Ilg. = Ilgùvà.
iter. = iterativum.
Jaun. Gr. = К. Явнисъ, Грамматика литовскаго языка. Петроградъ, 1908—1918.
Jiez. = Jiẽznas.
Jon. = Jõniškis.
Jurb. = Jùrbarkas.
Jūž. = Jūžintaĩ.
Jž. = Литовскій словарь А. Юшкевича. Санктпетербургъ, 1904—1922.
K = Littauisch-deutsches Wörterbuch von Fr. Kurschat. Halle a. S., 1883.
Kaln. = Kalnãberžė, Survìliškio vls.
Kalv. = Kalvarijà.
Kam. = Kamajaĩ.
KD = Deutsch-littauisches Wörterbuch von Fr. Kurschat, Halle, 1870.
KGr. = Grammatik der littauischen Sprache von Fr. Kurschat. Halle, 1876.
KL = Katechismas... Paraszitas Nuog D. Jokvbo Ledesmos... 1605.
KS = K. Būga, Kalba ir senovė. Kaunas, 1922.
Kup. = Kùpiškis.
Kurt. = Kùrtuvėnai.
Kv. = Kvẽdarna.
KZ = Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung, begründet von A. Kuhn. Berlin und Gütersloh, Göttingen.
l. = locativus.
lat. = latvių, latviškai.
Laz. = Lazū́nai.
l. c. = loco commemorato.
Le. Gr. = Lettische Grammatik von J. Endzelin. Heidelberg, 1923.
Leip. = Léipalingis.
Лекц. = Лекціи по исторіи русскаго языка А. И. Соболевскаго. Изданіе четвертое. Москва, 1907.
lenk. = lenkų, lenkiškai.

LF = Listy filologické.
liet. = lietuvių, lietuviškai.
Link. = Linkuvà.
Lkm. = Lìnkmenes.
LKŽ = K. Būga, Lietuvių kalbos žodynas. Kaunas, 1924.
LM = Litauische Mundarten, herausgegeben von Fr. Specht. Leipzig, 1920--1922.
LŽT = J. Gerullis ir Chr. Stang'as, Lietuvių žvejų tarmė Prūsuose. Kaunas, 1933.
M = Littauisch-Deutsches und deutsch-littauishes Wörterbuch von Chr. G. Mielcke. Königsberg, 1800.
Mant. = Mantvìliškis, Dotnuvõs vls.
Mar. = Marijampòlė.
Merk. = Merkinė.
MLV = K. Mülenbacha Latviešu valodas vārdnīca. Rīgā, 1923—1932.
MO = Le monde oriental. Uppsala.
Mos. = Mósėdis.
n. = nominativus.
Naum. = Naũmiestis.
Nem. = Nemunáitis.
Nėss. = Wörterbuch der Littauischen Sprache von G. H. F. Nesselmann. Königsberg, 1851.
neutr. = neutrum, niekatroji giminė.
Padov. = Padovinis, Marijampolės apskr.
Paež. = Paežeriaĩ.
Pagr. = Pãgramantis, Tauragės vls.
par. = parapija.
pav. = pavyzdžiui.
pl. = pluralis.
Pl. = Plùngė.
Plaš. = Plaškiaĩ, Pagėgių apskr.
plg. = palygink.
Plok. = Plókščiai.
Pnm. = Panemunėlis.
Prien. = Príenai.
psl. = puslapis, puslapyje.
Pun. = Punià.

Qu.[3], Qu.[4] = rankraštiniai Karaliaučiaus universiteto archyvo žodynai.
R = Littauisch-Deutsches und Deutsch-Littauisches Lexicon... von Philipp Ruhig. Königsberg, 1747.
Ram. = Ramýgala.
Raud. = Raudóndvaris.
Rėk. = Rėkliaĩ, Panevėžio par.
RÉS = Revue des études slaves. Paris.
Riet. = Rietãvas.
Rg. = Rỹgiškiai, Griškabūdžio vls.
Rim. = Rimšẽ.
ryt. = rytiečiai.
R. Jono Gr. = Rygiškių Jono Lietuvių kalbos gramatika. Antrasis leidimas. Kaunas, 1922.
RS = Rocznik slawistyczny. Kraków.
rus. = rusų, rusiškai.
Sal. = Sãlos.
Sasn. = Sasnavà.
Schl. Lsb. = A. Schleicher, Litauisches Lesebuch und Glossar. Prag, 1857.
Sed. = Sedà.
sen. ind. = senovės indų, altindisch.
Ser. = Serẽdžius.
serb. = serbų kroatų, serbokroatiškai.
sg. = singularis.
SG = Symbolae Grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski. Cracoviae, 1927—1928.
Sies. = Síesikai.
Symb. = Symbolae philologicae O. A. Danielsson octogenario dicatae. Upsaliae, MCMXXXII.
Sint. = Sintautaĩ.
Skap. = Skãpiškis.
skr. = sanskritiškai.
SLA = Pr. Skardžius, Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen. Kaunas, 1931.
slav. = slavų, slaviškai.
Slk. = Sãlakas.
Slnt. = Salantaĩ.

Smil. = Smìlgiai.
Sn. = Seinaĩ.
Спряж. = В. К. Поржезинскій, Къ исторіи формъ спряженія въ балтійскихъ языкахъ. Москва, 1901.
StB = Studi Baltici. Roma.
Sub. = Subačius.
sub. = substantivum.
Surd. = Surdẽgis, Subačiaus vls.
Surv. = Survìliškis.
s. v. = sub voce.
Sv. = Svėdasaĩ.
sva. = senonės vokiečių augštaičių, althochdeutsch.
ŠD = Švietimo Darbas. Kaunas.
Šešt. = Šeštokaĩ.
Šiaul. = Šiauliaĩ.
Šing. = Šingaliaĩ, Jósvainių vls.
Šlap. = Šlapãberžė, Dotnuvõs vls.
štok. = štokavų, štokaviškai.
Švėk. = Švėkšna.
t. = tolimesnis puslapis.
t. y. = tai yra.
tt. = tolimesnieji puslapiai.
Trautmann, Wb. = R. Trautmann, Baltisch-Slavisches Wörterbuch. Göttingen, 1923.
Tver. = Tverẽčius.
TŽ = Tauta ir Žodis. Kaunas.
ukr. = ukrainiečių, ukrainietiškai.
Unters. = Untersuchungen zur Geschichte der litauischen Personalpronomina von P. Arumaa. Tartu, 1933.
Ušp. = Ušpãliai.
Ut. = Utenà.
Vab. = Vabalniñkas.
vak. = vakariečių.
Var. = Vařniai.
Veiv. = Veivìržėnai.
Vel. = Veliuonà.
Vgl. sl. gr. = Vergleichende slavische Grammatik von W. Vondrák. Göttingen, 1924.

Vilk. = Vilkavìškis.
Virb. = Virbãlius.
Vkš. = Vilkỹškiai.
vls. = valsčius.
WNT = J. Otrębski, Wschodniolitewskie narzecze twereckie. W Krakowie, 1932—1934.
voc. = vocativus.
ZfsplPh. = Zeitschrift für slavische Philologie, herausgegeben von M. Vasmer. Berlin.
Ziet. = Zíetela.
Žag. = Žaginỹs.
žem. = žemaičių, žemaitiškai.
žr. = žiūrėk.
* = žodis, dabar nebepažįstamas nei iš gyvosios kalbos, nei iš raštų, bet seniau tikrai buvęs.
ı = kirčio vieta, kurios nežinoma priegaidė.
> = kuo virsta, yra pavirtęs į.
< = yra kilęs iš.

Žodinės rodyklės

Ãbazas, -ai 47, 51
abejotų̃ 208
abydà, -ỹdos 96, 98
abiejų̃ 182, 183, 243, 245
abiẽjų 182, 183, 244, 246
abliūbélnykas 47
Abrõmas, -ai 49
ãbrozas, -ai 47, 52
abrõzas, -ai 52
ãdata 91, 94, 95, 243, 248
adatà, -õs 94, 95
adynà, -ỹnos 96
adveñtas, -ai 49, 247
ãdventas 53
adv¡ernykas, -ai 47
afierà, -iẽros 97
ageñtas, -ai 49, 51
ãgentas 53
¡aimiaus 179
aikštìs, -iẽs, aĩkštį 119
áiškiai 172, 176
áiškus 140, 153, 247
aiškùs 247
akẽčios, -čių̃ 111
akìs, -iẽs, 117
aklaĩ 174, 176
ãklas, -à 142, 242
ãklasai 246
aklasaĩ 246
ãklatis 119
ãklumas 58, 176
ãkmeningas 156, 158
ãkmuo 127, 128, 158, 243, 245 247, 254
akmuõ 128, 246, 247
ãkrūtas, -ai 47
aktovà, -õvos 97
akvatà, -ãtos 97, 98
aldaunỹkas, -ai 49
aldijà, -õs, aĩdiją 101, 198
aĩdija 101
algà, -õs, aĩgą 87, 137
alyvà, -ỹvos 97
álkanas, -a 140, 145
álkanasis, -oji 163
álkanumas 56, 64
alkanùmas 64
aĩkas 35
álksțąs 210
alkū́nė 109
altõrius 19, 126
alùs, -aũs 123
alvas 35, 36
ambicijà 102, 137
ámžias, -ai 75
amžinaĩ 155, 176, 246
ámžinai 172, 176, 245
ámžinas, -a 140, 145, 236
ámžinasis, -oji 163, 165
ámžinauti 230, 236

amžinóji 164
ámžinon 152
ámžinop 152
amžinóp 152
ámžinosp 152
ámžinumas 56, 245
amžinùmas 245
amžinùmp 152
anàs 187
ãnas 187
anasià 190
ˌangelas, -aĩ 49
angˌelčikas 91
ˌangeliškas, -à 158
Anglijà 102
ãnie 187
ãnys 187
ankstiẽ 135
ánkščia, -ios 101
ansaĩ 187, 190
añtaras 184
añtis, -ies 116
antkálnė 109, 110
añtkalnė 110
ántkalnis 110
añtras, -à 183, 184, 242, 254
antviẽtis 129
apãštalas, -ai 47, 245
apãštalas, -aĩ 245
apãštalystė 112
apekũnas, -ai 49
apgynẽjas, -ai 83
apgrę̃žė 201
apgùlimas 72
apìjuoka 91, 236
apìjuokuoti 230, 236
apýkalba 91
apýkalbis 78
àpimamas 221
apjuokẽjas, -aĩ 83
ãpkalbis 78
ãpmaudas, -aĩ 42
apréiškimas 72
aprẽpiamas 220, 221
àprėpiamas 221
aprępnaĩ 174
apriẽtė 201
apseřga 195, 201
apskélbimas 71
apskritùmas 62
apslėgìmas 71
apslẽpiamas 220
apvaizda 93
apváizda 95
apvaizdà, -õs 95
ãpvaizda 95
ãpvaizdas 44
apvalaĩ 174, 176
ãpvalumas 58, 176
apvéizda 95
ãpveizda 95
apviĺktas 227
n. pl. àpvilkti 227
apvõgtas 227
ãpžadas, -aĩ 42
apžiẽbtas 227
n. pl. àpžiebti 227
apžíeduotinis 78
apžódau 107
ãpžvilgis 78
arčiaũs 180
arčiáusias 170
argumeñtas, -ai 49
arijõnas, -ai 49
arklinỹkas 55
arklìnis 161

arklỹs, árklį 17
arn¡otas, -ai 49, 51
arnotas 53
artìklas, -ai 53
artikùlas, -ai 49, 51
artìkulas, -ai 53
artimaĩ 174
¡artimas, -à 148
artimýbė 115
artimóp 152
ãsilas, -ai 48, 52
aslà, g. sg. ãslos 89
ašakà, -õs 95
ãšaka 95, 248
ãšara 91, 95, 236, 243
ašarà, -õs 95
ãšaruoti 230, 236
ãštras, -à 148
aštrùmas 62
ašutinẽ, -ẽs 109
atãdovanis 78
atãdosis 78
ãtakia 101, 198
ãtakioti 230, 245
atatráukiamas 220
atáušimas 71
ataušìmas 71
atẽmė 201
àtgręžia 195
atgrę̃žia 195
àtgręžtas, -à 226
atgrę̃žtas 227
ãtilsis 78
atjójimas 71
ãtlaida 91
ãtlydis 78, 80
atlydỹs 80
ãtmaina 91, 94
atmainà, -õs 94
atmainùmas 62
atmiñdami 229
àtnešdamas 227
atpė́nč 240
àtpenč 240
atpirktójis 84
atpirkùmas 62
atrasì 198
àtrasi 198
atsitráukimas 72
atsiųstas 227
n. pl. àtsiųsti 227
atskalũnas 122
atskaluõnas 122
atskaluonìs, -iẽs 122
ãtskaluonis 120, 122
atskilùmas 62
àtstumiamas 221
ãtvyzdis 78
atžagariaĩ 174
atžagarùs 148
atžū́lus 145
áudrotie 135
áuga, áugti 218, 236
augą̃s 211, 216, 218, 236, 247, 250
áugą̨s 216, 218, 247
augìmas 69
áuginti 151, 230, 236
augliùs, -iaũs 125
augščiaũs 180
augščiáusias 170
augštaĩ 174
áugštas, -à 148, 151, 251
augšt¡esnis 167
augštýbė 114
áugštumas 56, 151, 251
augštùmas 251

áugumas 64
áuklė 105
áuksas, -ai 54, 158
áuksinas, -a 155, 158
áuksinykas 53, 54
ausìs, -iẽs, aũsį 117, 118
áušimas 65
aušìmas 71
aušrà, g. sg. aũšros 85, 88, 243, 247
aušrà, -õs, aũšrą 88
aũtas, -ai 15, 20
autùvas, -ai 44
d. sg. ãvi 41, 186
d. sg. ãvie 41, 186
ãvinas, -aĩ 43
aviniena 93
avižà, -õs 94, 95
ãviža, -os, avižų̃ 94
ažkándimas 72
ąžuolas, -aĩ 45
l. sg. ąžuolè 46
l. sg. ąžuole 46
Bãdas, -aĩ 34
baidyklẽ, -ẽs, -ýklę 111
baidỹklė 111
báilauti 230, 236
bailùs 148
báimė 105, 107
baĩsesnis 166
baĩsiai 155, 172, 176
baĩsiaus 179
baisiáusias 170
baĩsu 145, 152, 155
baisù 152
baisùmas 62, 65, 246
baĩsus 142, 145, 152, 154, 243, 245
baisùs 246
balẽ, -ẽs 248
bˌalgaras, -ai 48
baĩsas, aĩ 34, 41, 83
báltas, -a 145, 151
báltas, -à 150, 242
baltˌesnis 167
baltẽsnis 168
baltumà, -õs, báltumą 64
báltumas 64, 151
balvõnas, -ai 49
bámba 15
bandýkštis 80
barninỹkas 54
barnìs, -iẽs, baŕnį 54, 117
barniùs, -iaũs 126
baŕskutis 129
baubìmas 69
baũdimas 67, 74
baũdžiąs 74
baũgumas 64
baugùmas 64
baũgus 142
baũgusis, -ýji 163, 164, 254
baũžinėti 236
bãžmas 35
bažnyčià, -iõs 104
bažnýčia 104
bedievỹs, bẽdievio 131, 245, 254
bediẽvis 131, 246
bedievùmas 62, 65
bėgąs 73, 218
bėgą̃s 216, 218
bėgdamì 229
bėgìmas 69, 73
beñdrai 54, 154, 172, 176
bendraĩ 176
beñdras, -aĩ 15, 20, 34, 54
beñdras, -à 150, 246
beñdrauti 54, 150, 231, 245, 254

bendráuti 246
beñdrinykas 53, 54, 150, 245
bendrinỹkas 245
beñdrystė 112, 245, 253
bendrỹstė 246
bendróp 152
beñdrumas 54, 58
bereĩkiamas 220
bernadỹnas, -ai 49
voc. sg. bernè 42
bérnystė 112
bernìškė 113
Bern¡otas, -ai 49
béržas, -aĩ 17, 247
béržas, -ai 161
l. sg. beržė̀ 247
béržinis 161
beržìnis 161, 248
besisukdamì 229
bestijà 104
bestìja 104
bẽstija 104
biblijà 102
bíesas, -ai 35, 177, 247
bíesas, -aĩ 35
bíesiškai 177
biesiškaĩ 177
bijąs 214, 216
bylà, -õs, bỹlą 87
bỹląs 210
bingìmas 69
býskupas, -aĩ 49
býskupystė 112
bjaũresnis 166
bjaũriai 155, 172, 176
bjauriaĩ 176
bjaũrybė 114, 245
bjaurýbė 115, 246
bjaurỹbė 115
bjaurýji 165
bjaũru 155
bjaurù 155
bjaũrumas 58
bjaũrus 143, 145, 154, 244, 245, 247
bjaurùs 246, 247
blakstíenas, -aĩ 47
blakstíenas, -ai 47
bl¡asterėti 230
bliuzniẽrius 126
blusà, g. sg. blùsos 85
bóba 15
voc. sg. bóbute 112
bódimas 65, 71
bodùs 148
bogũnas, -ai 44
bojąs 214
bójimas 65
Boleslõvas, -ai 49
borvà, -õs, bõrvą 87, 89
botãgas, -ai 49, 51, 52
brángesnis 166, 169, 244, 245, 254
brang¡esnis 246
brángiai 172, 176, 244
brángiaus 179, 254
brángiausias 169, 244, 245, 254
brangiáusias 246
bránginti 231, 236, 237, 243, 245
brangìnti 244
brángumas 56, 64
brángus 64, 140, 144, 153, 236, 237, 243, 244, 245, 247
brangùs, brángų 144, 244, 246, 248
brángusis, -yji 163, 164
bríedis 16, 17
briedỹs, bríedį 18
brólaitis 161

brólėnas 161
brólienė 161
brólip 134
brólis 15, 20, 75, 161, 250
brolỹs 18
brólystė 112
bróliškas, -a 157
bromà, g. sg. brõmos 85, 89
bróterauties 15
br¡ūkanai 172
br¡ūkanas, -a 145, 147
br¡ūkanumas 61
būčià 207, 243, 245
b¡ūčia 246
bū́čiau 244
būdamà 228, 229, 245
bū́dama 229, 246
bū́dami 228, 246
būdamì 229, 245
bùdelis 78
budr¡esnis 167
bùdrumas 58
bùdrus 143
bū́gauti 231
buĩtis 116, 118
bùklumas 58, 245
buklùmas 245
bùklus 143
b¡ūmenis 120
búožė 15
burmìstras, -ai 49
bùrmistras 53
burnà, -õs, bùrną 86
bursà, -õs, buřsą 87, 89
bursinỹkas 54
bũs 202
bùs 202
b¡ūstimas 44
b¡ūstimė 108
būtū̃ 207, 243
b¡ūtų 246
bùvimas 67
Ceremonijà 202
Chrìstus 137
Christùs, -aũs 137, 139
c¡iesorystė 112
c¡iesorius 126
cnatà, g. sg. cnãtos 85, 89
Čebãtas, -ai 49, 51, 52
čẽstis, -ies 116, 118
čiečkà, g. sg. čiẽčkos 89
čiečkà, -õs 89
čieškà, g. sg. čiẽškos 89
čión 139
čiónai 239, 245
čionaĩ 239, 246
čionái 239, 246
čystaĩ 174, 176
čỹstas, -à 143
čỹstoji 165
čystatà, -ãtos 97
čỹstumas 58, 176
čỹščius 126
čiũdas, -ai 19, 31
čiũdingas 156
Dá 239
dabaĩ 239
dãbar 239
dãgis 75, 76, 248
dagỹs 77
dáigyti 231
dáiktas, -ai 30, 36, 40, 243, 248, 250
dáiktas, -aĩ 36, 39, 40, 247, 248, 250
daĩktas, -aĩ 37, 40
dailẽ, -ẽs, daĩlę 106
daĩliai 155

daĩlu 155
daĩlumas 58
daĩlus 143, 145, 244
dãktaras, -ai 48, 51, 243, 245, 247
dãktaras, -aĩ 245
dalinỹkas 54
dalìs, -iẽs 117
dalỹvas 160
dánginti 231, 237, 243
dangìnti 237
danguję̇jis 171
danguñ 134
dangùs, -aũs, dañgų 111, 123, 125, 134, 137, 245
dañgus, -aus 125, 137, 246
dantìs, -iẽs, dañtį 117
d. sg. dañti 41
d. sg. dañtie 41
dár 239
dař 239
dãrąs 210
dárbas, -aĩ 15, 33, 39, 53, 244, 250
l. sg. darbè 42
l. sg. dárbe 42
darbinỹkas 53, 54
dárgesnis 166
dárgumas 55
dárgus 140
darýtas 225
darytų̃ 208
darkčiótas 225
daržas, -aĩ 15, 55
daržas, -ai 55
daržinỹkas 54, 55
daržinykas 55
daržiniñkas 55
daržininkas 55
Dáržinykas 55
Daržinỹkai 55
Daržiniñkai 55
daržìnis 161
daũgbylis 129
daugiaũs 180
d,augsinti 231
daũgumas 59
daũžos 95
davãdas, -ai 49, 52
dãvadas, -ai 52
davę̃s 219
dãvimas 67, 74
davìmas 72
dažnaĩ 174
dãžnas, -à 148
dažn,esnis 167
dažniaũs 180
-dẽdamas 220
dẽdą̃s 212, 216, 217, 221, 254
dedą̃s 216, 217
d,ėdinėti 231, 236
degą̃s 212
dẽgimas 72
dẽgymas, -aĩ 72
dègtas, -à 223
degtų̃ 207
dejà, -õs 100
dẽjimas 65, 73, 243, 245
dėjìmas 73, 245
dėkà, g. sg. dẽkos 85, 89
dėkà, -õs, dẽką 89
dẽkavoti 231, 236
dekrẽtas, -ai 50, 51
deĨ 240
deleĩ 240
dėmẽ, -ẽs, dẽmę 107
dengimas 69
deñgtas, -à 223

derą̃s 212
desėtynà, -ỹnos 97
dešimtinỹkas 54
dešimtìs, -ie̍s 54, 120
dė̃tas, -à 222, 226
dė̃tas, -a 226, 246
dė̀tų̃ 207
dė̀vį̃s 215
diãkonas, -ai 48
diameñtas, -ai 50, 51
didelỹs, -ė̃ 160
dìdelis, -ė 160
did,esnis 167
didesnỹsis 169
didỹnių̃ 241
dìdis, -ė̃ 148
didỹsis, -ė̃ji 163, 164
didùmas 62
didžiaĩ 174
didžiaũs 180
didžiáusias 170
didžióp 152
dìdžiumas 65
didžtùris 129
die̍das, -aĩ 34
díegas, -aĩ 15
diegliùs, -iaũs 126
dienà, -õs, die̍ną 87
dienìnis 161
die̍ninis 161
dienojė̃jis 171
Die̍vas, -aĩ 15, 34, 134, 244
voc. sg. Dievè 42
voc. sg. Die̍ve 42
Dievíep 135
Die̍viep 135
dievỹstė 113
dieviškaĩ 174, 177
die̍viškas, -à 158, 244, 245, 249
die̍viškas, -a 246
Dievók 135
Dievóp 131, 134, 135
Die̍vop 135, 137
dilgýnė 111
dilgỹnė 111
dìrba, dìrbti 207
dirbą̃s 212, 216, 247
dìrbąs 216, 247
dirbčià 207; 208
dir̃bčia 207, 208
dìrbčia 207, 208
dìrbtas, -ė̀ 222, 226
dìrbtas, -a 226
dir̃btų̃ 207, 208
dìrbtų̃ 207, 208
dirvà, g. sg. dir̃vos 85, 88, 134
dirvà, -õs, dir̃vą̃ 88
dir̃von 134
dirvónas, -ai 123
disputacijà 102
donìs, -ie̍s, dõnį̃ 117
dóras 146
dósniai 172, 176
dosniaĩ 176
dósniaus 179
dósnumas 56, 64
dósnus 64, 140, 146, 147, 244
dõsnus 146
dosnùs, dõsnų̃ 146
d,otilas, -ai 42
dovanà, -õs, dóvaną̃ 92, 94, 95, 151, 245, 248
dóvana 94, 95, 151, 236, 246, 250, 251
dóvanai 177, 254
dovanaĩ 177

dovanóti 231, 251
dóvanoti 236, 251, 252
drąsesnis 166
drąsiai 172, 176
drąsiaus 179
drąsybė 114
drąsinti 231
drąskąs 210
drąsù 155
drąsumas 59, 64, 163, 243, 247
drąsùmas 64
drąsus 143, 145, 147, 154, 243, 244, 247
drąsusis 163
draugalà, -ãlos 93
draũgas, -aĩ 15, 20, 34
draugẽ, -ẽs, draũgę 106
draugỹstė 113
draugiškaĩ 162, 177
draũstas, -à 223
dr¡ėgnas 145
drė́gnas, -a 147
drė̃gnas, -à 149
drẽgnas, -à 146
dr¡ėgnumas 61
dréiskėti 231, 236
drėskìmas 69
driẽžas, -ai 35
dríežas, -aĩ 35
driẽžas, -aĩ 35
druñstas, -à 223
dùksesnis 166
duksė̃tis 231
dùksinti 231
duktẽ, -erės 127, 197, 196, 198
dùlkė 105
dūmà, g. sg. dũmos 85, 89
dū́mas, -ai 18, 20, 154
dũmoti 231, 254
duobẽ, -ẽs, duõbę 106, 107, 108
duobẽ, -ẽs, dúobę 108
duočià 207
duõčia 207
dúočia 207
duodamà 228
duodą̃s 212, 216, 250
dúodąs 216
dúodu 250
duomies 193
dúona, -os 15, 90
duonà 90
dúoninis 161
duõs 202
dúosiu 203
dúotas, -à 226
dúotas, -a 226
duotų̃ 245
duřčia 207
dùrčia 207
dùres, -ų 116
durią̃s 217
dùrtas 224
dūšià, g. sg. dū̃šios 99
dvãras, -aĩ 20, 37, 38, 247, 248
dvãras, -ai 31, 37, 38, 39, 134, 243
d. sg. dvãri 41
dvãriep 134
dvarìnis 161
dvarionìs, -iẽs 121
dvãriškis 113
dv¡arnas, -à 150
dv¡arnumas 61, 150
dvãrop 134
dvasià, g. sg. dvãsios 99
dvãsingesnis 166

dvãsiškai 172, 177
dvãsiškas, -a 157
dvẽjetas 20
dviejũ 182, 183, 243, 245, 248
dviẽjų 182, 183, 246
dvikartùmas 62
džiaugẽs 201
džiaũgsmas, -ai 31, 37, 38
džiaũgsmas, -aĩ 37
džiùvimas 67
Ėdąs 212, 216, 250
ėdąs 216
ėdesỹs 79, 81
ėdesis 81
ėdìmas 69
ėdu 250
ėdžioti 231, 236
eglẽ, -ẽs 248
eglýnas, -aĩ 47
l. sg. eglynė 47
eĩčia 248
eidamì 229
eilià, -iõs, eĩlią 100
eĩnąs 74, 216, 217
eisiù, -sì 243, 245, 248
eĩsiu 244, 246
eĩtąs 216
eitũ 248
éižėti 236
ėjimas 67, 74, 245, 253
ėjìmas 245
ekėčios, -čių 111
elemeñtas, -ai 50
elemozinà, -ìnos 97
eĩgeta 91, 9[illegible], 236
elgetà, -õs 96
eĩgetauti 231, 236, 245
eĩgetoti 201
ėmẽs 201
ėmęs 219
ẽmimas 67, 245, 253
ėmìmas 245
epistolà, -õlos 97
erẽlis 80
eršketỹs 79
*ęs 213, 254
ẽsąs 193, 213, 216, 217
esąs 217
esencijà 102
esì 193, 245
ẽsi 192, 193, 246
esíegu 193
esmè 192, 245
ẽsme 193, 246
esmì 193, 245
ẽsmi 192, 193, 246
estè 192
ẽste 193
ẽsti 192, 216
evangelijà 102
evangelikaĩ 52
evangelistà, -ìstos 97
ẽžeras, -ai 46, 247
ẽžeras, -aĩ 46, 247
Faĩšius, -iaus 126
falšyvaĩ 174
figūrà, -ūros 97
filiozõfas, -ai 50
Flandrijà 102
fortūnà, -ūnos 97
Francijà 102
fundacijà 102
fundameñtas, -ai 50
furijà 102
Gaidỹs, gaĩdžio 76
gaidžiag,ystis 129

gáilas 146
gailėtų̃ 208
gaĩliąs 217
gaĩlįs 215, 218
gailį̃s 217, 218
gáilysta 146
g¡ailumas 61
g¡ailus 145
gáilus 146, 147
gailùs, gaĩlų 146
gainióti 236
gaĩsas 15
gaišìmas 69
gaišìntas 225
gãlas, -aĩ 34
galėčià 207
d. sg. gãli 41
gãliąs 217
galýbė 115
galìngas 157
gãlįs 199, 215, 217, 218
galį̃s 217, 218
galvà, -õs, gálvą 17, 86, 250
galvókartas 130
galvū̃galė 136
gamtà, g. sg. gam̃tos 85, 245, 253
gamtà, -õs, gam̃tą 245
g¡andžiaus 179
ganióti 236
ganykłà 93
garbà, -õs, gar̃bą 87
garbẽ, -ẽs, gar̃bę 106, 107, 108, 248
garbẽ, -ẽs, gárbę 108
gar̃biai 150, 172, 176
garbùs 150
gar̃das, -aĩ 137
gar̃du 152
gardùmas 62
gardumýnas, -ai 47
gardumýnas, -aĩ 47
gardumỹnas, -ai 47
gardùs, gárdų 148, 151, 242, 244, 251
gardùs, gar̃dų 242
gardžiaĩ 174
garstyčià, -ỹčios 103, 104
garstýčios, -ių 104
garsvýčios, -ių 104
g¡ąstumas 145
g¡ąstus 145
gą̃stus 141
gąstùs 147
gãtavas, -a 143
gatavõn 152
gatavóp 152
gáudąs 210
gáusesnis 166, 245, 254
gaus¡esnis 246
gáusiai 172, 176
gausiaĩ 176
gáusiaus 179
gáusinti 231
gáusosp 152
gáusumas 56, 64
gáusus 64, 141, 145, 147, 153, 243, 244, 250
gáutas, -à 208, 222
gáutas, -a 208
gavėnia 103
gavìmas 69
gẽda 64, 85, 158, 169
gẽdėtis 231
gẽdimas 67
gẽdingas 156, 158, 161, 244
gẽdingesnis 166
gẽdingiausias 169

gẽdiškai 172
gẽdiškas, -a 157, 246
gẽdumas 56, 64
geĩdimas 67
geidulỹs 79, 81, 131, 245, 251
geĩdulis 81, 131, 245, 251
geĩdžiamas 220
geĩdžiąs 213
geisdamà 228
geĩsdami 228, 229
geisdamì 229
geĩstas, -à 224
gélbėti 232
gélbi, gélbsti 95
geležìs, -iẽs 120
gėluõ, -niẽs, gẽluonį 122
gėluonìs, -iẽs, gẽluonį 122
geñdąs 211, 217
gentìs, -iẽs, geñtį 117
geraĩ 174
d. sg. gerái 152
gẽras, -à 148, 242
gẽrasis 165
gerbiąs 74
gerbimas 67, 74, 245, 253
gerbìmas 245
gerbtas, -à 224
gerėsnis 167
gerẽsnis 168
geriąs 214
geriaũs 180
geriáusias 170
gerýbė 115 243
gẽrimas 66, 71, 72, 73, 247, 251
gėrìmas 72, 73, 251
gẽrymas 72
gẽris 75
gerklẽ, -ẽs, gérklę 108, 248
gerklẽ, -ẽs, gerklę 108
gerokaĩ 177
gerókai 177
gérti 251
gerùmas 62, 65
gẽrumu 65
gérvė 15
gervẽ 18
gęsąs 211
giedõtų 207
giedótų 207
giesmẽ, -ẽs, gíesmę 15
gijìmas 69
giliaũ 174
gìltinė 108, 110, 243, 248
gltinẽ, -ẽs, giltinę 110
gilùmas 62, 64
gilùs 64, 148, 244
gimdąs 211
gimdývė 109
gimìmas 69
giminẽ, -ẽs 109
gỹmis 75, 77
gymỹs, gỹmį 77
gindamíes 229
gynìmas 69
giñklas, -ai 38
girdėtas 225
girdėtų 207
girdìmas 69
girdįs 215, 218
girdįs 217, 218
girdžiąs 217
girià, g. sg. gìrios 100
giriamė 199, 203
gýrimas 66, 71, 73
gyrìmas 73
gỹrius 125

gìrninis 161
gìrtas, -à 222
girtýbė 115
girtitelỹs 160
girtų̃ 245
girtuõklė 110
gýsla 16, 114, 160
gýslotas 114, 160
gyslõtis 114
gývas, -à 148, 250
gyvatà, -ãtos 93
gyvẽnąs 216
gývis 75
*gláuda 85, 236
glaũdimas 68
gláudoti 232, 238
glaũstas, -à 224
glū́doti 232
gõdas, -ai 31, 244
godìngas 157
grãbas, -ai 31, 37, 39, 243, 245
grãbas, -aĩ 37, 245, 247, 248
gramzdinti 232
grãšis 75
graudìmas 69
graudìntas 225
graũdinti 232, 236, 245, 254
graudìnti 246
graũdu 155
graũdumas 59
graũdus 143, 145, 154, 236, 244
graũdžiai 155, 172
grausmẽ, -ẽs, graũsmę 106
gražiaĩ 174
gražùmas 62, 65
grãžumas 65
grãžumu 65
gražùs 148, 244
Grecijà 102
grė̃dà 20
greĩčiaus 179, 245, 254
greičiaũs 246
greičiáusias 170
greĩtai 172
greĩtumas 59
grẽkas, -ai 31
grę̃žtas, -à 224
griaũdus 145
griáutas, -à 223, 243
griẽkas, -aĩ 34
griešijąs 215
gríežimas 66, 71
griežìmas 71
grýnas, -a 141, 147, 153, 245
grýnas, -à 146
grỹnas, -à 147, 246
grýnasis, -oji 163, 165
gryn¡esnis 167
gryniáusias 170
grinìmas 69
grynóji 164
grýnumas 56, 245
grynùmas 245
griùvimas 68
grįžę̃s 219
grįžìmas 69
gróbas, -ai 30
grõmata 98
gr¡ožetis 232
grõžis 75
grùbus 143, 145
grúdas, -aĩ 15, 33, 39, 250
gruñzdimas 68
gùdas, -aĩ 34
gū́dumas 64
guĩdami 229

gulėsì 201
gùliąs 217
gùlįs 215
gùndau, -dyti 96
guõdas 15
gùrklis 77
gurklỹs, gùrklį 77
gurvõlis 80
Heretìkas, -ai 51, 52
heretikaĩ 51, 52
historijà 102
Hišpanijà 102
hostijà 102
leškąs (íeš-) 211
íeškoti 232, 236, 243, 248, 251
ieškóti 236, 244, 248, 251
íetis, -ies 116, 118
ievà, -õs, iẽvą 20
įklampìntas, -à 226
ilgaĩ 174
ilgiaũs 180
ilgùmas 62
įlúžimas 71
įlūžìmas 71
imamė 199
imąs 217
imsiù 243, 245
imtas, -à 224
imtỹnių 241
įindievas 146
ìnkstas, -ai 17, 18, 39
ìnkstas, -aĩ 18, 33, 39, 247
instrumeñtas, -ai 50
ýpačiai 172
ýpačias, -ia 141
ýpatinė 108, 110
išbỹlomas 220
išdrikaĩ 174
įradùmas 62
įsčia 99
įsčià, -iõs, įsčią 100
įsčius 100
įsìgali 195, 199
išdrikùmas 62
išdrįsta 147
ìšeidamas 228, 247
išeĩdamas, -a 229, 247
išeidamà 228
išeĩdami 228
ìšeiga 91, 96
išeigà 96
ìšgali 195
ìšgamas, -aĩ 43
įšgãnąs 211
išgélbėti 237
išgelbėt 237
išgriáutas, -a 226
išjójimas 71
iškalà, -ãlos 97
iškalbà, -õs 92
ìškalbamas 221
iškalbėsíes 203
išklydìmas 71
išléidimas 72
išliuosúotas, -à 226
išmãnąs 211
išmintingaĩ 174, 177, 178, 247
išmintìngai 177, 247
išmintìngas, -à 157, 178, 244
išmintìs, -iẽs, ìšmintį 120, 122, 244, 247, 251
ìšmintis, -ies 122, 123, 247, 251
išmonià, -iõs 101
ìšmonia 101
išpažinėjas, -ai 83
n. pl. ìšrinkti 227

n. pl. išrišti 227
ištikimaĩ 174
ištikimas, -à 221
ištisùmas 62
įtráukimas 71
įtraukìmas 71
įv¡aiskesnis 166
įžeĩstas 227
įžóstu 107
įžűlas, -a 141
įžűliai 172
įžűlumas 56
įžűlus 145
Jalmužnà, -ùžnos 97
jaũčia 95
jaũčiamai 178
jáučias, -iai 75
jaučiąs 214
jáunas, -à 148, 250
jaunýbė 115
jaunikáitis 80
jáunystė 112
jaunùmas 62
jáuta 209
jaũtimas 68, 245, 253
jautìmas 245
jáutoti 209
jãvas, -aĩ 34
jíemus 186
jiemùs 186
jójąs 217
jójimas 66, 71, 251
jojìmas 71, 251
jóks, -ia 189
jóti 251
jùmus 186, 245
jumùs 186, 246
jùngas, -aĩ 18, 33, 39, 244, 250
jùngas, -ai 18, 39, 247, 248, 250
jùngtas, -à 223
jùnkimas 66, 71, 73
junkìmas 71, 73
júodas, -a 145
juõkas, -aĩ 34
juokęs 219
-juokìmas 69
juõktas, -à 224
jupà, g. sg. jùpos 86, 89
júra 15
jũsų 186
jūs¡ų 186
jūs¡ump 186
jūsùnk 186
jùtryna 98, 99
jutrynà, -ỹnos 99
Kaĩmenė 180, 110
kaiminẽ, -ẽs 110
kaimýnas, -ai 44, 47
kaimýnas, -aĩ 46
káimiškis 113
káina 161
káiningas 161
kairaĩ 174
kãklas, -aĩ 34
kaktà, g. sg. kãktos 86, 88, 243, 247
kaktà, -õs 88, 244, 247
kalbà, -õs, kaĩbą 87
kalbąs 212, 216, 217
kalbėčià 207, 208
kalbẽčia 207, 208
kalbẽčia 208
kalbesỹs 79, 81
kaĩbesis 81
kalbẽtų 208
kalbẽtų 208
kãlė 105, 107, 243

kalẽ, -ẽs 107
kalẽdos, -ų 97, 98
kalinẽ, -ẽs 109
kalinỹs 79
kálnas, -ai 30, 36, 40, 82, 134, 243, 248, 250
kálnas, -aĩ 15, 37, 40, 244, 247, 248, 250
kálnelis 82
kálniškis 113
kálnop 134
kaltaĩ 174
kaĩtas, -à 148
káltas 224
kaĩtė 105, 107, 108
kaltẽ, -ẽs, kaĩtę 108
kaĩtumas 59
kálvaitis 161
Kálvaitis 161
kálvė 108
kalvẽ, -ẽs, kálvę 108
kalvẽ, -ẽs, kaĩvę 108
kálvis 161
kalvỹs 18
kalvà, -õs, kaĩvą 20
kamarà, -ãros 97
kãminas, -aĩ 247, 248
voc. sg. kaminė 46
voc. sg. kãmine 46
l. sg. kaminė 247, 248
kãmu 191
kanà 191
kančià, -iõs, kañčią 100
kandãs 216, 247
kándąs 216, 247
kándė 108
kandẽ, -ẽs, kañdę 106, 108
kandìs, -iẽs, kañdį 108
kándu, kąsti 96
kándžia 99
kándžioti 96
kanõnas, -ai 50
kañtriai 172, 244
kañtrybė 114
kañtrumas 59, 245
kantrùmas 245
kañtrus 143, 145, 154, 243, 244, 245
kantrùs 246, 247
karaliaujãs 215
karãlystė 112, 245, 253
karalỹstė 246
karãlius 126
kãrąs 211
karčemà, -õs, kařčemą 98, 99
karčiaĩ 155, 174, 176
kařčiai 155
kárdas, -ai 35
kárdas, -aĩ 35
kareivis 129
karetà, -ẽtos 97
kãrias, -iaĩ 76
kařstas, -ai 31
karšatis 120, 243
karšč̃iuoti 232
karštaĩ 175
kárštas, -a 141, 245
kárštas, -à 246
kárštosp 152
kartà, -õs, kařtą 87
kártas 224
kártumas 57, 151, 176
kartumýnas, -aĩ 47
kártus 141, 153, 176, 250
kartùs, kártų 151, 153, 251
kartùs, kařtų 151
kartùsis, -ýji 163, 164

kártuvės, -ių 108
karūnà, -ūnos 97
karuonìs, -iẽs 122
kárvinis 161
kę́snis 77
kąsnỹs, kąsnį 77
kąstas, -à 223
kataràs 184
katedrà, -ẽdros 97, 99
kãtedra 99
kãtilas, -aĩ 52
kãtinas, -aĩ 45, 198
katolìkas, -ai 52
katolikaĩ 51, 52
kãtulti 232
kaũkas, -ai 35
káukė 110
kaukìmas 69
káukolas 110
káukolė 109, 110
káulas, -ai 15, 160
kaulaĩ 18
káuluotas 160
káušas, -ai 17
káušas, -aĩ 18
kàžkokis 190
keikastìs, -iẽs 120
kéikimas 66, 71
keikìmas 71
kéiktas, -à 223, 245
kéiktas, -a 246
keleivỹs, kẽleivio 130, 131, 254
keleĩvis 130, 131
kėlėmẽs 201
kėlẽs 201, 202, 219, 243, 245, 250
kẽlės 246
kėlę̃s 219
keliamė 199
kẽlias, -iaĩ 76
keliąs 214
kẽlimas 66, 71, 243, 245, 251
kėlimas 245, 251
kẽlis 75, 77
kelỹs, -iaĩ 77
kélmas, -aĩ 226
I. sg. kelmė 42
I. sg. kélme 42
kéltas, -à 223
kélti 251
kentę̃s 219
keršìmas 69
kertą̃s 217
keselỹs 81
kẽselis 81
ketviřtis 80
kiaũlė 161
kiaũlinykas 55
kiaulinỹkas 55
kiaũlininkas 55
kiaũlinis 161
kiaulìnis 161
Kiaunà 18
kiáunė 17
kiaunẽ 18
kiáurai 151
kiáuras, -a 145, 151
kiáuras, -à 150
kíekas, -à 191
kiekvíenas, -à 182
kiekvíenas, -a 182
kiẽmas, -aĩ 15, 34, 54, 134
kieminỹkas 54
kiemóp 134
kíetas, -a 141, 153
kíetas, -à 153
kiet,esnis 168

kietùmas 62
kìlpa 15
kirmėlẽ, -ẽs, kiřmėlę 109
voc. sg. kiřmėle 112
voc. sg. kirmėlė 112
voc. sg. kirminė 46
voc. sg. kiřmine 46
kitókumas 57
kláidėti 232
klambẽnąs 216
klaupdamíes 229
klausdamíes 229
klausìmas 69, 72
kláusymas 72
klaũsinėti 236
klausytų 208
kl$_{i}$einotas, -ai 48, 51
klėtis 15
klevìnis 161
kliáuda 101, 161
kliáudė 101
kliáudėti 232
kliáudingas 161
kliáudžia 99, 101
klýdimas 66, 73, 251
klydìmas 73, 251
kliedėti 232, 236, 251
klíedėti 236, 251
klýsti 251
kliűtis 116, 118
kliūtìs, -iẽs, kliűtį 118
kliūtìs, -iẽs, kliũtį 118
klõdas, -ai 38
klõniotis 232, 236, 245
kloniótis 246
klóti 38
knỹgos, -ų 86
kniűpsčias, -ia 141
k$_{i}$odrin 240
kodr$_{i}$in 240
kója 15
kokìs, -i (-ià) 139, 188, 189, 243 245
kókis, -i (-ia) 189, 244, 246
kóks, -iõ, -kį̃ 248
koksaĩ 190
kóksai 190
kõlioti 232
komedijà 102
konfesijà 102
konfuzijà 102
kontrãktas, -ai 50, 51
koplõnas, -ai 50, 51
kõpos, -ų 19
korìnis 161
kortà, g. sg. kõrtos 86, 89
kortà, -õs, kõrtą 89
kótas, -aĩ 15
kovà, -õs, kõvą 87
koznadiejà, -iẽjos 103
kõznis 116
kõzonis, -ies 120, 123
kramto 95
krañtas, -aĩ 111
krãštas, -aĩ 34, 244
kraũjas, -aĩ 76
kráuju, krókė 73
kráutas 224
krečiąs 217
kreĩvai 173
kreivaĩ 155
kreĩvumas 59, 245
kreivùmas 245
krẽklai 31, 37, 247
kremtąs 217
krẽslas, -aĩ 15

kriaũšius 125
kriaušiùs 126
krikščionìs, -iẽs, -óną 111, 121, 122, 123, 159, 218, 245, 251
krikščiónis, -ies 111, 122, 123, 218, 246, 251
krikščióniškas, -à 158, 159, 254
krimtìmas 69
Kristaũspi 132
krỹžius 126
króvimas 73
krū́mas, -ai 15
krū́pauti 232
krūtìs, -iẽs, krū̃tį 119
krùvinas, -à 157
kuginỹs 79
kuĩnas, -ai 31, 37
kuĩnas, -aĩ 37
kūkãlis 80
kukulỹs 81
kukùlis 81
kuliąs 217
kū́limas 66, 71
kū̃mas, -ai 31, 37
kumpùmas 62
kùmsčia 99
kū́nas, -ai 30
kùnigas, -aĩ 43
kunigỹstė 112
kùnigiškas, -à 158
kunigók 135
kū́ningas 156
kū́niškas, -a 157
kū́niškumas 57
kúopa 15
kuopìmas 69
kuõras, -aĩ 34
kuõras, -ai 40
kurapkà, -ãpkos 97
kū́rimas 66
kurìs 191
kùrmis 15
kurmỹs 18
kùrpė 15
kursaĩ 190
kùrtas, -ai 15
kurtinỹs 79
kváila 19
kvaĩlas, -à 19
kvė́pimas 69
kvė́pti 69
kviẽstas, -à 224
Labaĩ 175
lãbasis 165
lab¡esnis 168
labiaũs 180
labiáusias 171
labùmas 62
láidoti 232
láima 15, 19, 85, 89, 250
laĩmas 19, 89
laimė̃ 18
l¡aimesnis 166
laimiaũs 180
l¡aimiausias 169
l¡aimus 146
láimus 147
laĩmus 146, 147
laimùs, laĩmų 146, 147
laĩškas, -aĩ 35, 36
láiškas, -aĩ 36
laĩvė 105
laĩzdąs 211
lakonià, -õnios 103, 104
lãkštas, -ai 31, 37
lándžioti 20

lángas, -aĩ 15
l. sg. langè 42
l. sg. lánge 42
laĩkas, -aĩ 15
lankytų̃ 208
lap¡esnis 168
lãpumas 59
lapų̃nas, -ai 44
lãpus 143
lãpusis, -ýji 164
lą̃šas, -à 148
laternà, -ẽrnos 97
lãtras, -ai 17, 31, 37, 39, 243, 245, 247
lãtras, -aĩ 18, 38, 245, 247, 248
latrỹstė 113
laũkan 137
láukdami 228, 229, 247
laukdamì 229, 247
laukiąs 214
laukìmas 69
láukimas 72
laũks 202, 203
láuks 203
láužas, -aĩ 15
lavónas, -ai 44
lazdà, -õs 87
lėčiáusias 171
legõtas, -ai 50
leidę̃s 219
léidimas 66, 71, 73, 75, 245
leidìmas 71, 73, 245
léidžiąs 217
leisíes 203
léistas, -à 223
lekiąs 217
lėlỹs, lėlį 15
lémpa 91
lendą̃s 217
leñgvai 150, 173, 176, 245
lengvaĩ 176, 246
leñgvas, -à 150
leñgvesn 150
leñgviaus 150, 179
leñgvumas 59, 64, 150
lengvùmas 64
lénkas, -ai 19, 30, 36
leñkas, -aĩ 19
leñkiąs 213
lėtaĩ 175, 176
lẽtas, -à 150, 246
lẽtasis, -óji 164
letenà, -õs 94, 95
lẽtena 94, 95
lėt¡esnis 168
lẽtumas 59, 150, 176
liameñtas, -ai 50
liáudis 116
liáująs 213
liaupsẽ, -ẽs, liaũpsę 106
ličýna 98, 89
liejìmas 251
liẽkas, -à 15, 143
líejimas 66, 251
liẽkąs 217
líekna 15
liemuõ 127
líepa 15, 19
liepà 18, 19
liẽpiąs 213, 217
liepsnà, -õs, liẽpsną 87
liẽstas, -à 224
líetas 225
líeti 251
liẽtimas 68, 74
lietùs, líetų 16, 19, 124, 250

liežùvis 80, 82
ligà, -õs 87, 160
lýgiai 173
lýgyba 116
lýgybė 116, 163
ligónis, -ies 121, 123
ligótas 160
lýgu 152
lygumà, -õs 64
lýgumas 57, 64, 163, 243
lýgus, -aus 64, 141, 145, 147, 152, 153, 250
lýgus, -aũs 145
lygùs, -aũs 145
likęs 101, 219
likõs 201
liktõrius 126
lilijà 102
linksmaĩ 175
linksmį esnis 168
linksmiaũs 180
linksmýbė 115
linksmùmas 62
liñkstąs 217
lióvimas 66
lipýnė 111
[illegible]202
lìs 202
literà, -ẽros 97, 99
lytìs, -iẽs, lýtį 117
liturgijà 102
-liũdimas 68
iũdįs 215
liuos įesnis 168
liuosúotas 225
liuosuotų̃ 208
liuterõnas, -ai 50
liùtras, -ai 31
liùrba 15
lõbingas 156
lõbis 75
lobùs 148
lockà, g. sg. lõckos 89
lõjoti 232, 236
lokỹs, lókį 15, 19, 118
lomà, -õs, lõmą 87
lópa 15
lópė 107
lopetà, -õs 95, 248
lópeta 97
lopinỹs 81
l įopinis 81
lópyti 20
loskà, g. sg. lõskos 89
loskà 89
lovỹs, lóvį 19, 77
lovỹs, lõvį 19
lúpa 15
lùstas, -ai 31, 37
lúžimas 66, 71, 247, 251
lūžìmas 71, 251
lúžti 251
Mãgas, -ai 31
máinioti 232
maĩšas, -aĩ 19, 34, 40
máišas 19, 41
máiša 19, 41
máišė 19, 41
maĩštas, -ai 31, 37, 38, 243, 244, 247
maità, -õs, maĩtą 87
majestõtas, -ai 50
mãkštys, -tų̃ 117
maldà, -õs, maĩdą 87
maĩdąs 211
maĩkas, -aĩ 15, 36
malónė 109

malˌonesnis 166
malˌoniai 173
malˌoniausias 170
malˌoningas 156
malˌoningiausias 170
malˌonumas 61
malˌonus 146
malónus 146, 147
malõnus 146
malonùs, -õnų 146
malˌonusis, -yji 163
mãmonas, -ai 48
mãnas 186
mandagiaĩ 175, 176
mañdagiai 176
mandagùs 176
mañdagus 176
mandõtas, -ai 50, 51
manè 186
màne 186
manęs 186
mãni 20, 186
màno 187
mãno 187
mãras, -aĩ 34
Marijà 102
marinąs 215
mãrios, -ių 100
mariósn 135
maršálka 98, 99
mˌartuvė 109
maruonìs, -iẽs 120, 122
matýs 202, 203
matìs 202
matỹs 203
mazgótas 225
mažaĩ 175
mãžas, -à 148
maženà, -õs 92
mažˌesnis 168
mažiaũs 180
mažiáusias 171
mažiñtelis 161
mažitelỹs 159, 160
mažitelỹsis 169
mažitỹs 159
mažùmas 62
mãžumas 65
medeĩnė 110
mẽdelis 82
mẽdis 76
medùs, -aũs 124
mẽdžiaga 91
mẽdžias, -iai 76, 82
medžiõklė 111
medžioklẽ, -ẽs 111
mẽginti 232, 237, 254
mẽgstąs 210
méilaširdumas 57
méilaširdus 141
méilė 105, 107
méilingai 173
méilingas 156, 244, 254
méilingumas 57
méilumas 57, 245
meilùmas 245
méilus 57, 141, 147
meilùs, méilų 147
meilùs, meĩlų 147
meĩlus 57
méilusis, -yji 167
melãgis 80
mẽlas, -aĩ 34
mẽlynė 109, 110, 163
mẽlynuoti 233
melsdamíes 229

menąs 212
menkaĩ 175, 176
meñkas, -à 143
meñkumas 59, 176, 245
menkùmas 245
mẽnuo 127, 250
mérdėti 233
mergà, -õs, meřgą 17, 87, 159, 244
mergáip 135, 136
mergỹstė 113
meřgiškas, -à 158, 159, 244, 245, 249
meřgiškas, -a 246
mergýtė 112
mergỹtė 112
mėsà, -õs, mẽsą 87
mesiù 169, 202
mėsiu 169, 202, 244, 246
mėstas, -à 224
mestų̃ 169
mėstų 169, 207
mẽstų 169
mẽšlas, -aĩ 15, 33, 39, 250
l. sg. mėšlė 42
l. sg. mẽšle 42
mėšlýnas, -aĩ 47
mẽtas, -ai 32, 37, 54, 158, 161
metėsì 201
d. sg. mẽti 41
metìmas 69
mįėtinėti 233, 236
mẽtinykas 53, 54
mẽtinis 155, 158, 161, 244
metìnis 161
mẽtra 85, 89
miegãlis 80
miẽgas, -aĩ 15
miẽgąs 213, 217
miẽgti 216
míelai 173, 176, 245
mielaĩ 176, 246
míelas, -a 141, 153, 242
míelasis, -oji 163, 165
mielaširdystė 112
mielaširdžiaũs 180
miẽlės, -ių̃ 106
míelesnis 166
míeliaus 179
míeliausias 170, 244, 245, 254
mieliáusias 246
miernaĩ 175, 176
miẽrnumas 59
miẽstan 134
miẽstas, -ai 32, 37, 82, 134
miẽstelis 82
miẽstop 134
mieščionìs 121
mìgis 77
migỹs 77
mįylasnykas, -ai 48, 51
-milìmas 69
mýlįs 215
mylį̃s 217
miliškaĩ 162, 177
mýliu 215
myliù 215
-mìlstąs 210
mìltai 15, 161
mìltingas 161
miltìngas 161
mìltuotas 161
miltúotas 161
minẽtas, -à 226
minià, -iõs 100
minỹkas, -ai 50
-minìmas 70

minimė 199
mìnime 217
minįs 199, 217
ministras, -ai 50
minyškà, -ỹškos 97
minkštùmas 62
miñtąs 211
mìntas, -à 223
miñtas, -à 224
mintìmas 70
mirę̃s 219
mìrgterėti 233, 245
mirgterė̃ti 246
mirìmas 70
miršìmas 70
mìrštąs 210, 217, 250
mìrštu 250
miřtis 116, 118, 119, 245, 254
mirtìs, -iẽs, miřtį 119, 246
mìstras, -ai 32, 37
mišià, -õs 100
mitìmas 70
mizerijà 103
mizernaĩ 175
mõčeka 98
mõjus 19
mokąs 212, 216, 250
mokestìs, -iẽs 120
móku, mokė̃ti 233, 250
m,okėti 236
mókytesnis 166
mókytinis 78, 80
mókslas, -ai 30, 36
moliavóti 233, 236
mõliavoti 236
mólinas 155, 158
mólinis 161, 244
molìnis 161
mólis 15, 75, 158, 161, 250
momáip 135
mõnas, -ai 32, 37
Mortà, -õs, Mõrtą 87
mõstis 116, 119
mostis, -iẽs, mõstį 119
mótė 15, 18, 122, 127, 154, 197, 250
móteris 122
móterystė 112, 245, 253
moterỹstė 246
móteriškas, -a 157
móteriškė 113, 245, 253
moteriškė 113, 246
mūčélnykas, -ai 48
mùlas, -ai 32, 37, 39, 247
mùlas, -aĩ 38, 247
mùmus 186, 245
mųmùs 186, 246
mű́ras, -ai 161
mùrinas, -ai 48, 51
mű́rinis 161
mūrìnis 161
mű́sų 186
mūs,ų 186
mű́sump 186
mūs,ump 186
mūsùmp 186
mūsum̃pi 132, 186
mūsùnk 186
mušą̃s 217
mušìmas 70
mũšis 76
Náikinti 233, 237, 243
naikìnti 237, 244
naktìs, -iẽs 117, 119
naktyjè 119
nãktyje 119

nakvýnė 111
namañ 131
nãmas, -aĩ 34, 41
namiẽ 131, 135
namíep 135, 136
namỹkščias (-štis) 160
naĩštinykas 53
nasraĩ 34, 41
nártauti 233, 236
našláitis 80
našlẽ, -ẽs 106
našlỹstė 113
naštà, g. sg. nãštos 86, 88, 243, 247
naštà, -õs 88, 247
natūrà, -ūros 97
naudà, -õs, náudą 15, 90, 245, 250, 251
náuda 85, 89, 158, 245, 250
naudà, -õs, naũdą 90
náudingai 173
náudingas 156, 158, 251, 252
naudìngas 251
nauding¡esnis 168
naujãkrikštis 131
naujakrìkštis 131
naũjakrikštis 131
naũjas, -à 149
naujienà 94
naujynà, -õs 93
neáuga 218
nèbaisies 195
nèbaudė 74
nebaũdžia 74
nebẽga 218
nebylỹs 79
nèbjauris 195, 199
nebjaũris 195, 199
nèbodis 195
nebõdis 195
nèdavė 74
nedẽlia 103
negãlė 110
nẽgalė 110
negãli 195, 199, 217
nẽgali 195, 199
nègali 199
nẽgandas, -aĩ 43, 45, 198
nègėris 195
negùli 195
nẽkada (-dai) 198
nekaĩba 195, 201
nẽkas 190
nẽkokis 152, 190, 198, 240, 254
nẽkuris 152, 190, 198, 240, 254
nèlenda 195
neleñda 195
nèmini 199, 217
nèmirė 74
néndrė 105, 250
nepraũsia 110
nepríetelius 126
nerandą̃s 217
nerẽdas 52
nẽrėdas 52
nerimãstis, -čiai 80, 81, 253
nẽrimastis, -čio 81
nerimastìs, -iẽs 82
nértėti 233, 236
nesérgamės 199
nešą̃s 212, 217
nešẽjas, -aĩ 83
nešẽjas, -ai 83
nešẽjas, -ai 83
nešiotų̃ 208
nešpãras, -ai 50, 51

nèštas, -à 234
nèštų 207
nẽštų 207, 248
nètarė 201
netãriant 221
neteĩsasakis 129
netìkėlis 83
netùri 195, 199
nèturi 199
nẽturi 195, 199
netvarkà 94
nẽvadas, -ai 48, 52
nevãdas, -ai 52
neveĩtas 152
nẽvertas 152, 198, 247
nežadžià, -ãdžios 101, 198, 253
nežìno 199
n$_{1}$iedėti 233
niẽkadaris 129
niekadõs 239
niẽkados 239
niẽkaniekė 129
niekãniekė 130
niekàs 191, 254
niẽkas 191
niẽkniekė 129
niẽkumas 59
nýtis 15
nõbažnai 173
nõbažnas,-a 143
nõbažnesnis 166
nõbažnykas, -ai 48
nõbažnystė 112
nõbažnumas 59
-nókstamas 220
nopkeñčia 195
n$_{1}$opkenčia 195
noprõsnai 173, 176
noprosnaĩ 176
norėčià 207
norẽti 233
n$_{1}$orėti 236
nóriai 173
nórįs 215
norį̃s 217
nórumas 57
nósis 116, 250
nùgali 195
nùgara 91, 94, 243, 248
nugarà, -õs 94, 95, 244, 248
nugriẽjo 199
nùgriejo 199
nugùli 195, 199
nùguli 199
nùkeliu 196
nuklýdimas 71
nuliũdimass 72
nulodùs 148
nùmirė 83, 201
numìrėlis 83
numirę̃s 254
nuodėgulỹs, -dẽgulį 81, 111
nuodẽgulis 81, 111
nuodėmẽ, -ẽs, -dẽmę 111, 253
nuodėmẽ, -ẽs, núodėmę 111
núodėmė 111
nuodžià, -iõs, nuõdžią 100, 160
nuodžiótas , -à ir -a 160
nuogaĩ 175
núogas, -à 149, 250
nuogą̃stùs 147
nuogùmas 62
núoma 15, 90
nuomonià, -iõs 101
núomonia 101
núomonė 101

*nuopeĩnas, -aĩ 45, 253
núopelnas, -ai 45
nuoširdùs 176
nuoširdžiaĩ 275, 176
núoširdžiai 176
nuotartìs, -iẽs 120
nusidãvimas 72, 74
nusigą̃sta 147
nusiuñtė 201
nušalę̃s 219
nutãriamas 220, 221, 254
nuveĩkia 196
Obelìs, -iẽs, óbelį 15
óbuolas 81
óbuolis 78, 81
obuolỹs 81
óda 16
Onà, -õs, Õną 87, 89
ˌopus 146
ópus 146, 147
õpus 146
opùs, õpų 146
óran 137
óras, -aĩ 15, 33, 39, 250
óras, -ai 39, 137, 247
I. sg. orė 42
I. sg. óre 42
oriẽ 135
ožỹs, óžį 15, 76, 250
Pãbaida 91, 95
pabaigà, -õs 92, 96
pabˌaisingas 156
pabangà, -õs 92
pãbaras, -aĩ 49
pabažnaĩ 175
pabeñgiamas 220
pàbėrė 201
padángės, -ių 111
padãrai 209
pãdaras, -aĩ 43, 136
padárgas, -ai 44
padarùs 149
padauža 94
padáuža 95
pãdauža 95
padėjėjas, -aĩ 83
padẽjėjas 84
padėjìmas 71, 72
padẽjimas 72
padermẽ, -ẽs 109, 110
pãdermė 110
padẽtas, -à 245
padõnas, -ai 50
padˌoresnis 166
padˌoriai 173
padˌorumas 61
padõrumas 64
padorùmas 64
padˌorus 146
padórus 146, 147
padõrus 146
padorùs, -õrų 146
pãduksis 78
padúotas, -a 226
padvarià, -ãrios 103
paeĩna 74
pàėmė 75
pagadiñčia 208
pagadìnčia 208
pãgal 239, 246
pagaĩ 239, 240, 245
pagálba 93, 95
pagaleĩ 240
pagãli 195
pàgali 195
pàgardi 195

pagautaĩ 178
pagáutai 178
pagáutas, -à 178
pagáutas, -a 178, 226
pagélba 95
pãgelba 95
pàgerbė 74
pagerbia 74
pagìrtas, -à 208, 226
pagìrtas, -a 208, 226
pãgonis, -ies 120, 123, 158
pagónis, -ies 123
pãgoniškai 173
pãgoniškas, -a 157
pagrumzdimas 72
paguldýtas, -à 226
pagundà, -uñdos 93, 96
pagundà, -ùndos 93, 96
pagùnda 96
pãgunda 96
paĩkas, -à 150, 246
paĩkumas 60, 150
páinioti 233, 236
painióti 236
pajauta 94
pajáuta 95
pajùngiamas 220
pãjuokas 45
pãjūris 81
pakãjingai 173
pakãjingas 156
pakãjus 126
pakãkinamas 220
pakaktiniaũs 180
pakálnė 109, 110, 111
pakalnė 110, 111
pakálnis 81
pakampẽ, -ẽs 109, 110
pakámpė 110
pakampė 110
pakámpis 110
pakampis 110
pakañkamas 220
pakañkąs 211
pakarà, -ãros 97, 98
pàkeliamas 221
pakéltas, -à 226
pakéltas, -a 226
paklaida 94
pàkasame 196
paklaidùmas 63
pãklaiduonis 120, 122
paklaidùs 149
paklãnas, -ai 50, 51
pãklapa 98
paklúonė 111
paklùsnumas 60, 245
paklusnùmas 245
paklùsnus 143, 245
paklusnùs 246
pakójis 81
pakõjis 81
pãkojis 81
pakrámta 95
pakrántė 111
pãkula 91
pãkulinis 161
pakūtà, -ũtos 97
n. pl. pàkviesti 227
palaidùmas 63
pãlaikas, -aĩ 43, 45, 46
pãlaikas, -ai 46
paláimintesnis 166
paliaubà, -õs 93, 96
pãliauba 96
paliáuba 96

pal¡iaubąs 211
pal¡iaubomas 220
paliáujamas 220
paliaująs 221
pàlydi 195, 199
palỹdi 195, 199
pàlikdamas 247
palìkdamas 247
palìkdami 229
pàliko 201
pãlikuonis, -ies 120, 122
pãlipas, -aĩ 43
pàlyti 195, 199
palỹti 199
palūžùs 149
pánčiuoti 233, 236
panókamas 220
panõsė 111
pãnosė 111
pántis 75, 236
pãpas, -ai 32
papjúčtis 118
pãprastai 175
pãprotis 78, 80, 243, 248
paprotỹs 80, 247, 248
parãmas 52
pãramas 52
pardõstė 110
parėdnià, -ėdnios 103, 104
parodnaĩ 175
parõdnykas, -ai 48
paršiek 135
parùčnykas, -ai 48
pãsaka 91, 243
pasakyčià 207
pãsaku 240
pasalkandà, -kañdos 96
pasáulis 80, 81
pãsaulis 81
pasãvintinis 78
pasibodìmas 71
pasíekė 199
pãsiekė 199
pasiliẽkąs 217
pãsiuntinis 78, 80, 243, 248
pasiuntinỹs 80
pasiutęs 219
paskandintas, -à 226
pãskui 159, 239, 240, 245
paskuĩ 159, 239, 240, 246
pãskum 239
paskuñ 239
pãskutinis 155, 159, 254
paslaptẽ, -ẽs 109
paslẽptas 227
pàsmerkė 201
pãsnikas, -ai 49
pãsnikauti 233
pãstapas 45
pãstaras, -a 143
pãstarasis, -oji 163
pãstariausias 170
pastógė 111
pastotìs, -iẽs 120
pasúolė 111
pasvertójis 84
pãšalpa 91, 94, 96, 245
pašalpà, -õs 94, 96, 246
pašálpa 96
pãšalpas 45
pašélpa 96
pàšelpė 201
pašeĩpiamas 221
pašókimas 72
pašveñčiamas 221
pãtaika 92

pat¡amkas, -ai 48
pateñkąs 211, 217
patiltė 20, 111
patìs, -iẽs 123, 191
pãtis, -ies 123
pãtmalos, -ų̃ 130
patógesnis 167
patógiai 173
patõgiai 155
patógiaus 179
patógiausias 170
patõgu 147, 155
patógu 152
patógumas 57, 64
patógus 141, 147, 152
patogùs, -õgų 147
pat¡osėjas 84
patosìmas 70
patrõnas, -ai 50, 51, 253
pãtronas 53, 247
patrovà, -õvos 97
patùri 195
paũtas, -ai 15
pav¡aiskumas 61
paváizdas, -ai 44, 158
paváizdingas 156, 158
pavargà, -õs 93
pavafgėlis 83
pãvargulis 78
pavéikslas, -ai 44
pàvejamas 221
pavydà, -ỹdos 96
pavỹdas, -ai 44
pavýdi, -dėti 96, 233, 236
pavýdėti 236
pavýdįs 215
pavỹdus 143
pãvyzis 78, 81
pavogà, -õs 99
pãvoga 99
pavõju 152
pavojù 152
pavõjumas 60, 152
pavõjus, -aus 126
pavõjus, -ì 143, 152
pavõžnesnis 167
Pãznonia 104
pãžaida 92, 94, 95
pažaidà, -õs 94
pãžygis 78
pažinę̃s 219
pažinìmas 70
pažintìs, -iẽs 119, 121
pažiñtis 119
pažįstamas, -a 221
pažįstamas, -à 221, 222
pàžvilgi 195
pečẽtavoti 233
pẽčius 126
pẽdas, -aĩ 15, 39
pẽdas 19
pẽdas, -ai 39
pėdà, -õs, pẽdą 15
peĩlis 76
peklà, g. sg. pẽklos 86, 89
pẽkus 124
peldẽti 233
pẽlenas, -aĩ 43
voc. sg. pelenė 46, 112
peĩnas, -aĩ 45
pelnytų̃ 208
penẽs 202
pẽnigas, -aĩ 43
pentìnas, -ai 45, 101, 198
perbẽgo 230
pereigà, -eĩgos 93, 96

pergalėti 243, 244
pérgalėti 243, 244, 246
pergyvėno 230
perkąs 217
pérlydis 78
pérmetė 230
pérnešė 230
pernỹkščias 160
pernỹkštis 160
Persijà 103
personà, -õnos 97
pertráukė 230
perveléti 248
pėsčias, -ia 141, 145
petỹs 76
pėtnyčia 103, 104
piemuõ 128
píenas, -ai 15
piėstas 20
piestà 20
piėtūs, -ų̃ 124
pigaĩ 64, 175
pìgas, -à 64
pigiaũs 190
pigù 152
pigùmas 63, 64
pigùs, 64, 149, 152, 244
pikčiáusias 171
piktabỹlis 130
piktaĩ 175
d. sg. piktái 152
pìktas, -à 149
piktàsis, -óji 164
piktjesnis 168
piktýbė 112, 115, 243
piktỹbė 112, 244
piktóp 152
piktùmas 63
pýlimas 66
pilnaĩ 175, 176
pìlnas, -à 150
pìlnasis 164
pilniáusias 171
pìlnumas 57, 151, 176, 245
pilnùmas 245
pìltas, -à 223
pilvapenỹs 130
pynęs 219
pingąs 217
pirkėjas, -aĩ 136
pirkėjas, -ai 136
pirkìmas 70
pirksiù, -sì 202, 248
piřksiu 202
pirm(a)gimỹs 131
pirmãgimis 131
pirmà 183, 247, 248
pìrma 247
pìrmas, -à 183
pìrmas, -a 183
pìrmasis, -oji 183
pirmiaũs 183
pìrmiaus 183
pìrmiausias 170
pirmýbė 115
pirmuonìs, -iẽs 121, 122
piršlỹs, piřšlį 118
piřštas, -ai 153
pjáutuvas, -aĩ 43, 247
pjovėjas, -aĩ 83
pjovėjas, -ai 83
pjūtis 116, 118
pjūtìs, -iẽs, pjūtį 118
plačiaĩ 175, 177
plačiaũs 180
plãkimas 68

plãkumas 60
plañkumas 64
plãštaka 92, 94, 248
plaštakà, -õs 94, 95
plãtimas 68
platùmas 63
platùs 149, 153
pláukas, -aĩ 15, 33, 39, 83, 250
plaũkas 18
plaũkiąs 217
plebõnas, -ai 50, 51
plėšiąs 214
plėšimas 66, 71, 72, 251
plėšimas 71, 72, 251
plėšti 251
pliagà, -õs 87
pliuškùmas 63
plónas, -à 149, 250
plūdìmas 70
plūnksna 85, 89
pompà, g. sg. põmpos 86
põnip 135
põnop 134
pópiežė 109
pópiežystė 112
pópiežius 52
p,opiežnykas, -ai 48, 51
póra(s) 91
porà, -õs, põrą 91
p,osėti 233
prabà, g. sg. prãbos 91
prabà, -õs 91
prabanga 94
prãbangas, -aĩ 43
pradėda 216, 221
pràdeda 216
pradėsti 216
pradžià, g. sg. prãdžios 100, 101, 245, 247
pradžià, -iõs 101, 246, 247, 248
prãgaras, -aĩ 43, 247
prãgaras, -ai 247
l. sg. pragarè 46
l. sg. prãgare 46
prajẽvas, -ai 50
prajójimas 71
prajõvas, -ai 50, 51
prãkaitas, -ai 46, 247
prãkaitas, -aĩ 46, 247
l. sg. prãkaite 46
l. sg. prakaitè 46
prãkartas, -aĩ 43
l. sg. prakartè 46
l. sg. prãkarte 46
prakẽ, -ẽs 106
prakéiktas, -à 208
prakéiktas, -a 208
prakijas 84
praktikà, -ìkos 98, 99
prãktika 99
praleñkia 195
pràlenkia 195
pràlydi 195
pralỹdi 195
pralõtas, -ai 50, 51, 253
prãlotas 53, 247
n. pl. pràminti 227
prãmonia 101
prãmonioti 233
pranarùmas 63
pranarùs 149
pranarùsis 164
prãnašas, -ai 42, 45, 46, 198, 236, 243, 245, 247
prãnašas, -aĩ 46, 245

prãnašauti 233, 236, 245, 254
pranašáuti 246
pranašỹstė 113
pranėšimas 72
prapultìs, -iẽs 121, 122
prãpultis, -ies 122
prastyrià, -ỹrios 103, 104
prãšąs 211
prašytų 208
prãšmatas, -aĩ 43
pràšuko 201
pratìmas 70
praũsiąs 110
praũsimas 68
praustuvė, -ẽs 109, 110
praũstuvė 110
praustùvė 110
prãzviščius 126
prãžastis, -čiai 78
preikãlas, -ai 45
prekė, -ės 106
prekijas 84
préskas 149
prideñgtas 227
pridẽra 218
priderančiaĩ 177, 178, 247
prìderančiai 178, 247
priderąs 178
pridẽrąs 218
prìderinčiai 178
priderùmas 63
prieglabstis, -iẽs 121
prieigà, -eĩgos 93
prieĩna 216
prieĩti 216
priẽjamas 221
priekãlas, -ai 45
príekalas, -aĩ 45
priẽmė 201
príemonia 101
príepelnas 42
príepuolis 79, 81
priepuolỹs 81
príesakis 79
príespauda 92, 96
príešas, -ai 54
príešauti 233, 236, 245
príešinykas 53, 54
príešinis 156, 158, 244
príeštarauti 233
príešumas 57, 64
príešus 54, 64, 142, 154, 158, 236
príetelystė 113
príetykinis 79
prievaizda 92, 94
prievaizdà, -õs 94
príevylis 70
priežastìs, -iẽs 121, 122, 245, 251
príežastis, -ies 122, 123, 246, 251
príežodis 79
prikalba 92
primanùmas 63
primanùs 149
primiẽtas, -ai 50, 51
prislẽgimas 71
pristõvas, -ai 50, 51
pritráukdami 229
privalà 94
privãląs 211
privaling,esnis 168
privalù 152
privalùmas 63
privalùs 149, 152
privilijà 103
probà, -õs, prõbą 91
probastvà, -ãstvos 98

procesijà 103
propozicijà 103
prõtas, -ai 15
protìngas, -à 161
protingas, -a 161
prúsaitis 161
prúsas, -ai 161
psálmas, -ai 36
pūčkà, g. sg. pũčkos 86, 89
puĩkas, -aĩ 34
puolą̃s 212, 216
puolìmas 70
puotà, -õs, puõtą 88
púras, -ai 15
purpūrà, -ū̃ros 98
puřvinas, -a 156
pùsė 52
pusañtarų 184
pusañtros 184
pùsinykas 52
pùsnykas 52
pústas 225
pūstélnykas 48
pūstýnė 109, 111
pũstyti 234
pušýnas, -aĩ 47
pušýnas, -ai 47
l. sg. pušynė 47
putà, g. sg. pùtos 86, 89
putà, -õs 89
pùtlauti 234, 236
pùtlumas 60
pùtlus 143, 236
pùvimas 68
Radõs 201
radosì 201
rãgas, -aĩ 34
raistýnas, -aĩ 47
ráišas, -a 142
ráišasis 164
ráiškiai 173
ráiškytis 234, 236
ráiškus 142, 236
ráiškus, -aũs 145, 154
raĩtas, -à 149
rãktas, -ai 32, 37, 38
ramùmas 63
rándas, -ai 39, 40, 137
rándas, -aĩ 40, 137
rángčia 99
rankà, g. sg. rañkos 86
rankái 135
rankáip 135, 136
rañkinis 161
rankõn 136
rankonà 136
rañkosan 136
rankósn 135, 136
rankósnà 136
rankósun 135
rasà, -õs 88
rasiù 245
ràsi 246
rãšą̃s 217
rašyčià 207, 208
rašỹčia 207
rãštas, -ai 32, 37
rãštas, -aĩ 132
rãštop 131
rãtan 131
rãtas, -ai 32
ráuda, -os 90, 209
raudà, -õs, ráudą 90
raudà, -õs, raũdą 90
ráudą̃s 211
raudónas, -a 160

raudónas, -à 160
raũdonuoti 234
ráugas, -aĩ 15
raugìntas 225
ráutas 225
rãvalas 45
razbáinykas, -ai 48
razinkà, -iñkos 98
rebelijà 103
regėtų̃ 208
regimaĩ 178
rẽgimas, -à 178, 221
regimė 199
regį̃s 215
regulà, -ùlos 98, 99
rẽgula 99
reĩkalas, -aĩ 43, 45, 46, 159
reĩkalas, -ai 46, 159
l. sg. reikalė 46
l. sg. reĩkale 46
reĩkalingas 156, 159
reikalingiáusias 171
reĩkią 214
reĩkiamai 178
reĩkiamas, -a 178
reikmẽnė 110
reikmenẽ, -ẽs 110
reĩkmenė 110
réikštas, -à 223
réiškimas 66, 71, 72, 75, 245
reiškìmas 71, 245
réiškus, -i 145
rẽksmas, -ai 32, 37, 247
rekstỹs 76
religijà 103
relikvijà 103
remẽslas, -ai 50
rẽmimas 66
rémti 69
renkamė 199
rẽpiąs 214
retaĩ 175
rẽtėžius 126
rẽtis 76, 77
retỹs 77
riciẽrius 126
riebùmas 63
riebùs 149
rį̃jąs 211, 217
rįjąs 217
rijìmas 70
rýkštė 18
rykštẽ 18
rìmstąs 210
rinkõs 201
riñktas, -à 224
rišìmas 70
rỹšis 76, 77, 248
ryšỹs 77
rýtas, -aĩ 15, 17, 33, 39, 137, 250, 251
rýtas, -ai 39, 40, 137, 158
rýtas, -à 223
rýtinis 156, 158, 161, 251
rytìnis 251
rytójas 84
l. sg. rytóje 84
rodà, g. sg. rõdos 86, 89
ródąs 211
rõjus 126
rokùnda 98, 99
r$_1$omesnis 167
r$_1$omiaus 179
r$_1$omumas 61, 64
r$_1$omus 146
rómus 147, 250

romùs, rõmų 147
ronà, g. sg. rõnos 89
ronà, -õs 89
rovimas 70, 72
róvymas 79
rõžė 105, 107, 108
rožẽ, -ẽs 108
rũbas, -ai 32
rùbinas, -ai 48, 51
rũbinis 161
rūdìs, -iẽs, rũdį 118
rudùlis 80
rugiapjútis 130
rugỹs 76
rũpesčiauti 234
rūpẽsnis 82
rũpestingas 156, 159
rũpestis 79, 81, 159
rūpestỹs 81, 159
rūrà, -õs, rũrą 91
rúsčiai 173
rústauti 234
rústybė 114, 163, 245, 253
rūstýbė 246
rústumas 57, 64, 243, 248
rūstùmas 64
rústus 142, 145, 147, 154, 243, 244
rúšis, -ies 19
rūšìs, -iẽs, rũšį 19
rūtà, g. sg. rũtos 86, 89
rūtà, -õs 89
rùzgis 76
Saĩkas, -ai 32, 37, 38
saĩtas, -ai 32, 37, 38, 244, 247
saĩtas, -aĩ 38
sãkąs 211, 217
sakyčià 208
sakrameñtas, -ai 50
saldù 152
saldùmas 63, 64
saldùs, sáldų 64, 149, 151, 152, 153, 244, 248, 250, 251
saldùs, saĩdų 151
saldùsis, -ýji 164
saldžiaĩ 155
saĩdžiai 155
saldžiáusias 171
sãmanos, -ų̃ 94
sãmanos, -ų 94, 161
sãmanotas 161
Samarijà 103
samdinỹkas 54
sąnarỹs 81
sąnaris 81
sąnariùs, -iaũs 125, 245, 254
sąnarius 246
sándara 92, 94, 245
sandarà, -õs 94, 246
sándora 92
sánkalbis 79
sãpnas, -aĩ 34, 244
sarg,esnis 168
sargiaĩ 175
sargýba 93
sargýbė 115
s,argus 146, 147
*sąs, santi 193, 254
sãsas, -ai 32
sąsparà, -õs 95
sąspara 95
sáugoti 234, 237, 246
saugóti 237, 246
sáulė 15, 105, 107, 250
saulėtekis 130
saulótekis 130
sãvas 187

savė 186
sàve 186
saviškaĩ 162, 177
sàvo 169, 187
sãvo 169, 187
sėbras, -ai 32, 37
sėdẽs 219, 254
sėdĩs 217, 218, 251
sėdis 215, 218, 250, 251
sėdõs 201, 202, 219, 243, 245, 250
sėdos 246
sėdosi 201
sėdžiąs 217
sėdžiu, sėsti 250, 251
sėilė 107
seilẽ, sėilę 107
seĩmas, -ai 32, 37
sekiotų 208
sėkla 15, 85, 89, 250
sėklà 17
sektà, g. sg. sėktos 86, 89
sekretõrius 126
sektõrius 126
sėmenes, -ų 127, 128
sėmens (-ys), -ų 128
sẽnas, -à 149
sẽnasis 165
senãtvė 110
seniaĩ 175
sentencijà 102
senùmas 63
sėrà, -õs, sėrą 88
seredà, -õs 98, 99
sergą̃s 212, 217
sérgąs 213
sérgėti 234, 237, 245
sergė́ti 237
sérgmi 237
sėsdamíes 229
sesuõ 128
sė́ti 15
sidãbras, -ai 44
sidãbrinas (-nis) 156
síeksnis 17, 77
sieksnỹs, síeksnį 18, 77, 247, 248
síela 85
sielà, -õs, síelą 90
síelinykas 53
síelis 53
sielótis 90, 234, 245
síelotis 246
síelvartas, -aĩ 43
sylà, g. sg. sỹlos 86, 89, 245
sylà, -õs 89, 246
sylingiaũs 180
silpnas, -à 149
silpnẽsnis 168
silpnýbė 115
silpnùmas 63
sirẽopas, -ai 50, 51
siuñčiamas 221
siuntìmas 70
siųstas, -à 224
siū́tas, -à 223
siutilmẽ, -ẽs 109
siùtimas 68
siutinỹkas 54
siuvìkis 90
skaičiùs, -iaũs 125, 126, 139, 245
skaĩčius 246
skáisčiausias 170
skáistesnis 167
skáistumas 57, 64, 245
skaistùmas 245
skáistus 64, 142, 154, 250
skaistvaris 129

skaĩtąs 217
skaitỹs 202
skaitìs 202
skaitliùs 126
skaĩsu 152
sk¡ambėti 234
skandintas 225
skanumýnas, -ai 47
skařdis 77
skardỹs 77
skaudžiáusias 171
skelĩąs 212
skélbimas 66, 71
skelbìmas 71
skélbtas, -à 223
skéldėti 234
skelėti 234
skéltas, -à 243
skéltas, -a 244
skéndėti 236
skeñdimas 68
skẽpeta 92, 94, 243, 247, 248
skepetà, -õs 94, 95, 247
skẽpetas 94
skẽtrauti 236
skėtráuti 236
skẽtriai 175
skẽtrumas 60, 151, 236
skėtrùs 150, 151
skỹdas 91
skyda 91
skiedrà, -õs, skiedrą 15
skyrìmas 70, 72
skýrimas 72
skyriùs, -iaũs 125, 126, 245
skỹrius 246
skìrtas, -à 225
skìrtas, -a 226
skìrtumas 64
sk¡yrus 146
skỹrus 147
skyrùs 147
sklenyčià, -ỹčios 103
sklẽnyčia 104
skolà, -õs, skõlą 54, 88
skolinỹkas 54, 55
skoliniñkas 55
skõlinykas 55
skõlininkas 55
skomià -õs, skõmią 100, 137
skaudùs 149
skreplỹs 76
skrynià, g. sg. skrỹnios 100
skroblùs, -aũs 124
skundìmas 70
skūrà, g. sg. skũros 89
skūrà, -õs 89
skutės 201
slaptẽ, -ẽs 106
slapùs 149
slãtyti 234
slėgimas 66, 251
slėgìmas 251
slėgtas, -à 223
slėgti 251
sleñkstis 76, 77
slėpimas 68, 245, 253
slėpìmas 245
slėptas, -à 224
slíekas -aĩ 15
sliñkstąs 217
slúogas, -aĩ 15, 19
smãgenes, -ų 127
smãgens (-ys), -ų̃ 128
smalà, -õs 88, 89
smarãgdas -ai 50

smařkausp 152
smárkauti 236
smařkesnis 167, 244
smařkiai 173
smařkiaus 179
smarkiáusias 171
smarkinỹkas 54
smařkumss 55, 60
smarkùmas 55
smařkus 54, 55, 143, 145, 153, 154, 244
smarkůs 55
smařkusis 164
smársas 36
smárvė 105
smẽgens (-ys), -ų̃ 128
smeřkimas 68, 74
smeřktas, -à 224
smeřtis, -ies 117
smìlga 17
smilgà, -õs, smilgą 18
smìltis, -ies 119
smiltìs, -iẽs, smìltį 119
smirdìmas 70
smirdỹs 215
smùlkesnis 167
smuřtas, -ai 32, 37, 243, 247
smuřtingas 157
smuřtus 144
snaudulỹs 79
sniùrglis 77
sniurglỹs, sniùrglį 77
snùkis 77
snukỹs 77
sódinti 234, 237
s¡okoras, -ai 48, 51
sópąs 213
sopėti 236, 251
sópėti 236, 251
sopulỹs 79
s¡opus 146, 147
sotùmas 64
sótus 147
sotùs, sótų 147
sotùs, sõtų 147
spařnas, -aĩ 34
spąslai 36
spąstai 30, 36, 250
spáudimas 67, 71, 72
spaudìmas 71
spáustas, -à 223
spãviedis 120, 123
spėtas, -à 223
spiečiùs 126
spietliùs 126
sprìndis 17, 77, 236, 250
sprindỹs, sprìndį 18, 77, 236, 247, 248, 250
sriúoga 91
srúoga 91
stãbas, -aĩ 35
stãbas, -ai 40
stabmeldỹs 130
stadalà, -ãlos 98
staĩgiai 173
staĩgumas 60
staĩgus 144
stãlas, -ai 137, 247
stãlas, -aĩ 137
stalda 91
staĩdas 91
slãlop 137
st¡ambiai 151, 173
st¡ambumas 61, 151, 243

staṁbumas 64
stambùmas 64
staṁbus 145
st,ambus 151
stáugiąs 217
staugìmas 70
stebį̃s 215
stebùklas, -ai 44, 45, 158
stebùklingai 173
stebùklingas 45, 157, 158, 244, 254
stebùklingesnis 167, 244
stebùklingiausias 170
stebùs 149
steṁbiąs 214
stíebas, -aĩ 33, 39
stíebas, -ai 39, 40
stipr,esnis 168
stipriaĩ 175, 176
stìpriai 176
stiprùmas 63, 176
stiprùs 149, 176
stìprus 177
stógas, -aĩ 33
stojęs 219, 254
stójimas 67, 71, 245, 251
stojìmas 71, 245, 251
stojõs 201, 202, 219, 243, 245, 250
stójos 246
stojosì 201
stokóti 234
storaĩ 175
stórasta 98, 236
stórastauti 234, 236
stórastystė 113
stótas 225
stóti 251
stóvįs 215, 218, 250, 252
stovį̃s 217, 218
str,opesnis 167
str,opumas 61
str,opus 146, 147
stuṁčia 207
stvėrẽs 201
subatà, -õs 98, 99
sùbrido 201
sudẽda 254
sudẽdamas 221, 254
sùdedamas 221
suderamaĩ 178
sùderamas, -à 178
sūdžià, g. sg. sũdžios 100
sùeiga 92
sugniáužtas, -a 226
sugrąžìntas, -à 226
sùkata 196
sùkava 196
sukcesijà 102
suliũbas, -ai 51
sùltingas 118, 161
sùltis, -ies 116, 118, 161
sũniškas, -à 158
suñkausp 152
suñkesnis 167, 244, 245, 254
sunk,esnis 246
suñkiai 173, 245
suñkiaus 179, 245
sunkiaũs 246
sunkiáusias 171
suñkybė 114
sunkiùmp 152
suñku 145, 152, 155
suñkumas 60, 245
sunkùmas 245
suñkus 144, 145, 152, 154, 243, 244, 245

sunkùs 246
sūnùk 135
sūnùs, -aũs 124
súodžiai 161
súodžiuotas 161
supirktójis 84
sùrenka 196
n. pl. sùrinkti 227
susiẽdas, -ai 51
sutãriąs 221, 254
sutariąs 217
sutvẽrimas 71, 72
sutvėrìmas 71, 72
sutvẽrėjas 84
sutvértojis 84
svãras, -aĩ 35
svarbùmas 63
svẽčias, -iaĩ 76
sveĩkas, -à 151
sveikatà, -ãtos 93
svẽtastis 120, 123
svetimmóteris 130
svetimpatãlis 130
svíestas 161
svíestuotas 161
sviestúotas 161
svíetiškas, -a 157
svodbà, g. sg. svõdbos 86, 89, 158
svodbà, -õs 89
svõdbinis 156, 158, 161
Šakà, -õs 88
šãknis, -ies 117, 118, 119, 243, 245, 254
šaknìs, -iẽs 246
šalìs, -iẽs 118
šáltie 135
šárvas, -aĩ 33, 137
šárvas, -ai 137
šarvinỹkas 54
šárvinti 234
šaũkti 20
šáukoti 20
šaũktas, -à 224
šaukũnas, -ai 44
šáutas 225
šẽkas, -aĩ 15
šeĩpimas 68
šeĩptas, -à 224
šešẽlis 80
šiẽnas, -aĩ 15
šykščiaĩ 175
šýkštas, -a 142
šilimà, -õs 93
šiĩkas, -aĩ 35
šiñtas, -aĩ 35, 41, 54, 243, 244, 247
šiñtas, -ai 41, 55, 244
šiñtinykas 53, 54, 55
šimtiniñkas 55
voc. sg. šìrdele 112
širdìs, šìrdį 16, 117, 250
šitaĩ 188
šìtas, -à 187, 188, 245
šìtas, -a 188 ,246
šiurkščiokaĩ 175, 177
šiurkštùmas 63
šlãkas, -aĩ 35
šlakýtas 225
šlóvė 105, 107, 108
šlovẽ, -ẽs, šlóvę 107
šlovẽ, -ẽs, šlõvę 108
šlúota 16
šnekąs 217
šókąs 213, 216, 247, 250, 251, 252
šokąs 216, 247, 251
šokęs 219
šókimas 67, 71, 251

šokìmas 71, 251
šóku, šókti 250, 251
šónas, -ai 15
šóninis 161
šotas, -ai 32
št¡orauti 234
šuilnỹs, šuĩlnį 77
šùlinė 77
šulinỹs 77
šulnỹs, šùlnį 76, 77, 134, 247, 248
šulnióp 134
d. sg. šùni 41
d. sg. šùnie 41
šunýtėlis 82
šunýtis 82
šuõ 128
šuolỹs, šuõlį 19
šúolis 19
špitolià, -õlios 104
švánkiai 173
švánkiausias 170
švánkumas 57, 64
švánkus 64, 153
švelnumas 60
švelnus 144, 245
švelnùs 246
šveñčiausias 151, 170, 245
švenčiáusias 246
šventaĩ 175
šveñtas, -à 150, 151
šventasis 164
šveñtė 105
šventýbė 115
šventìmas 70
šventùmas 63
švęstas, -à 224
šviesà, -õs, šviẽsą 88
šviẽsesnis 167
šviẽsiai 173, 245
šviesiaĩ 246
šviesiaũs 180
šviẽsybė 114
šviẽsumas 60
šviẽsus 144, 145, 245
šviesùs 246
Tãkas, -aĩ 35
taleñtas, -ai 51, 253
tãlentas 53
t¡ampriai 173, 176
támsa 91
tamsà, -õs, tamsą̃ 91
támsybė 114, 245, 253
tamsýbė 246
támsinti 234, 245
tamsuma 94
támsumas 57, 64, 245
tamsùmas 245
támsus 64, 142, 145, 147, 154, 243, 244, 245, 247, 248
tamsùs, támsų 145, 246
tamsùs, tamsų̃ 147
tañcius 126
tánkesnis 167
tánkiai 173
tánkiaus 179
tánkus 142, 145, 153, 154, 248
tapęs 219
tãriąs 214
tarnáitė 109
tarnas, -aĩ 35, 41
tarnaučià 208
tarnaũčia 208
tarnáučia 208
tarnautį̃ 208
tarnaũtų 208
tarnáutų 208

tárpas, -ai 30, 36
tárpinykas 53, 236
tárpinykauti 234, 236, 254
tarpùkalnis 130
tasaĩ 190
tasià 190
tasjaũ 190
tàsjau 190
tašlà, -õs 88
táukas, -aĩ 83
tautà, -õs, taũtą 88, 137
tãvas 187
tavè 186
tàve 186
tavęs 186
tãvi 186
tàvo 187
tãvo 187
tavõras, -ai 51
teálkinies 209
tedãrai 209
tegauniẽ 209
tegaunỹ 209
teip¡agu 240
teĩpaja 240
teip¡aja 240
teĩpajau 240
teipõ 240
teipógi 240
téisė 105
teĩsiai 174
teisiaũs 180
teĩsiausias 170
teisýbė 115
teisingaĩ 175, 177
teisinỹkas 54
teĩsu 152
teisùmas 55, 63, 65, 246
teĩsus 54, 144, 152, 154
teĩsusis, -ýji 164
teišdẽdis 209
tekẽlas 83
tẽkėlas 83
tekẽti 83
tekìmas 70
tẽkis 77
tekỹs 77
teliẽpi 210
teliẽpig 209
temeĩdis 209
temnyčià, -ỹčios 103, 104
tẽn 239
tẽnai 239
tenái 239
teneskundiẽ 209
teneskundíes 203
tenetikiẽ 209
tẽpimas 68
teprãtinies 209
testameñtas, -ai 51
teužgriųvi 209
tẽvainis 64, 120
tẽvainumas 58, 64
tẽvas, -ai 17, 30, 36, 134, 243, 244, 245, 247, 250, 253
tẽvas, -aĩ 17, 37, 245, 247, 248
tẽviep 134
tẽvikščia 101
tẽvikštaitis 79
tẽvikštauti 235
tẽvikštinis 156
tẽviškė 113
tẽvop 134
tẽvuonis 120
týčia 88
tiesà, -õs, tiẽsą 88

tiesiaĩ 175, 176
tiẽsumas 55, 60, 176
tiẽsus 144, 145, 176
tijũnauti 235
tijũnystė 113
tikę̃s 219
tikìmas 70
tikį̃s 215
tikraĩ 175, 176
tìkrai 176
tikras, -à 149
tikrasis, -oji 164
tikr¡esnis 169
tikriaũs 180
tikriáusias 171
tikróp 152
tikrùmas 63, 176
tikùmas 63
tylà, g. sg. tỹlos 86
tỹliąs 217
tiltas, -ai 15, 20
tiltaĩ 18
tingiaĩ 175
tingį̃s 215
tingùmas 63
tingùs 149
tiniùs 126
tiñkąs 217
tiñklas, -ai 15, 32, 37, 38, 243, 244, 245, 247, 248
tiñklas, -aĩ 38, 245, 247
týrimas 67
titùlas, -ai 51, 253
tìtulas 53
tóbūlai 173
tóbūlas, -a 142
tóbūlesnis 168
tobūliaũs 180
tóbūliausias 170
tóbūlumas 58
t¡odrin 240
todr¡in 240
toksaĩ 190
tóksjau 190
tóliaus 179
tólimas, -a 142
tólumas 58, 251
tolùmas 251
tolùs 251
tóšis 15
tradicijà 103
traĩcė 105
tráišus 153
trañksmas, -ai 32
tráukimas 67, 72
tráuktas 225
trẽmimas 67, 75
trémtas, -à 223
trémti 69
trenkìmas 70
treñktas, -à 224
tridievỹs 130, 131
tridiẽviškas, -à 158
triūbà, g. sg. triũbos 54, 86, 89
triūbà, -õs 89
triũbinykas 53, 54
trókštąs 210
tróškimas 67, 71, 72
troškìmas 71
tr¡oškumas 61
troškùmas 64
trótinamas 221
trùkimas 70
trumpaĩ 175
truñpas, -à 144
truñpumas 60

truputỹs, 79, 81, 131, 247, 251
trùputis 81, 251
trupùtis 81, 82, 131
tr¡ūsauti 235
tū́las, -a 142, 154, 242
tū́lesnis 167
tūliarópas 191
tùlkas, -ai 15
tū́lumas 58
tulžìs, -iẽs, tuĨžį 118
tùntas, -ai 36
tuñtas, ai 36
turėtų̃ 208
turimė 199
tùrįs 215, 219
turį̃s 217, 218
tuřkas, -ai 17, 32, 36, 38
tuřkas, -aĩ 17, 38
tuřtas, -ai 32, 37, 38
tuščiaĩ 175
tùščias, -ià 149
tuštùmas 63
tvãnas, -ai 32, 37, 243, 244, 247
tvãnas, -aĩ 38, 247
tvárčiuoti 235
tvárdytis 235
tvãryti 235, 236
tveriąs 217
tvė́rimas 67, 75, 245, 251
tvėrìmas 245, 251
tvértas, -à 223
tvérti 251
tvirtaĩ 176
tvìrtas, -à 149
tvìrtinti 237
tvirtìnti 237
tvorà, -õs, tvõrą 88
Ùbagas, -ai 48
ubagỹstė 113
ùgnė 118
ùgnis 117, 118, 119, 243, 245, 247, 254
ugnìs, g. sg. ùgnies 118, 247
ugnìs, -iẽs 118, 246
ū́kinykas 236
ū́kinykauti 235, 236
ū̃lyčia 82, 103, 104
ū̃lyčėlė 82
ūmaĩ 176
úodas, -aĩ 15
uolà, -õs, uõlą 88, 159
uolìngas 157, 159
uosìnis 248
urẽdas, -ai 51
ùrvas, -ai 36
ùrvas, -aĩ 36, 247
uřvas, -aĩ 36
ùsnis, -ies 117
usnìs, ùsnių 118, 248
usnis, -ių̃, -nų̃ 119
ùždangtis 120
ùždraustas, -à 226
uždraũstas 227
ùžgavėnykas 53
ùžgriejo 201
ūžimas 70
ùžkluonė 111
užmačià, -ačiõs 198
užmókamss, -à 221, 222
ùžpakalis 79, 81
užpakalỹs 81
užtvorỹs 79, 81
Voc. sg. vabalė 46
voc. sg. vãbale 46
vagìs, -iẽs 118
vagỹstė 113

vaĩdas, -ai 32, 37, 38, 243, 247
vaĩdas, -aĩ 38
vaĩkas, -aĩ 35, 41, 83, 153
vaikíep 135
vaĩkiškas, -à 158
váikščioti 235
vaikštinėti 235
v$_1$aikštinėti 236
vainikas, -ai 44
vaisiaũsp 134
vaisingas 158, 159
vaĩsingumas 60
vaisiùs, -iaũs 125, 134, 159, 245, 254
vaĩsius 246
vaĩskas 104
váiskas 104
váistas, -ai 31, 36, 236, 244
váistyti 235, 236
váistoti 235
vaĩsumas 60, 151
vaisùs 150, 151
vajóti 38
vãkaras, -ai 42, 45, 243, 247
vãkaras, -aĩ 45, 247
g. sg. vãkari 41
g. sg. vãkarie 41
vãkarinė 109, 110
vakarýkščiai 174
vakarýkščias 160
vãkaruoti 235
valandà, -õs 93
valdžià, -iõs, vaĩdžią 100
válgąs 211
valià, g. sg. vãlios 100
valỹvas, -à 160
válna 152
válnai 174
válnas, -a 142, 145, 152, 245
válnas, -à 246
válnasis 164
válnesnis 167
válnybė 114
válnysta 113, 248
válnystė 113, 163, 253
válnumas 59
vañzdinykas 53
vánduo 127, 128, 243, 245, 254
vanduõ 128, 246, 247
vángstyti 235, 254
vardañ 137
vařdan 137
vařdas, -aĩ 15, 35, 41
vařgas, -ai 33, 37, 38, 243, 245, 247
vařgas, -aî 38, 245
vařgeta 92
vařgiai 174
vargiokaĩ 176
vařgu 145, 152
vargù 152
vařgumas 60, 245
vargùmas 245
vařgus 144, 152, 244
vãrinas, -à 157
vařnas, -aĩ 19, 20, 35
várna 15, 19, 20
várpa 15
vařstas, -ai 33, 37
varškẽ, -ẽs, várškę 108
varškẽ, -ẽs, vařškę 108
vařtai 33, 38
vařtas, -aĩ 35
varvąs 217
vãsara 92, 94, 243, 248
vasarà, -õs 95
vasarapjútė 118
vasaróũgis 130

vãsarūgis, -ė 129
vasar¡ūgis 130
vãžis 77
važỹs 77
vẽdame 196
vẽdamės 197
vẽdatės 197
vedę̃s 219
vedìmas 70
vẽdis 76, 77
vedỹs 77
v¡eidamainis 129, 131
veidamainỹs 130
véidas, -aĩ 40, 137, 247
véidas, -ai 40, 137, 247
veĩkalas, -aĩ 43, 46, 136, 159, 245
veĩkalas, -ai 46, 136, 159, 245
veĩkalingas 157, 159
véikesnis 167
véikiai 174
veĩkiąs 214
véikiaus 179, 245
veikiaũs 246
véikumas 58, 64
véikus 64, 142, 145, 154
veizdėti 235
veizdyklė 111
véizdįs 215
vẽjas, -ai 15, 75, 250
véldamas, -a 221
veldėti 235
velėnà, -õs, -ėną 47, 111, 218, 251
velėna 47, 111, 218, 251
velýka 98, 99
vẽlinas, -aĩ 44, 159, 244
voc. sg. velinė 46, 112
vẽliniškas, -à 158, 159, 244, 254
velinuvà, -õs 93
voc. sg. velnė 42
velniškaĩ 162, 177
veltaĩ 177
vėlù 152
vėlùs 152
vemiąs 217
vengìmas 70
veñgras, -ai 33, 37
vérdąs 216
vérdu, vìrti 107
vérgas, -aĩ 15, 33, 39, 153, 244, 250
vérginti 235
vergỹstė 113
veriąs 214
verkdamà 228
verkdamì 229
veřkdami 228, 229
veřkiąs 214
v¡erkslauti 235
versmẽ, -ẽs, vérsmę 15, 106, 107, 108, 250
versmẽ, -ẽs, veřsmę 108
veršìs 76, 77
veršỹs 77
veřtai 151, 174, 176, 245
vertaĩ 176, 246
veřtas, -à 150, 151
vértas, -à 223
vert¡esnis 168
vertóp 152
veřtumas 60, 151, 245
vertùmas 245
vertùmp 152
veržìmas 70
vėsìmas 70
vėsinti 235, 237, 254
vėsiu 202

vẽsus 237
vẽtra 15
vẽzdas, -ai 33, 37
vežą̃s 217
vežẽ, -ẽs 106
vẽžỹs, vẽžį 15
viduryjẽjis 171
vidurỹs 80
vidùs, -aũs 124
vidutinỹs 159
vidutinỹsis 160
d. sg. vienái 152
vienaĩp 182
vienaipõ 182
víenas, -à 182, 250, 251
víenas, -a 182, 250
vienaširdžiaĩ 176
vienàt 182
víenat 182
víenybė 114, 251, 252
vienýbė 251
vienỹstė 113
vienók 182
vienókig 182
víenok 182
víenokig 182
víenumas 58, 251
vienùmas 251
víenuolika 182
vierà, -õs, viẽrą 88, 89
viešpačià, -iõs 101
viẽšpačia 101
viešpatìs, -iẽs 101, 121, 123, 245, 251, 254
viẽšpatis, -ies 123, 246, 251
viešpãtis, -ies 123
viešpatỹstė 113
viẽšpatiškas, -à 158
vietà, g. sg. viẽtos 54, 86
viẽtinykas 53, 54
vietóti 235
viẽžlybumas 64
viežlybùmas 64
viẽžlyvai 174, 176
viežlyvaĩ 176
viẽžlyvas, -a 144
viẽžlyvumas 61
viliąs 214
vỹlyčia 104
vỹlius 125
viĩkas, -aĩ 15, 35
voc. sg. vilkè 42
viĩktas, -à 224
vilktinẽ, -ẽs 109
vìlna 15, 114
vìlnonas 114
vilnõnis 114
vilnià, g. sg. viĩnios 100
vỹnyčia 104
vynyčià, -ỹčios 104
vỹninykas, -ai 48
vinìs, -iẽs 118
výras, -ai 15, 18, 153, 154, 159, 236, 244
výrauti 235, 236
výresnybė 114, 245, 254
vyresnýbė 246
výresnis 167, 244, 245
vyr,esnis 246
výriausias 170, 244, 245
vyriáusias 246
výriškai 174, 177
výriškas, -a 157, 159
viršùs, -aũs 124
viršutinỹs 159, 254
viršutinỹsis 160

viřvė 105, 107, 108
virvẽ, -ẽs, viřvę 108
vìsas, -à 191
visatimỹs, -ẽ 159, 254
visókias, -ia 189
výstyklas, -aĩ 44
vištininkas 55
vištiniñkas 55
vìštinis 161
Vištýtis 116
výti 38
vỹzius 125
vókas, -aĩ 15
Vókia 99, 101
vókiąs 214
volyklė 111
vótis 116, 118, 119, 243, 250
votìs, -iẽs, vótį 118, 119, 243, 250
votìs, -iẽs, võtį 118
Zacharìjas 139
zbãras, -ai 32
zeřkolas, -ai 49, 51, 104
zérkolas, -ai 49, 51, 104
zõkanas, -ai 49
zõkanykas, -ai 49, 52
zõkonas, -ai 49, 51, 52
zokõnas, -ai 52
zok$_{i}$onykas, -ai 49, 52
z$_{i}$otag 241
Žabángai 44
žagìmas 70
žaĩbas, -aĩ 35
žáidimas 67, 71
žaidìmas 71
žaizdà, -õs, žaĩzdą 88
žalà, -õs 88
žalaująs 215
žalìngas 158
žaling$_{i}$esnis 168
žalktỹs 250
žaltỹs, žáltį 15, 76, 77, 247, 248, 250
žaltỹs, žaĺtį 77
žãlumas, -aĩ 65
žándas, -aĩ 15
žárdas, -ai 15
žarnà, -õs, žárną 15, 18
žárna 15
žąsìk 135
Žąsúgala 136
žeĩdimas 68
žeĩdžiąs 214
žeĩstas, -à 224
žẽkas, -ai 33
žemaĩ 176
žemčiũgas, -ai 51
žẽmė 105
žẽmėjęjis 171
žemẽjęjis 171
žem$_{i}$esnis 168
žemiaũs 180
žemyna 94
žemỹnių 241
zẽmiškas, -a 157, 244
žemùmas 63
žeñgiąs 214
žengìmas 71
žénklas, -ai 31, 36, 243, 244
žeñklas, -ai 37
žénklas, -aĩ 37, 244, 248
žeñklas, -aĩ 37
žénklingesnis 167
žénklinti 235
žerplėti 235
žibančiaĩ 178
žibąs 178, 212

žiburỹs 80
žýdas, -ai 33, 37
žydavà, -ãvos 98
žỹdiškas, -a 157
žiẽbiąs 214
žiẽbtas, -à 224
žíedas, -aĩ 15, 34, 39, 250
žiemà, -õs, žiẽmą 88
žievẽ, -ẽs, žiẽvę 106
žýlė 15
žymẽ, -ẽs, žỹmę 107
žymùs 149
žinąs 178, 199, 212
žìnąs 217
žìndąs 217
žiñgsnis 76, 77, 248
žingsnỹs, žiñgsnį 77
žinomaĩ 178
zìnomai 178
žinomè 199
žiógas, -ai 40
žiógas, -aĩ 40
žìrgas, -aĩ 15, 34, 39, 250
žiřgas, -aĩ 18
žìrnis 15
žiupsnỹs 247
žiūrẽs 202
žmogamušỹs 131
žm$_1$ogystė 113
žm$_1$ogiškas, -à 158, 159
žm$_1$ogmušis 129, 131
žm$_1$ogus, -aus 124, 159
žmõgus, -aus 124
žmogùs, g. sg. žmõgaus 124
žmogùs, -aũs, žmõgų 124
žmogùs, -aũs, žmógų 124
žmógus, -aus 124
žmonà, -õs, žmóną 87, 124
žmónės, -iũ 124, 159
žmónės, -ių 124, 159
žmónumas 58
žmuõ 128
žnáibąs 211
žõdis 76
žolẽ, -ẽs, žõlę 54, 107
žolinỹkas 54
žõsmė 107
žósmė 107
žűdyti 209
žūklijas 84
žùvimas 68
žuvinỹkas 54, 55
žùvininkas 55
žuvìs, -iẽs 54, 118
žvaizdẽ, -ẽs, žvaĩzdę 107
žvaĩzdinykas 53
žvãkė 106
žvėrìs, -iẽs, žvėrį 16, 117, 250
žvilgterẽti 235
žvířzdas, -aĩ 35